

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

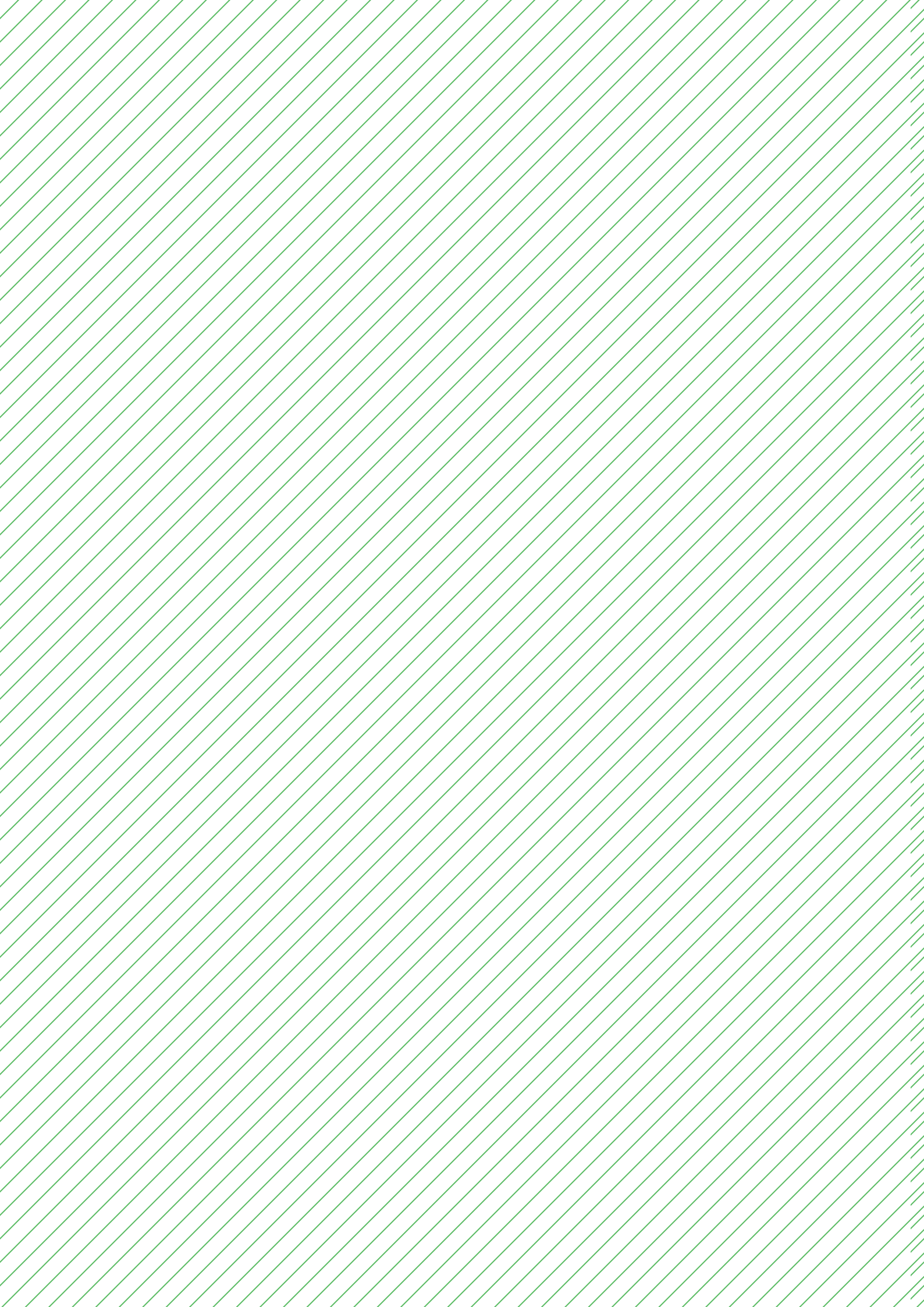

De schoolgebouwen van de toekomst

Multifunctionele Onderwijsinfrastructuur

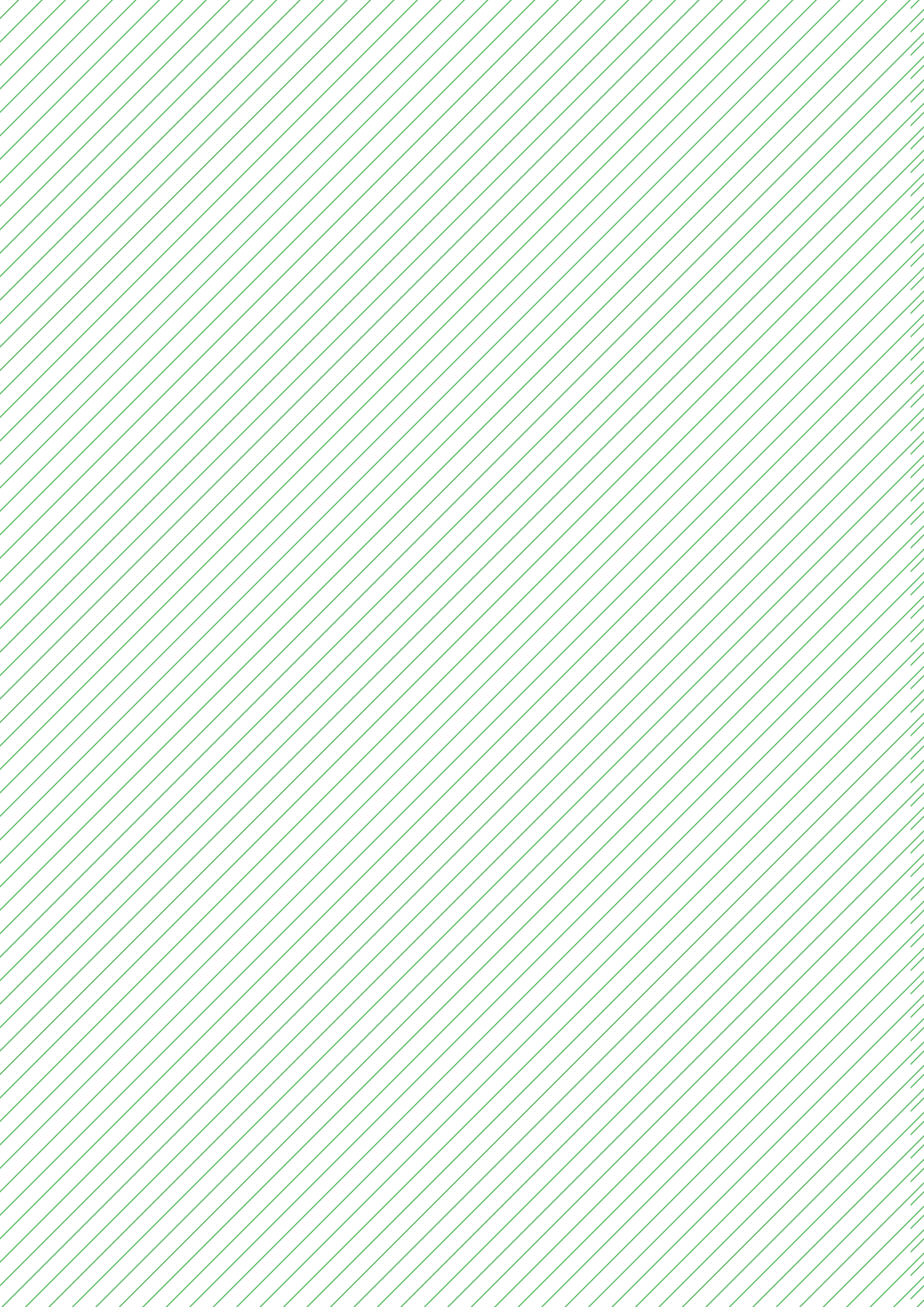
AGION
AGENTSCHAP VOOR
INFRASTRUCTUUR
IN HET ONDERWIJS

www.agion.be

MANAGEMENTSAMENVATTING

De schoolgebouwen van de toekomst

Multifunctionele Onderwijsinfrastructuur

Managementsamenvatting

Inleiding

Er zijn naar schatting 20.000 schoolgebouwen in Vlaanderen en Brussel, goed voor een oppervlakte van 16.6 km². Demografische ontwikkelingen en de beperkte ruimte in Vlaanderen en Brussel zetten aan tot het effectief delen van schoolinfrastructuur. Maar ook de budgettaire context dwingt ons om de geïnvesteerde scholenbouwmiddelen zo efficiënt mogelijk in te zetten en zo goed mogelijk te laten renderen.

Op 17 juli 2015 keurde de Vlaamse Regering de conceptnota Masterplan scholenbouw goed¹. Het Masterplan Scholenbouw van Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits is een integraal beleidsplan voor de aanpak van schoolgebouwen in Vlaanderen en Brussel. Het plan wil een antwoord bieden op de huidige noden en de uitdagingen op het vlak van schoolinfrastructuur in Vlaanderen en Brussel. Eén van de nieuwe accenten is dat schoolgebouwen vlotter voor verschillende doeleinden moeten kunnen worden gebruikt, vooral ook buiten de schooluren, in het weekend en tijdens vakanties.

Het bevorderen van multifunctionele schoolgebouwen, medegebruik en het openstellen van kwalitatieve schoolinfrastructuur is een belangrijke opdracht voor AGION. In het voorbije jaar werden er zowel vanuit de Vlaamse Overheid als vanuit het middenveld verschillende initiatieven georganiseerd om multifunctionele schoolinfrastructuur te stimuleren.

De geldende regelgeving binnen Onderwijs maakt heel veel mogelijk voor multifunctioneel gebruik van schoolinfrastructuur. Vandaag stelt een groot aantal scholen zich al open voor buitenschools gebruik. We denken dan misschien spontaan aan het delen van sportinfrastructuur, maar gedeeld gebruik kan veel verder gaan dan louter sportaccommodatie. Polyvalente ruimtes, leslokalen en speelplaatsen, bieden bijvoorbeeld ook veel mogelijkheden tot delen.

De Vlaamse Overheid wil gedeeld gebruik van schoolinfrastructuur maximaal stimuleren. Dit doen we nu reeds en zullen we ook in de toekomst op verschillende manieren blijven doen. Zowel op vlak van subsidiëring als op vlak van sensibilisering en regelgeving.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van een studie waarbij 14 nieuwe projecten van multifunctionele onderwijsinfrastructuur in detail werden bestudeerd. Met dit onderzoek willen we leren uit de praktijk en multifunctioneel gebruik nog meer faciliteren.

Wat betekent multifunctionele onderwijsinfrastructuur?

Een schoolgebouw is multifunctioneel wanneer het multi-inzetbaar en/of combineerbaar en aanpasbaar is.

- **Multi-inzetbaar:** meervoudig gebruik van een schoolgebouw waarin een ruimte afwisselend door verschillende gebruikers gebruikt wordt. Bijvoorbeeld: een sportzaal in een school die lokale sportverenigingen op weekavonden gebruiken en tijdens de schooluren voor de turnles gebruikt wordt.
- **Combineerbaar:** er worden meerdere functies gekoppeld aan een schoolgebouw. Bijvoorbeeld: een kinderopvang op het gelijkvloers en basisonderwijs op de eerste verdieping.

---

¹ Vlaamse Regering: Conceptnota Masterplan Scholenbouw

- **Aanpasbaar:** een zekere flexibiliteit van de ruimte waardoor die aanpasbaar is aan verschillende activiteiten, vandaag en in de toekomst. Dit kan door ruimtes intelligent te schikken zodat ze schakelbaar, inwisselbaar of uitbreidbaar worden, door structuren te voorzien die verschillende functies kunnen hebben (een trap als circulatie en als tribune), door aangepast meubilair, voldoende bergruimte, enzovoort.

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur zijn onderwijsgebouwen die zich dus openstellen voor andere functies, activiteiten en gebruikers dan louter de onderwijsfunctie en -activiteiten die dagelijks in het gebouw worden georganiseerd tijdens schooluren en bedoeld zijn voor de leerlingen van de school.

Stand van zaken in Vlaanderen

Vandaag is onderwijsinfrastructuur al in vele steden en gemeenten toegankelijk buiten de schooluren. Desondanks blijft het aantal uren multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur vaak slechts beperkt.

Schoolinfrastructuur heeft gemiddeld 50 beschikbare uren per week in schoolperiodes, buiten de normale schooluren. De resultaten uit de schoolgebouwenmonitor, editie 2013, wijzen op gemiddeld 18u per week buitenschools gebruik.

De huidige regelgeving voor onderwijsinfrastructuur is omschreven in de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de onderwijswetgeving (de Schoolpactwet²) en het zogenaamde Normenbesluit.³ De regelgeving voor onderwijsinfrastructuur van de Vlaamse Gemeenschap is heel beperkt en geeft veel vrijheid aan bouwheren, schoolbesturen, architecten en andere actoren om goede en kwalitatieve schoolinfrastructuur te realiseren. Het Normenbesluit bevat maximale fysische en financiële normen voor de subsidiëring maar legt niet op hoe er moet gebouwd worden; hoeveel m² per leerling moet worden voorzien. Van de fysische normen kan ook een afwijking gevraagd worden aan de Commissie van Deskundigen. In tegenstelling tot andere beleidssectoren, legt het beleidsdomein onderwijs derhalve geen specifieke bouwnormen op. Er zijn dan ook geen eigen bouwtechnische of technische normen voor scholenbouw die de realisatie van multifunctionele gebouwen kan bemoeilijken.

Subsidiemogelijkheden voor multifunctionele onderwijsinfrastructuur

De inrichtende machten of schoolbesturen van onderwijsinstellingen, internaten en CLB's uit de gesubsidieerde vrije en officiële sector kunnen voor hun investeringen in hun onderwijspatrimonium een beroep doen op AGION. Voor de instellingen uit het Brussels hoofdstedelijk gewest werkt AGION daarnaast ook samen met de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Scholen die deel uitmaken van het gemeenschapsonderwijs, zijn onderhevig aan de financiële regelgeving van het GO!

Bouwheren kunnen multifunctionele projecten realiseren ongeacht de subsidieprocedure. Dit kan zowel via de standaardprocedure als via de andere procedures.

Verschillende subsidieprocedures moedigen vandaag al expliciet het realiseren van multifunctionele onderwijsinfrastructuur aan. Bijvoorbeeld: de procedure 'werken in samenwerking met een andere subsidiërende overheid', de huursubsidies en alternatieve financiering via publiek-private samenwerking (DBFM).

Daarnaast heeft AGION ook al procedures zoals de aankoop, werken na aankoop en de eerder vermelde huursubsidies, die het mogelijk maken dat gebouwen die voorheen geen onderwijsbestemming hadden, kunnen gebruikt worden voor onderwijs.

² Er wordt vaak nog gesproken over de Schoolpactwet maar het onderwijs in Vlaanderen is uiteraard een Vlaamse bevoegdheid waarbij door opeenvolgende decreten wijzigingen worden aangebracht aan het juridische kader.

³ Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding (B.S. 9 november 2007)

De financiële en fiscale impact van multifunctionaliteit

a. Kostprijs

Een vaak gehoorde stelling is dat multifunctioneel gebruik van schoolinfrastructuur een hogere kostprijs veroorzaakt. De praktijk leert dat dit niet zo hoeft te zijn. Vergelijkend kostprijsonderzoek van de DBFM-scholen met gemeenschapsgebruik en zonder gemeenschapsgebruik, toont dat de bouwkost ongeveer hetzelfde is. Een bepalende factor voor de kosten is in welke mate er bij aanbesteding van een nieuwbouwproject rekening gehouden wordt met multifunctioneel gebruik. Idealiter wordt de bezettingsmatrix van een school volledig ingevuld vóór aanbesteding van het project. Het vroegtijdig detecteren van de noden en potentiële partners en gebruikers is dus cruciaal.

Scholen die hun bestaande infrastructuur een multifunctionele invulling geven, kunnen een andere benadering volgen om de kostprijs van multifunctionaliteit te beperken. Als er infrastructurele aanpassingen moeten gebeuren kunnen scholen beroep doen op de geldende subsidieprocedures. Voor wat betreft exploitatie of beheer kunnen scholen samenwerken met partners zoals lokale besturen. Een intensiever gebruik van de infrastructuur vereist ook onderhoud. Deze onderhoudskosten kan de school verrekenen in de vergoeding die de school kan vragen voor het gebruik van de infrastructuur.

Scholen passen best een kostendekkend huurtarief toe om te vermijden dat werkingsmiddelen voor onderwijs rechtstreeks aan het gebruik door derden worden besteed.

b. Rechtspersonenbelasting

Onderwijsinstellingen zijn meestal onderworpen aan de rechtspersonenbelasting in plaats van de vennootschapsbelasting. Eén van de voorwaarden daarvoor is dat een onderwijsinstelling geen verrichtingen van winstgevende aard mag uitvoeren. Multifunctionele onderwijsinfrastructuur beoogt geen winstoogmerk. Dit impliceert dat de onderwijsinstelling normaal gezien aan de rechtspersonenbelasting kan onderworpen blijven. Het schoolbestuur neemt de vrijwaring van de rechtspersonenbelasting best in acht wanneer de huurtarieven worden bepaald.

c. Vrijstelling van onroerende voorheffing

Scholen genieten een vrijstelling van onroerende voorheffing van onroerende goederen bestemd voor onderwijs. Deze vrijstelling blijft behouden als scholen buiten de normale lestijden hun schoolgebouw openstellen voor derden. Ook openstelling gedurende een beperkte tijdsperiode tijdens de lestijden hoeft geen probleem te zijn, zolang de onderwijsbestemming maar behouden blijft. De essentie is dat de schoolgebouwen in hoofdzaak voor didactische doeleinden moeten gebruikt worden. Ook scholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen onder bepaalde voorwaarden hun gebouwen openstellen met behoud van vrijstelling van onroerende voorheffing.

d. BTW

Openstelling van onderwijsinfrastructuur wordt op fiscaal vlak vaak op basis van artikel 18 van het btw-wetboek als een btw-plichtige dienst gezien. Als de btw-plichtige activiteiten van een onderwijsinstelling niet hoger zijn dan 25.000 euro per jaar (excl. btw), kan de vrijstelling kleine ondernemingen aangevraagd worden.⁴ Dit moet vóór aanvang van de btw-plichtige activiteit gebeuren. Als de btw-plichtige activiteiten van een onderwijsinstelling hoger zijn dan 25.000 euro per jaar (excl. btw), wordt de onderwijsinstelling gemengd btw-plichtig.⁵

e. 6% btw-tarief

Het verlaagde btw-tarief (6%) bestemd voor werken in onroerende staat aan gebouwen die bestemd zijn voor onderwijs dat vrijgesteld is van btw, blijft van toepassing bij gemengd gebruik, voor zover het gebouw hoofdzakelijk gebruikt wordt voor aan btw vrijgesteld onderwijs. Wordt het gebouw voor meerdere doeleinden gebruikt, dan blijft het verlaagde btw-tarief van toepassing zolang het gebouw maar hoofdzakelijk gebruikt wordt

⁴ <https://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/btw/btw-plicht/vrijstellingsregeling>

⁵ Gemengd BTW-plichtig betekent dat er zowel activiteiten worden uitgevoerd die onderworpen zijn aan BTW, als activiteiten die zijn vrijgesteld van BTW.

voor vrijgesteld onderwijs. Er is dus geen probleem als bijvoorbeeld het schoolgebouw na de schooluren en tijdens de vakanties gebruikt wordt door verenigingen of particulieren.

De projecten

AGION onderzocht 14 multifunctionele scholenbouwprojecten die zich in verschillende fases bevinden, van 'ontwerpfase', 'bouwfase' tot en met de fase 'in gebruik'. Drie projecten zijn een DBFM-project. Acht van de 14 projecten zijn al in gebruik. Omdat we ook veel kunnen leren van projecten die zich vandaag in ontwerp- of bouwfase bevinden, hebben we zes projecten in deze twee fases onderzocht.

Conclusies voor de praktijk

a. Benutten van beschikbare ruimte en kwalitatieve infrastructuur

Onderwijsinfrastructuur die buiten de schooluren, in weekends en in vakantieperiodes onbenut blijft, is jammer. Vandaag is er nood aan infrastructuur en ruimte. Onze onderwijsinfrastructuur biedt heel wat opportuniteiten om tegemoet te komen aan de vraag naar ruimte en kwalitatieve infrastructuur.

b. Een regelgevend kader zonder hinderpalen

Het regelgevend kader voor onderwijsinfrastructuur van de Vlaamse Gemeenschap geeft veel vrijheid aan bouwheren, schoolbesturen, architecten en andere actoren om goede en kwalitatieve onderwijsinfrastructuur te realiseren. Onderwijs legt geen sectorspecifieke bouwvoorschriften op. De huidige onderwijsregelgeving laat veel toe om een multifunctionele invulling mogelijk te maken. Zo kan elke ruimte in een schoolgebouw opengesteld worden en is er ook permanente huisvesting van andere voorzieningen mogelijk op het terrein van het schoolgebouw of in het schoolgebouw zelf, zoals sport-, zorg-, welzijn-, jeugd- en cultuurvoorzieningen.

c. Multi-inzetbaar, combineerbaar en aanpasbaar

Een schoolgebouw is multifunctioneel wanneer het multi-inzetbaar en/of combineerbaar en aanpasbaar is. Multi-inzetbaar verwijst naar het meervoudig gebruik van een schoolgebouw waarin verschillende gebruikers een ruimte afwisselend gebruiken. Bijvoorbeeld: lokale sportverenigingen maken na de schooluren gebruik van de sportzaal in een schoolgebouw, de plaatselijke muziekacademie geeft muziekles in de klaslokalen van een basisschool, ... Multifunctionele schoolinfrastructuur kan ook combineerbaar en aanpasbaar zijn. Combineerbaar betekent dat er meerdere functies gekoppeld zijn aan een schoolgebouw. In Vlaanderen zijn er vandaag een groeiend aantal gebouwen die zowel onderwijs als bijvoorbeeld een crèche combineren. Aanpasbaarheid verwijst ten slotte naar een zekere flexibiliteit van de ruimte waardoor die aanpasbaar is aan verschillende activiteiten of functies. Een centrale brede trap kan bijvoorbeeld dienst doen als tribune of een ruimte kan bewust weinig vaststaande elementen omvatten om de concrete invulling vandaag en in de toekomst zo flexibel mogelijk te houden. Tijdens de realisatie en organisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur wordt een school ongetwijfeld geconfronteerd met uitdagingen die bijvoorbeeld met de verschillende sectorale reglementeringen te maken hebben of de praktische organisatie in het delen van infrastructuur. Dit is sterk projectafhankelijk en hangt volledig samen met een aantal kritische succesfactoren die leiden tot concrete praktijkaanbevelingen.

d. Aanbevelingen

1. Stel uw onderwijsinfrastructuur open

Multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur biedt een grote meerwaarde aan onze samenleving. Het beantwoordt de nood aan ruimte en kwalitatieve infrastructuur. Maximaliseer multifunctioneel gebruik in ruil voor kostendekkende vergoedingen.

2. Engagement en motivatie

De aanwezigheid van één of meerdere sterk geëngageerde en gemotiveerde sleutelfiguur(en) draagt bij tot een vlotte realisatie.

3. Denk multifunctioneel vanaf het prille begin

Neem multifunctionaliteit en de doelstellingen op vlak van multifunctioneel gebruik vanaf het begin (bij projectdefinitie) mee in het project. Denk na over de gewenste bouwtechnische ingrepen die multifunctioneel gebruik faciliteren (zie verder). Wees u bewust van de geldende regelgeving, ook in de andere domeinen zoals sport en welzijn. Denk ook na over het beheer en de organisatie van de multifunctionele infrastructuur.

4. Haal inspiratie uit goede voorbeelden

Bezoek of raadpleeg andere multifunctionele projecten in binnen- en eventueel ook buitenland. Leer uit de ervaringen. Dit rapport en de Wegwijzer van de Verenigde Verenigingen over het slim delen van schoolinfrastructuur helpen graag met het aanreiken van inzichten op basis van voorbeelden uit de praktijk.

5. Maak een lange termijn plan

Om een kwaliteitsvol project te realiseren is een langetermijnplanning cruciaal. Dit betekent de toepassing van een toekomstgerichte kijk. De infrastructuur moet geschikt zijn voor het onderwijs en gebruik vandaag, maar best ook voor ontwikkelingen die zich in de toekomst kunnen voordoen.

6. Ga na welke subsidies mogelijk zijn

Er zijn verschillende subsidiemogelijkheden die bijdragen aan de realisatie van multifunctionele infrastructuur. De subsidies situeren zich zowel binnen Onderwijs als binnen andere beleidsdomeinen zoals Sport, Welzijn, Cultuur, Werk, Omgeving. Multifunctionele infrastructuur kan ook mogelijk gemaakt worden via een combinatie van verschillende subsidies, zoals AGION (Onderwijs) en VIPA (Welzijn) of AGION (Onderwijs) en Omgeving (Erfgoed, OVAM).

7. (Bouw)technische elementen die multifunctioneel gebruik faciliteren

Een gebruiksvriendelijk toegangscontrolesysteem, aparte ingang, zonering of compartimentering zodat bedoelde ruimtes kunnen afgesloten of opengesteld worden voor derden, (afsluitbare) bergruimte, toegankelijke keuken/refter of cateringfaciliteiten, parkeerfaciliteiten, tijdgestuurd ventilatieprogramma, verlichting met bewegingssensor, ... Als het gaat om bestaande onderwijsinfrastructuur is het belangrijk om een grondige kosten-batenanalyse te maken in het beslissingsproces over (bouw)technische maatregelen.

8. Ga ook zelf actief op zoek naar partners

Ga na welke (infrastructurele) noden er zijn in de omgeving en zoek potentiële partners. Afhankelijk van de beoogde doelstellingen, kunnen deze partners het project ook mee financieren. Het gaat bijvoorbeeld om partners op het vlak van sport, wonen, welzijn, cultuur,... Als meerdere partners samen bouwen kan het interessant zijn om dit onder de vorm van 'gedeeld bouwheerschap' te doen. Deze juridische constructie wordt courant gebruikt en helpt de complexiteiten van multi-bouwheerschap oplossen.

9. Vraag hulp voor het beheer

Het uitbesteden van praktische taken aan bijvoorbeeld lokale besturen of een coördinator (deeltijds/voltijds) reduceert de werklust voor directieleden en medewerkers van de school. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het verhuren van de infrastructuur en de administratieve opvolging ervan.

10. Haal de psychologische barrière weg

Wees bewust van de betekenis die multifunctioneel gebruik van de onderwijsinfrastructuur heeft voor de lokale gemeenschap en motiveer dit bij de betrokkenen.

11. Betrek partners en gebruikers inhoudelijk in het project

Luister ook naar de stem van partners en gebruikers die relevante inzichten kunnen aanleveren, zoals over de inrichting van de ruimtes.

12. Maak duidelijke afspraken op papier met alle betrokken partijen

Goede afspraken vermijden potentiële problemen.

13. Durf vertrouwen geven aan anderen

Als er een duidelijk afsprakenkader bestaat, kan er gerust vertrouwen gegeven worden aan anderen.

14. Communiceer met alle betrokkenen

Een goede en open communicatie met alle betrokkenen, van gebruiker tot buurtbewoner, is cruciaal. Organiseer communicatie-acties om te informeren. Communiceer tijdig. Laat eventuele ergernissen niet evolueren in problemen door goed en op tijd te communiceren.

15. De realisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur is een groeiproces

Een goede voorbereiding is goud waard. Leer uit de ervaringen.

16. Multifunctioneel gebruik betekent niet noodzakelijk 'veel meer werk'

Alles hangt samen met de manier waarop het georganiseerd wordt. Ook scholen die geen hulp krijgen van een externe beheerder kunnen een goed functionerende openstelling of multifunctioneel gebruik van hun infrastructuur realiseren, zonder een ongewenste belasting van het eigen takenpakket.

17. Heeft u vragen?

Neem contact op met het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION) via info@agion.be.

Conclusies voor het beleid

a. Sectorale bouwvoorschriften en normen screenen

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur omvat méér dan enkel het beleidsdomein Onderwijs. Het kan gaan om een combinatie van Onderwijs met Sport, Welzijn, Cultuur, Omgeving, Werk, ... De **onderwijsregelgeving legt** alvast **geen eigen bouwtechnische normen of vereisten op**. Er wordt ook niet opgelegd welke lokalen aanwezig dienen te zijn en bijgevolg evenmin welke minimum oppervlakte de verschillende ruimten dienen te hebben om voor subsidie in aanmerking te komen. Het is aanbevelenswaardig dat elk beleidsdomein zijn eigen bouwvoorschriften en infrastructurele regelgeving bestudeert om na te gaan of de eigen regelgeving moet blijven gelden en of het multifunctioneel gebruik faciliteert. Beleidsdomeinen kunnen beslissen om hun regelgeving aan te passen om zo een meer flexibele invulling van infrastructuur mogelijk te maken.

Er kunnen zonder twijfel zeer goede redenen zijn om specifieke sectorale normen op te leggen. Maar deze vaststelling neemt niet weg dat kan nagegaan worden of in uitzonderlijke gevallen afwijkingen mogelijk zijn indien multifunctionaliteit tot gevolg zou hebben dat onredelijk hoge kosten moeten gemaakt worden om aan die sectorale eisen te voldoen, zonder dat uiteraard afbreuk wordt gedaan aan elementaire veiligheids-, gezondheids- en kwaliteitsvereisten.

In dit verband kan erop gewezen worden dat voor schoolinfrastructuur een Commissie van Deskundigen afwijkingen kan toestaan op de fysische en financiële normen die op schoolgebouwen van toepassing zijn.

b. Sensibiliseren en infomeren

Alle mogelijke organisatoren moeten zich bewust zijn van het nut en de meerwaarde van multifunctionaliteit en multifunctioneel gebruik. Dit kan bereikt worden door sensibilisering. Deze sensibilisering is niet enkel gericht naar onderwijsinstellingen, maar ook naar lokale besturen en voorzieningen in andere domeinen zoals welzijn, sport, werk, cultuur en wonen. Er kunnen gerichte sensibiliseringscampagnes gebeuren.

De realisatie van meer multifunctionaliteit en specifiek ook buitenschools benutten van onderwijsinfrastructuur vereist dat alle mogelijke organisatoren ook goed geïnformeerd zijn over de betekenis, mogelijkheden en gevolgen van multifunctioneel gebruik. Hiervoor kunnen concrete acties ondernomen worden die de nodige informatie via de gebruikelijke communicatiekanalen alomvattend en duidelijk communiceert naar de doelgroep. De acties kunnen beleidsdomeinoverschrijdend zijn en samenwerkingen tussen onderwijs en andere domeinen stimuleren.

Voor schoolgebouwen en andere publieke infrastructuur kunnen initiatiefnemers soms een beroep doen op verschillende subsidies op Vlaams en lokaal niveau. Door een goede samenwerking en afstemming tussen de subsidiërende entiteiten kan al heel veel gerealiseerd worden. Elke entiteit zou specifiek kunnen inzetten op een vast aanspreekpunt die beleidsdomeinoverschrijdend dossiers kan opvolgen om een vlotte projectrealisatie van samenwerking tussen verschillende domeinen te faciliteren. Zo ontstaat er een gedragen netwerk binnen de Vlaamse overheid die initiatiefnemers van multifunctionele infrastructuur optimaal ondersteunt en vanuit ieders

expertise en kennis meedenkt over het vlotte welslagen van projecten. Dit is een eenvoudige kwestie van samenwerking.

Naast het actief verstrekken van algemene informatie over de betekenis, mogelijkheden en gevolgen, heeft de praktijk nood aan specifieke informatie voor wie multifunctioneel gebruik organiseert of van plan is om te organiseren. In deze studie kwam bijvoorbeeld meermaals aan bod dat de scholen geen juridische expertise in huis hebben en bijgevolg niet goed weten hoe ze contracten voor openstelling moeten vormgeven, waar ze rekening mee moeten houden, bij wie ze terecht kunnen voor vragen omtrent de uitvoering van multifunctioneel gebruik, enzovoort.

Praktijkvoorbeelden kunnen sterk motiverend en inspirerend werken. Dit rapport wil hier concreet toe bijdragen. Er kan onderzocht worden hoe een netwerk best kan worden vormgegeven om de scholen die geïnteresseerd zijn of plannen hebben om multifunctioneel te bouwen, nog meer in contact te brengen met scholen die reeds ervaring hebben.

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur veronderstelt ook contacten en samenwerking met verschillende actoren: bv. gemeente, verenigingen, bedrijven, andere instellingen. Het is dus van belang dat men elkaar kan vinden en opportuniteiten kan ontdekken. Men gaat best na welke platforms of mogelijkheden er zijn om dus “vraag en aanbod” zo goed mogelijk om elkaar af te stemmen. Soms zal de gemeente reeds een soort regierol vervullen, soms zal dit op een andere manier georganiseerd zijn, of het kan ook gebeuren dat er lokaal nog niet zo’n afstemmingsmogelijkheid is.

Tijdens de voorbije jaren werden al eerste inspanningen geleverd om multifunctionele onderwijsinfrastructuur te onderzoeken en hierover te informeren. Hier kan verder op gebouwd worden. Zo kunnen alle subsidiemogelijkheden extra worden benadrukt in de communicatie naar het onderwijsveld, bijvoorbeeld via folders, een aparte webpagina omtrent multifunctionaliteit. Via een praktijkgerichte handleiding kan AGION de geïnteresseerde initiatiefnemers nog meer op weg helpen bij het vormgeven en realiseren van hun project.

c. Voorrang aan multifunctionele projecten

In de context van beperkte ruimte in Vlaanderen en de grote historische behoeften inzake scholenbouw biedt multifunctionele onderwijsinfrastructuur een antwoord op de vraag van andere voorzieningen, lokale besturen, verenigingen en buurtbewoners naar ruimte en kwalitatieve infrastructuur. De budgettaire schaarste zorgt ervoor dat subsidieaanvragers rekening moeten houden met wachtlijsten. Het is aanbevelenswaardig om voorrang te verlenen aan multifunctionele projecten bij alle beleidsdomeinen en de snelheid en het **ritme van subsidiëring aan te passen als er meerdere overheden als subsidiërende partij samenwerken**, zoals gemeenten, provincies, VIPA, AGION, onroerend erfgoed, ...). Voor wat betreft onderwijs vereist dit geen aanpassing van decreten of besluiten en **past AGION dit al toe**.

Daarnaast is “de brede inzetbaarheid en het multifunctionele karakter van de te huren infrastructuur” één van de **selectiecriteria** voor het toekennen van **huursubsidies**. Momenteel voorziet het desbetreffende Besluit van de Vlaamse regering niet in een bepaalde rangorde of een bepaald gewicht van de zeven criteria op basis waarvan de rangschikking van de ingediende huursubsidieaanvragen plaatsvindt. Men kan ervoor opteren om een weging van de criteria op te nemen, waarbij het criterium over de brede inzetbaarheid en het multifunctionele karakter zwaarder zou doorwegen dan enkele of alle overige criteria.

d. Subsidiemogelijkheden uitbreiden

Vandaag kunnen onderwijsinstellingen voor hun infrastructuur beroep doen op verschillende subsidieprocedures bij AGION. Het type subsidieprocedure is afhankelijk van de aard en de kostprijs van de bouw- of verbouwingswerken. Subsidieprocedures die vandaag al expliciet het realiseren van multifunctionele onderwijsinfrastructuur aanmoedigen zijn: de procedure ‘werken in samenwerking met een andere subsidiërende overheid’ (voor het vrij gesubsidieerd onderwijs), de huursubsidies en alternatieve financiering via publiek-private samenwerking (DBFM).

Ook subsidies voor (bouw)technische ingrepen die zich richten op het faciliteren van vlot multifunctioneel gebruik, zoals een subsidie voor de aankoop en installatie van een toegangscontrolesysteem, kunnen nu reeds verkregen worden binnen het bestaande subsidiekader van AGION, bijvoorbeeld via de verkorte procedure in het geval van het vrij gesubsidieerd onderwijs.

Maar naast deze bestaande mogelijkheden kunnen nog aanvullende voorstellen worden geformuleerd waar meestal decretale wijzigingen voor nodig zijn en waarbij men uiteraard goed overlegt met de onderwijsactoren.

Specifieke faciliterende ingrepen subsidiëren

Er zou nog extra kunnen ingezet worden op het faciliteren van multifunctioneel gebruik van bestaande schoolgebouwen door **gerichte specifieke subsidiëring** voor een bepaald budget voor **faciliterende infrastructuurwerken die specifiek bijdragen tot de openstelling**. Vergelijkbaar met eerdere initiatieven voor het openstellen van schoolsportinfrastructuur, kan men op die manier nog een ruimere openstelling nastreven dankzij kleinere technische ingrepen.

Engagementsverklaring en monitoring

Schoolbesturen van schoolinfrastructuur die zich leent tot openstelling voor de gemeenschap (refters, polyvalente zalen, turnzalen, ...) zouden bereid moeten zijn om hun ruimtes open te stellen. **Vooraleer AGION een subsidie toekent**, zouden **scholen een verklaring** kunnen ondertekenen **waarin hun intentie tot multifunctioneel gebruik wordt opgenomen**. Als schoolinfrastructuur dankzij een aanzienlijke overheidsinvestering kan gerealiseerd worden, zou men er mogen van uitgaan dat het openstellen een standaardreflex wordt waarbij het niet zozeer als een hinderpaal moet worden gezien, maar juist wel als bron van opportuniteiten voor de scholen zelf. Hierbij dient dan ook een gepaste opvolging te gebeuren van de daadwerkelijke openstelling van de infrastructuur.

Met een **eenvoudige** jaarlijkse **rapportering** over het multifunctioneel gebruik naar AGION kan de Vlaamse Overheid actuele inzichten hebben over de openstelling van schoolinfrastructuur.

Beheersubsidie openstelling

Tegelijk kan ook gedacht worden aan andere subsidies dan bouwsubsidies. Een **forfaitaire subsidie die de openstelling van de betoelaagde gebouwen faciliteert** behoort tot de mogelijkheden. Dergelijke subsidie kan bijdragen in de kosten die gepaard gaan met de openstelling (bv. een beheerder die het multifunctioneel gebruik na de schooluren coördineert).

Scholen hebben vaak niet enkel een bekommernis over de bouwtechnische consequenties, maar vooral ook over praktische zaken die meer te maken hebben met het beheer van de openstelling. Om hiervoor een extra impuls te geven, zou een mogelijkheid kunnen zijn om opnieuw via **subsidiepiste** specifieke projectondersteuning te betoelagen naar de geïnteresseerde school toe. Zo kan men een extra duwtje in de rug geven om de soms initiële koudwatervrees te overwinnen.

Verruiming toepassingsgebied subsidies

Aan de bestaande subsidiemogelijkheden voor de realisatie van (multifunctionele) onderwijsinfrastructuur kunnen er duidelijke **voorwaarden omtrent multifunctioneel gebruik** gekoppeld worden, zoals een **minimum aantal uren buitenschools gebruik** van de infrastructuur en een minimum aan ruimte die wordt opengesteld. Voor de reeds bestaande specifieke procedure voor samenwerking (bv. VIPA, Onroerend Erfgoed, gemeente) zou het toepassingsgebied kunnen verruimd worden naar **samenwerking met private actoren**, waarbij dan naast de school één of meerdere initiatiefnemers of rechtspersonen mee investeren in het schoolgebouw. Deze aanpassingen werken drempelverlagend bij het indienen van subsidieaanvragen in het kader van multifunctionaliteit. Zoals vermeld, vereist dit geen aanpassing van decreten of besluiten. Ook kunnen bij deze procedure eventueel aparte of extra subsidies worden voorzien.

Afwijking terugvordering subsidies

In de Schoolpactwet wordt momenteel bepaald dat er een terugvordering van de subsidies gebeurt bij verkoop of wijziging van bestemming. Het verstrekte subsidiebedrag wordt teruggevorderd van de inrichtende macht, verminderd met 1/20 per jaar dat het gebouw werd aangewend voor de bestemming. Uit hoofde van de schaarste aan beschikbare onderwijsgebouwen in bepaalde regio's wordt soms gesteld dat het aangewezen is om deze bestemmingstermijn van 20 jaar te verhogen. Voor nieuwbouw zou deze termijn meer kunnen worden afgestemd op de functionele levensduur van het gebouw. Gezien de noden in schoolinfrastructuur en de capaciteitsproblematiek, is het belangrijk te **waken over de onderwijsbestemming** van de middelen die geïnvesteerd worden in schoolinfrastructuur. Ook het parlement hecht hier belang aan. Het is ook ingegeven door de gedachte van het vrijwaren van een duurzame investering in schoolgebouwen. Deze regeling staat het openstellen van schoolinfrastructuur niet in de weg, of evenmin het bouwen van een school met combinatie van andere functies zoals bv. kinderopvang. Maar als een schoolgebouw binnen de 20 jaar van bestemming zou veranderen, dan zal dit volgens de vigerende wetgeving leiden tot de geschetste terugvordering.

Men zou kunnen overwegen om **decretaal** in de mogelijkheid te voorzien dat voor een bepaalde termijn en rekening houdend met de aard van de bestemmingswijziging, **in uitzonderlijke gevallen kan afgeweken worden van de principiële terugvordering**.

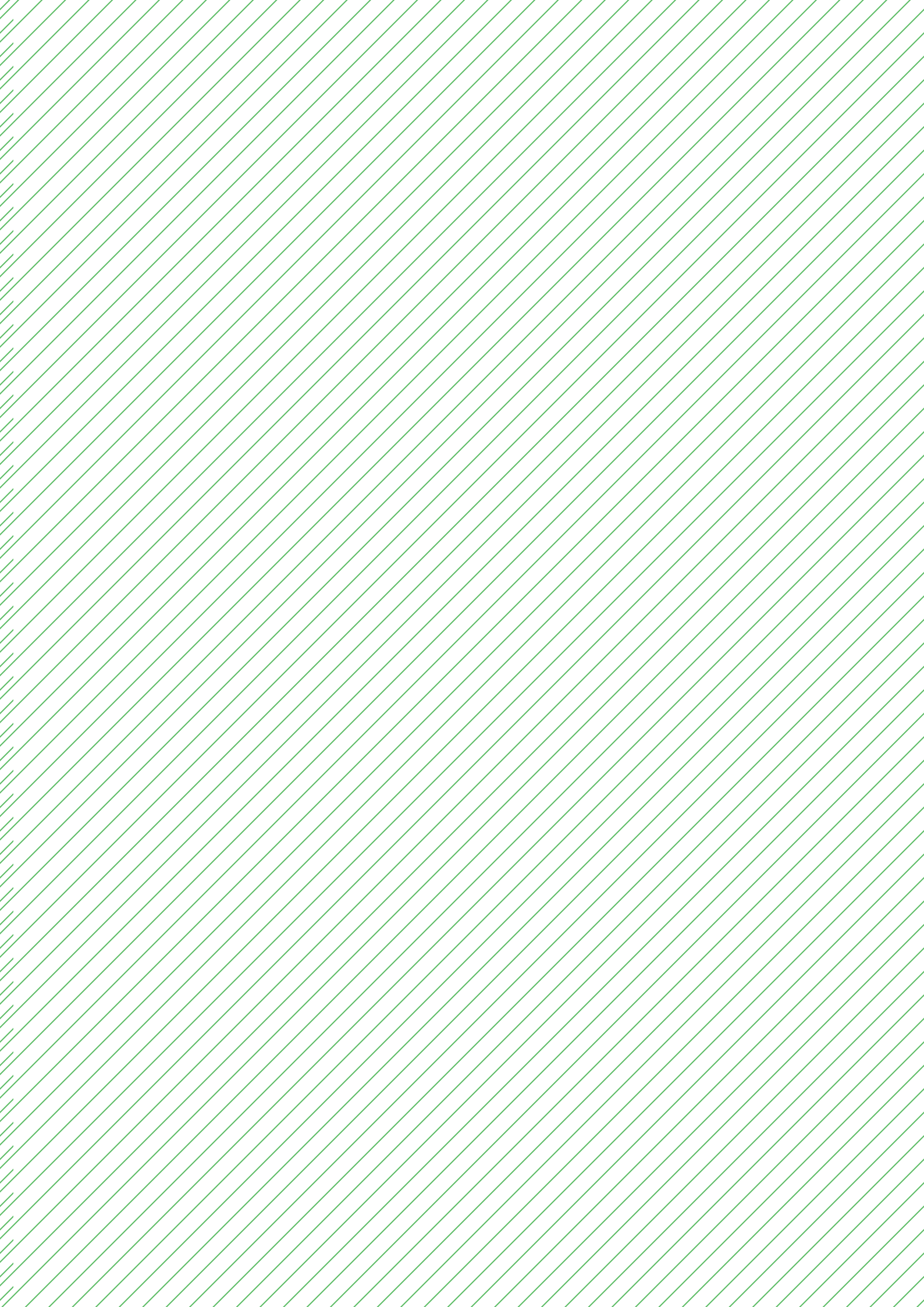
Aanvullend zou men een bijkomende optie voor de terugvordering ten aanzien van de inrichtende macht kunnen voorzien, door middel van een andere mechanisme zodat er toch zeker een **financiële compensatie** is voor de geïnvesteerde subsidies door AGION zodat de investeringsmiddelen voor schoolgebouwen niet verloren gaan. Louter bij wijze van voorbeeld: als een schoolgebouw een welzijnsbestemming zou krijgen, zou er kunnen gekeken worden of vanuit Welzijn een financiële compensatie naar AGION mogelijk is.

Gezamenlijke premieaanvraag

Indien men een multifunctioneel project wil realiseren waar verschillende partners bij betrokken zijn, zal men soms de voorkeur geven aan de aanduiding van één bepaalde initiatiefnemer die de trekker is voor het project en de nodige stappen onderneemt naar één of meerdere overheidsinstanties. Wat schoolinfrastructuur betreft, kent AGION als aanspreekpunt de inrichtende macht. Dit vloeit voort uit de Schoolpactwet. Het is ook enkel aan de inrichtende macht dat de subsidies worden toegekend. Dit zal voor het merendeel van zelfs zeer complexe projecten met eventueel verschillende partners en bestemmingen, geen onoverkomelijk probleem vormen op voorwaarde van goede afspraken tussen de partners. Maar in het kader van het extra faciliteren van multifunctionele projecten zou er eventueel kunnen nagedacht worden dat in de plaats van het zeer specifieke begrip “inrichtende macht”, gezocht wordt naar een ruimer begrip of aanknopingspunt waarbij uiteraard nog steeds van prioritair belang is dat er voldoende zekerheid is over de duurzame onderwijsbestemming van de toegekende middelen voor schoolgebouwen. Indien deze mogelijke piste verder overwogen wordt, is het aangewezen om dit te overleggen met de onderwijsactoren.

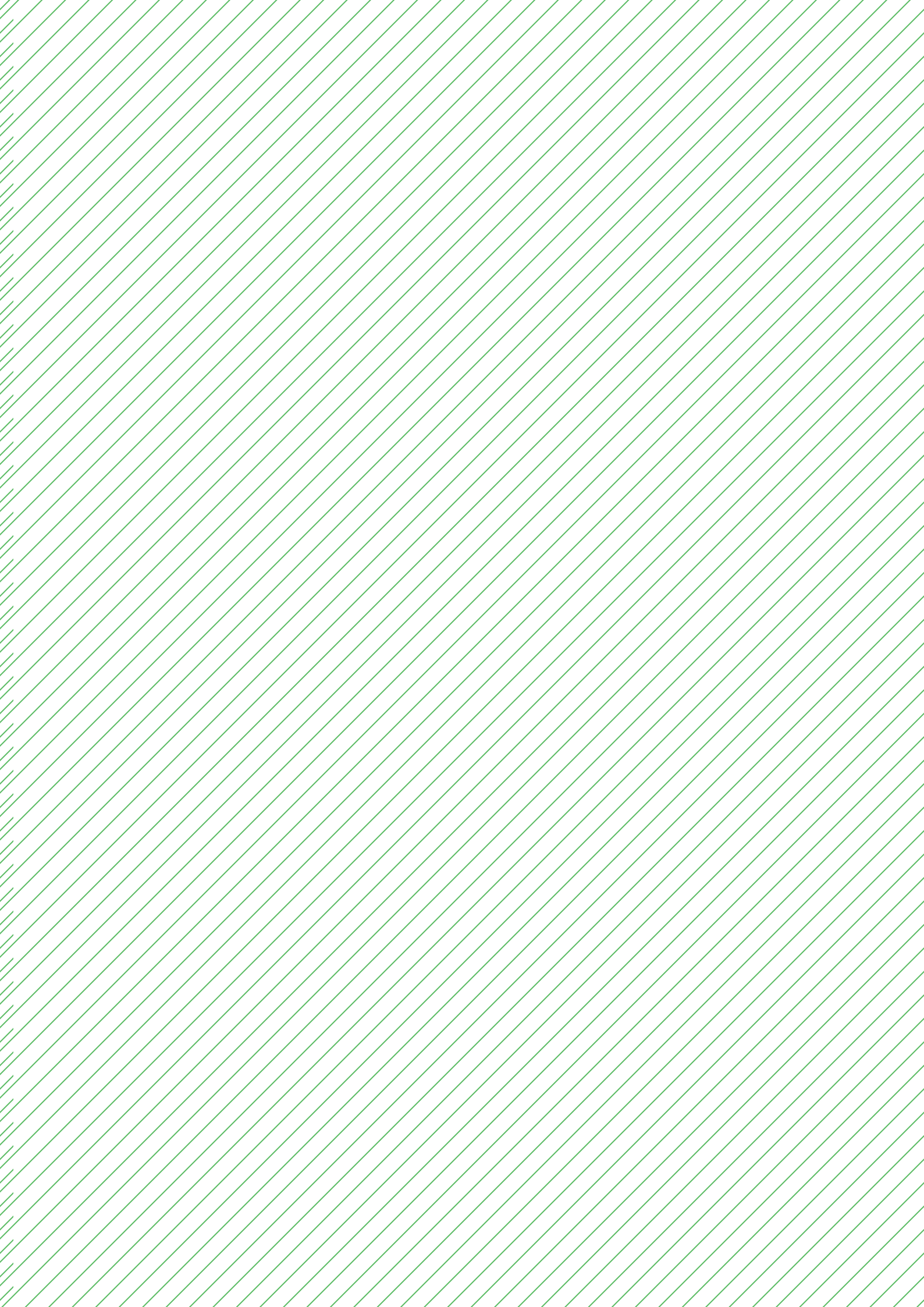
Wat vindt u terug in het rapport?

Het rapport bestaat uit zeven hoofdstukken. De inleiding omvat een contextschets, gevolgd door hoofdstuk 2 dat de betekenis van multifunctionele onderwijsinfrastructuur en de huidige stand van zaken in Vlaanderen beschrijft. De regelgeving, huidige initiatieven, praktijkvoorbeelden en inzichten uit bestaande studies komen uitvoerig aan bod. Daarnaast is er aandacht voor beleidsdomeinoverschrijdende samenwerkingen zoals Onderwijs en Sport, Onderwijs en Welzijn, Onderwijs en Werk. Hoofdstuk 3 bespreekt de 14 onderzochte projecten. Hoofdstuk 4 geeft de onderzoeksresultaten weer, gevolgd door conclusies voor praktijk en beleid in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 en 7 omvat de referenties en bijlagen.

RAPPORT

De schoolgebouwen van de toekomst

Multifunctionele Onderwijsinfrastructuur

Colofon

Rapportering

Annelies Geerts

Bedankt voor input

Nick Spriet, Jo Van Duyse, Anne De Meulemeester, Katrien Van Lierop, Greet Paulissen, Tom De Smidt, Hilde Poschet

Redactie en Taalcorrectie

Peggy De Tollenaere

Grafisch vormgeving

Tom De Smidt

Einddatum rapport

3 juli 2018

Verantwoordelijke uitgever

Jean Eliaerts
afgevaardigd bestuurder
Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION)
Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
1. Inleiding	5
2. Multifunctionele onderwijsinfrastructuur	6
2.1 Wat betekent multifunctionele onderwijsinfrastructuur?	6
2.2 Een fundament voor duurzaamheid	6
2.3 Stand van zaken in Vlaanderen	7
2.3.1 Context	7
2.3.2 In cijfers	7
2.3.3 Regelgeving voor onderwijsinfrastructuur	8
2.3.4 Subsidiemogelijkheden voor multifunctionele onderwijsinfrastructuur	10
2.3.5 De financiële en fiscale impact van multifunctionaliteit	13
2.4 Onderwijs en Sport	16
2.4.1 Sporten in een schoolgebouw	16
2.4.2 Projectoproep voor scholen	17
2.4.3 Enkele voorbeelden uit de praktijk	17
2.5 Onderwijs en Welzijn	21
2.5.1 Kinderopvang en andere zorgvoorzieningen in een schoolgebouw	21
2.5.2 Enkele voorbeelden uit de praktijk	21
2.6 Onderwijs en Werk	24
2.6.1 Onderwijs en werk delen opleidingsinfrastructuur	24
2.6.2 Enkele voorbeelden uit de praktijk	24
2.7 Multifunctionaliteit via het Design Build Finance en Maintain (DBFM)-principe	26
2.7.1 DBFM-programma Scholen van Morgen	26
2.7.2 Nieuw DBFM-programma	30
2.8 Multifunctionele onderwijsinfrastructuur over de grenzen heen	34
3. Onderzoek	36
3.1 Beschrijving van de onderzoeksgroep	36
3.2 Dataverzameling en -analyse	37
3.3 De projecten	38
4. Resultaten	69
4.1 Naar de realisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur	69
4.1.1 Multifunctioneel denken vanaf het prille begin	69
4.1.2 De opportuniteit van samenwerken met externe partners	69
4.1.3 Modellen van multifunctionaliteit	70
4.1.4 Engagement als bepalende factor	71
4.1.5 Omgaan met weerstand	71
4.1.6 Locatie en bereikbaarheid	73
4.2 De binnen- en buitenruimte	74
4.2.1 Opengestelde ruimtes voor multifunctioneel gebruik	74
4.2.2 Bouwtechnische maatregelen	75
4.2.3 Het belang van de buitenruimte	77
4.3 Het beheer van multifunctionele onderwijsinfrastructuur	78
4.3.1 De organisatie van het openstellen van de infrastructuur	78
4.3.2 Tarieven voor het openstellen van de infrastructuur	79

4.3.3	Een afsprakenkader voor de gebruikers	81
4.4	Het multifunctioneel gebruik	81
4.4.1	Frequentie van multifunctioneel gebruik	81
4.4.2	De gebruikers	83
4.5	Ervaringen uit de praktijk	84
4.6	Voldoen aan de regelgeving en normen	87
5.	Conclusie	94
5.1	Praktijk	94
5.1.1	Benutten van beschikbare ruimte en kwalitatieve infrastructuur	94
5.1.2	Een regelgevend kader zonder hinderpalen	94
5.1.3	Multi-inzetbaar, combineerbaar en aanpasbaar in de praktijk	94
5.1.4	Aanbevelingen	95
5.2	Beleid	96
5.2.1	Sectorale bouwvoorschriften en normen screenen	96
5.2.2	Sensibiliseren en informeren	97
5.2.3	Voorrang aan multifunctionele projecten	98
5.2.4	Ondersteuningsmogelijkheden uitbreiden	98
6.	Referenties	101
7.	Bijlagen	103

1. Inleiding

Er zijn naar schatting 20.000 schoolgebouwen in Vlaanderen en Brussel, goed voor een oppervlakte van 16.6 km². Demografische ontwikkelingen en de beperkte ruimte in Vlaanderen en Brussel zetten aan tot het effectief delen van schoolinfrastructuur. Maar ook de budgettaire context dwingt ons om de geïnvesteerde scholenbouwmiddelen zo efficiënt mogelijk in te zetten en zo goed mogelijk te laten renderen.

Op 17 juli 2015 keurde de Vlaamse Regering de conceptnota Masterplan scholenbouw goed¹. Het Masterplan Scholenbouw van Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits is een integraal beleidsplan voor de aanpak van schoolgebouwen in Vlaanderen en Brussel. Het plan wil een antwoord bieden op de huidige noden en de uitdagingen op het vlak van schoolinfrastructuur in Vlaanderen en Brussel. Eén van de nieuwe accenten is dat schoolgebouwen vlotter voor verschillende doeleinden moeten kunnen worden gebruikt, vooral ook buiten de schooluren, in het weekend en tijdens vakanties.

Het bevorderen van multifunctionele schoolgebouwen, medegebruik en het openstellen van kwalitatieve schoolinfrastructuur is een belangrijke opdracht voor AGION. In het voorbije jaar werden er zowel vanuit de Vlaamse Overheid als vanuit het middenveld verschillende initiatieven georganiseerd om multifunctionele schoolinfrastructuur te stimuleren. Een beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking tussen Onderwijs en Sport leidde bijvoorbeeld tot subsidiëring van scholen die hun sportinfrastructuur openstellen voor sportverenigingen. De Verenigde Verenigingen lanceerde de website 'Slimgedeeld.be'² en vzw De Ambrassade publiceerde een onderzoeksrapport over ruimte delen met kinderen en jongeren.³

De geldende regelgeving binnen Onderwijs maakt heel veel mogelijk voor multifunctioneel gebruik van schoolinfrastructuur. Vandaag stellen heel wat scholen zich al open voor buitenschools gebruik. Uit de schoolgebouwenmonitor 2013 concluderen we dat de schoolinfrastructuur in 62% van de vestigingsplaatsen ook buitenschools wordt gebruikt.⁴ We denken dan misschien spontaan aan het delen van sportinfrastructuur, maar gedeeld gebruik kan veel verder gaan dan louter sportaccommodatie. Polyvalente ruimtes, leslokalen en speelplaatsen, bieden bijvoorbeeld ook veel mogelijkheden tot delen. Uit de monitor blijkt dat het openstellen van schoolinfrastructuur geen uitzondering meer is. Integendeel, de meerderheid van de scholen deelt haar infrastructuur, maar het volume in tijdsduur uitgedrukt is eerder aan de lage kant. Dat moet dus nog veel beter kunnen.

De Vlaamse Overheid wil gedeeld gebruik van schoolinfrastructuur maximaal stimuleren. Dit doen we nu reeds en zullen we ook in de toekomst op verschillende manieren blijven doen. Zowel op vlak van subsidiëring als op vlak van sensibilisering en regelgeving.

Dit onderzoeksrapport is het resultaat van een studie waarbij 14 projecten van multifunctionele onderwijsinfrastructuur in detail werden bestudeerd. Deze projecten bevinden zich in verschillende fases, van 'ontwerp' tot en met 'in gebruik'. Daarnaast komen er ook andere inspirerende praktijkvoorbeelden van multifunctionele onderwijsinfrastructuur aan bod. Met dit onderzoek willen we leren uit de praktijk en multifunctioneel gebruik nog meer faciliteren.

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de betekenis van multifunctionele onderwijsinfrastructuur en de huidige stand van zaken in Vlaanderen. De regelgeving, huidige initiatieven, praktijkvoorbeelden en inzichten uit bestaande studies worden uitvoerig toegelicht. Daarnaast besteden we aandacht aan beleidsdomeinoverschrijdende samenwerkingen zoals Onderwijs en Sport, Onderwijs en Welzijn, Onderwijs en Werk. In een derde hoofdstuk worden de 14 bestudeerde projecten besproken. Hoofdstuk vier geeft de resultaten weer, gevolgd door conclusies voor praktijk en beleid in hoofdstuk vijf.

---

¹ Vlaamse Regering: [Conceptnota Masterplan Scholenbouw](#)

² De Verenigde Verenigingen (2016). Wegwijzer Slim delen van schoolinfrastructuur. Brussel: de Verenigde Verenigingen.

³ De Ambrassade (2017). Onderzoeksrapport: Ruimte delen met kinderen en jongeren. Brussel: De Ambrassade.

⁴ AGION (2014). Schoolgebouwenmonitor 2013 'Indicatoren voor de kwaliteit van de schoolgebouwen in Vlaanderen', Brussel: AGION.

2. Multifunctionele onderwijsinfrastructuur

2.1 Wat betekent multifunctionele onderwijsinfrastructuur?

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur omvat het woord 'multifunctioneel'. Multifunctioneel betekent 'een groot aantal functies vervullend'.⁵ We onderscheiden twee verschillende niveaus of invullingen van multifunctionaliteit: 1. een site/gebouw (samenbrengen van verschillende functies) en 2. de ruimte/het ruimtegebruik (verschillende gebruiksmogelijkheden of gebruikers).⁶

Een schoolgebouw is multifunctioneel wanneer het multi-inzetbaar en/of combineerbaar en aanpasbaar is.

- **Multi-inzetbaar:** meervoudig gebruik van een schoolgebouw waarin een ruimte afwisselend door verschillende gebruikers gebruikt wordt. Bijvoorbeeld: een sportzaal in een school die lokale sportverenigingen op weekavonden gebruiken en tijdens de schooluren voor de turnles gebruikt wordt.
- **Combineerbaar:** er worden meerdere functies gekoppeld aan een schoolgebouw. Bijvoorbeeld: een kinderopvang op het gelijkvloers en basisonderwijs op de eerste verdieping.
- **Aanpasbaar:** een zekere flexibiliteit van de ruimte waardoor die aanpasbaar is aan verschillende activiteiten, vandaag en in de toekomst. Dit kan door ruimtes intelligent te schikken zodat ze schakelbaar, inwisselbaar of uitbreidbaar worden, door structuren te voorzien die verschillende functies kunnen hebben (een trap als circulatie en als tribune), door aangepast meubilair, voldoende bergruimte, enzovoort.

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur zijn onderwijsgebouwen die zich dus openstellen voor andere functies, activiteiten en gebruikers dan louter de onderwijsfunctie en -activiteiten die dagelijks in het gebouw worden georganiseerd tijdens schooluren en bedoeld zijn voor de leerlingen van de school.

We onderscheiden vijf modellen van multifunctionaliteit. De 'modellen' zijn geen strikte categorieën. In de praktijk zijn er verschillende combinaties mogelijk en er is regelmatig sprake van een evolutie tussen de modellen.

- **Netwerkmiddel:** iedere partner in zijn eigen gebouw, gedeeld gebruik mogelijk;
- **Openstellen schoolgebouw:** het schoolgebouw is het hart van het project en wordt buiten de schooluren en schoolperiodes voor allerlei activiteiten opengesteld;
- **Gemeenschappelijke accommodatie:** meerdere partners richten samen een multifunctioneel gebouw op;
- **Campusmodel:** partners van de school in elkaars nabijheid op een campus met verschillende gebouwen en multifunctioneel ruimtegebruik;
- **Samen onder één dak:** verschillende partners samen in één gebouw.

2.2 Een fundament voor duurzaamheid

Multifunctionaliteit is een belangrijke pijler voor duurzame schoolgebouwen. Een school staat niet alleen, maar kan bewust deel uitmaken van een ruim netwerk. Een school is een gebouw dat faciliteiten kan aanbieden aan een buurt, stad, gemeente of dorp. Een school is bijvoorbeeld de ideale plaats om samen te komen voor avondactiviteiten, zoals avondles, sportactiviteiten of buurtwerking. Een duurzame school speelt hierop in en heeft een grotere diversiteit aan ruimten. Dit komt zowel het dagelijks gebruik ten goede als de bruikbaarheid in de loop der jaren. Een gebouw moet opgewassen zijn tegen veranderingen in de tijd, zodat het zeer lang gebruikt kan worden. Een school is in wezen ook een multifunctioneel gebouw met veranderende functies en met een opbouwstructuur die verandering toelaat i.p.v. tegenhoudt.

In 2010 lanceerden AGION en het GO! de publicatie 'Naar een inspirerende leeromgeving - Instrument voor Duurzame Scholenbouw'.⁷ In het najaar van 2016 werd dit instrument geactualiseerd volgens de regelgeving en aanbevelingen van dat moment. Multifunctionaliteit maakt deel uit van het thema 'Samenleving en economie'. Om tot een duurzaam gebouwgebruik te komen, moet de school op veranderende noden kunnen inspelen en verschillende functies kunnen opvangen. De infrastructuur moet flexibel en aanpasbaar zijn.

⁵ Betekenis 'multifunctioneel' www.vandale.nl

⁶ AGION (2012). In ruimte naar de brede school. Brussel: AGION.

⁷ GO! & AGION (2016). Naar een inspirerende leeromgeving. Instrument voor duurzame scholenbouw. Brussel: Vlaamse Overheid.

Het instrument⁸

- heeft als doel schoolbouwers bewuste keuzes te laten maken voor hun duurzaam schoolgebouw;
- is opgevat als een handleiding met tal van tips, criteria en checklists rond duurzame scholenbouw;
- is opgebouwd rond 10 thema's, waarin de essentie van duurzaamheid en kwaliteitsvolle gebouwen omvat is;
- biedt ook een reeks ontwerprichtlijnen per lokaal waarmee men bij het ontwerpen van een school rekening kan houden;
- is bruikbaar voor zowel nieuwbouw- als renovatieprojecten;
- kan ook gebruikt worden als meetinstrument om de verschillende aspecten van duurzaamheid in het schoolgebouw te meten en indien nodig aan te passen.

2.3 Stand van zaken in Vlaanderen

2.3.1 Context

Het Regeerakkoord 2014-2019 dringt aan op multi-inzetbare, gedeelde en open infrastructuur. *“Nieuwe of vernieuwde schoolgebouwen moeten multifunctioneel zijn en ter beschikking staan van de lokale gemeenschap en in de vakantieperiodes voor speel-, jeugd- en sportpleinwerking.”*⁹ In de beleidsnota Onderwijs 2014-2019 staat geschreven: *“In de context van beperkte ruimte in Vlaanderen en een krap overheidsbudget is het van belang om prioriteit te geven aan de (vernieuw)-bouw van aanpasbare en multifunctionele gebouwen die ook deels ter beschikking kunnen staan van de lokale gemeenschap en in de vakantieperiodes voor speel-, jeugd- en sportpleinwerking, ...”*¹⁰

Nooit eerder is het streven naar multifunctionele onderwijsinfrastructuur zo sterk aanwezig geweest als vandaag. Schoolgebouwen van de toekomst zijn multifunctioneel in gebruik. Dit aandachtspunt is één van de pijlers in het Masterplan Scholenbouw van de Vlaamse Regering. Onderwijsinfrastructuur moet vlot voor verschillende doeleinden kunnen worden gebruikt, vooral buiten de schooluren. Er lijkt nog een duidelijke verbetering realiseerbaar op vlak van de openstelling van schoolgebouwen en het multifunctioneel bouwen en gebruik ervan. Een groot deel van de gebouwen kan nog meer worden opengesteld en openstellingen kunnen nog meer op regelmatige of permanente basis gebeuren. Ook het multifunctioneel bouwen, waar onderwijsfuncties worden geïntegreerd met andere (maatschappelijke) functies, kan nog frequenter gebeuren. De grote uitdaging is om het bestaande (vernieuwde) schoolgebouwenpatrimonium tot meer medegebruik en openstelling te brengen.¹¹

2.3.2 In cijfers

Vandaag is onderwijsinfrastructuur al in vele steden en gemeenten toegankelijk buiten de schooluren. Desondanks blijft het aantal uren multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur vaak slechts beperkt. Onderstaande figuur toont een realistische inschatting van de bezettingsgraad tijdens de schooluren en de beschikbare ruimte buiten de schooluren. De blauw gekleurde tijdsvakken geven aan wanneer de onderwijsinfrastructuur gebruikt wordt tijdens de schooluren. De oranje gekleurde tijdsvakken geven aan op welke tijdstippen de onderwijsinfrastructuur in hoofdzaak niet meer gebruikt wordt. We zien onmiddellijk de vele mogelijkheden die aanwezig zijn op vlak van openstelling of multifunctioneel gebruik buiten de normale school- of werkuren. Figuur 1 toont gemiddeld 50 beschikbare uren per week in schoolperiodes, buiten de normale schooluren. Een school die op woensdagnamiddag gedurende vier uur lokale sportverenigingen laat sporten in de sportzaal, is per definitie multifunctioneel. Maar, op woensdag tot 's avonds laat en op alle andere dagen van de week is er ook mogelijkheid tot openstelling of multifunctioneel gebruik. Vandaag is het volume aan openstelling of multifunctioneel gebruik - in tijdsduur uitgedrukt - nog behoorlijk laag. De resultaten uit de schoolgebouwenmonitor, editie 2013, wijzen op gemiddeld 18u per week buitenschools gebruik.

⁸ Download het [Instrument Duurzame Scholenbouw](#)

⁹ Vlaamse Regering: Regeerakkoord 2014-2019: p 25.

¹⁰ Beleidsnota Onderwijs 2014-2019

¹¹ Vlaamse Regering: Conceptnota Masterplan Scholenbouw

Figuur 1. Gebruik van de infrastructuur tijdens de schooluren en beschikbaarheid buiten de schooluren

	6u	7u	8u	9u	10u	11u	12u	13u	14u	15u	16u	17u	18u	19u	20u	21u	22u
MA																	
DI																	
WO																	
DO																	
VR																	
ZA																	
ZO																	

Cijfergegevens uit de schoolgebouwenmonitor uit 2013 geven aan dat de lokalen in schoolgebouwen op 89% van de vestigingsplaatsen in geringe mate tot zelfs volledig flexibel en multifunctioneel te gebruiken zijn. Slechts 11% van de vestigingsplaatsen lijkt zich niet te lenen tot multifunctioneel gebruik in 2013.

Op 62% van de vestigingsplaatsen wordt de onderwijsinfrastructuur ook buitenschools gebruikt, d.w.z. buiten de normale school- of werkuren zoals 's avonds, in het weekend of tijdens de schoolvakanties. Dit is een significante stijging met 3 procentpunten ten opzichte van de resultaten uit de schoolgebouwenmonitor 2008.

Wanneer schoolgebouwen buitenschools worden gebruikt kan dit occasioneel gebeuren, of op meer regelmatige basis. We zien dat het grootste deel van het buitenschools gebruik op regelmatige basis gebeurt (67,5%). Het gemiddeld aantal uur buitenschools gebruik bedraagt dan 17,76 uur. In 2013 is er in slechts 32,5% van de vestigingsplaatsen waar de gebouwen buitenschools worden gebruikt, sprake van occasioneel gebruik. Het meest wijdverspreide buitenschools gebruik in 2013 gebeurt door verenigingen (buurtvereniging, bejaardenclub, sportclub,...), die op 62% van de vestigingsplaatsen gebruik maken van de gebouwen. Op 50% van de vestigingsplaatsen gaat het om de instelling zelf die ook buiten de normale schooluren de gebouwen blijft gebruiken voor buitenschoolse activiteiten. Op 35% van de vestigingsplaatsen gaat het om welzijnsinstellingen of sociaal-culturele instellingen als Kind en Gezin, Initiatief Buitenschoolse Opvang (IBO) of de jeugdbeweging. Op 31% gaat het om andere onderwijsinstellingen en op 22% om 'andere'.

In 2013 worden de schoolgebouwen het meest buitenschools gebruikt voor sport en spel (op 58% van de vestigingsplaatsen), voor- en naschoolse opvang (50%), vergaderingen (46%), feesten en bijeenkomsten (39%) en onderwijsactiviteiten of studie (24%). In vergelijking met 2008 zien we voor bijna alle soorten activiteiten een toename in het aantal buitenschools gebruikte vestigingen. Dit geeft aan dat schoolgebouwen niet alleen significant meer naschools gebruikt worden, maar dat dit ook voor een bredere waaier van activiteiten gebeurt dan bij de vorige meting.

Er blijkt een significante samenhang aanwezig tussen de mogelijkheid om een schoolgebouw vlot en veilig open te stellen en de beslissing effectief tot naschools gebruik over te gaan. Waar deze mogelijkheid niet of nauwelijks aanwezig is, ligt het percentage buitenschools gebruik 20 tot 40% lager dan op vestigingsplaatsen die wel vlot en veilig opengesteld kunnen worden.

Een derde van de vestigingsplaatsen is in 2013 geïntegreerd met andere onderwijsinstellingen binnen hetzelfde gebouwencomplex of site. We merken dat er in vergelijking met 2008 ook meer inhoudelijk wordt samengewerkt met deze instellingen. 21% van de vestigingsplaatsen is geïntegreerd binnen een gebouwencomplex of site waarop ook niet onderwijsfuncties gehuisvest zijn. Op 61% van de vestigingsplaatsen die eenzelfde complex of site delen met andere functies, gaat het om een welzijnsinstelling, op 24% om een sociaal-culturele instelling, op 18% met een klooster of een ander religieus gebouw en op 11% met een sportvoorziening. Een deel van de vestigingsplaatsen deelt hetzelfde gebouwencomplex of site met meer dan één van deze functies.¹²

2.3.3 Regelgeving voor onderwijsinfrastructuur

De huidige regelgeving voor onderwijsinfrastructuur is omschreven in de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de onderwijswetgeving (de Schoolpactwet) en het zogenaamde Normenbesluit.¹³ De regelgeving voor

¹² AGION (2014). Schoolgebouwenmonitor 2013 'Indicatoren voor de kwaliteit van de schoolgebouwen in Vlaanderen'. Brussel: AGION.

¹³ Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding (B.S. 9 november 2007)

onderwijsinfrastructuur van de Vlaamse Gemeenschap is heel beperkt en geeft veel vrijheid aan bouwheren, schoolbesturen, architecten en andere actoren om goede en kwalitatieve schoolinfrastructuur te realiseren. Er wordt niet opgelegd hoe er moet gebouwd worden; hoeveel m² per leerling moet worden voorzien. In tegenstelling tot andere beleidssectoren, legt het beleidsdomein onderwijs derhalve geen specifieke bouwnormen op. Er zijn dan ook geen eigen bouw fysieke of technische normen voor scholenbouw die de realisatie van multifunctionele gebouwen kan bemoeilijken.

- **De Schoolpactwet**

De zogenaamde Schoolpactwet dateert van 29 mei 1959.

Met het Schoolpact werd na jarenlange *'schoolstrijd'* een historisch compromis bereikt dat de financiering van het vrij onderwijs en de keuzevrijheid van de ouders voor een officiële of een vrije school moest waarborgen.

Fundamenteel erkent het schoolpact het bestaan van de twee grote onderwijsnetten in België en waarborgt ze de bestaanszekerheid hiervan door middel van dotaties of subsidies. De twee netten bestaan uit

1. het officieel onderwijs waarbij de overheid de inrichtende macht is. In 1958 was dat de Staat, de provincie of de gemeente en men sprak respectievelijk van het rijksonderwijs, het provinciaal of het gemeentelijk onderwijs. Sinds de oprichting van de gemeenschappen (1970) is het rijksonderwijs overgedragen naar de drie gemeenschappen en heet dit vandaag het gemeenschapsonderwijs. De vroegere Rijksuniversiteit Gent, nu Universiteit Gent, wordt ook bij dit net gerekend.
2. het vrij onderwijs met een vrije particuliere inrichtende macht. De vrije scholen behoren grotendeels tot het katholieke onderwijs, maar er bestaan ook andere scholen zoals protestantse scholen, methodescholen (o.a. Steiner- en Freinetscholen) en vrijzinnige scholen. De Katholieke Universiteit Leuven behoort tot het vrij onderwijsnet.

De volledige wetgeving is online raadpleegbaar via de Vlaamse codex.¹⁴ Hoofdstuk II gaat over de investeringsmiddelen voor infrastructuur. Dit uittreksel van de regelgeving is ook op de website van AGION terug te vinden.¹⁵

In essentie gaat het om volgende elementen:

- o De programmatie- en rationalisatienormen die algemeen gelden¹⁶
- o De fysieke en financiële normen (zie ook verder: Normenbesluit)
- o Voldoen aan de energieprestatieregelgeving
- o Subsidies aanvragen voor infrastructuurwerken gebeurt door de inrichtende macht die onderwijs organiseert
- o Gedurende 30 jaar beschikken over het eigendoms- of zakelijk recht
- o Terugvorderen van subsidies bij verkoop of wijziging van bestemming

In de Schoolpactwet wordt momenteel bepaald dat het verstrekte subsidiebedrag wordt teruggevorderd van de inrichtende macht, verminderd met 1/20 per jaar dat het gebouw werd aangewend voor de bestemming. Gezien de noden in schoolinfrastructuur en de capaciteitsproblematiek, is het belangrijk te waken over de onderwijsbestemming van de middelen die geïnvesteerd worden in schoolinfrastructuur. Ook het parlement hecht hier belang aan¹⁷. Het is ook ingegeven door de gedachte van het vrijwaren van een duurzame investering in schoolgebouwen. Deze regeling staat het openstellen van schoolinfrastructuur niet in de weg, of evenmin het bouwen van een school met combinatie van andere functies zoals bv. kinderopvang.

---

¹⁴ Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving (verv. W. 11 juli 1973, art. 1, l: 30 augustus 1973)

¹⁵ <https://www.agion.be/schoolpactwetgeving>

¹⁶ De programmatie- en rationalisatienormen leggen de voorwaarden vast, enerzijds voor de oprichting of opname in de toelageregeling van nieuwe scholen (programmatienormen), en anderzijds voor het voortbestaan of de betoelaging van bestaande scholen (rationalisatienormen). Deze voorwaarden gaan o.a. uit van minimum leerlingenaantallen die scholen moeten bereiken. Ze zijn afhankelijk van de bevolkingsdichtheid van de gemeente.

¹⁷ Zie bijvoorbeeld de motie van de heren Jos De Meyer, Koen Daniëls, Jo De Ro, Kris Van Dijk en Jenne De Potter en mevrouw Kathleen Krekels tot besluit van de op 16 oktober 2014 door mevrouw Elisabeth Meuleman in commissie gehouden interpellatie tot mevrouw Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de staat van de schoolinfrastructuur in Vlaanderen en de geplande acties om dit aan te pakken – 116 (2014-2015) – Nr. 1; Vraag om uitleg over de staat van de schoolinfrastructuur in Vlaanderen, 2984 (2016-2017).

- **Het Normenbesluit**

Het Normenbesluit is het Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding.¹⁸

Het Normenbesluit bepaalt maximale fysische en financiële normen met het oog op subsidiëring. De fysische normen worden uitgedrukt in bruto-oppervlakten. Dit omvat het geheel van de bruto-oppervlakten van alle vloerniveaus die bepaald wordt door de buitenomtrek van de gebouwdelen die het gebouw begrenzen op de hoogte van de vloer. De oppervlaktes van de trappen, liften en installatiekokers moeten op elk niveau worden meegerekend. Wat niet in aanmerking komt als bruto-vloeroppervlakte zijn:

- De kruipruimte tussen gelijkvloerse verdieping en onderste niveau van het gebouw
- Dakverdiepingen, zolders en kelders die niet als bruikbare lokalen kunnen worden ingericht
- Technische holle ruimten, tenzij deze volledig afgewerkt zijn en deel uitmaken van het gebouw met een vrije ruimte van minimaal twee meter
- Uitwendige noodtrappen
- Openingen en holle ruimten van meer dan 4m²

De fysische normen bepalen dus de globale maximale bruto-oppervlakte waar een school recht op heeft voor subsidiëring op basis van het leerlingenaantal. De norm geeft dus een maximum aantal m² dat in aanmerking komt voor subsidiëring. Een schoolgebouw mag uiteraard kleiner of groter gebouwd worden, maar bijkomende m² komen niet in aanmerking voor subsidies. Deze normen worden bepaald in functie van gewoon en buitengewoon kleuter-, lager en basisonderwijs, voltijds gewoon, het buitengewoon en deeltijds gewoon secundair onderwijs, CLB en internaten.

We merken op dat schoolgebouwen ook onderhevig kunnen zijn aan algemene, federale en Europese regelgeving, zoals de regelgeving over energieprestatie, brandveiligheid, akoestiek, veiligheid speeltoestellen, de codex over het welzijn op het werk (met o.a. voorschriften voor sanitaire voorzieningen, luchtkwaliteit). Daarnaast kan er ook domeinspecifieke regelgeving uit andere sectoren van toepassing zijn als de schoolinfrastructuur wordt opengesteld voor andere gebruikers. Dit geldt zowel voor subsidieregulering als andere regelgeving. Voor bijvoorbeeld welzijns- of zorgvoorzieningen (zoals kinderopvang) en woningbouw kunnen andere regels en normen gelden. In de praktijk zorgt de combinatie van de verschillende regelgevingen regelmatig voor uitdagingen die goed doordacht moeten aangepakt worden in de ontwerpfase van een nieuwbouw -of groot renovatieproject. In hoofdstuk 4 gaan we hier verder op in.

2.3.4 Subsidiemogelijkheden voor multifunctionele onderwijsinfrastructuur

De inrichtende machten of schoolbesturen van onderwijsinstellingen, internaten en CLB's uit de gesubsidieerde vrije en officiële sector kunnen voor hun investeringen in hun onderwijspatrimonium een beroep doen op AGION. Voor de instellingen uit het Brussels hoofdstedelijk gewest werkt AGION daarnaast ook samen met de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Scholen die deel uitmaken van het gemeenschapsonderwijs, zijn onderhevig aan de financiële regelgeving van het GO!.

Bouwheren kunnen multifunctionele projecten realiseren ongeacht de subsidieprocedure. Dit kan zowel via de standaardprocedure als via de andere procedures.

Verschiedende subsidieprocedures moedigen vandaag al expliciet het realiseren van multifunctionele onderwijsinfrastructuur aan. Bijvoorbeeld: de procedure 'werken in samenwerking met een andere subsidiërende overheid', de huursubsidies en alternatieve financiering via publiek-private samenwerking (DBFM).

---

¹⁸ Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding (B.S. 9 november 2007)

- **AGION**

- Voor welke werken?

AGION kent subsidies toe voor nieuwbouw, verbouwingswerken, buitenaanleg en eerste uitrusting. Een gedetailleerd overzicht van het type werken en de voorwaarden is raadpleegbaar op de website van AGION.¹⁹

- Subsidiepercentages

Voor het basisonderwijs (gewoon en buitengewoon) bedraagt de subsidie 70% van de subsidiabele kostprijs, voor het secundair onderwijs, internaten, centra voor volwassenenonderwijs en CLB's is de subsidie 60% van de subsidiabele kostprijs.

Voor het niet door subsidie gedekte deel (30 of 40%) van de subsidiabele kostprijs, kan een inrichtende macht van het vrij gesubsidieerd onderwijs een lening aangaan die door de Vlaamse overheid gewaarborgd wordt.

- Subsidieprocedures

AGION verleent subsidies via een aantal procedures. Elke procedure bestaat uit een verschillend aantal fases die elkaar chronologisch opvolgen. Welke procedure er moet gevolgd worden en welke stukken het dossier moet bevatten, wordt bepaald door de aard en de kostprijs van de bouw- of verbouwingswerken.

AGION heeft een standaardprocedure waarbij subsidieaanvragen volgens een wachtlijst worden verwerkt. Daarnaast zijn er andere procedures beschikbaar die een afwijking van deze chronologie inhouden en toelaten dat projecten sneller aan bod kunnen komen voor subsidiëring. Gedetailleerde informatie is terug te vinden op de website van AGION.²⁰ We onderscheiden de verkorte procedure, de verkorte procedure sanitair, procedure aankoop en werken na aankoop, procedure werken na overmacht, de promotiebouwprocedure, de spoedprocedure en de **procedure werken in samenwerking met een andere subsidiërende overheid**. Deze laatst opgenoemde procedure is in het bijzonder een zeer efficiënte en soepele procedure om op korte termijn (beleidsdomeinoverschrijdende) multifunctionele onderwijsinfrastructuur te realiseren met afstemming op de subsidieregelgeving van andere beleidsdomeinen. Deze procedure laat bijvoorbeeld toe dat scholen die voor de realisatie van hun gebouw 60% subsidies krijgen van Onroerend Erfgoed, aanvullend versnelde 40% subsidies krijgen van AGION. Erfgoed heeft een vast subsidiepercentage van 60% en AGION kan door de specifieke procedure aanvullend subsidiëren tot de volledige subsidiabele kostprijs. Dit betekent dat de betrokken school maximaal 100% subsidies krijgt voor de realisatie van het gebouw in plaats van de gebruikelijke 60% of 70%. Een gelijkaardig scenario is mogelijk in het geval een schoolgebouw ook een crèche of een buitenschoolse kinderopvang zal omvatten (samenwerking met Welzijn). AGION kan met andere woorden flexibel aanvullende subsidiëring voorzien als er subsidies worden verleend vanuit een ander beleidsdomein. Deze procedure wordt ook bij voorrang toegekend en de snelheid van de subsidiëring kan dus worden aangepast in functie van de andere subsidiërende overheden.

De procedure 'werken in samenwerking met een andere subsidiërende overheid' geldt voor aanvragen die voldoen aan de volgende voorwaarden:

- een minimale kostprijs van 8.500 euro (excl. btw);
- de werken worden uitgevoerd met gezamenlijke subsidiëring vanuit AGION en een andere subsidiërende overheid (VIPA, Onroerend Erfgoed, ...)
- de subsidie van de andere overheid is substantieel ten opzichte van de totale kostprijs.
- niet voor de aankoop van infrastructuur. Hiervoor bestaat de aankoopprocedure;
- deze procedure geldt niet voor het stedelijk, gemeentelijk en provinciaal onderwijs; AGION bepaalt de prioriteiten voor subsidiemogelijkheden in nauw overleg met de onderwijskoepel van Steden en Gemeenten (OVSG) en Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV).

AGION geeft via de **procedure aankoop en werken na aankoop** subsidies voor het aanpasbaar maken van een gebouw. Deze procedure is gericht op hergebruik en herbestemming van gebouwen. Bij de aankoop van een gebouw dat door de inrichtende macht niet bezet wordt, verleent AGION een afwijking van de

---

¹⁹ <https://www.agion.be/welke-werken-aan-schoolgebouwen-subsidieert-agion>

²⁰ <https://www.agion.be/subsidieprocedures>

chronologie van de wachtlijst indien er sprake is van een uitbreiding van het onderwijspatrimonium. Enkel de aankoop van een gebouw komt in aanmerking voor subsidiëring, niet de aankoop van een onbebouwd perceel grond. De aankoop van een gebouw met de bedoeling om het af te breken wordt gelijkgesteld aan de aankoop van een onbebouwd terrein en wordt niet gesubsidieerd. De werken na aankoop die nodig zijn om het gebouw geschikt te maken voor onderwijs worden ook versneld gesubsidieerd. Op die manier werden al woningen, magazijnen, kantoorgebouwen, kerken, kloostergebouwen, ... door scholen aangekocht en omgevormd naar een onderwijsbestemming.

Scholen kunnen voor de realisatie van hun multifunctioneel project ook **samenwerken met publieke actoren** zoals de gemeente. Subsidiëringsaanvragen worden in dit geval aan de raad van bestuur van AGION voorgelegd. Met deze subsidiëringsprocedure kan AGION op de helft van de subsidiabele kostprijs 60% of 70% subsidie voorzien.

- Huursubsidies

Op 4 mei 2016, keurde de Vlaamse Regering op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs een besluit goed dat huursubsidies voor schoolinfrastructuur regelt.²¹ Met de uitvoering van deze maatregel uit het Masterplan Scholenbouw is het mogelijk dat AGION periodiek huursubsidies kan toekennen aan inrichtende machten uit het gesubsidieerd onderwijs om een gebouw te huren dat voorheen, namelijk tot AGION de huursubsidie effectief toekent, nog geen onderwijsbestemming had. Een selectiecommissie bestaande uit de leden van de raad van bestuur van AGION, selecteert de aanvragen en bepaalt de rangschikking van de aanvragen op basis van verschillende criteria. Eén van die criteria is de brede inzetbaarheid en het multifunctionele karakter van de te huren infrastructuur.²² Deze procedure laat toe om verschillende functies te geven aan gebouwen, zo kan bijvoorbeeld een voormalig kantoorgebouw gehuurd worden voor onderwijs.

Een voorbeeld van een multifunctioneel onderwijsproject met huursubsidies vinden we terug in de stad Antwerpen. Het project bevindt zich op de site Nieuw Zuid, waar een nieuwe wijk wordt gebouwd. De wijk wil een gevarieerd aanbod voorzien voor gezinnen met kinderen, senioren en alleenstaanden. Nieuw Zuid en de aangrenzende wijken hebben een grote capaciteitsbehoefte aan onderwijs. AG Vespa, het dochterbedrijf van de stad Antwerpen, bouwt een basisschool met buurtsporthal in de wijk Nieuw Zuid. De sportinfrastructuur zal bestaan uit een bewegingsruimte voor de kleuters en een turnzaal voor de kinderen. Deze zaal zal geïntegreerd worden in de grotere buurtsporthal en wordt gedeeld gebruikt. Tijdens de schooluren is de turnzaal volledig ter beschikking voor de school, na de schooluren kan de infrastructuur gebruikt worden voor buurtsport. De realisatie van een multifunctionele accommodatie staat centraal in de projectdefinitie. Twee verschillende inrichtende machten, de sportdienst en de jeugddienst, zullen het schoolgebouw gebruiken. De infrastructuur zal niet alleen onderling, maar ook met de buurt gedeeld worden. AG Vespa zal de dubbele basisschool verhuren aan onderwijspartners GO!, Autonoom Gemeentelijk Stedelijk Onderwijs (AG SO) en de sportpartner. Voor het huren van de schoolinfrastructuur doet AG SO beroep op de huursubsidies. Omdat het om een nieuw te realiseren gebouw gaat, was er voordien nog geen onderwijsbestemming.

- GO!

De scholen van het gemeenschapsonderwijs (GO!) kennen geen subsidies voor scholenbouw. Het GO! regelt de financiering van onderwijsinfrastructuur op een andere manier. Het GO! ontvangt jaarlijks een investeringsmachtiging van de Vlaamse Regering. In tegenstelling tot AGION, is het GO! zelf bouwheer van zijn projecten. Het GO! is immers geen klassieke administratie maar eveneens een inrichtende macht. Deze projecten zijn nieuwbouw, grondige renovatie van gebouwen of andere werken die omwille van hun omvang moeilijk door de scholengroep kunnen gefinancierd worden.

Elke drie tot vier jaar vraagt de centrale administratie van het GO! aan de scholengroepen om hun voorstellen voor infrastructuurplanning in te dienen. Deze voorstellen worden door de centrale administratie beoordeeld. De Raad van het GO! beslist welke infrastructuurwerken er zullen uitgevoerd worden. Meer informatie is raadpleegbaar op de website van het GO!²³

---

²¹ Besluit van de Vlaamse Regering van 4 mei 2016 houdende de regeling voor huursubsidies voor schoolinfrastructuur (B.S. 29 juni 2016)

²² Besluit van de Vlaamse Regering van 4 mei 2016 houdende de regeling voor huursubsidies voor schoolinfrastructuur (B.S. 29 juni 2016), artikel 5, §5.

²³ <http://prog-o.be/infrastructuur>

- **Publiek-private samenwerking: DBFM**

Om aan de grote noden voor schoolinfrastructuur tegemoet te komen werkt de Vlaamse overheid ook samen met private partners. Vlaanderen startte een grootschalige inhaalbeweging schoolinfrastructuur via alternatieve financiering, beter bekend onder de naam DBFM (Design, Build, Finance en Maintain). De DBFM-vennootschap staat in voor het ontwerp, de bouw, het 30-jarig eigenaarsonderhoud en de financiering van de DBFM-projecten. In ruil hiervoor betaalt de betrokken inrichtende macht aan de DBFM-vennootschap gedurende 30 jaar een prestatiegebonden beschikbaarheidsvergoeding die de Vlaamse overheid via AGION betoelaagt. Na de periode van 30 jaar wordt de schoolinfrastructuur kosteloos overgedragen aan de inrichtende macht.

AGION betoelaagt de beschikbaarheidsvergoeding die de inrichtende macht aan de vennootschap moet betalen gedurende 30 jaar. Het subsidiepercentage is afhankelijk van het onderwijsnet- en niveau. De DBFM-toelage bedraagt 100% voor de instellingen van het Gemeenschapsonderwijs en voor de instellingen van het gesubsidieerd onderwijs 81,5% (basisonderwijs) en 71,5% (voor de andere onderwijsniveaus, CLB's, internaten). De onderhoudskosten worden voor de instellingen van het gesubsidieerd onderwijs aan 90% gesubsidieerd.

- DBFM-programma: Scholen van Morgen

Het DBFM-programma 'Scholen van Morgen' is een publiek-private samenwerking tussen de Vlaamse overheid, AG Real Estate en BNP Paribas Fortis. Het investeringsvolume bedraagt 1.5 miljard euro. Hiermee is het programma het grootste PPS-project van België en het grootste sociale infrastructuurproject van de Europese Unie.

Dit DBFM-programma 'Scholen van Morgen' is vandaag volop in uitvoering. Het omvat 182 scholenbouwprojecten, goed voor een 200-tal schoolgebouwen voor een totale bruto-gebouwoppervlakte van circa 707.000 m² voor meer dan 125.000 leerlingen, verspreid over alle onderwijsnetten.^{24,25}

- Nieuwe projectspecifieke DBFM

In uitvoering van het Masterplan Scholenbouw keurde de Vlaamse Regering op 25 november 2016 het decreet voor een nieuw DBFM-investeringsprogramma goed. Op 5 maart 2017 lanceerde de Vlaamse minister van Onderwijs een oproep voor een nieuw investeringsprogramma in schoolinfrastructuur via projectspecifieke DBFM-overeenkomsten. Er zal hiermee de komende jaren voor circa 550 miljoen euro worden geïnvesteerd in de bouw van nieuwe scholen.²⁶ AGION en het GO! beoordeelden de ingediende aanvragen op basis van de negen decretale selectiecriteria en gaven aan de Vlaamse minister bevoegd voor het onderwijs een advies over de selectie en rangschikking voor respectievelijk het gesubsidieerd onderwijs en het GO!. De Vlaamse Regering selecteerde 42 projecten, verspreid over 13 clusters. Multifunctionaliteit was één van de negen decretale selectiecriteria.²⁷

2.3.5 De financiële en fiscale impact van multifunctionaliteit

- **De kostprijs van een multifunctionele invulling**

Een vaak gehoorde stelling is dat multifunctionele schoolinfrastructuur een hogere bouwkost veroorzaakt. Deze stelling is begrijpelijk en dient verder te worden onderzocht. De eerste praktijkervaringen met Scholen van Morgen tonen echter aan dat dit niet noodzakelijk zo hoeft te zijn.

Vergelijkend kostprijsonderzoek van de DBFM-scholen met gemeenschapsgebruik en zonder gemeenschapsgebruik, toont bijvoorbeeld dat de bouwkost ongeveer hetzelfde is. Voor de 156 reeds opgeleverde projecten van Scholen van Morgen is er gemiddeld slechts een verschil van 0,92% (bouwkost uitgedrukt in de verhouding tot de financiële norm).

Tabel 1. Gemiddelde verhouding bouwkost/financiële norm bij DBFM-projecten met én zonder gemeenschapsgebruik

	Gemeenschapsgebruik	Geen gemeenschapsgebruik	Vershil
Verhouding Bouwkost/Financiële norm	98,41%	97,51%	+0,92%

²⁴ <https://www.agion.be/dbfm-programma-scholen-van-morgen>

²⁵ <http://www.scholenvanmorgen.be/>

²⁶ <https://www.agion.be/nieuw-dbfm-programma>

²⁷ https://www.agion.be/sites/default/files/images/D_DecreetNieuweDBFM_20161125_0.pdf

Een bepalende factor voor de kosten lijkt alleszins te zijn in welke mate er bij de aanbesteding van een nieuwbouwproject rekening gehouden wordt met multifunctioneel gebruik. Het kan namelijk zijn dat wanneer men een langdurig onderhoudscontract in de markt plaatst met een bepaalde bezetting en men deze bezettingsgraad nadien aanzienlijk wijzigt door bijvoorbeeld een veel intensiever gebruik te voorzien (dan beschreven bij de aanbesteding), dat er dan een hogere onderhoudsprijs kan worden gevraagd door onderhoudsfirma's. Het vroegtijdig detecteren van de noden en potentiële partners en gebruikers is dus cruciaal.

Scholen die hun bestaande infrastructuur een multifunctionele invulling geven, kunnen een andere benadering volgen om de kostprijs van multifunctionaliteit te beperken. Als er infrastructurele aanpassingen moeten gebeuren kunnen scholen beroep doen op de geldende subsidieprocedures. Voor wat betreft exploitatie of beheer kunnen scholen samenwerken met partners zoals lokale besturen. Een intensiever gebruik van de infrastructuur vereist ook onderhoud. Deze onderhoudskosten kan de school verrekenen in de vergoeding die de school kan vragen voor het gebruik van de infrastructuur.

Een andere foutieve stelling is dat scholen hun subsidies voor infrastructuur moeten teruggeven als er andere inkomstenbronnen zijn. Teruggave van subsidie gebeurt enkel bij verkoop of verlies van de onderwijsbestemming. AGION subsidieert 60% of 70% van de schoolinfrastructuur. De resterende 40% of 30% wordt logischerwijs gefinancierd via andere geldstromen.

Een school die gesubsidieerd wordt door AGION moet de infrastructuurkosten voor multifunctioneel gebruik van de infrastructuur zelf financieren als de bouwkosten buiten de financiële norm vallen. De Commissie van Deskundigen kan echter normoverschrijdingen goedkeuren die de subsidiabele kostprijs verhogen. De eerste uitrusting zoals vaste kasten, borden, multimedietoestellen, ander vast meubilair, valt buiten de financiële norm en kan gesubsidieerd worden ongeacht de kostprijs, zolang de kostprijs in verhouding is tot de werken.

- **Zorgvuldig Bestuur en het correct gebruik van werkingsmiddelen**

Basisscholen, scholen voor secundair onderwijs en deeltijds kunstonderwijs, internaten, centra voor leerlingenbegeleiding en centra voor volwassenenonderwijs moeten zich in hun dagelijkse werking aan een aantal principes van zorgvuldig bestuur houden.²⁸ Eén van deze principes is het correct gebruik van de werkingsmiddelen.

Scholen passen best een kostendekkend huurtarief toe om te vermijden dat werkingsmiddelen voor onderwijs rechtstreeks aan het gebruik door derden worden besteed.

Scholen moeten er waakzaam voor zijn dat ze bij de openstelling van hun lokalen hun werkingsmiddelen niet aanwenden voor kosten die geen enkel verband houden met het doel van de onderwijsinstelling. Van toepassing is hier: de Omzendbrief VWV – “Toepassing van het besluit van de Vlaamse Executieve van 9 januari 1991 betreffende de controle over de aanwending van de werkingstoelagen op de schoolbesturen uit het gesubsidieerd officieel onderwijs, de feitelijke verenigingen en de natuurlijke personen van 21 januari 1991, laatst gewijzigd op 9 september 2009”²⁹ en de Omzendbrief NO/2005/04 – “Controle op de aanwending van de werkingsmiddelen in het gesubsidieerd vrij onderwijs van 21 december 2005, laatst gewijzigd op 1 september 2010”.³⁰

- **Rechtspersonenbelasting**

Onderwijsinstellingen zijn meestal onderworpen aan de rechtspersonenbelasting in plaats van de vennootschapsbelasting. Eén van de voorwaarden daarvoor is dat een onderwijsinstelling geen verrichtingen van winstgevende aard mag uitvoeren. Multifunctionele onderwijsinfrastructuur beoogt geen winstoogmerk. Dit impliceert dat de onderwijsinstelling normaal gezien aan de rechtspersonenbelasting kan onderworpen blijven. Het schoolbestuur neemt de vrijwaring van de rechtspersonenbelasting best in acht wanneer de huurtarieven worden bepaald.

---

²⁸ <http://www.agodi.be/commissies/commissie-zorgvuldig-bestuur>

²⁹ Omzendbrief VWV – ‘Toepassing van het besluit van de Vlaamse Executieve van 9 januari 1991 betreffende de controle over de aanwending van de werkingstoelagen op de schoolbesturen uit het gesubsidieerd officieel onderwijs, de feitelijke verenigingen en de natuurlijke personen’ van 21 januari 1991, laatst gewijzigd op 9 september 2009.

³⁰ Omzendbrief NO/2005/04 – ‘Controle op de aanwending van de werkingsmiddelen in het gesubsidieerd vrij onderwijs van 21 december 2005, laatst gewijzigd op 1 september 2010’

- **Vrijstelling van onroerende voorheffing**

De omzendbrief FB/VLABEL/2007 "Vrijstelling van onroerende voorheffing voor onroerende goederen bestemd voor onderwijs" van 11 september 2007 bepaalt dat scholen die gelegen zijn in het Vlaams Gewest een vrijstelling van onroerende voorheffing genieten.³¹

Deze vrijstelling blijft behouden als scholen buiten de normale lestijden hun schoolgebouw openstellen voor derden. Ook openstelling gedurende een beperkte tijdsperiode tijdens de lestijden hoeft geen probleem te zijn, zolang de onderwijsbestemming maar behouden blijft. De essentie is dat de schoolgebouwen in hoofdzaak voor didactische doeleinden moeten gebruikt worden.

Ook scholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen onder bepaalde voorwaarden hun gebouwen openstellen met behoud van vrijstelling van onroerende voorheffing. Van toepassing is de "Ordonnantie van 23 november 2017 houdende wetgevende aanpassingen met het oog op de overname van de dienst onroerende voorheffing door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest".³²

- **BTW**

Een vraag die onderwijsinstellingen regelmatig stellen gaat over het al dan niet btw-plichtig zijn in het kader van de openstelling of verhuur van de onderwijsinfrastructuur.

Volgens de btw-wetgeving zijn er drie mogelijke scenario's:

- (1) de openstelling voldoet aan de voorwaarden van artikel 44 van het btw-wetboek en is daardoor is volledig vrijgesteld van btw,
- (2) de openstelling is een combinatie van vrijgestelde onroerende verhuring en btw-plichtige roerende verhuring,
- (3) de openstelling wordt beschouwd als de levering van een dienst die btw-plichtig is.

Openstelling van onderwijsinfrastructuur wordt op fiscaal vlak vaak op basis van artikel 18 van het btw-wetboek als een btw-plichtige dienst gezien. Als de btw-plichtige activiteiten van een onderwijsinstelling niet hoger zijn dan 25.000 euro per jaar (excl. btw), kan de vrijstelling kleine ondernemingen aangevraagd worden.³³ Dit moet vóór aanvang van de btw-plichtige activiteit gebeuren. Als de btw-plichtige activiteiten van een onderwijsinstelling hoger zijn dan 25.000 euro per jaar (excl. btw), wordt de onderwijsinstelling gemengd btw-plichtig.³⁴

- **6% btw-tarief**

Sinds 1 januari 2016 bestaat er een verlaagd btw-tarief van 6% voor werken in onroerende staat aan gebouwen die bestemd zijn voor onderwijs dat vrijgesteld is van btw. Het gaat dan vooral om het gereguleerde onderwijs, dus om het secundair en hoger onderwijs, maar in principe ook het volwassenenonderwijs, al dan niet deeltijds. Ook centra voor lerarenbegeleiding komen in aanmerking.

Dit verlaagde btw-tarief blijft van toepassing bij gemengd gebruik, voor zover het gebouw hoofdzakelijk gebruikt wordt voor vrijgesteld onderwijs. Wordt het gebouw voor meerdere doeleinden gebruikt, dan blijft het verlaagd btw-tarief van toepassing zolang het gebouw maar hoofdzakelijk gebruikt wordt voor vrijgesteld onderwijs. Er is dus geen probleem als bijvoorbeeld het schoolgebouw na de schooluren en tijdens de vakanties gebruikt wordt door verenigingen of particulieren.

De infrastructuur die beheerd wordt door een derde en waar een school louter een recht op toegang heeft, kan het verlaagd tarief dus in principe niet genieten. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het zwembad of de sporthal die tijdens de schooluren ook door anderen gebruikt kunnen worden.

Het verlaagd tarief is wel van toepassing als die infrastructuur exclusief ter beschikking staat van de school tijdens de normale schooluren.³⁵

---

³¹ Omzendbrief FB/VLABEL/2007 "Vrijstelling van onroerende voorheffing voor onroerende goederen bestemd voor onderwijs" van 11 september 2007.

³² Ordonnantie van 23 november 2017 houdende 'Wetgevende aanpassingen met het oog op de overname van de dienst onroerende voorheffing door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest'

³³ <https://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/btw/btw-plicht/vrijstellingsregeling>

³⁴ Gemengd BTW-plichtig betekent dat er zowel activiteiten worden uitgevoerd die onderworpen zijn aan BTW, als activiteiten die zijn vrijgesteld van BTW.

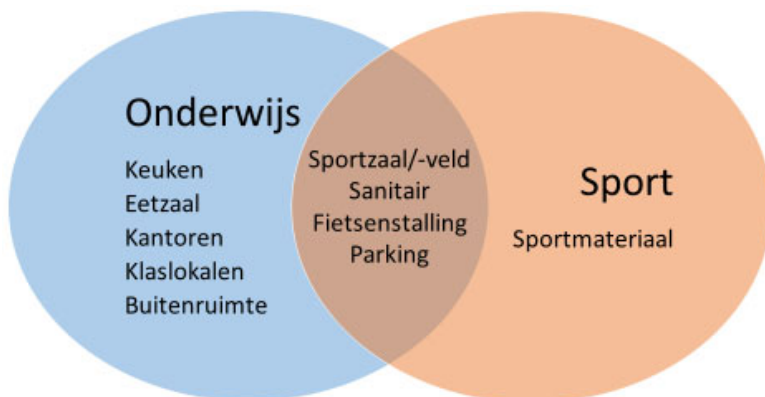
³⁵ voor meer informatie verwijzen we naar de federale omzendbrief 2018/C/6 met betrekking tot het toepassingsgebied van rubriek XL van tabel A van de bijlage bij het Koninklijk Besluit nr.20 inzake btw-tarieven. (FOD Financiën, 18/01/2018)

2.4 Onderwijs en Sport

2.4.1 Sporten in een schoolgebouw

Het Agentschap Sport Vlaanderen stelt een tekort aan sportinfrastructuur op lokaal en bovenlokaal niveau vast. Een gebrek aan en de aanwezigheid van verouderde infrastructuur leiden niet enkel naar nieuwbouw en renovatie, maar ook naar het zoeken van oplossingen om reeds bestaande infrastructuur optimaler aan te wenden. Schoolsportinfrastructuur blijft vaak onbenut buiten de schooluren en in vakantieperiodes. Onderstaande figuur toont dat schoolsportinfrastructuur een groot deel van de faciliteiten omvat waar sportverenigingen nood aan hebben: een sportzaal en/of sportveld, sanitaire voorzieningen, parking, fietsenstalling. Bovendien organiseren sportverenigingen hun activiteiten vooral buiten de schooluren, tijdens de weekends en in vakantieperiodes. In de praktijk zijn er heel wat vrije uren die kunnen ingevuld worden voor multifunctioneel gebruik. Het openstellen van schoolsportinfrastructuur biedt een zeer goede opportuniteit om tegemoet te komen aan het tekort aan sportinfrastructuur.

Figuur 2. Gedeelde faciliteiten Onderwijs en Sport

De voorbije jaren zien we een duidelijke vooruitgang in het openstellen van schoolsportinfrastructuur, maar scholen kunnen nog meer uitgroeien tot sportgemeenschapscentra die ook na de schooluren een maatschappelijke functie vervullen en dus toegankelijk zijn.³⁶ De minister van Sport en de minister van Onderwijs werken samen om de huidige stand van zaken rond openstelling van schoolsportinfrastructuur in kaart te brengen en concrete initiatieven te realiseren.

De schoolgebouwenmonitor 2013 geeft aan dat schoolgebouwen het meest buitenschools gebruikt worden voor sport en spel (58% van de vestigingsplaatsen met buitenschools gebruik).³⁷

De resultaten uit de schoolgebouwenmonitor 2013 geven ook aan dat 21% van de vestigingsplaatsen van scholen op één of andere manier geïntegreerd is in een gebouwencomplex of site waar ook andere functies zijn gehuisvest. Op 11% van deze vestigingsplaatsen gaat het om een sportvoorziening. In 63% van de vestigingsplaatsen die in een ruimer gebouwencomplex met andere functies zijn geïntegreerd wordt er ook inhoudelijk samengewerkt met deze functies.

Het masterplan scholenbouw voorziet dat scholen zullen worden aangemoedigd om hun sportinfrastructuur onder te brengen in databanken, zoals de sportdatabank die door Sport Vlaanderen wordt beheerd. We stimuleren scholen om lokalen en (sport)zalen die opengesteld kunnen worden, aan te geven bij instanties en/of initiatieven die databanken beheren met (verschillende soorten) accommodaties die ter beschikking gesteld kunnen worden van het publiek. Daarnaast ondersteunen we initiatieven die zich specifiek richten op het beheren en publiek maken van dergelijke databanken (bijvoorbeeld via zoekmachines op het internet).

Uit deze studie blijkt dat een aantal scholen vandaag praktische hindernissen ondervindt om hun sportinfrastructuur open te stellen, zoals de afwezigheid van een aparte toegang, onvoldoende of onaangepaste sanitaire voorzieningen, geen budget voor exploitatie, gebrek aan opbergruimte en de afwezigheid van officiële belijning op de sportvelden. Om een antwoord te bieden op deze belemmeringen voor multi-inzetbaarheid van de schoolsportinfrastructuur, lanceerden de ministers van Sport en Onderwijs specifieke projectoproepen voor scholen.

³⁶ Beleidsnota Sport 2014-2019

³⁷ AGION (2014). Schoolgebouwenmonitor 2013 'Indicatoren voor de kwaliteit van de schoolgebouwen in Vlaanderen', Brussel: AGION.

2.4.2 Projectoproep voor scholen

In 2016 kwam er een eerste projectoproep voor scholen om hun sportinfrastructuur na de schooluren open te stellen en hiervoor een subsidie tot 230.000 euro te ontvangen die aangewend wordt voor de benodigde infrastructuurwerken en exploitatiekosten. Het subsidiebudget werd door de minister van Sport en de minister van Onderwijs vastgelegd op 4 miljoen euro, een verdubbeling van het initieel voorziene budget omwille van de grote vraag. Na de eerste projectoproep kregen 53 scholen een subsidie.

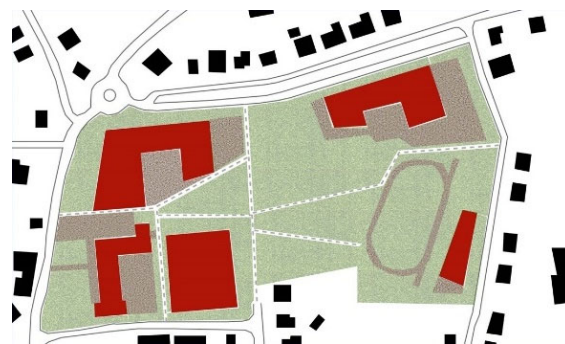
In november 2017 werd er een tweede projectoproep gelanceerd. Ook hier geldt dat scholen die hun sportinfrastructuur openstellen tot 230.000 euro subsidie kunnen krijgen. Universiteiten en hogescholen konden ook een dossier indienen. Anders dan bij de eerste projectoproep zullen scholen die een subsidie ontvangen over een AED-toestel (automatische externe defibrillator) moeten beschikken. Dit toestel komt aan de buitenmuur zodat de hele buurt ervan gebruik kan maken. Er is een totaal budget van 6 miljoen euro voorzien. Er werden 167 dossiers bij Sport Vlaanderen ingediend, waarvan er 160 ontvankelijk werden verklaard. Rekening houdend met het beschikbare totaalbudget, kunnen de 86 eerst gerangschikte dossiers een subsidie krijgen.

2.4.3 Enkele voorbeelden uit de praktijk

Naast de reguliere vorm van financiering voor school(sport)infrastructuur, biedt het DBFM-programma (Design - Build - Finance - Maintain) extra opportuniteiten voor de ontwikkeling van nieuwe schoolinfrastructuur en schoolsportinfrastructuur die opengesteld kan worden voor andere gebruikers. Onderstaande voorbeelden tonen openstelling van schoolsportinfrastructuur in scholen die volgens het DBFM-principe werden gebouwd.

Scholencampus Panhoven – Peer

Programma	Basis- en secundair onderwijs Internaat Sportcomplex Park
Model	Campus / Openstellen
Status	In gebruik sinds 2016
Oppervlakte	18.500 m ²
Aantal leerlingen	1.323 lln

De site bestaat uit vier gebouwen en omvat de basisschool De mAgneet, de middelbare school Agnetencollege, het Agneteninternaat en de nieuwe sporthal College. Het biedt plaats aan 1.323 leerlingen van 2,5 tot 18 jaar.

De stad wou al langer een nieuwe sporthal bouwen, maar zag de zware investering op dat moment niet haalbaar. Op de scholencampus zou een sporthal gebouwd worden. De stad besloot samen te werken met de school en voor de sporthal mee te investeren in het project. Het sportcomplex, bestaande uit 3000 m² en drie grote speelvelden, wordt buiten de schooluren ter beschikking gesteld aan Peerse sportverenigingen en inwoners. Ook het centraal groen middengebied, dat overdag functioneert als speelruimte voor de scholen, wordt na schooltijd openbaar toegankelijk als park.

Met 18.500 m² is dit het derde grootste project binnen het DBFM-programma Scholen van Morgen.

Scholencampus Panhoven - Peer © Vandenbroele – Griet Janssens

Gemeentelijke basisschool 't Kofschip – Duffel

Programma	Basisonderwijs Buitenschoolse kinderopvang Brede school
Model	Openstellen
Status	In gebruik sinds 2018
Oppervlakte	1.951 m ²
Aantal leerlingen	345 ln

Dit project omvat een volledig nieuwe kleuterschool en een nieuw administratief gebouw. De kleuterschool wordt gecombineerd met een refter, enkele klaslokalen en extra voorzieningen voor de lagere school. Het oorspronkelijke reftergebouw werd verbouwd tot administratief gebouw en de turnzaal blijft behouden maar werd gemoderniseerd. De buitenschoolse kinderopvang bevindt zich in een apart gebouw en heeft een capaciteit voor 70 kinderen.

De school vindt het belangrijk om zich ten dienste te kunnen stellen van de gemeenschap. Zo stellen ze de turnzaal en de polyvalente zaal ter beschikking aan verenigingen en buurtbewoners. Belangrijk daarbij is dat deze ruimten toegankelijk zijn zonder daarvoor de andere ruimten of gebouwen te moeten betreden.

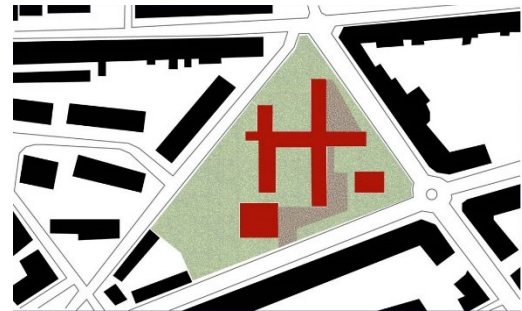
Voor de bouw van dit project werd er beroep gedaan op het DBFM-programma Scholen van Morgen. Het is een uniek DBFM-project van een schoolgebouw en een apart gebouw met een buitenschoolse kinderopvang.

Gemeentelijke basisschool 't Kofschip - Duffel © AG Real Estate – KPW Architecten

Campus Unesco Koekelberg

Programma	Basis- en secundair onderwijs Buitenschoolse kinderopvang Brede school
Model	Openstellen
Status	In bouwfase
Oppervlakte	11.486 m ²
Aantal leerlingen	1.200 lln

Het DBFM-programma Scholen van Morgen investeert in een nieuwe campus voor de Unescoschool en KA Koekelberg, waarbij de bestaande gebouwen gerenoveerd worden en er een blok nieuwbouw wordt gerealiseerd. De campus zal klas- en vaklokalen omvatten, alsook een refter, technische ruimte en een sportzaal van ruim 1000 m².

De gebouwen worden doordacht ingeplant en omgeven door een groene rand. De vernieuwde campus zal bestaan uit heldere ruimtes die garant staan voor een kwalitatieve, flexibele, duurzame en betaalbare leeromgeving voor alle leeftijden.

Dit project is één van de twee Brusselse projecten binnen het programma Scholen van Morgen.

De Unescoschool maakt deel uit van de vzw De Vlotte Babel, Brede School Koekelberg. Het biedt tijdens en buiten de schooluren allerlei sport-, sociale en culturele activiteiten aan.

Campus Unesco - Koekelberg © AG Real Estate – BOGDAN & VAN BROECK ARCHITECTS BVBA

2.5 Onderwijs en Welzijn

Het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin streeft naar het zo goed mogelijk faciliteren en bevorderen van multifunctionele infrastructuur om een antwoord te bieden aan de beperkte ruimte en middelen en een groeiende vraag. Hierbij zet de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin ook specifiek in op afstemming met Onderwijs.³⁸

2.5.1 Kinderopvang en andere zorgvoorzieningen in een schoolgebouw

De schoolgebouwenmonitor 2013 rapporteert dat op 35% van de vestigingsplaatsen waar schoolgebouwen ook buitenschools worden gebruikt, het vaak gaat het om welzijnsinstellingen of sociaal-culturele instellingen zoals Kind en Gezin, buitenschoolse kinderopvang of de jeugdbeweging. Schoolgebouwen die zich buiten de schooluren openstellen worden in de helft van de gevallen buitenschools gebruikt voor voor- en naschoolse opvang.³⁹

De resultaten uit de schoolgebouwenmonitor 2013 geven ook aan dat 21% van de vestigingsplaatsen van scholen op één of andere manier geïntegreerd is in een gebouwencomplex of site waar ook andere functies zijn gehuisvest. Op 61% van deze vestigingsplaatsen gaat het om een welzijnsinstelling. In 63% van de vestigingsplaatsen die in een ruimer gebouwencomplex met andere functies zijn geïntegreerd wordt er ook inhoudelijk samengewerkt met deze functies.

Het combineren van meerdere functies in één gebouw staat centraal in de visie van het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin op multifunctionele infrastructuur. Een belangrijke doelstelling voor zowel Welzijn, Volksgezondheid en Gezin als Onderwijs, is het faciliteren van meer schoolgebouwen met een buitenschoolse kinderopvang. De vraag naar kinderopvang stijgt omwille van een stijgend geboortecijfer, veel werkende ouders en de beperkte beschikbaarheid van grootouders. Het huidige aanbod aan kinderopvang in Vlaanderen komt nog niet overal tegemoet aan de grote vraag.⁴⁰ Het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin werkt daarom samen met de beleidsdomeinen Onderwijs en Jeugd, Sport en Cultuur aan een nieuw decreet over buitenschoolse opvang. De verschillende beleidsdomeinen willen een geïntegreerd opvang- en vrijetijdsaanbod voor alle kinderen voorzien, rekening houdend met de noden van jongere en oudere kinderen en de diversiteit van de doelgroep.⁴¹

Eind 2016 lanceerde Vlaams minister van Onderwijs, Hilde Crevits, het nieuwe 'actieplan kleuterparticipatie'.⁴² Vlaanderen kent een sterk uitgebouwd kleuteronderwijs. Al van heel jonge leeftijd aan onderwijs deelnemen verkleint de kans op schoolachterstand en vergroot de kans op gekwalificeerde uitstroom. Bovendien heeft het participeren aan onderwijs op vroege leeftijd ook positieve effecten op sociaal gedrag (delen, samenwerken, empathie), zelfregulatie (autonoom werken) en leermogelijkheden. Multifunctionele gebouwen waarin zowel een school als crèche gevestigd zijn kunnen een zachte overgang mogelijk maken tussen kinderopvang en kleuteronderwijs. Het stimuleren en faciliteren van multifunctionele schoolgebouwen die een crèche omvatten is één van de acties in het 'actieplan kleuterparticipatie'.

De implementatie van het M-decreet nodigt ook uit tot concrete samenwerking tussen onderwijs en welzijn op vlak van infrastructuur.

Om de realisatie van combineerbare, multi-inzetbare en aanpasbare infrastructuur te faciliteren, wil het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin hun aanzienlijke regelgeving harmoniseren en transparanter maken. Dit gebeurt in nauw overleg met de andere beleidsdomeinen zoals onderwijs.

2.5.2 Enkele voorbeelden uit de praktijk

Het combineren van een school en kinderopvang of andere zorgvoorzieningen in eenzelfde gebouw vraagt een goed doordachte aanpak, zowel op vlak van bouw, uitvoering als gebruik. De eisen zijn projectspecifiek en dus moeilijk generaliseerbaar. Als het over een nieuwbouw of grondig renovatieproject gaat, is het belangrijk dat de betrokken actoren vanaf de ontwerpfase grondig nadenken over de gewenste en vereiste functionaliteiten. Uiteraard kunnen er in bestaande schoolgebouwen ook zorgvoorzieningen geïntegreerd worden. Onderstaande voorbeelden tonen een combinatie van basisonderwijs en kinderopvang.

³⁸ Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2014-2019

³⁹ AGION (2014). Schoolgebouwenmonitor 2013 'Indicatoren voor de kwaliteit van de schoolgebouwen in- Vlaanderen', Brussel: AGION.

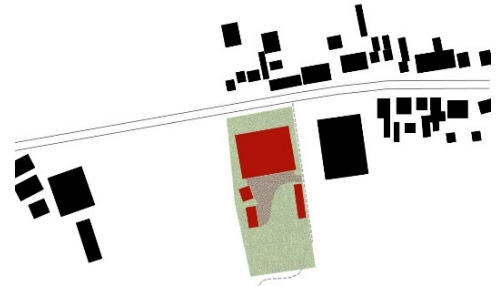
⁴⁰ Kind & Gezin (n.b.) Het Decreet Kinderopvang voor baby's en peuters. Waarom en hoe?

⁴¹ Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2014-2019.

⁴² <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/actieplan-kleuterparticipatie-bijlage-PB-12-12-2016.pdf>

Gemeentelijke basisschool De Stap – Berlaar

Programma	Basisonderwijs Buitenschoolse kinderopvang Muziekschool
Model	Openstellen / Samen-onder-één-dak
Status	In gebruik sinds 2016
Oppervlakte	2.329 m ²
Aantal leerlingen	170 lln

Het gebouw omvat klas- en vaklokalen, een refter, technische ruimte en een sportzaal. Buiten is er een overdekte speelplaats, een open speelplaats en een fietsenberging. Naast de basisschool zijn ook de Berlaarse afdeling van de Stedelijke Academie voor Muziek, Woord en Dans, en de buitenschoolse kinderopvang Roefels ondergebracht in het gebouw om zo alle ruimtes optimaal te benutten. De kinderopvang heeft zijn eigen ruimte en kan verder ook gebruikmaken van de speelplaats van de school. De muziekschool heeft een muzieklokaal met een aangepaste akoestiek ter beschikking.

Het vorig schoolgebouw in de Schoolstraat was verouderd en werd te klein. In 2014 is het schoolbestuur daarom toegetreten tot het DBFM-programma Scholen van Morgen voor de realisatie van deze nieuwbouw.

Gemeentelijke Basisschool De Stap - Berlaar © AG REAL ESTATE

Campus De Beren – Antwerpen

Programma	Basisonderwijs Kinderdagverblijf
Model	Openstellen / Samen-onder-ééndak
Status	In gebruik sinds 2016
Oppervlakte	5.258 m ²
Aantal leerlingen	319 lln

Het passiefgebouw omvat het kinderdagverblijf Neuze Neuze en de basisschool De Beren, wat verder is opgedeeld in een kleuterschool en een lagere school. Elk van deze drie entiteiten beschikt over een eigen buitenruimte, maar wordt toch met elkaar verweven door middel van vele zichtverbindingen. Door dit samen te brengen in één gebouw wordt er gezorgd voor een vanzelfsprekende overgang voor de kinderen, van de crèche naar de kleuterschool.

Verder biedt dit project ook onderdak aan de wijkafdeling van de Academie Ekeren (muziekschool) en sport- en buurtorganisaties. De jaarlijkse sportdag wordt bijvoorbeeld samen georganiseerd met verschillende sportverenigingen. Daarnaast kunnen de lokalen omgevormd worden tot werkruimtes of gesprekslokalen en zijn ze zo breed inzetbaar. Deze lokalen kunnen ook gebruikt worden door bijvoorbeeld Kind & Gezin, sportverenigingen, ... Het doel van het openstellen van het gebouw is om het sociale hart van de buurt te worden.

Campus De Beren - Antwerpen © Vandenbroele – Griet Janssens

2.6 Onderwijs en Werk

2.6.1 Onderwijs en werk delen opleidingsinfrastructuur

Een samenwerking tussen onderwijs en werk biedt veel opportuniteiten om tegemoet te komen aan de uitdagingen waar we vandaag in Vlaanderen mee geconfronteerd worden. We hebben een complexe arbeidsmarkt die onderhevig is aan snelle evoluties. De instroom in het technisch onderwijs en vorming is niet zo groot terwijl technologie en wetenschappelijke kennis belangrijk zijn. Daarnaast zijn onderwijs- en andere opleidingsverstrekkers actief in een context van budgettaire beperkingen.

Het regeerakkoord 2014-2019 moedigt een structurele samenwerking op vlak van infrastructuur aan tussen de verschillende onderwijs- en opleidingsactoren.

Het delen van opleidingsinfrastructuur draagt bij aan:

- (1) een meer kostenefficiënte aanwending van de middelen. Er kunnen meer leerlingen of cursisten vorming krijgen met moderne didactische apparatuur in goede, aantrekkelijke, gebouwen
- (2) een optimale aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt
- (3) de noodzaak voor de opleidingsverstrekkers om een kwaliteitsvol aanbod te voorzien dat samengaat met de snel evoluerende competentienoden op de arbeidsmarkt.

Het delen van de infrastructuur tussen onderwijs en werk zorgt voor:

- (1) duurzame samenwerkingsverbanden tussen school, opleidingen en bedrijven
- (2) de mogelijkheid om expertise te delen
- (3) de opportuniteit om krachtige leeromgevingen te realiseren waarbij er ook mogelijkheid is om levensecht en via projecten te leren
- (4) de kans om een economische stimulans te geven aan een buurt of regio
- (5) het tegengaan van een grote versnippering van gespecialiseerde opleidingen over verschillende locaties en aanbieders.

2.6.2 Enkele voorbeelden uit de praktijk

Vandaag zijn er al tientallen voorbeelden van samenwerkingsvormen in Vlaanderen. Uniek in dit soort is de ontwikkeling van mastercampussen.

Het concept 'mastercampus' impliceert samenwerken in schaalvergroting en beoogt vier doelstellingen:

- (1) een efficiënte dienstverlening en samenwerking aanbieden die rekening houdt met de trends en uitdagingen van de arbeidsmarkt, met aandacht voor de toekomstige vaardigheden, ondernemingszin en ondernemerschap
- (2) een breed, kwaliteitsvol vormingsaanbod met een focus op innovatieve opleidingen dat rekening houdt met de toekomstige arbeidsnoden
- (3) een concentratie van activiteiten
- (4) de zin van jongeren en volwassenen om te leren stimuleren via een attractieve leeromgeving.

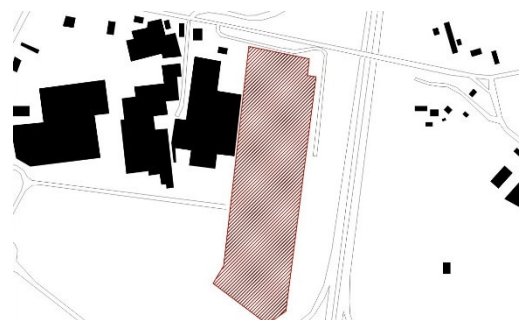
Via een mastercampus-model kunnen krachten en budgettaire middelen gebundeld worden om deze doelstellingen met succes te realiseren.

Twee mastercampusprojecten zijn opgenomen in de studie en worden gedetailleerd toegelicht bij de projectbeschrijving in hoofdstuk 3. Het gaat om de mastercampus in Roeselare en de T2-campus in Genk.

Mastercampus VDAB – Roeselare

Programma	Mastercampus
Model	Openstellen / Campusmodel
Status	In ontwerpfase
Oppervlakte	8 ha
Aantal leerlingen	n.v.t

In de zoektocht naar een oplossing voor de sluiting van het competentiecentrum voor mechanische bouwberoepen in Gits, ontstond het project van de Mastercampus Roeselare. De campus zou een ruimer aanbod voorzien en een bredere vestigingsoptimalisatie van de VDAB-dienstverlening in West-Vlaanderen mogelijk maken.

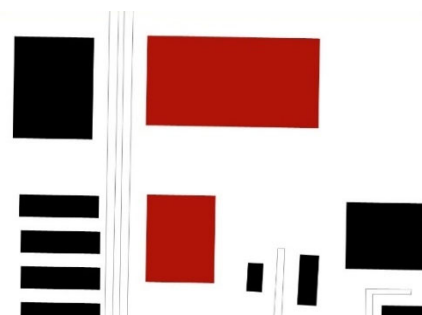
De Mastercampus beoogt een geïntegreerde dienstverlening (o.a. bemiddeling, begeleiding en opleiding) in samenwerking met andere (opleidings)partners, kenniscentra en bedrijven. Het wordt een 'multi-user-platform', een partneergebouw dat focust op levenslang leren en zich voor iedereen zal openstellen. Samenwerking in en rond de campus is een belangrijke hefboom. Het maakt ook mogelijk dat expertise wordt gedeeld en gecombineerd wordt ingezet.

De Mastercampus zal een aantrekkelijke leerinfrastructuur en multifunctionele inrichting hebben met verschillende mogelijkheden tot formeel en informeel leren. Het opleidingsaanbod komt in samenwerking met onderwijs, andere opleidingsverstrekkers, bedrijven, onderzoeks- en kennisinstellingen tot stand.

Het voorziene opleveringsjaar is 2023.

T2-campus – Genk

Programma	Mastercampus
Model	Openstellen / Campus
Status	In bouwfase
Oppervlakte	24.000 m ²
Aantal leerlingen	1.300 ln.

De T2-campus situeert zich op het Research en Bedrijvenpark Thor, een voormalige mijnsite, en maakt deel uit van de eerste ontwikkeling van de site. Het is het resultaat van een samenwerking tussen twee publieke en een private partner: VDAB, Stad Genk en Syntra. Elke partner richt zich tot een specifieke doelgroep die complementair zijn. VDAB focust op werkzoekenden, de Stad Genk op leerlingen van het technisch onderwijs en Syntra focust op werknemers en ondernemers.

De T2-campus is een open technologiecampus waar STEM centraal staat. De campus beoogt geen schoolgebouw te zijn waar leerlingen of cursisten een volledige opleiding (van A tot Z) kunnen volgen. Wel zullen er in het gebouw verschillende onderwijsmodules van opleidingen worden ingericht. Er zal maatschappelijke dienstverlening op lokaal niveau voorzien worden en er wordt een belevingsruimte gecreëerd.

De officiële opening van de T2 Campus is voorzien in september 2018.

2.7 Multifunctionaliteit via het Design Build Finance en Maintain (DBFM)-principe

Multifunctionele schoolinfrastructuur wordt sterk aangemoedigd binnen DBFM. Dit impliceert multifunctioneel gebruik zowel binnen als buiten de schooluren, door externen en internen. Het 'breed gebruik' kan zowel sporadisch als structureel georganiseerd worden en gratis of betalend zijn. Het verwijst naar gebruik van de infrastructuur dat buiten het standaard schoolprogramma valt, zoals de voorstelling van een toneelgroep, intensief gebruik van de sportzaal, naschoolse kinderopvang, het verjaardagsfeest van een leerkracht, ...⁴³

2.7.1 DBFM-programma Scholen van Morgen

In het eerste DBFM-programma, Scholen van Morgen, werd multifunctionaliteit in de 182 scholenbouwprojecten gestimuleerd via de outputspecificaties en het Instrument Duurzame Scholenbouw dat elk project moet toepassen.⁴⁴ De outputspecificaties zijn contractueel opgelegde functionele en technische eisen waaraan een gebouw moet voldoen.⁴⁵ Onderstaand tekstfragment toont hoe het gebruik van lokalen buiten de schooltijden expliciet werd opgenomen in de outputspecificaties van het eerste DBFM-programma.

Artikel 2.13 Gebruik van lokalen buiten de schooltijden

i. Algemeen

Bepaalde lokalen kunnen eventueel gebruikt worden buiten de schooluren. Dit kan zijn

- voor schoolactiviteiten of schoolgebonden activiteiten (bijvoorbeeld door hobbyclubs voor de leerlingen van de school, (voorbereiding van) schoolfeest)
- in het kader van gebruik door derden zoals beschreven in art.13.2 van het Individueel DBFM-Contract
- voor activiteiten die door de Inrichtende Macht toegestaan worden, maar niet door haar of de Promotor zijn georganiseerd. Het kan gaan om
  - regelmatig gebruik (bijvoorbeeld activiteiten van volwassenenvorming, (muziek)academie, ...)
  - incidenteel gebruik (bijvoorbeeld een voorstelling door een lokale vereniging)

De Inrichtende Macht bepaalt welke Ruimtes hiervoor in aanmerking komen.

De Ruimtes die hiervoor in aanmerking komen zullen aan volgende kenmerken voldoen:

ii. Ligging en toegang

De lokalen zullen in één of meerdere clusters (zie Arikel 2.11 Flexibiliteit") gegroepeerd zijn. De toegang tot de clusters zal zo georganiseerd zijn dat deze toegankelijk zijn vanaf de/een ingang zonder dat andere clusters moeten doorlopen worden, de niet-toegankelijke clusters moeten afgesloten kunnen worden.

Er moet binnen de opengestelde clusters een hoeveelheid sanitair voorzien zijn in verhouding tot de bezetting. Hierbij zal rekening gehouden worden met piekbelastingen bij lessenwissels, of aanvang, pauzes, einde van gebruik door derden. AGION heeft richtlijnen uitgewerkt, deze zijn beschikbaar op de website.

Voor ontruiming bij calamiteiten (bijvoorbeeld brand) is het in overleg met de Inrichtende Macht al dan niet toegelaten de normalerwijze niet toegankelijke clusters open te stellen.

De zonering zal ingebracht worden in het toegangscontrolesysteem (indien voorzien) zodat op de voorziene tijden de nodige vergrendelingen van deuren automatisch gebeurt. Hiervoor zullen zo nodig en onder meer deuren op retentiemagneten en uitgerust met deurdrangers voorzien zijn.

Indien geen toegangscontrole voorzien is, zullen deze deuren manueel vergrendelbaar zijn.

iii. Technische installaties

Verlichting en verwarming kunnen ingesteld en bediend worden onafhankelijk van de rest van de instelling. Voor de ventilatie is dit wenselijk, er moet echter gezocht worden naar een evenwicht tussen kosten en baten.

iv. Uitrusting en inrichting

De uitrusting en inrichting van de lokalen is zo opgevat en uitgevoerd dat alle materiaal van leerlingen alsmede het waardevol didactisch materiaal kan opgeborgen worden in afgesloten kasten.

Naast het voldoen aan de outputspecificaties, moet een DBFM-School van Morgen minstens 50% scoren op het thema 'samenleving en economie' in het Instrument Duurzame Scholenbouw. Multifunctionaliteit is één van de deelgebieden in dit thema, zoals besproken in sectie 2.2.

⁴³ <https://www.scholenvanmorgen.be/assets/1271>

⁴⁴ <https://www.agion.be/instrument-duurzame-scholenvanmorgen>

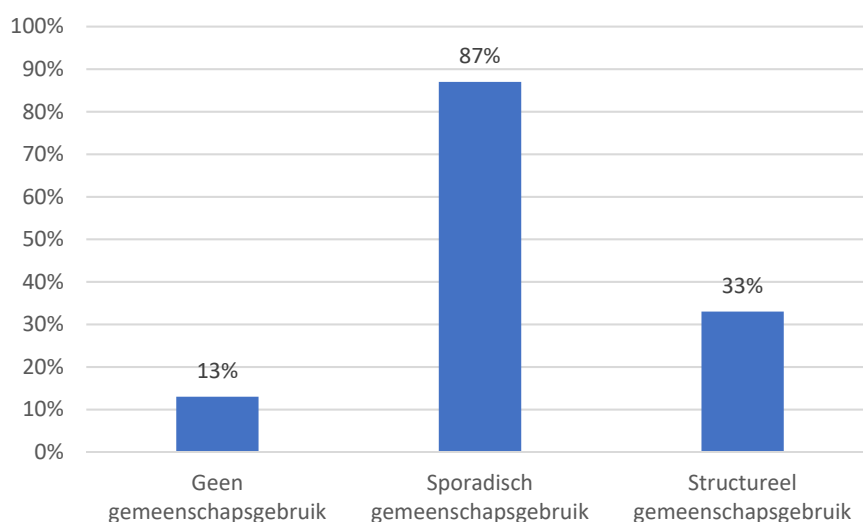
⁴⁵ Scholen Van Morgen (2010). *Outputspecificaties*. Intern document.

Vanaf de start van elk scholenbouwproject werd er nagedacht over multifunctioneel gebruik. Elk project heeft een bezettingsmatrix waarin het gebruik van de infrastructuur werd opgenomen, zo ook multifunctioneel gebruik. Een bezettingsmatrix is een planningsdocument dat de bezetting van de ruimtes weergeeft volgens aantal personen, ruimte en tijdstip. Op basis van deze bezettingsmatrix, die bij aanvang van het project werd opgesteld, wordt de onderhoudsprijs tijdens de gebruiksduur vastgelegd.

In meer dan 80% van de scholenbouwprojecten is er multifunctioneel gebruik voorzien in de bezettingsmatrix. Als er pas in een latere projectfase beslist wordt over een uitbreiding van het gebruik van de schoolinfrastructuur, moet de principiële goedkeuring gebeuren door het lokale schoolbestuur. Vermits het gebruik van de instelling wijzigt kan dit een effect hebben op de onderhoudsverplichtingen van de DBFM-vennootschap. Dit kan een meerprijs van de onderhoudskosten betekenen, waarbij het schoolbestuur moet beslissen of ze hiermee akkoord gaan en welke voorwaarden er aan de bijkomende gebruikers zal worden opgelegd. Idealiter wordt er van in de ontwerpfase goed nagedacht over het toekomstige gebruik van de schoolinfrastructuur.

In 2016 werd het multifunctioneel gebruik geanalyseerd van 89 nieuwe DBFM-scholen in het programma 'Scholen van Morgen' die toen al waren opgeleverd. In 87% van de scholen werd er gemeenschapsgebruik voorzien. Dit percentage ligt aanzienlijk boven het eerder vermelde globale gemiddelde van 62% met betrekking tot de openstelling van schoolgebouwen in het algemeen. Sporadisch gebruik omvat vooral evenementen, infoavonden en buurtvergaderingen. In 33% van de projecten was er ook sprake van structureel gemeenschapsgebruik of gebruik door verenigingen op wekelijkse basis.^{46,47} Het structureel gebruik gaat voornamelijk over vergaderingen en sportactiviteiten.

Grafiek 1. Gemeenschapsgebruik 89 Scholen van Morgen, juli 2016

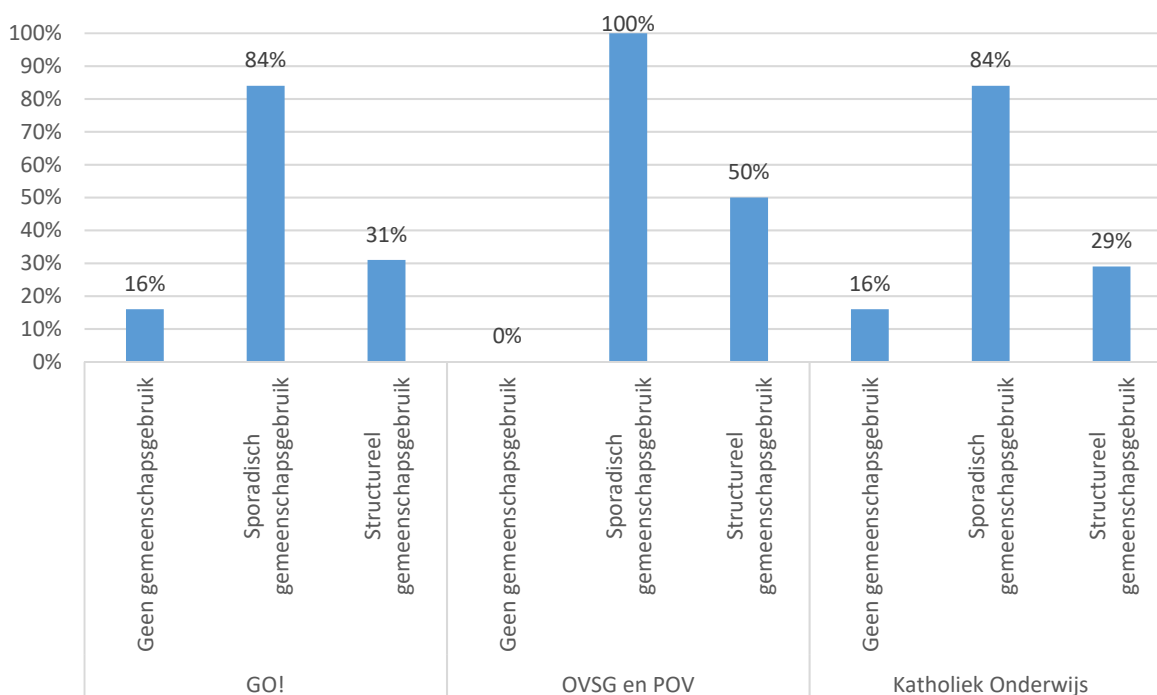

Wanneer we in onderstaande grafiek de cijfergegevens bekijken volgens onderwijskoepel, zien we dat de percentages gemeenschapsgebruik in dezelfde lijn liggen voor het GO! en het Katholiek Onderwijs. We merken op dat de projecten met lokale besturen (steden, gemeenten en provincies) als inrichtende macht, meer gemeenschapsgebruik omvatten (100% sporadisch en 50% structureel gemeenschapsgebruik).

⁴⁶ <https://www.scholenvanmorgen.be/nieuws/multifunctioneel-gebruik-van-de-scholen-van-morgen>

⁴⁷ <https://www.scholenvanmorgen.be/assets/1271>

Grafiek 2. Gemeenschapsgebruik 89 Scholen van Morgen per koepel, juli 2016

In dit onderzoeksrapport worden verschillende realisaties van Scholen van Morgen toegelicht. Eén van deze realisaties is het sportcomplex Groenhof in Oudenaarde. In dit sportcomplex is de bezettingsmatrix maximaal ingevuld (zie bijlage 1). De infrastructuur met een oppervlakte van 2.486 m² wordt gebruikt door verschillende scholen, 10-tallen verenigingen en de sportdienst van de stad Oudenaarde. Tijdens de schooluren gebruiken lagere en middelbare scholen het sportcomplex. 's Avonds, tijdens de weekends en op vakantiedagen, beheert de stad Oudenaarde de infrastructuur en komen de ruimtes ter beschikking van derden zoals sportverenigingen. Deze manier van werken impliceert een dubbel voordeel: de infrastructuur wordt volledig benut en de kosten kunnen gedeeld worden. De algemeen directeur van het Katholiek Secundair Onderwijs Oudenaarde (KSOO), Lieven Cnudde, geeft aan dat dit principe ook steeds vaker toegepast wordt in de andere sportzalen.

Sportcomplex Groenhof – Oudenaarde © Sepp Van Dun

Sportcomplex Groenhof – Oudenaarde © Sepp Van Dun

2.7.2 Nieuw DBFM-programma

Multifunctionaliteit werd als selectiecriteria opgenomen voor de nieuwe projectspecifieke DBFM-overeenkomsten.⁴⁸ Binnen de voorziene investeringsruimte werden eind 2017 door de Vlaamse Regering in totaal 42 projecten verspreid over 13 clusters geselecteerd. De geselecteerde scholenbouwprojecten werken op basis van hun ingediende aanvraagdossiers een gedetailleerde projectdefinitie uit. Deze projectdefinitie vormt het basisdossier voor het DBFM-project en wordt gebruikt om via een overheidsopdracht de private contractanten aan te duiden die de scholenbouwprojecten zullen ontwerpen, bouwen, financieren en onderhouden gedurende 30 jaar. De projectdefinitie moet de private projectvennootschap (ontwerper, aannemer etc.) inzicht geven in de randvoorwaarden en de bepalende elementen van het project. Het is de uitgebreide beschrijving van uitgangspunten, doelstellingen en ambities van de inrichtende macht waaraan het scholenbouwproject dient te voldoen.

De inrichtende macht die de projectdefinitie indient, kan een modeldocument raadplegen voor de opmaak ervan.⁴⁹ Het onderdeel 'multifunctionaliteit' moet concreet beschreven worden in de projectdefinitie. Volgende richtinggevende vragen maken deel uit van het modeldocument:

Multifunctionaliteit

(a) Multi-inzetbaarheid en openstelling

- o Welke visie heeft de school op multifunctioneel gebruik en openstelling van de nieuwe infrastructuur?
- o Waar ziet u mogelijkheden om een ruimte voor meerdere functies te gebruiken? En welke ingrepen zijn hier eventueel voor nodig?
- o Zal de speelplaats, sporthal, refter, polyvalente zaal etc. in de toekomst gebruikt worden door anderen (vb. speelpleinen, buurtbewoners, (sport)verenigingen...)?
- o Worden er andere (maatschappelijke) functies ondergebracht of geïntegreerd in het scholenbouwproject (bv. CLB, kinderdagverblijf, buurtwerking, jeugdlokaal, muziekschool...)?

(b) Uitbreidbaarheid en flexibiliteit

- o *Welke wensen zijn er m.b.t. de uitbreidbaarheid van de nieuwe gebouwen in de toekomst?*
- o *Moet het concept van de gebouwen daaraan worden aangepast?*
- o *Hoe flexibel moet de invulling van de gebouwen zijn?*
- o *Wordt er rekening gehouden met eventuele veranderingen in onderwijsprogramma's en -methodieken of bestemmings- of functiewijzigingen? Motiveer dit.*

Multifunctionaliteit maakt ook onderdeel uit van de nieuwe outputspecificaties die momenteel in opmaak zijn. Bij de nieuwe outputspecificaties wordt maximale openstelling van de infrastructuur voor multifunctioneel gebruik vooropgesteld. Het Programma van Eisen legt op gebouwniveau duidelijk uit wat multifunctionaliteit en flexibiliteit inhouden. De eisen per thema leggen uit wat de technische aandachtspunten zijn om multifunctioneel en flexibel gebruik mogelijk te maken. De inrichtende macht moet per lokaal aangeven of het lokaal multifunctioneel en flexibel gebruikt zal worden.

Om een idee te geven over hoe multifunctionaliteit invulling zal krijgen in de nieuwe DBFM-projecten, lichten we zes geselecteerde clusters en een project toe. Deze projecten kregen hoge tot de hoogste scores op het selectiecriteria 'multifunctionaliteit'. De bouwprojecten worden komende jaren gerealiseerd.

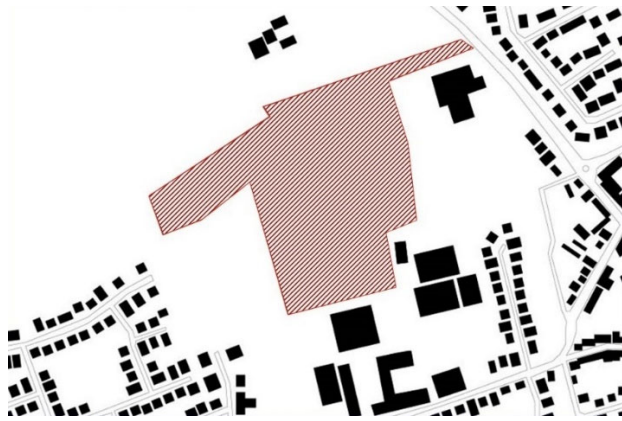
---

⁴⁸ Decreet betreffende de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur via projectspecifieke DBFM-overeenkomsten. 26 november 2016

⁴⁹ Modeldocument projectdefinitie

- **Projectcluster Sint-Maartensscholen Ieper**

Inplantingsplan Sint-Maartensscholen Ieper

Het bouwproject bestaat uit een nieuwbouw van 20.800 m² waarbij de 2de en de 3de graad van het College, Lyceum, Immaculata en Heilige Familie worden samengebracht. Het project omvat een nieuwe school voor ongeveer 1850 leerlingen. Deze nieuwe school wordt gebouwd naast de bestaande campus van het VTI waar momenteel 500 leerlingen van de 2de en de 3de graad les volgen. Het project dient zich te ontwikkelen als een globale campus met diverse units en met een totale capaciteit voor ongeveer 2350 scholieren.

De centrale unit, de sporthal en de open ruimte zullen publiek toegankelijk zijn en multifunctioneel gebruikt kunnen worden.

De ruimtes die een multifunctionele invulling krijgen in de centrale unit zijn: didactisch restaurant/keuken, didactisch kapsalon en verzorgingslokalen, didactische schoolwinkel, onthaalruimte, polyvalente zaal, refter, vergaderlokalen. Deze ruimtes zullen gebruikt worden door leerlingen, volwassenen en medewerkers van het regulier- en volwassenenonderwijs. Volgens onderlinge overeenkomsten kunnen ook derden deze ruimtes gebruiken. Enkele voorbeelden:

- Het didactisch restaurant/keuken wordt tijdens schooldagen opengesteld voor een beperkt publiek zodat de leerlingen hun vaardigheden kunnen oefenen. De ruimte zal ook ter beschikking staan van het centrum voor volwassenenonderwijs. Externe groepen uit het verenigingsleven kunnen het restaurant en de keuken eveneens reserveren voor kooklessen.
- Het didactisch kapsalon wordt tijdens bepaalde lesdagen opengesteld voor een beperkt publiek. Het staat ook ter beschikking van het volwassenenonderwijs en het Centrum Leren en Werken.
- De polyvalente zaal kan dienst doen als auditorium en refter met een capaciteit van 500 personen.

De sporthal zal 's avonds, op woensdagnamiddag en zaterdag gebruikt worden door de stedelijke sportdiensten en sportverenigingen uit de omgeving. In het bouwprogramma wordt ook een leerhuis voor Kunst & Creatie voorzien. In samenwerking met de academie en stad Ieper, zullen er opleidingen aangeboden worden in grafische vormgeving, muziek, dans en cultuur.

De scholencampus wordt gekenmerkt door een open en groen karakter dat aansluit op de stedelijke groene zones. De open ruimte zal zeer toegankelijk zijn voor openluchtactiviteiten. Omwille van de publieke functies wordt bijzondere aandacht besteed aan een vlotte toegankelijkheid. In samenwerking met de stad zal er voldoende fietsenberging, parkeerplaatsen en manoeuvreerruimte voorzien worden.

- **Projectcluster Antwerpen-Brecht**

Inplantingsplan Cadix

Cadix is één van de drie DBFM-projecten die tot de cluster Antwerpen-Brecht behoren. Het is een nieuwbouw voor de basis- en secundaire school voor ervaringsgericht onderwijs met een gebouwoppervlakte van 5.973 m². Het is een uitdagend project dat de kans biedt een nieuw gebouw te ontwerpen naar hedendaagse pedagogische inzichten. Cadix wordt een brede school die inzet op medegebruik door de wijk. Deze school zal geconcipeerd worden als een brede en multifunctionele infrastructuur, die past bij de beeld- en belevingswaarde van de wijk.

Een omgevingsanalyse van de dienst Stadsontwikkeling in Antwerpen toont een tekort aan buurtvoorzieningen, sportinfrastructuur en een nood aan deeltijds kunstonderwijs. Deze school speelt in op de noden en zal flexibel en gedeeld ruimtegebruik vlot mogelijk maken zodat er optimaal gebruik kan gemaakt worden van de beschikbare ruimtes.

Heel wat ruimtes zullen in de school gemeenschappelijk gebruikt worden door zowel basis- als secundair onderwijs, zoals onthaal, lerarenlokaal, ... Ruimtes zoals de turnzaal en refter zullen ook buitenschools opengesteld worden voor externe gebruikers. Het gebouw zal flexibel aanpasbaar zijn met het oog op variabele groepssamenstellingen, andere leerlingenprofielen, andere pedagogische visies en een andere functionele invulling. De school kijkt doelbewust verder dan het huidige programma van eisen.

Voor het breed en gedeeld gebruik van de onderwijsinfrastructuur zal de school beroep doen op de hiervoor uitgebouwde werking van het Autonoom Gemeentebedrijf Stedelijk Onderwijs Antwerpen.

- **Projectcluster Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius Gent**

Inplantingsplan HTI Sint-Antonius

De projectsite van het HTI Sint-Antonius beslaat twee terreinen die tegenover elkaar liggen. Het project sloop de huidige schoolgebouwen ten behoeve van de bouw van een volledig nieuwe school op dezelfde site met een gebouwoppervlakte van 10.080 m². Het functioneel 'open' stellen van de site ondersteunt de interactie en de integratie van de schoolwerking met de brede omgeving.

Met de bouw van de nieuwe school kan er tegemoet gekomen worden aan de grote externe vraag naar gebruik van de faciliteiten. De sportzaal met zitruimte en drankgelegenheden, een polyvalente ruimte, de refter/keuken, buitenruimte en parking zullen afzonderlijk vanaf de openbare weg gemakkelijk toegankelijk zijn.

De school erkent dat de aanwezigheid van verenigingen op school stimulerend werkt voor de participatie aan sport en cultuur in de vrije tijd van de leerlingen. De openheid van de school bevordert ook de toegankelijkheid van het fietsatelier en het didactisch restaurant van het deeltijds onderwijs voor een breed publiek.

Ook de centra voor volwassenenonderwijs zullen gebruik kunnen maken van de onderwijsinfrastructuur. De school onderzoekt de mogelijkheid om op de site of vlakbij een aantal woonunits te voorzien en een project begeleid zelfstandig wonen op te starten voor leerlingen die zich in een moeilijke thuissituatie bevinden. Er wordt ook nagedacht over de ontwikkeling van een coöperatieve werkplaats ('fab lab') waar zowel internen als externen kunnen experimenteren en creëren.

- **Projectcluster Gent-Ninove**

Inplantingsplan Gent – Fabiolalaan

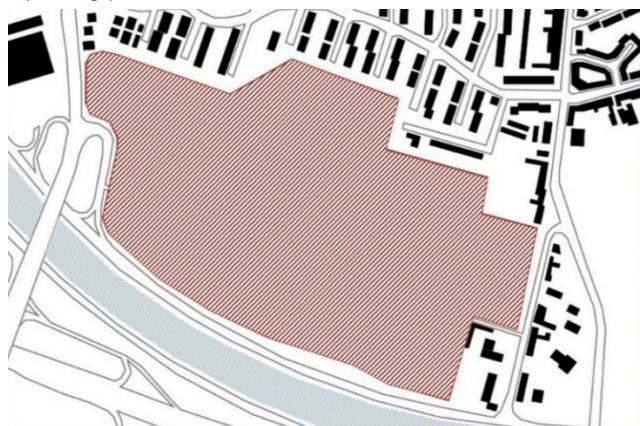

Eén van de drie nieuwbouwprojecten in de cluster Gent-Ninove, situeert zich op de site van de Koningin Fabiolalaan. De nieuwbouw is een stadsgebouw waarin meerdere functies zullen huisvesten met een gebouwoppervlakte van 3.162 m². Het gaat om een basisschool voor 240 kinderen, een STIBO-werking (stedelijk initiatief voor buitenschoolse kinderopvang), een kinderdagverblijf voor 28 kinderen in twee leefgroepen en verenigingslokalen voor een jeugdbeweging en een jeugdhuiswerking.

Alle functies vormen onderdeel van één stadsgebouw dat een centrale plaats heeft in de buurt en in de totale ontwikkeling. Om die reden wordt in het bouwprogramma zoveel mogelijk rekening gehouden met multifunctionaliteit van de ruimtes voor gebruik door de buurt en derden. Hier wordt het concept van Brede School toegepast en doorgetrokken in het bouwprogramma.

- **Projectcluster Broeders van Liefde**

Inplantingsplan Sint-Jozefscholen

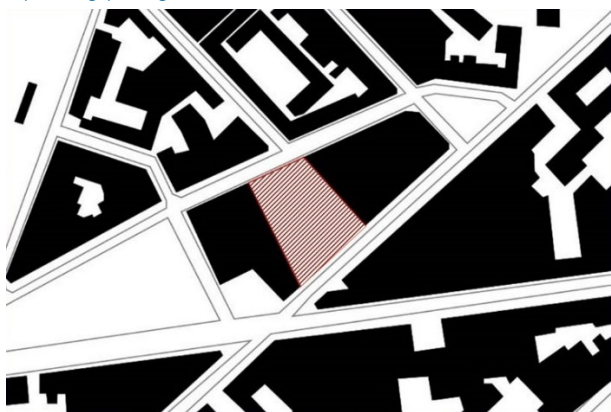
Deze cluster omvat vier nieuwbouwprojecten. Het project van de Sint-Jozefscholen in Zwijnaarde (Gent) telt een gebouwoppervlakte van 6.861 m² en bestaat uit drie volumes. Momenteel zijn volgende voorzieningen apart op de site gehuisvest: een buitengewoon lagere school, een buitengewoon secundaire school, een lagere school, een secundaire school en een multifunctioneel centrum (MFC).

Dit bouwproject probeert de verschillende functies beter op elkaar af te stemmen met het oog op een logische samenhang, duurzaam ruimtegebruik, toegankelijkheid, hertekenen van de verkeersstromen en integratie in de buurt. De school wil zich maximaal openstellen voor de buurt, zoals momenteel al het geval is voor de bestaande sporthal. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke infrastructurele flexibiliteit. Hierbij houden ze rekening met veranderingen in het onderwijs en de infrastructurele vereisten. De voorkeur gaat uit naar het bouwen van grote klassen die in de toekomst kunnen onderverdeeld worden, als dat nodig zou zijn. Ook worden de circulatieruimtes (bv. hal) zo ontworpen dat er nog andere functies mogelijk zijn.

Alle scholen die deel uitmaken van de cluster werken al samen met externe partners in functie van het gebruik van de onderwijsinfrastructuur. De inrichtende macht wil buitenschools gebruik intensifiëren en optimaliseren.

- **Projectcluster Ignatius scholen Brussel**

Inplantingsplan Ignatiuscholen Brussel

Er wordt een domeinschool opgericht voor 850 leerlingen secundair onderwijs (ASO – BSO – TSO) om tegemoet te komen aan de dwingende nood aan extra capaciteit in het Brusselse secundair onderwijs. De totale gebouwoppervlakte bedraagt 12.450 m². Het schoolgebouw past in het masterplan voor de totale site waarbij naast de school ook woongelegenheid gecreëerd wordt. In het masterplan worden een aantal uitgangsprincipes opgenomen rond collectiviteit (sport, tuin, buitenruimte), diversiteit in programma en typologie, ondergronds bergingen en parkeren, herintegratie van erfgoed.

Multifunctionaliteit en het concept brede school worden concreet vormgegeven in dit project. Er zijn al contacten geweest met de gemeente Molenbeek omtrent het gebruik van sportzaal, andere binnenruimte en buitenruimte buiten de schooluren.

2.8 Multifunctionele onderwijsinfrastructuur over de grenzen heen

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur is niet enkel in Vlaanderen aanwezig. Sinds jaren stellen schoolgebouwen in onze buurlanden en ver daarbuiten hun ruimtes open voor andere gebruikers. In de praktijk wordt er een veelheid aan termen gebruikt die verwijzen naar de multi-inzetbaarheid en het gecombineerd gebruik van de schoolgebouwen. Enkele voorbeelden van terminologie zijn: 'brede scholen', 'community schools', 'wijk scholen', 'vensterscholen' en 'village colleges'. We merken op dat er effectief sprake moet zijn van multi-inzetbaarheid en gecombineerd gebruik om te kunnen spreken over multifunctionele schoolinfrastructuur. Een multifunctionele school betekent bijvoorbeeld niet perse een brede school. De brede school wordt omschreven als "een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving met als doel maximale ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren".⁵⁰ Enkele voorbeelden uit andere landen:

---

⁵⁰ Joos, A. & Ernalsteen, V. 2010. Wat is een Brede School? Een referentiekader. Gent: Steunpunt Diversiteit e Lereren.

In **Nederland** zijn er sinds de jaren '90 verschillende scholen opgestart die zich openstellen voor hun omgeving. Zo was er in Rotterdam de **'brede school'**, in Groningen de **'vensterschool'** en in Nijmegen de **'wijkschool'**. Ondertussen is dit concept geëvolueerd en is er een brede waaier aan scholen ontstaan met elk hun openheid of focus. In een rapport van het European Network of Education Councils (EUNEC) uit 2013 wordt er gesteld dat 95% van de nieuwe scholen in Nederland multifunctioneel is.⁵¹ Ook vandaag gaat er nog veel aandacht naar multifunctionele schoolinfrastructuur. In 2017 publiceerde de Rijksoverheid een rapport met advies om de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang te vergroten en te versterken⁵². Naar aanleiding van een tekort aan kinderopvang en primair onderwijs werd er een taskforce opgericht om concreet advies te formuleren.

In de **Verenigde Staten** zien we sinds enkele decennia de opmars van de **'community schools'**. Initieel vooral in de grootsteden, maar intussen ook steeds meer in middelgrote en kleinere gemeenschappen. De community school aanpak vertrekt vanuit de ambitie om de gemeenschap actief te betrekken bij het schoolgebeuren. Ze probeert ook oplossingen te bieden voor de 'externe sociale problemen' die leerlingen en families hebben zodat leerlingen optimaal kunnen presteren. De community schools zijn daarbij voornamelijk op samenwerking gericht ('partnership-driven'). Typisch is dat een community school een open school moet zijn voor studenten, families en de gemeenschap. De openstelling gebeurt tijdens en na schooltijd, zeven dagen per week, het hele jaar rond (Coalition for Community Schools, z.j.:2-3).⁵³ Vandaag wordt er in de Verenigde Staten bijzondere aandacht gegeven aan het openstellen van onderwijsinfrastructuur in functie van het bevorderen van de gezondheid van kinderen. Gedeeld gebruik van scholen zou een positief effect hebben op obesitas bij kinderen. Het openstellen van de schoolfaciliteiten na de schooluren laat bijvoorbeeld toe om op het schooldomein buiten te spelen en te sporten. Om barrières zoals, onderhoud, kosten, vandalisme en veiligheid weg te werken is er een **'shared use agreement'** (SUA) ontwikkeld.⁵⁴ De SUA kan gebruikt worden tussen twee verschillende overheidsinstellingen zoals een school en een gemeente. In verschillende Amerikaanse Staten zijn er ook wetten ingevoerd die scholen aanmoedigen of verplichten om hun faciliteiten open te stellen. Volgens een studie, gepubliceerd in 2017, hebben 41.6% van de scholen in de V.S. een shared use agreement. Het merendeel van deze scholen stelt zowel hun binnen- als buitenruimte ter beschikking.⁵⁵

In het **Verenigd Koninkrijk** introduceerde het departement Onderwijs een tiental jaar geleden het **'extended-schools'**-programma. Een extended school voorziet in een waaier van diensten en activiteiten die ook buiten de schooluren kunnen plaatsvinden. Deze diensten moeten tegemoet komen aan de noden van de kinderen, hun families en de bredere gemeenschap. Het 'extended-schools'-programma voorziet dat tegen 2010 alle scholen een basispakket van diensten moesten aanbieden, namelijk: (1) een gevarieerd aanbod aan activiteiten, (2) kinderopvang tussen 8.00 – 18.00, (3) ondersteuning van ouders, (4) vlotte en gemakkelijke toegang tot gespecialiseerde dienstverlening, (5) openstellen van faciliteiten van scholen voor onder andere volwassenonderwijs, ICT en sportactiviteiten. Omwille van een regeringswissel werden er enkele koerswijzigingen doorgevoerd. De onderwijsstrategie van het Verenigd Koninkrijk 2015-2020 vermeldt niet meer expliciet extended schools.⁵⁶ Hoewel multifunctionele onderwijsinfrastructuur vandaag geen pijler is in de strategie van het departement Onderwijs, zijn er verschillende initiatieven om multifunctionaliteit in schoolgebouwen te stimuleren. In 2015 werd de start-up **'SchoolHire'** opgericht.⁵⁷ SchoolHire is een bedrijf dat online schoolfaciliteiten aanbiedt die voor verhuur beschikbaar zijn. De oprichters realiseerden zich dat veel scholen in het Verenigd Koninkrijk over goede en ruime faciliteiten beschikken die buiten de schooluren niet gebruikt worden. SchoolHire belooft de gewenste locatie te vinden voor hun klanten. Klanten kunnen via hun website rechtstreeks bij de aanbieder van de locatie een reservatieaanvraag indienen en afhandelen.

---

⁵¹ EUNEC (2013). Community Schools. Report of the seminar of the European Network of Education Councils.

⁵² Rijksoverheid (2017). Tijd om door te pakken in de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang. Advies tasforce samenwerking onderwijs en kinderopvang.

⁵³ Coalition for Community Schools z.j. Community Schools. Partnerships for Excellence. Washington, DC: Coalition for Community Schools.

⁵⁴ <https://www.saferoutespartnership.org/state/bestpractices/shareduse>

⁵⁵ Omura, D., Carlson, S., Prbasaj, P., Sliwa, S., Onufrak, S.J. & Fulton, J.E. (2017). Shared use agreements between municipalities and public schools in the United States. Preventive Medicine, 95: 53-59.

⁵⁶ Department for Education UK (March 2016). DfE strategy 2015-2020. (of via website)

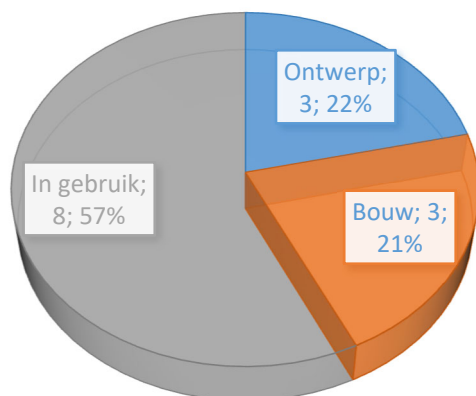
⁵⁷ <https://schoolhire.co.uk>

3. Onderzoek

3.1 Beschrijving van de onderzoeksgroep

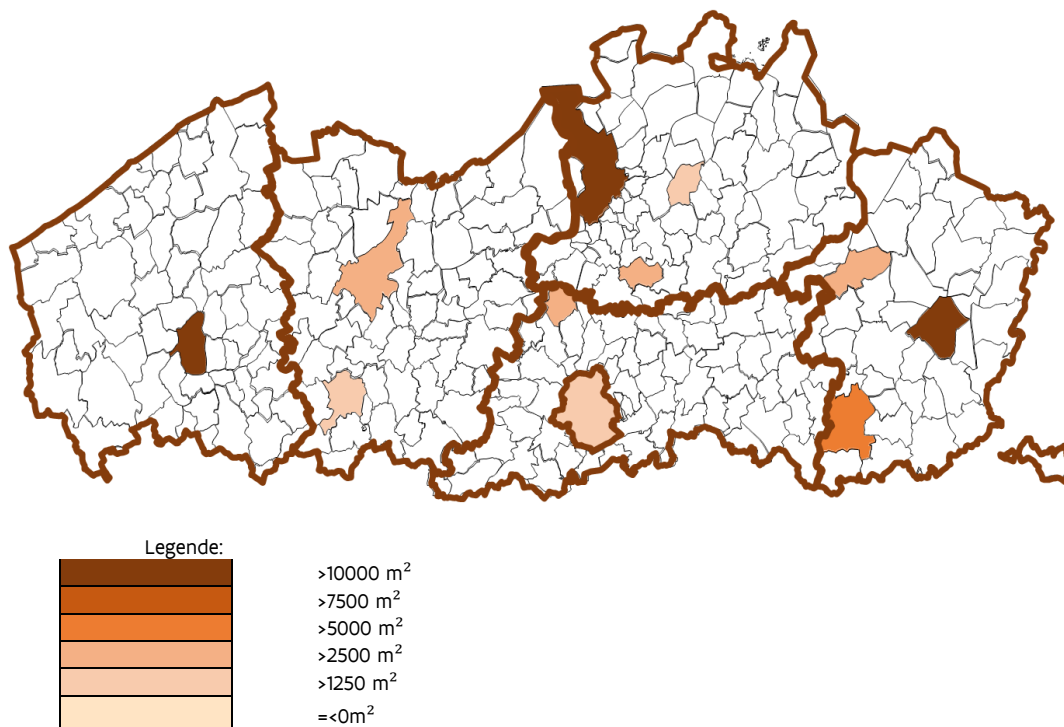
In 2017 onderzocht AGION 14 multifunctionele scholenbouwprojecten die zich in verschillende fases bevinden, van 'ontwerpfase', 'bouwfase' tot en met de fase 'in gebruik'. Drie projecten zijn een DBFM-project. Onderstaande grafiek toont de verdeling van de onderzoeksgroep volgens projectfase. Acht van de 14 projecten zijn al in gebruik. Omdat we ook veel kunnen leren van projecten die zich vandaag in ontwerp- of bouwfase bevinden, hebben we zes projecten in deze twee fases onderzocht.

Grafiek 3. Projectfase van de 14 onderzochte multifunctionele projecten

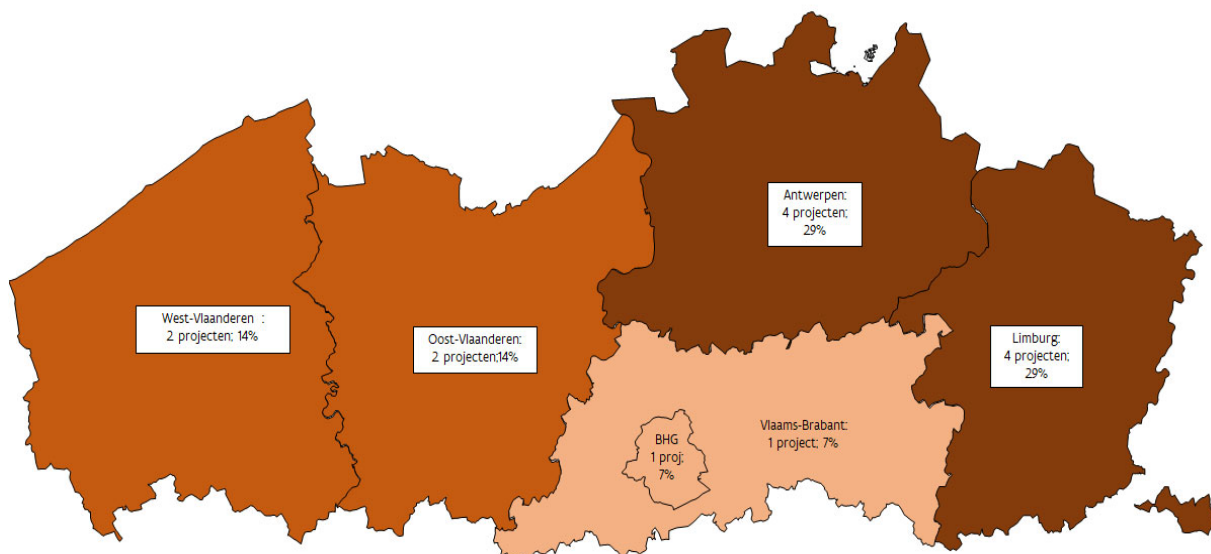

De multifunctionele projecten situeren zich verspreid over Vlaanderen, gelegen in zowel stedelijk als landelijk gebied. Onderstaande kaart toont de geografische spreiding van de onderzoeksgroep in Vlaanderen. Grafiek 4 toont de geografische spreiding volgens regio.

Figuur 3. Geografische spreiding onderzoeksgroep in Vlaanderen (per gemeente in totaal aantal vierkante meter)

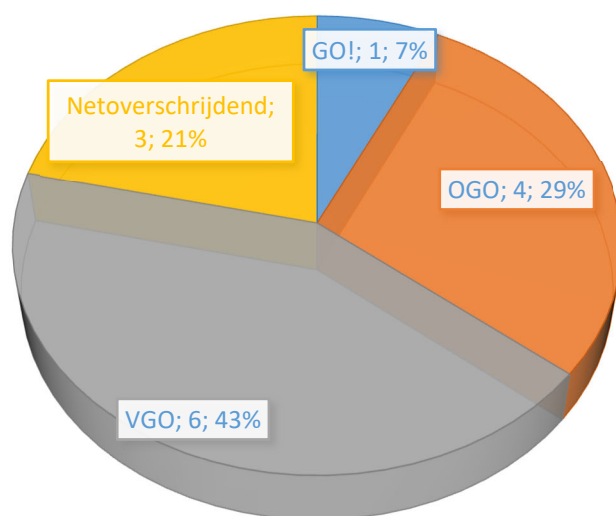
Grafiek 4. Geografische spreiding onderzoeksgroep volgens regio (per provincie in aantal projecten)

(BHG: Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

De drie onderwijsnetten zijn vertegenwoordigd in de onderzoeksgroep: het officieel onderwijs dat uit het gemeenschapsonderwijs (GO!) en het officieel gesubsidieerd onderwijs (OGO) bestaat en het vrij onderwijs dat het vrij gesubsidieerd onderwijs omvat (VGO). We merken op dat drie multifunctionele projecten netoverschrijdend zijn en zich dus richten tot alle onderwijsnetten.

Grafiek 5. Onderwijsnet

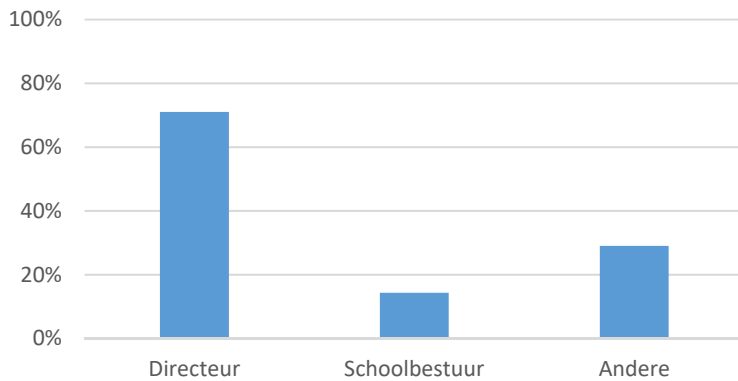
3.2 Dataverzameling en -analyse

Deze studie hanteert een kwalitatieve onderzoeksbenadering. De raad van bestuur van AGION selecteerde de onderzoeksgroep die uiteindelijk bestaat uit 14 deelnemende projecten (cases) van multifunctionele onderwijsinfrastructuur. De dataverzameling gebeurde op verschillende manieren: via een vragenlijst, het raadplegen van documenten, e-mailcommunicatie, een plaatsbezoek en een gesprek ter plaatse.

Er zijn drie vragenlijsten ontwikkeld, in verhouding tot de fase waarin een project zich bevindt. Zo onderscheiden we de ontwerp- bouw- en gebruiksfase. De vragenlijsten hebben tot doel om contextuele en algemene projectinformatie weer te geven. Bovendien wordt er ook gepeild naar de ervaringen met multifunctioneel gebruik van de infrastructuur. Er werd één vragenlijst per project afgenomen. De data uit de vragenlijst vormden de basis voor het plaatsbezoek en het gesprek dat op een later tijdstip plaatsvond. Tijdens het plaatsbezoek en het gesprek werd meer in detail ingegaan op het verloop van het

multifunctioneel gebruik en de ervaringen hieromtrent. Deze gegevens werden aangevuld met inzichten uit documentatie en e-mailcommunicatie. Twee projecten kozen ervoor om de vragenlijst niet vooraf in te vullen maar de inhoud van de vragen wel toe te lichten in het gesprek en zo alsnog alle vragen te beantwoorden. Onderstaande grafiek toont wie de vragenlijsten heeft ingevuld. De vragenlijsten werden voornamelijk door de directie van de onderwijsinstelling ingevuld. De groep 'andere' bestond uit: brede school coördinator, stafmedewerker dienst strategisch stadsbeleid en een facilitair manager.

Grafiek 6. Respondenten vragenlijst

De gesprekken vonden plaats met dezelfde respondenten, meestal in het bijzijn van één of meerdere andere betrokkenen zoals projectleiders, stadsontwikkelingsbedrijven en vertegenwoordigers van het schoolbestuur.

Elk project heeft een individuele informatiefiche in dit rapport. Projectspecifieke ervaringen, persoonlijke meningen van de deelnemers en verdere details over de wijze waarop multifunctionaliteit wordt georganiseerd, worden gezamenlijk en anoniem besproken.

De data werd op een gestructureerde manier verwerkt en geanalyseerd. Dit leidde tot een meer analytische aanpak van de kwalitatieve data. Het volgende hoofdstuk geeft de resultaten weer onder de vorm van tekst, grafische voorstellingen en specifieke quotes.

3.3 De projecten

Jonghelinckshof – Antwerpen

Programma	Buitengewoon basisonderwijs Internaat Multifunctioneel centrum
Model	Openstellen/Campus
Status	In bouwfase
Oppervlakte	5.672m ²
Aantal leerlingen	42 IIn (school)

Jonghelinckshof omvat een geïntegreerde campus onderwijs en welzijn. Door de jaren heen werden verschillende gebouwen op verschillende locaties in de buurt, in gebruik genomen. Dit leidde tot een wirwar van gebouwen. Het bouwproject beoogt een optimale herstructurering van Jonghelinckshof. De campus wordt gebouwd in twee fasen. In een eerste fase gebeurt de realisatie van een multifunctioneel centrum (MFC, voorheen MPI) (dagopvang en verblijf) met ontspanningslokalen en administratieve ruimtes. In een tweede fase worden een multifunctionele ruimte (MFC en onderwijs) en een school voor buitengewoon onderwijs gerealiseerd. De school bevindt zich in een afzonderlijk gebouw in het binnengebied van het bouwblok.

De oplevering van de eerste fase is voorzien in het voorjaar van 2018. Het schoolgebouw zou eind 2019 in gebruik genomen worden.

Jonghelinckshof - Antwerpen © Bureau voor architectuur & planning (ba-p)

Multifunctionaliteit

Campus Jonghelinckshof is een specifieke schoolomgeving waar voorzieningen voor welzijn en onderwijs gecombineerd worden. Bij de start van het bouwproject werd er rekening gehouden met multifunctionaliteit van de ruimtes. Omdat de campus een internaat en school voorziet voor kinderen die speciale behoeften en zorg nodig hebben, krijgt multifunctionaliteit hier een andere invulling dan in reguliere schoolgebouwen. De

leerlingen die residentieel verblijven, zijn ook buiten de schooluren op de site aanwezig. Sommigen verblijven 7 dagen op 7 in de campus. Dit betekent dat er restricties zijn voor extern buitenschools gebruik van de infrastructuur.

Het project omvat verschillende vormen van multifunctionaliteit. De infrastructuur zal volgens behoefte regelmatig gebruikt kunnen worden door de overige twee campussen die door hetzelfde schoolbestuur beheerd worden. De drie campussen liggen op 800 meter afstand van elkaar. Het multifunctioneel centrum stelt zich open voor personen met een beperking tot en met 21 jaar die nood hebben aan specifieke ondersteuning via verblijf, dagopvang of begeleiding. De turnzaal van de school zal opengesteld worden voor externe gebruikers.

Praktisch

- In de ontwerpfase werd er expliciet rekening gehouden met de mogelijkheid om de infrastructuur ook buitenschools te gebruiken.
- Er is een aparte toegang voorzien voor de gebruikers van de turnzaal.
- De faciliteiten van de keuken zijn toegankelijk voor gebruikers van de turnzaal.
- Buitenschools gebruik gebeurt volgens strikte afspraken en regels waarbij rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van kinderen en jongeren die residentieel op de site verblijven. Er worden bijvoorbeeld geen geluidsversterkers toegelaten, er worden geen feesten georganiseerd, ...
- Het diensthoofd van de technische dienst controleert en stuurt de verhuring aan.

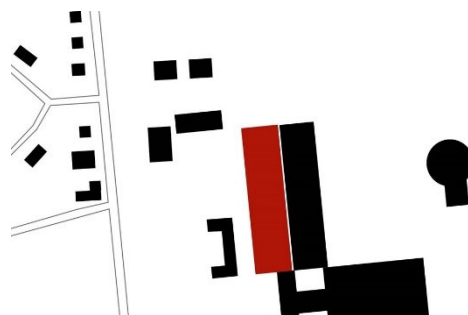

Jonghelinckshof - Antwerpen © Bureau voor architectuur & planning (ba-p)

Basisschool Beringen-Mijn - Beverlo

Programma	Basisonderwijs
Model	Samen-onder-één-dak/ Openstellen
Status	In voorbereiding
Oppervlakte	3.500 m ²
Aantal leerlingen	450 lln

De industriële erfgoedsite Beringen-Mijn krijgt een nieuwe invulling via een masterplan voor de herbestemming van 32 ha oppervlakte. Vandaag vinden we op de site verschillende stedelijke functies zoals wonen, werken en winkelen. In het voormalige vestiairegebouw dat deel uitmaakt van het historische badzalencomplex worden twee basisscholen gehuisvest, 'De Horizon' en 'Het Mozaïek'. Beide scholen situeren zich nu nog op een andere locatie in Beringen-Mijn. Het project omvat een grondige renovatie. De structuur en openheid van het gebouw is goed geschikt voor de inrichting van klaslokalen.

Er wordt verwacht dat het project in 2020 gerealiseerd is.

Basisschool Beringen-Mijn - Beverlo © vzw Katholiek Basisonderwijs Beringen-Mijn

Multifunctionaliteit

De scholen werken momenteel al samen met verschillende partners in functie van de brede ontwikkeling van de leerlingen. In het kader van de brede school is VZW De Terrilling opgericht. Deze VZW zal na de schooluren gebruik maken van het schoolgebouw. Ook voor andere organisaties stelt het schoolbestuur de infrastructuur open. De buitenschoolse kinderopvang wordt in de school georganiseerd en de huistaakbegeleiding krijgt er eveneens een plaats. De ruimtes die hiervoor ter beschikking worden gesteld zijn klaslokalen, vergaderzaal, polyvalente ruimte, refter/keuken, sportzaal en speelplaats.

De nieuwe school krijgt een nieuw pedagogisch project, een nieuwe naam en een nieuw logo. Het doel is de leerlingen voorbereiden op samenwerken en samenleven in de steeds complexer wordende maatschappij en hen leren kennismaken met de competenties die de huidige samenleving vraagt. In het kleuteronderwijs wordt nu al gewerkt met gemengde leeftijdsgroepen. In het lager onderwijs wordt sterk ingezet op differentiatie en klasdoorbekend werken vanuit het idee dat kinderen veel van elkaar leren.

Het schoolbestuur heeft de ambitie om in de toekomst een zorgcampus te realiseren die verschillende paramedische disciplines omvat.

Praktisch

- Het schoolbestuur laat zich bijstaan door een jurist en externe architect voor adviesverlening (vanaf projectdefinitie).

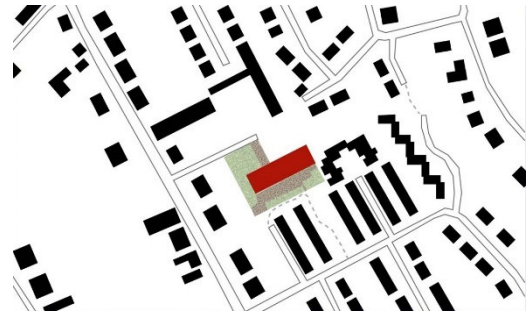
- Om multifunctioneel gebruik vlot te laten verlopen, zal er gewerkt worden met een sleutelbeleid waarbij er aangepaste sloten zijn voor bepaalde onderdelen van het gebouw.
- Het schoolbestuur voorziet een aparte ingang voor de lokalen en sporthal die buiten de schooluren worden gebruikt.
- Voor nutsvoorzieningen voorziet men een apart circuit en dus aparte tellers.
- In het schoolgebouw wordt duidelijke signalisatie aangebracht door middel van pictogrammen.
- De ambitie van de zorgcampus vertaalt zich in het idee dat ouders hun kinderen tussen 17u30 en 18u kunnen ophalen. In de tijd tussen het laatste lesuur en het ophalen door de ouders, kunnen de kinderen, naast andere activiteiten, bijvoorbeeld logopedie of kinesithérapie volgen.
- Het schoolbestuur is actief op zoek naar partners voor samenwerkingsverbanden.

Basisschool Beringen-Mijn - Beverlo © vzw Katholiek Basisonderwijs Beringen-Mijn

Basisschool 't Piepelke - Bilzen

Programma	Basisonderwijs Buurtwerking
Model	Openstellen / Samen-onder- één- dak
Status	In gebruik sinds 2013
Oppervlakte	1.234 m ²
Aantal leerlingen	109 lln

Basisschool 't Piepelke situeert zich tussen twee sociale woonwijken. De school en woningen zijn in dezelfde stijl gebouwd. Het project is, na een grondige behoeftenanalyse, ontstaan uit een samenwerking tussen het schoolbestuur en de stad Bilzen. De school had de steun van de stad nodig om het project te kunnen realiseren. Bilzen had nood aan ruimte voor onder andere buurtwerking en wou bovendien de regelmatig gerapporteerde overlast op het terrein wegwerken. Het project betekent een win-win voor de school en de stad.

Het gebouw is een passiefgebouw waarvan een deel van de infrastructuur (het schoolgebouw) enkel door de school gebruikt wordt en een deel (sporthal), na de schooluren verhuurd wordt aan de stad. Het lokaal van de buurtwerking, wat zich boven de sporthal bevindt, behoort volledig toe aan de stad.

Basisschool 't Piepelke - Bilzen © Lopez - Lava Architecten

Multifunctionaliteit

Het schoolgebouw vormt de kern van de buurt en de sporthal wordt buiten de schooluren voor allerlei activiteiten opengesteld. Onder de passerelle van de school is er een wandelpad dat de twee woonwijken verbindt. Het voorplein dient als parking en ontmoetingsplein met banken en bomen.

De school werkt met graadklassen waarbij elke graad is opgebouwd als een groot lokaal met een cluster in het midden en een schuifwand om de graad bij ontubbeling van elkaar te scheiden. De sportzaal wordt opengesteld via de stad Bilzen. Deze wordt gebruikt door sportverenigingen en stads- of provinciediensten. Naast de sportzaal, die als polyvalente zaal wordt beschouwd, kunnen ook de keuken of refter buitenschools gebruikt worden. Het buurtlokaal wordt enkel gebruikt door de buurtwerking. De klaslokalen worden buiten de schooluren enkel door de school gebruikt.

Praktisch

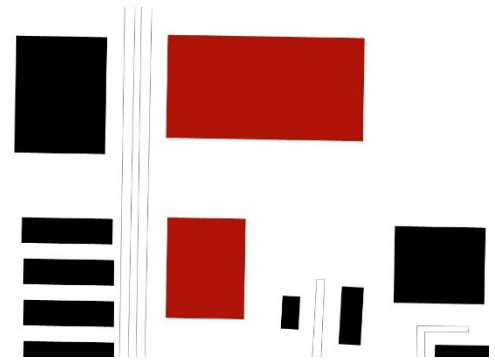
- Tijdens de ontwerp- en bouwfase heeft de basisschool beroep gedaan op verschillende experts (bv. financieel expert, architect, ingenieur). Deze personen namen, vaak op vrijwillige basis, een belangrijke rol op in het project.
- In het begin van het schooljaar krijgt de school een weekplanning/jaaroverzicht dat weergeeft wie op welk moment gebruik maakt van de zalen.
- De school en de sportzaal hebben een aparte ingang, eigen sanitair en een apart verwarmingscircuit met een aparte teller. De sportzaal is wel rechtstreeks toegankelijk vanuit het schoolgebouw.
- Er wordt een goed uitgewerkt sleutelplan gebruikt.
- De gemeente en het schoolbestuur stelden de huurovereenkomst op.
- De stad betaalt maandelijks huur aan de school voor het buitenschools gebruik van de polyvalente zaal. Het buurtlokaal is van de stad.
- De school betaalt de elektriciteitsrekening van het gebouw, inclusief de polyvalente zaal. De stad betaalt de gasrekening.
- De directeur en leerkrachten zijn verantwoordelijk voor de openstelling in schoolverband, de stad Bilzen voor de openstelling buiten de schooluren.

Basisschool 't Piepelke - Bilzen © Lumecore - Lava Architecten

T2-campus – Genk

Programma	Mastercampus
Model	Openstellen / Campus
Status	In bouwfase
Oppervlakte	24.000 m ²
Aantal leerlingen	1.300 lln.

De T2-campus situeert zich op het Research en Bedrijvenpark Thor, een voormalige mijnsite, en maakt deel uit van de eerste ontwikkeling van de site. Het is het resultaat van een samenwerking tussen twee publieke en een private partner: VDAB, Stad Genk en Syntra. Elke partner richt zich tot een specifieke doelgroep die complementair zijn. VDAB focust op werkzoekenden, de Stad Genk richt zich op leerlingen van het technisch onderwijs en Syntra focust op werknemers en ondernemers.

De T2-campus is een 'mastercampus'. De naam 'mastercampus' wordt als werknaam beschouwd en verwijst naar excellentie, onderscheid maken en samenwerking. De T2-campus is een open technologiecampus waar STEM centraal staat. De campus beoogt geen schoolgebouw te zijn waar leerlingen of cursisten een volledige opleiding (van A tot Z) kunnen volgen. Wel zullen er in het gebouw verschillende onderwijsmodules van opleidingen worden ingericht. Er zal maatschappelijke dienstverlening op lokaal niveau voorzien worden en er wordt een belevingsruimte gecreëerd.

De officiële opening van de T2 Campus is voorzien in september 2018.

T2-campus - Genk © Atelier Kempe Thill i.s.m. osar

Multifunctionaliteit

Verschillende doelgroepen van alle leeftijden worden samengebracht in de T2-campus. Leerlingen uit het secundair onderwijs, werkzoekenden, werknemers, ondernemers en leerkrachten kunnen opleidingen volgen of gebruik maken van de apparatuur binnen hun eigen opleidingen. Leerlingen van het lager onderwijs kunnen er kennismaken met de wereld van de technologie. Studenten hoger onderwijs die ervaring willen opdoen op de werkvloer of projecten willen uitwerken kunnen ook in de campus terecht.

Het technologieconcept van de campus geeft vorm aan drie dimensies: ondernemen, beleven en leren. De leermethoden van de toekomst staan centraal. Verschillende groepen zullen gelijktijdig les kunnen krijgen, waarbij speciale aandacht gaat naar kruisbestuiving en informeel leren. De campus wil de regionale economie helpen versterken.

Praktisch

- Van bij aanvang van het project werden de juridische, financiële en organisatorische regelingen besproken.

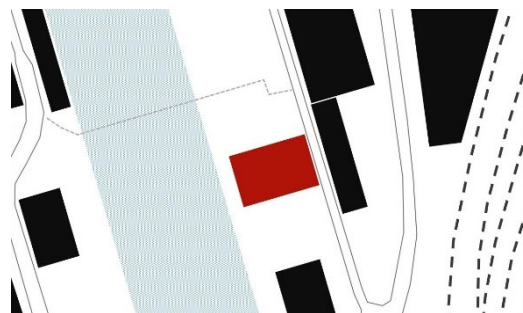
- Bedrijven worden bevraagd naar hun toekomstvisie en idee over het onderwijs van de toekomst om zo goed mogelijk hierop te kunnen inspelen.
- Samenwerking met verschillende partners is een groeiproces.
- De T2 Campus stelt zich open voor alle leeftijden.
- De open campus heeft 15 labs en ongeveer 80 leslokalen.
- Sinds 2015 zijn er ook enkele scholen op vrije basis betrokken bij de projectontwikkeling.
- De T2 Campus streeft naar een sterke connectie met het bedrijfsleven.
- Er wordt vlotte mobiliteit voorzien zodat de site goed toegankelijk zal zijn voor elke gebruiker.

T2-campus - Genk © Atelier Kempe Thill i.s.m. osar

Het Stadsgebouw – Oude Dokken – Gent

Programma	Crèche Buitenschoolse kinderopvang Basisonderwijs Sporthal
Model	Samen-onder-één-dak / Openstellen
Status	In bouwfase
Oppervlakte	4.161m ²
Aantal leerlingen	240 lln

Dit project, 'Het Stadsgebouw Oude Dokken', maakt deel uit van het stadsontwikkelingsproject Oude Dokken, langs de Schipperskaai. Het plan van de wijk Schipperskaai, De Nieuwe Dokken, binnen het project is een smalle strip van gebouwen, afgewisseld met open ruimten. Het multifunctionele Stadsgebouw krijgt een centrale ligging in de wijk. Aan de hand van een "speellint" (een pad in het midden door alle bouwvelden) worden de verschillende onderdelen van de wijk met elkaar verbonden. Het Stadsgebouw waarin de school is ondergebracht zal het enige publieke gebouw zijn op de site. Het zal grenzen aan een woonproject en buurtpark.

In het Stadsgebouw, dat uit vijf verdiepingen zal bestaan, komen een crèche, een buitenschoolse kinderopvang, een basisschool en boven dit alles een wijksportthal. Door de constructie aan de kant van de Koopvaardijlaan bijzonder compact te houden, ontstaat er aan de zijde van het water plaats voor een grote 'groene buitenkamer', een enorme pergola waar verschillende buitenruimtes worden gestapeld, zoals een sportkooi die aansluit bij de sporthal.

Het schoolgebouw wordt ontwikkeld als passiefgebouw en zou in 2019 geopend worden.

Het Stadsgebouw - Oude Dokken - Gent © XDGA - Xaveer De Geyter Architects

Multifunctionaliteit

In het Stadsgebouw worden vier functies samengebracht: een basisschool, een kinderdagverblijf, een buitenschoolse opvang, een wijksportthal. We kunnen spreken van een samen-onder-één-dak-model van multifunctionaliteit. Daarnaast zullen ook verschillende ruimtes opengesteld worden voor anderen. Zo zullen bijvoorbeeld bewoners van de wijk gebruik kunnen maken van de sporthal, refter en vergaderzaal. Ook het basketbalterrein in open lucht, op de 4de verdieping van de buitenkamer, kan onafhankelijk opengesteld worden voor de buurt. Er wordt bekeken of sommige klaslokalen kunnen worden opengesteld voor muzieklessen, enzovoort. Bijzondere aandacht gaat uit naar de wisselwerking tussen de verschillende functies in het gebouw.

De stad Gent wil dat het gebouw een belangrijke sociale rol speelt in de omgeving. Het Stadsgebouw moet aantrekken, uitstralen en het moet toegankelijk zijn. De school zal bovendien functioneren volgens het principe van de Brede School. Dit betekent dat organisaties uit verschillende sectoren (zoals sport of jeugdwerking) van het gebouw gebruik kunnen maken om bij te dragen aan de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren, zowel op school als in de vrije tijd.

Praktisch

- Bij het ontwerpen is veel aandacht besteed aan de buitenruimte en de relatie met de omgeving. Er worden zichten gecreëerd van binnen naar buiten en verschillende delen van de buitenruimte zijn vrij toegankelijk. De relatie met de omgeving wordt verder versterkt door het speellint (een pad in het midden door alle bouwvelden).
- De structuur van het gebouw laat een goede compartimentering of zonering van de verschillende functies toe. Het gebouw bestaat uit vijf verdiepingen. De crèche komt op het gelijkvloers. Op de eerste verdieping komen de buitenschoolse opvang, de kleuterschool en de refter. De lagere school komt op de tweede verdieping, rondom de dubbelhoge refter. In het hart van het gebouw vertrekt een brede trap vanuit de inkomhal naar deze verdiepingen. De trap kan tegelijk als tribune dienst doen. Op de derde verdieping komt de sporthal, die twee verdiepingen in beslag neemt. Vanuit de bar op de bovenste verdieping kijkt men uit op het sportveld. Een sportkooi sluit aan op het speellint wat maakt dat die altijd toegankelijk is. Multifunctionele ruimtes kunnen gemakkelijk opengesteld worden, andere ruimtes die geen openstelling zullen hebben, zijn dan weer goed afsluitbaar.
- Naast alle rechtstreekse functionele verbanden tussen binnen en buiten, vormen een dubbelhoge polyvalente zaal binnen en het centrale deel van de buitenruimte samen één visuele kern van de school. Vanuit deze ruimte, en in combinatie met de centrale trap, is een overzicht van zowat de hele school, binnen en buiten, mogelijk. Het complexe samenspel van de verschillende delen van het Stadsgebouw, en van de binnen- en buitenruimten wordt hier in één oogopslag leesbaar.
- Het beheer van de multifunctionele infrastructuur en concrete praktische afspraken worden nog besproken met de verschillende betrokkenen. De sporthal zal onafhankelijk van de school beheerd worden.

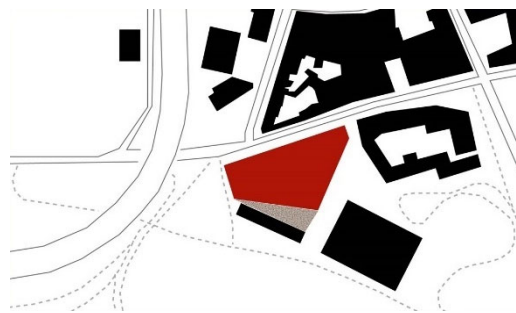

Het Stadsgebouw - Oude Dokken - Gent © XDGA - Xaveer De Geyter Architects

Hardenvoort – Antwerpen

Programma	Basisonderwijs Secundair onderwijs
Model	Samen-onder-één-dak / Campus / Openstellen
Status	In gebruik sinds 2015
Oppervlakte	8.434 m ²
Aantal leerlingen	660 lln

Dit schoolgebouw is een passieve brede schoolcampus, met bijzondere aandacht voor vernieuwende onderwijsmethodes en leerlandschappen, flexibel en creatief omgaan met schaarse ruimte in een stedelijke context. De campus huisvest een grote kleuter- en lagere school en een volledig nieuwe middelbare school. De kleuterschool bevindt zich op het gelijkvloers in een gesloten, veilige en geborgen vorm. De middenschool zit in een toren die zich op de stad en de wereld richt. Ook de speelplaatsen situeren zich op verschillende niveaus.

Om de overgang tussen lager onderwijs en secundair onderwijs te bevorderen, zijn er wissel lokalen voorzien waar leerkrachten uit beide onderwijsniveaus kunnen samenwerken. De kinderen kunnen letterlijk opgroeien in het gebouw, van kleuter tot adolescent.

De ene zijde van het gebouw, gelegen aan de straat, heeft een stedelijk uitzicht met een hoog bouwvolume en een toren. De andere zijde van het gebouw heeft een uitzicht die aansluit bij het park waar het gebouw deels aan grenst.

Hardenvoort - Antwerpen © AGION

Multifunctionaliteit

In dit project vinden we verschillende modellen van multifunctionaliteit terug. Het samen-onder-één-dak-principe aangezien er twee scholen gehuisvest zijn in één gebouw, de basisschool het Groene Eilandje en de

middelbare school Stedelijk Lyceum Hardenvoort. Op de site zijn er ook partners van de school gehuisvest in verschillende gebouwen met multifunctioneel ruimtegebruik. Zo is er de buitenschoolse kinderopvang, de wijkafdeling van de Stedelijke Academie van Merksem en de jongerenvereniging 'Lab Noord'. Dit verwijst naar een campusmodel. In de zomerperiode kan de ruimte tussen de verschillende gebouwen opengesteld worden als ontmoetingsruimte.

Hardenvoort beoogt een optimaal buitenschools gebruik van de faciliteiten die in het gebouw aanwezig zijn. Gebruikers zijn bijvoorbeeld een Initiatief Buitenschoolse Opvang, Lab Noord, het deeltijds kunstonderwijs, ... De sportzalen en de refter zijn ruimtes die bestemd zijn voor openstelling of multifunctioneel gebruik.

Praktisch

- Er zijn verschillende maatregelen genomen om het multifunctioneel gebruik zo vlot mogelijk te laten verlopen. Er is tijdgestuurde verwarming en apart sanitair voorzien in de sportzalen. Het gebouw is onderverdeeld in functie van een goede doorgang naar de sportzaal. De toegangscontrole verloopt ook tijdgestuurd en met badges.
- De directeur en de facilitaire dienst zijn verantwoordelijk voor het beheer van de openstelling. Het autonoom gemeentebedrijf Stedelijk Onderwijs van de groep Antwerpen heeft al geruime tijd ervaring met multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur. De school doet beroep op deze ervaring en beschikbare reglementen om de openstelling te organiseren.
- Hardenvoort is sterk geconnecteerd met de buurt. De onderwijsmogelijkheden en buitenschoolse kinderopvang zorgen voor een sterke aantrekking van jonge en nieuwe gezinnen in de wijk. Hardenvoort hecht veel belang aan een intensieve samenwerking met de stedelijke diensten zoals Buurtsport om de infrastructuur goed in te zetten voor de buurt.
- Het Stedelijk Onderwijs Antwerpen stort de verhuurinkomsten voor éénmalig gebruik of vakantiewerking door naar de scholen die hiervoor hun infrastructuur openstellen.
- Werkhaven heeft sleuteldragers die praktische ondersteuning bieden bij het openstellen van infrastructuur.

Hardenvoort - Antwerpen © AGION

Sint-Ursula – Laken

Programma	Basisonderwijs
Model	Openstelling
Status	In gebruik sinds 2009
Oppervlakte	2.090 m ²
Aantal leerlingen	220 lln

Deze basisschool situeert zich in het midden van de stad, in een kansarme buurt. Het ontwerpteam heeft de school ontworpen zoals een stad op kleine schaal. De kinderen kunnen er zich thuis voelen als leden van een grotere gemeenschap. Er zijn verschillende buitenruimtes gecreëerd door de inplanting van het gebouw: een verharde zone bij de toegang van de school, een halfverharde ruimte met bomen aan de straatzijde en een wilde tuin met grassen op het dak van de polyvalente zaal (groendak) in de zone langs de keuken en de polyvalente ruimte.

Sint-Ursula - Laken © AGION

Multifunctionaliteit

De school maakt deel uit van 'Brede school Laken'. Brede school Laken zorgt voor de openstelling van het gebouw na de schooluren. De ruimtes die bestemd zijn voor gedeeld gebruik zijn de turnzaal of polyvalente zaal, de speelplaats en soms de bovenste verdieping. De buitenruimte omvat verschillende onderdelen die multifunctioneel gebruikt kunnen worden, zoals een buitenbibliotheek, een arena, een boomhut, een voetbalkooi ...

De openstelling richt zich voornamelijk op de kinderen die er naar school gaan en hun ouders. De school organiseert bijvoorbeeld zelf wekelijks Nederlandse les buiten de schooluren. Daarnaast is er een samenwerkingsverband met de Buitenschoolse opvang (IBO-Nekkersdal). 'Circus zonder handen' maakt ook gebruik van de ruimte.

Praktisch

- De buitendeur blijft gesloten en kan enkel open na contact met de bel en parlofoon aan het secretariaat of wordt bediend door een toezichthoudende medewerker van de organisatie aan de ingang van het gebouw. De ruimtes die worden opengesteld zijn enkel toegankelijk via een sleutel. Alle ruimtes zijn afsluitbaar.
- Meestal zorgt de directeur voor het afsluiten na buitenschools gebruik. Soms neemt de onderhoudsploeg deze taak op zich.
- Er wordt geen vergoeding gevraagd voor het gebruik, maar er geldt wel een specifiek reglement.
- De turnzaal wordt het vaakst buitenschools gebruikt. De bergruimte wordt gemeenschappelijk gebruikt door de school en externen, zoals Circus zonder handen. Elke gebruiker heeft zijn eigen materiaal. De buitenschoolse opvang maakt tijdens de vakantieperiodes gebruik van de speelruimtes buiten.
- Het organiseren van evenementen of vergaderingen door externen wordt vermeden omdat er in de buurt voldoende accommodatie beschikbaar is.

Sint-Ursula - Laken © AGION

Sportcomplex Groenhof – Oudenaarde

Programma	Sportcomplex Katholiek Secundair Onderwijs Oudenaarde en Katholiek Basisonderwijs Oudenaarde
Model	Openstellen / Samen-onder-één-dak
Status	In gebruik sinds 2016
Oppervlakte	2486 m ²
Aantal leerlingen	900 ln

Dit sportcomplex is gebouwd op de plaats waar vroeger een fabriekspand stond, omgeven door woningen. Om de hoogte van het gebouw ten opzichte van de woningen rondom te beperken, zit de sporthal een stuk onder het maaiveld. De twee sportzalen voldoen aan de hedendaagse noden om leerlingen te laten sporten en bewegen in een veilige en goed uitgeruste omgeving. Aan de sportzalen zijn ook twee leslokalen verbonden. Bij het ontwerp is er bijzondere aandacht besteed aan het gebruik van duurzame materialen.

Het project maakt deel uit van het DBFM-programma 'Scholen van Morgen'.

Sportcomplex Groenhof - Oudenaarde © Sepp van Dun

Multifunctionaliteit

Dit project kent twee vormen van multifunctionaliteit. Enerzijds is er het samen onder één dak principe waarbij verschillende scholen gebruik maken van de sportinfrastructuur en anderzijds wordt het gebouw na de schooluren opengesteld voor verenigingen en de sportdienst van de stad Oudenaarde. Beide sportzalen worden beschikbaar gesteld via de sportdienst van de stad Oudenaarde.

Praktisch

- Multifunctionaliteit werd van in het begin opgenomen in het project, zowel in de projectdefinitie als in het ontwerp. Ook de implicaties van buitenschools gebruik, zoals slijtage van het interieur en materiaal, werden berekend en opgenomen in de financiële planning.

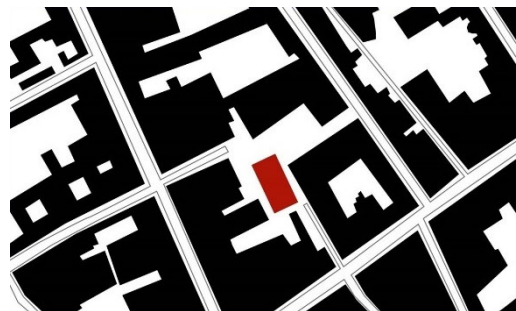
- De kleine zaal is voor gebruik door de basisscholen, de grote zaal is bestemd voor het secundair onderwijs. De kleine zaal laat toe om meer prikkelarm en optimaal in kleine groep te sporten.
- De sporthal is via een elektrisch bedienbare scheidingswand eenvoudig op te splitsen in zaaldelen.
- De sportzalen zijn breed inzetbaar en omvatten verschillende installaties voor sporten zoals basketbal, volleybal, klimmen, ... Scoreborden en schotklokken faciliteren de organisatie van wedstrijden.
- Er zijn verschillende maatregelen genomen om het gedeeld gebruik vlot te laten verlopen. Zo wordt er gewerkt met badges en is de toegangscontrole elektronisch gestuurd vanuit een nabijgelegen sporthal van de stad.
- De stad Oudenaarde is verantwoordelijk voor de openstelling en verhuur van de infrastructuur.
- Er is sinds de ingebruikname een maandelijks overleg tussen de scholen en de stad Oudenaarde.

Sportcomplex Groenhof - Oudenaarde © Sepp van Dun

ARhus – Roeselare

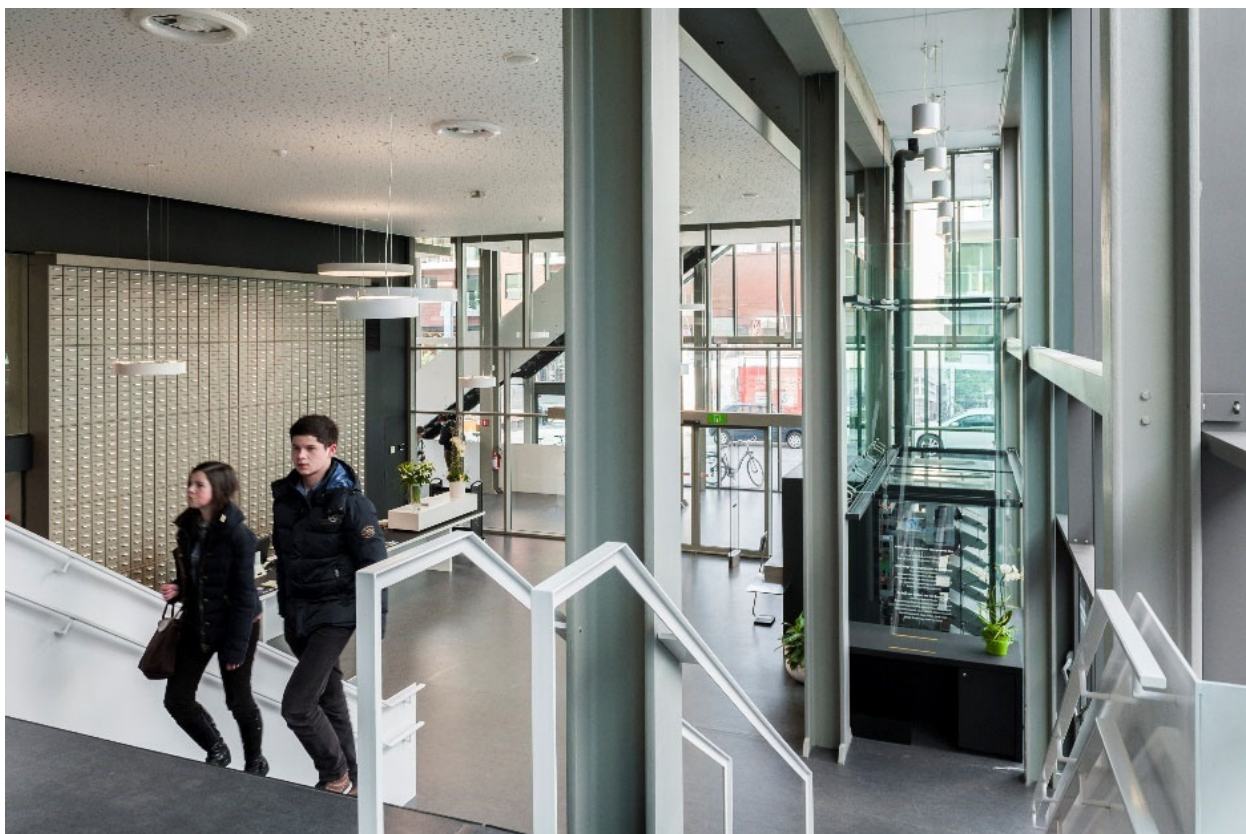
Programma	Kenniscentrum
Model	Openstellen
Status	In gebruik sinds 2014
Oppervlakte	7.460 m ²
Aantal leerlingen	n.v.t.

In het centrum van de stad Roeselare ligt ARhus. Het is een bijzonder project in de reeks onderzochte projecten. Het is namelijk geen school, maar een kennis- en leercentrum. Het is gesitueerd in de buurt van verschillende onderwijsinstellingen met een potentieel bereik van duizenden leerlingen en cursisten.

ARhus maakt deel uit van een nieuw gebouwde bibliotheek. Het project omvat een specifiek stadscontract.⁵⁸ Om de bouw van ARhus in goede banen te leiden, richtte het stadsbestuur eind 2008 vzw Het Portaal op. Deze organisatie is verantwoordelijk voor de bouw en exploitatie van ARhus. In de vzw zetelen naast enkele gemeenteraadsleden ook vertegenwoordigers van de verschillende onderwijs- en vormingspartners die in Roeselare actief zijn.

ARhus wil informatie en kennis toegankelijk maken en houden voor iedereen. Het kenniscentrum kan dus netoverschrijdend gebruikt worden door basisscholen, secundaire scholen en het volwassenonderwijs. ARhus zet in op geletterdheid in de brede zin van het woord en gaat hiervoor partnerships aan met relevante spelers uit de regio en daarbuiten.

ARhus - Roeselare © ARhus (vzw Het Portaal) – Architect: B2Ai - fotograaf: Klaas Verdru

ARhus ontwikkelt een nieuwe visie op collectievorming, waarvan naast het klassieke aanbod van boeken ook kennis van onderzoeksinstituten geïntegreerd wordt. Meer en meer doen kennisinstellingen/hogescholen

⁵⁸ Dertien centrumsteden, o.a. Roeselare, hebben elk een 'stadscontract' met de Vlaamse Overheid afgesloten. Een stadscontract wil centrumsteden administratief en financieel beter en meer integraal ondersteunen in functie van de globale ontwikkelingsvisie van de stad. Elk stadscontract heeft een collectief luik rond 'wonen' en een specifiek luik waarin de Vlaamse Overheid en de steden afspraken maken over stadsprojecten. <http://www.kenniscentrumvlaamsesteden.be/samenwerken/stadscontracten/Pages/default.aspx>

ook een beroep op ARhus om te participeren in diverse toegepaste onderzoeksprojecten en om de rol van observator en kennisverspreider op zich te nemen. Op deze wijze bouwt ARhus aan een collectie die voor onderwijsinstellingen, maar ook voor bedrijven en andere organisaties (bv. zorginstellingen) relevant is.

Bezoekers kunnen boeken, strips, cd's ... ontlenuen en gebruik maken van digitale databanken, computers, tablets of gratis wifi. Er worden workshops, infosessies, voordrachten en filmvoorstellingen georganiseerd rond verschillende thema's zoals gezondheid, opvoeding, enzovoort. Bovendien is er een ARhus-café waar mensen elkaar kunnen ontmoeten of netwerken.

Het gebouw bestaat uit allerlei ruimtes waarin verschillende soorten activiteiten kunnen plaatsvinden. Zowel individuele bezoekers als groepen kunnen hiervan gebruik maken.

ARhus is een btw-plichtige vzw. De stad Roeselare ondersteunt ARhus financieel voor onderhoud en voorziet in werkingsmiddelen.

Multifunctionaliteit

Vanaf de start van het project was duidelijk dat het een multifunctioneel, duurzaam en toekomstgericht gebouw zou worden. Er werd geïnvesteerd in een maximale bereikbaarheid en tijdens het ontwerpproces werd er gescreend op integrale toegankelijkheid. Multifunctionaliteit is verweven in het volledige concept van het project. Van bij aanvang was er een duidelijke visie op de nieuwe en toekomstige ontwikkelingen op vlak van onderwijs, bibliotheek en informatievoorzieningen. Dit werd geïntegreerd in het bouw- en exploitatieplan van het project.

ARhus heeft een overeenkomst met de drie onderwijsnetten. Een nauwe samenwerking met onderwijs is een belangrijke focus van ARhus. Zo wil het kenniscentrum onder andere projecten ontwikkelen waarbij leerlingen de leerstof van school kunnen toepassen op het dagelijkse leven.

Levenslang en levensbreed leren staat centraal in de visie van ARhus: "ARhus is een innovatief platform voor levenslang en levensbreed leren dat inzet op leren, ondernemen en innoveren en een huis van de stad wil zijn voor al wie zich in en buiten Roeselare wenst bij te scholen en te ontwikkelen. Een huis dat toegang verschaft tot kennis en leren en partnerships afsluit die ondernemen en innoveren faciliteren".⁵⁹

Praktisch

- Om de medewerkers voor te bereiden op de nieuwe multifunctionele werkomgeving, een dynamisch en open leercentrum, werd er een intern vormingstraject georganiseerd.
- Het interieur draagt de filosofie van een 'open huis' wat wordt vertaald in het open karakter van de vele glaspartijen en de inrichting waarin communicatie tussen bezoekers en medewerkers centraal staat. Op de verschillende verdiepingen bevinden zich kleuraccenten die zorgen voor een goede leesbaarheid van het gebouw.
- ARhus is 7 dagen op 7 geopend.
- ARhus stelt zich open voor alle onderwijsnetten en alle leeftijden.
- Naast een samenwerking met onderwijs, besteedt ARhus ook veel aandacht aan het netwerken met bedrijven en het delen van kennis met deze partners.
- ARhus beschikt over tal van verschillende lokalen (ateliers) die multifunctioneel gebruikt kunnen worden. Tijdens de kantooruren zijn de 'ateliers' gratis te gebruiken. Buiten de schooluren is het betalend. Er wordt dan een ter beschikkingstellingscontract opgesteld en er blijft steeds een medewerker aanwezig in het gebouw.
- ARhus zorgt er ook voor dat de fysieke ontmoeting en kennisdeling gestimuleerd wordt en dit zowel in een formele als informele setting. Recent werd geïnvesteerd in een nieuwe conferentieruimte met een capaciteit van 180 personen. In de zomer van 2018 wordt een volledig vernieuwd ARhus-café geopend.
- ARhus zet sterk in op communicatie: website, nieuwsbrieven, programmaboekjes, etc.

---

⁵⁹ www.arhus.be

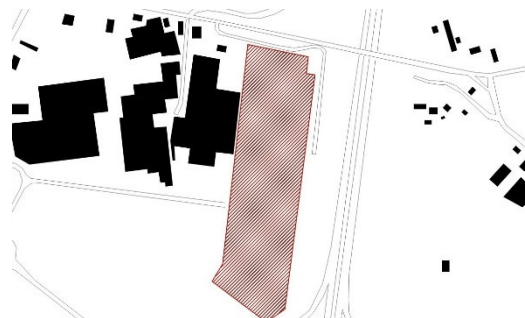

ARhus - Roeselare © ARhus (vzw Het Portaal) – Architect: B2Ai - fotograaf: Klaas Verdru

Mastercampus VDAB – Roeselare

Programma	Mastercampus
Model	Openstellen / Campus
Status	In ontwerpfase
Oppervlakte	8 ha
Aantal leerlingen	n.v.t

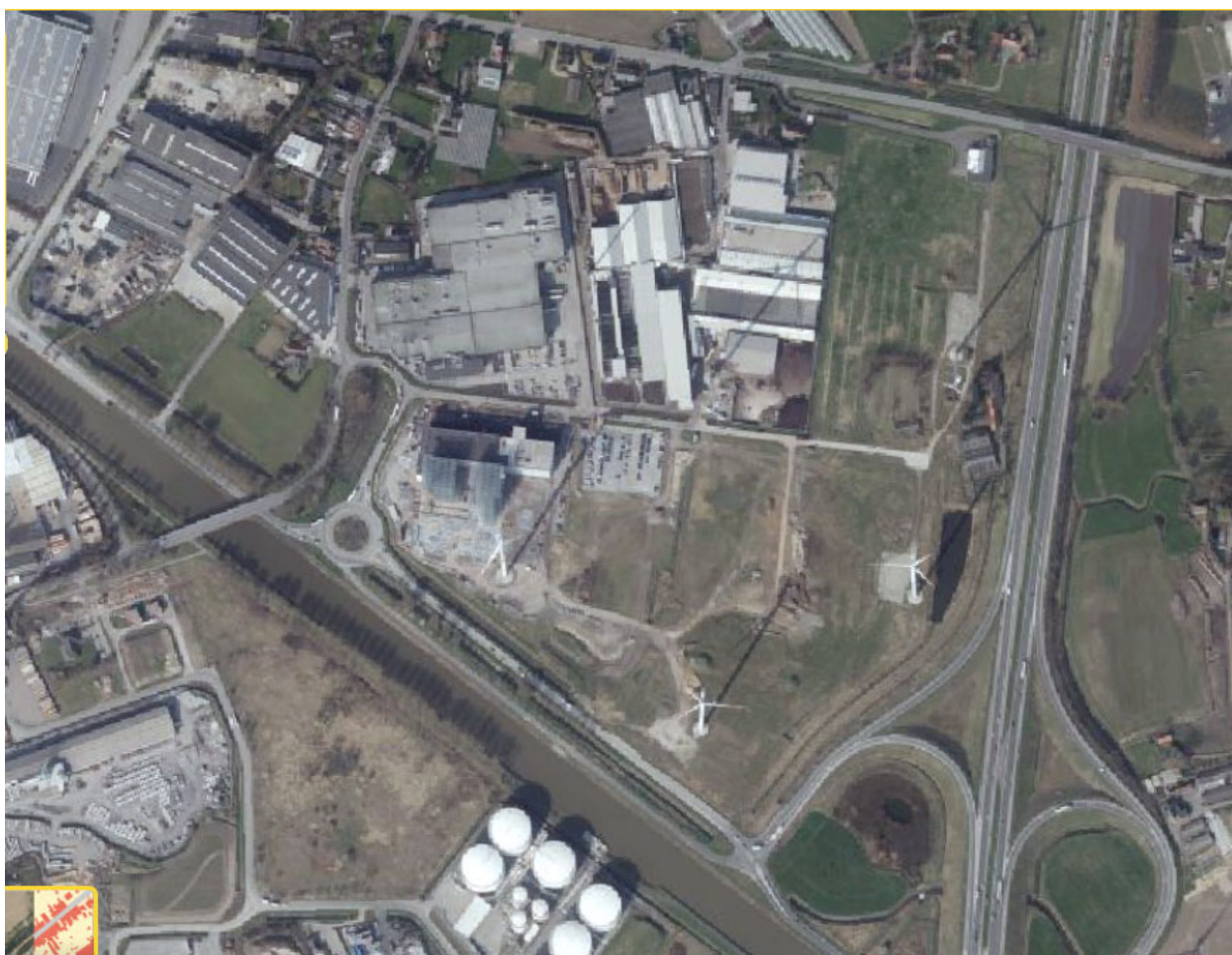

In de zoektocht naar een oplossing voor de sluiting van het competentiecentrum voor mechanische bouwberoepen in Gits, ontstond het project van de Mastercampus Roeselare. De campus zou een ruimer aanbod voorzien en een bredere vestigingsoptimalisatie van de dienstverlening in West-Vlaanderen mogelijk maken. Het voorziene opleveringsjaar is 2023.

Op 4 juli 2017 gaf de Vlaamse regering groen licht voor de bouw van de nieuwe mastercampus, gelegen in Roeselare Haven-Zuid. De locatie bevindt zich naast de autosnelweg E403/A17 en omvat 8 hectare bebouwbare oppervlakte. VDAB financiert het project met eigen middelen.

Het project situeert zich vandaag nog in een beginfase. Er is een zeer duidelijke visie over het project en het resultaat. In het verleden richtte VDAB zich voornamelijk op werkzoekenden. Vandaag willen ze hun aandacht vestigen op de burger, van tieners tot en met volwassenen. Competentieversterking staat centraal. Bijzondere aandacht gaat naar technologische vaardigheden en generieke vaardigheden van de toekomst.

De mastercampus concentreert activiteiten. Dit vraagt een zware investering in onderwijs- en opleidingsinfrastructuur, maar betekent tegelijk een optimalisatie in efficiëntie van kosten, tijd- en ruimtegebruik.

Mastercampus VDAB - Roeselare © www.geopunt.be

Multifunctionaliteit

De Mastercampus beoogt een geïntegreerde dienstverlening (o.a. bemiddeling, begeleiding en opleiding) in samenwerking met andere (opleidings)partners, kenniscentra en bedrijven. Het wordt een 'multi-user-platform', een partnergebouw dat focust op levenslang leren en zich voor iedereen zal openstellen. Samenwerking in en rond de campus is een belangrijke hefboom. Het maakt ook mogelijk dat expertise wordt gedeeld en gecombineerd wordt ingezet.

De Mastercampus zal een aantrekkelijke leerinfrastructuur en multifunctionele inrichting hebben met verschillende mogelijkheden tot formeel en informeel leren. Het opleidingsaanbod komt in samenwerking met onderwijs, andere opleidingsverstrekkers, bedrijven, onderzoeks- en kennisinstellingen tot stand. Er wordt hierbij ook rekening gehouden met de (toekomstige) arbeidsnoden.

Momenteel werkt VDAB al samen met onderwijs. Zo is er bijvoorbeeld de 10-dagen regeling waarbij leerlingen uit het technisch onderwijs in een schooljaar maximaal 10 dagen per leerling gebruik kunnen maken van de infrastructuur en de machine-uitrusting van VDAB. De samenwerking met onderwijs zal waar mogelijk nog versterkt worden. Er zullen 'doe-dagen' en 'techniek-academie-dagen' georganiseerd worden op maat van tieners. De Mastercampus zal ook een uniek kenniscentrum voor jongeren voorzien. Naast verdere samenwerking in dagonderwijs, ziet VDAB grote opportuniteiten in avond- en volwassenenonderwijs. Vandaag maken deze onderwijssectoren slechts sporadisch gebruik van de infrastructuur van VDAB. Dit kan op een meer structurele wijze uitgewerkt worden. De ateliers van VDAB zijn bijvoorbeeld een ideale plaats voor praktijklessen HVAC (verwarming, ventilatie, airco). In het hoger onderwijs is er regelmatig een gebrek aan geschikte praktijkruimte en benodigdheden zoals speciaal uitgeruste lokalen en zware kostelijke machines.

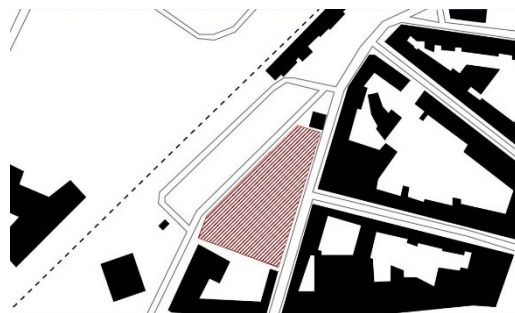
Naast onderwijs en werk vindt VDAB ook welzijn een belangrijke component die ze graag opnemen in het concept van de Mastercampus. De mogelijkheden om dit aspect uit te werken, worden meegenomen in de ontwikkelingsfase (o.a. mogelijkheden met betrekking tot kinderopvang, sport, mobiliteit, ergonomie, ...).

Praktisch

- De Mastercampus Roeselare zal toegankelijk zijn voor elke burger, ongeacht leeftijd of professionele status (student, werkzoekend, werkend, ...)
- Er is een mobiliteitsonderzoek uitgevoerd om optimale mobiliteit te voorzien. Het project situeert zich vlak aan een afrit van A17 waardoor het goed bereikbaar zal zijn met de auto. VDAB wil dat de campus ook zeer goed bereikbaar zal zijn via het openbaar vervoer en andere mogelijkheden. Mobiliteit is een belangrijk aspect in het project.
- De campus wordt een partnergebouw waarbij VDAB instaat voor het beheer en de afspraken met de partners.
- De infrastructuur zal sterk multi-inzetbaar, combineerbaar en aanpasbaar zijn.
- Het toekomstige gebouw zal architecturaal de belangrijke waarde van 'partnerschap in competentieontwikkeling' uitstralen door een doordacht ontwerp.

Gazometersite Sint-Ritaschool – Sint-Truiden

Programma (Gazometersite)	Basisonderwijs Wonen Welzijns-campus Academie Haspengouw Podium Dienst jeugd Dienst evenementen Parking
Model	Openstellen / Campus
Status	In bouwfase
Oppervlakte	7.300 m ²
Aantal leerlingen	440 In basisonderwijs 570 In deeltijds kunstonderwijs

Vlak naast het station van Sint-Truiden ligt een terrein met ruim 26.000 m² oppervlakte. Op de site bevond zich vroeger de stadsgasfabriek. Sint-Truiden besloot de stationswijk te herwaarderen en één van hun grootste stedelijke ontwikkelingsprojecten uit te voeren: de Gazometersite.

De site omvat een mix van verschillende publieke functies: een basisschool, een muziekschool, de stedelijke dienst jeugd en de dienst evenementen, een jongerencampus met fuifzaal en feestzaal, een welzijns-campus, een ondergrondse parking en vijftien appartementen.

Op het moment van de projectontwikkeling was basisschool Sint-Rita op zoek naar een oplossing voor hun groeiende schoolpopulatie en de verouderde infrastructuur. Het project 'Gazometersite' bleek een ideale oplossing te zijn voor het infrastructuurvraagstuk van de Sint-Ritaschool. De basisschool wordt gehuisvest op de Gazometersite. De school huurt gedurende een lange termijn het gebouw. Oplevering van het gebouw is voorzien in september 2018.

Gazometersite Sint-Ritaschool - Sint-Truiden © Architecten Achtergael

Multifunctionaliteit

Ruimte delen is het uitgangspunt van de ontwikkeling van de Gazometersite. De Gazometersite is de eerste site in Sint-Truiden die diverse diensten en instellingen zullen gebruiken, delen en beheren. De

projectontwikkeling is gebaseerd op een grondige analyse van omgevingsfactoren en de benodigde infrastructuur voor vele mogelijke partners, en verkennende gesprekken.

Het schoolgebouw is het hart van het project 'Gazometersite' dat buiten de schooluren ook zal gebruikt worden door onder andere de stedelijke muziekacademie. De klaslokalen, het onthaal, het secretariaat, de opslagruimtes, directiebureaus, de gezamenlijke leraarskamer en zorglokalen worden gedeeld gebruikt door de basisschool Sint-Rita en de Academie Haspengouw Podium. De overige ruimtes zoals speelplaats, keuken, refter en sportzaal zijn toegankelijk voor multifunctioneel gebruik of openstelling. De speelplaats, de klaslokalen en de diverse andere lokalen zijn tijdens de schoolvakanties de centrale locatie voor de ontwikkeling van een integrale en nieuwe vakantiewerking van alle stedelijke vrijetijdsdiensten. In de kelder van de site wordt in een ruimte van 500 m² een erfgoeddepot ingericht wat een belangrijke educatieve meerwaarde zal zijn voor de school. De keuken en refter worden zo ingericht dat niet alleen de school, maar ook externe huurders ze optimaal kunnen gebruiken voor feesten, buurtvergaderingen, ... al dan niet in combinatie met de foyer.

De welzijns-campus huisvest diverse diensten die met het welzijn van kinderen bezig zijn: Tutti Fruti (BKO), het huis van het kind, Kind en Gezin, Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning de Hummeltjes, de Opvoedingswinkel, CLB, Landelijke kinderopvang, spelothek, Kindinfopunt (KIP), Kind en taal en Brede School.

Praktisch

- Het project wordt geleid door het autonoom gemeentebedrijf voor de ontwikkeling van Sint-Truiden (AGOST). Het schoolbestuur wordt betrokken in het proces en krijgt inspraak in thema's zoals inrichting van het schoolgebouw, toegang, enzovoort. Dit gebeurt bijvoorbeeld via participatie aan bouwvergaderingen.
- Hoewel de Gazometersite een grote oppervlakte heeft, streeft het ontwerpteam ernaar om een coherent breed centrum te creëren waarin de verschillende ruimtes op een laagdrempelige manier door meerdere gebruikers kunnen worden aangewend.
- Vanaf de start van de projectontwikkeling is er goed nagedacht over de toegankelijkheid en toegangscontrole. De diverse gebruikers krijgen toegang via een digitaal toegankelijkheidssysteem wat het ruimte delen mogelijk maakt. De gebouwdelen op de Gazometersite kunnen met elkaar in verbinding gebracht worden wanneer dit nodig is. Elke ruimte kan ook individueel gebruikt en afgesloten worden.
- In de school zal het principe van 'clean desk', of opgeruimde werkplek, toegepast worden. Dit betekent dat alle papieren, persoonlijk lesmateriaal of andere verplaatsbare spullen op het einde van de schooldag opgeborgen worden. Op die manier blijven de bureaus leeg en kan de ruimte gemakkelijk gebruikt worden voor het muziekonderwijs 's avonds en jongerenwerking in de schoolvakantie. Om dit te faciliteren zijn er bijvoorbeeld muurkasten om materiaal op te bergen. Alle lokalen zullen ook uitgerust worden met aanpasbaar meubilair en intelligente multimediaborden.
- De scholen besteden bijzondere aandacht aan het sensibiliseren en informeren van de medewerkers over het multifunctionele karakter van het nieuwe schoolgebouw. Medewerkers zoals leerkrachten moeten in een andere context leren denken en werken.
- Er wordt gewerkt aan een nieuw principe van medegebruik en beheer voor de volledige Gazometersite.

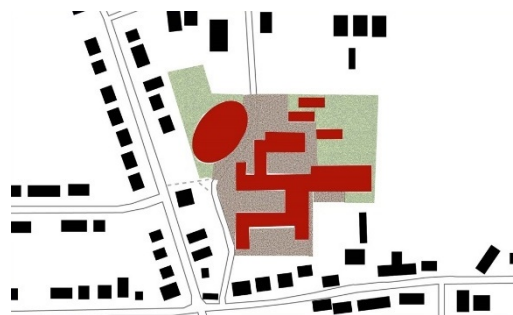
Gazometersite Sint-Ritaschool - Sint-Truiden © Architecten Achtergael

Gazometersite Sint-Ritaschool - Sint-Truiden © Architecten Achtergael

GBS Dijkstein – Sint-Katelijne-Waver

Programma	Basisonderwijs Buitenschoolse kinderopvang Sporthal
Model	Openstellen / Gemeenschappelijke accommodatie / Samen-onder-één-dak
Status	In gebruik sinds 2016 (nieuwe zaal)
Oppervlakte	4.950 m ²
Aantal leerlingen	600 ln

Sinds de bouw van de school in 1974 is het leerlingenaantal sterk gestegen en het aantal klaslokalen verdubbeld. De school heeft in verschillende fases uitbreidings- en renovatiewerken uitgevoerd. In 2016 werd er een nieuwe multifunctionele zaal geopend. Deze nieuwbouwzaal biedt een antwoord op het ruimtegebrek waar de gemeentelijke basisschool Dijkstein mee geconfronteerd werd. De nieuwbouw voorziet in een sportzaal, bibliotheek en buitenschoolse kinderopvang.

GBS Dijkstein - Sint-Katelijne-Waver © GBS Dijkstein

Multifunctionaliteit

Naast de multifunctionele nieuwbouwzaal met sportzaal, bibliotheek en buitenschoolse kinderopvang, worden ook andere ruimten opengesteld in de gemeentelijke basisschool Dijkstein. De speelplaats en verschillende klaslokalen zijn toegankelijk voor andere gebruikers. De buitenschoolse kinderopvang in de nieuwbouw heeft een eigen buitenruimte, snoezelruimte, keuken en een ballenbad.

De infrastructuur wordt zowel tijdens de week als in het weekend multifunctioneel gebruikt. Sportverenigingen, de muziekkacademie en buitenschoolse opvang maken het vaakst gebruik van de infrastructuur.

Het plaatsen van zitbanken in de buitenruimte tussen de nieuwe zaal en het al bestaande schoolgebouw, draagt bij tot de functie als ontmoetingsruimte.

Praktisch

- Het autonoom gemeentebedrijf van Sint-Katelijne-Waver organiseert de openstelling van de multifunctionele infrastructuur (contract, verzekeringen).
- De gemeentelijke poetsdienst verzorgt het dagelijks onderhoud. Het algemeen onderhoud behoort tot de verantwoordelijkheid van de schooldirecteur en wordt uitgevoerd door de technische dienst van de gemeente.
- In de klaslokalen geldt het 'clean desk' principe.
- De directeur heeft de rol van sleuteldrager. Hij controleert de opengestelde ruimtes dagelijks, behalve op zondag, na de buitenschoolse activiteiten en sluit alles af. De leerkrachten van de muziekacademie beschikken over een sleutel van de klaslokalen die ze mogen gebruiken. In verlofperiodes neemt de poetsdienst de rol van sleuteldrager over.
- In de nieuwbouwzaal gebeurt de toegangscontrole via een badgesysteem. Er is een aparte toegang voor enerzijds de school en buitenschoolse kinderopvang en anderzijds andere gebruikers zoals verenigingen.
- Tijdens het ontwerp van de nieuwbouwzaal werd er specifiek aandacht besteed aan de flexibiliteit van het gebouw. Zo is er een mogelijkheid tot uitbreiding in de hoogte en kan de sportzaal in twee worden verdeeld door middel van een akoestische wand. Er is ook een podium aanwezig om bijvoorbeeld tijdens evenementen te gebruiken. De keuken van de buitenschoolse kinderopvang kan worden omgevormd tot bar van de sportzaal. Er is ook aangepast sanitair voorzien.
- Er is beperkte bergruimte beschikbaar voor de muziekacademie.

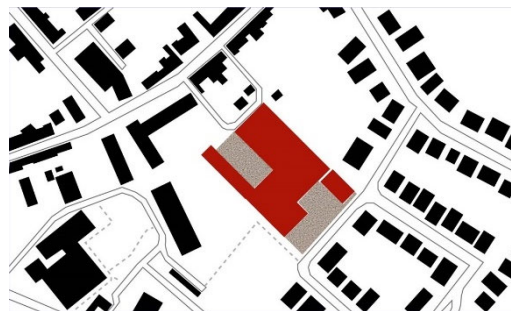

GBS Dijkstein - Sint-Katelijne-Waver © AGION

GTI Londerzeel – Londerzeel

Programma	Secundair onderwijs
Model	Openstellen
Status	In gebruik sinds 2014
Oppervlakte	4.395 m ²
Aantal leerlingen	385 lln

Deze school is een passiefschoolproject, gelegen in het centrum van Londerzeel. Duurzaamheid en de levenscyclus van de materialen, energiezuinigheid en de thermische capaciteiten van de constructie zijn belangrijke aandachtspunten. De verouderde containerklassen op de schoolsite maakten plaats voor een nieuwbouw, met een centrale eet- en ontmoetingsruimte, een sporthal, een open leercentrum, werkplaatsklassen, flexibele klaslokalen en directie- en personeelslokalen. Ook de omgevingsaanleg, de fietsenberging en de parking maakten deel uit van het bouwprogramma. Het ontwerp is compact en sluit aan bij de bestaande gebouwen waardoor de speelplaats omsloten wordt en er zoveel mogelijk buitenruimte beschikbaar is voor de buurt.

GTI Londerzeel - Londerzeel © AG Real Estate

Multifunctionaliteit

Bij de start van het project was duidelijk dat de school een multifunctionele invulling zou krijgen volgens het model van 'openstellen'. De school stelt de sporthal, berging, sanitair, kleedkamers en douches open voor sportverenigingen. Zo wordt de sportzaal gebruikt door de lokale basketbal-, volleybal- en voetbalvereniging. Ook sportinitiatie wordt op regelmatige basis in de sportzaal georganiseerd. De buitenruimte is vrij toegankelijk. De buurt kan bijvoorbeeld gebruik maken van de basketbalring en zitbanken.

Praktisch

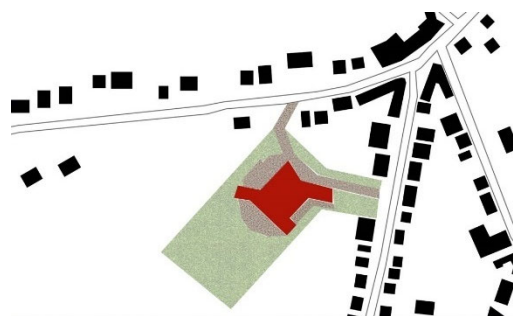
- Er zijn modulaire afsluitingen in het gebouw aanwezig zodat de ruimtes die niet opengesteld worden, afsluitbaar zijn van de opengestelde ruimtes. De hekkens worden bij aanvang van de schooldag geopend en op het einde van de schooldag gesloten.
- Externe gebruikers kunnen via een badgesysteem het gebouw buiten de schooluren binnenkomen.
- Er werd bijzondere aandacht besteed aan de open ruimte rondom het schoolgebouw.
- Er is geen extra mankracht die de openstelling van het schoolgebouw regelt. De directeur en een technisch medewerker nemen deze rol op zich.
- De gemeente bepaalt en int de vergoedingen voor het buitenschools gebruik van de infrastructuur.
- De directie hecht veel belang aan een goed contact met de buurtbewoners. Als er een probleem zou zijn, is er een permanente telefonische bereikbaarheid van de directie.

GTI Londerzeel - Londerzeel © AG Real Estate

't Zandhofje – Zandhoven

Programma	Basisonderwijs
Model	Openstellen
Status	In gebruik sinds 2016
Oppervlakte	2.232 m ²
Aantal leerlingen	180 lln

De basisschool 't Zandhofje is een kleine school, midden in een dorp en omgeven door groen. Het is een ervaringsgerichte leefschool waar verschillende werkvormen zoals groepswerk en klasoverschrijdend werken centraal staan. De leefschool wil de wereld van buiten naar binnen halen en omgekeerd.

't Zandhofje is een passiefgebouw en een realisatie van het DBFM-programma 'Scholen van Morgen'.

't Zandhofje - Zandhoven © AG Real Estate

Multifunctionaliteit

Het schoolbestuur wou vroeger, vóór de nieuwbouw, al sterk inzetten op multifunctioneel gebruik van de infrastructuur. Omwille van het plaatsgebrek en de bouwvallige staat van de voormalige infrastructuur was multifunctionaliteit toen beperkt tot het openstellen de buitenruimte. 'Openstelling' maakt deel uit van de visie van 't Zandhofje.

Vandaag wordt zo goed als het volledige schoolgebouw opengesteld buiten de schooluren. Klaslokalen, de polyvalente zaal, de refter/keuken, de sportzaal, het sportterrein en de speelplaats kunnen na schooltijd gebruikt worden voor andere activiteiten. Er vinden verschillende sportactiviteiten plaats, maar ook toneel voor mindervalide kinderen, typlessen, voor- en naschoolse opvang, evenementen, ...

Praktisch

- Multifunctionaliteit werd vanaf het begin van het ontwerpproces opgenomen in het project.
- Het schoolbestuur organiseerde een infoavond voor de buurtbewoners bij aanvang van het bouwproject.

- Er werd gekozen voor onderhoudsvriendelijke materialen, voldoende flexibiliteit van de ruimtes en een goede toegankelijkheid.
- Ook aan de buitenruimte is er voldoende aandacht geschonken. Een grote oprijlaan fungeert als verbindingswandelpad of fietspad. Deze oprijlaan wordt verlicht door avondverlichting met een timer en sensoren.
- De lokalen zijn afsluitbaar en er is een aparte toegangspoort voor de externe gebruikers.
- Via gecodeerde sleutels wordt toegang tot de ruimtes verleend. Er hoeft dus geen medewerker van de school aanwezig te zijn tijdens het buitenschools gebruik. Als er een probleem zou zijn, kan er meteen een medewerker van de school langskomen door middel van een cascadesysteem voor meldingen. De volgorde in het meldsysteem is bepaald op basis van de woonabijheid.
- Het verluchtungs- en verwarmingscircuit werkt buiten de schooluren met een specifieke regeling. Er is ook een apart elektriciteitscircuit voor het onderwijsgedeelte.
- De secretariaatsmedewerker is verantwoordelijk voor de opvolging van de verhuur.
- De directeur stuurt wekelijks een nieuwsbrief naar haar medewerkers. Via deze nieuwsbrief houdt ze hen ook op de hoogte van buitenschoolse activiteiten en wordt opgeroepen om de lokalen netjes achter te laten.

't Zandhofje - Zandhoven © AG Real Estate

4. Resultaten

4.1 Naar de realisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur

4.1.1 Multifunctioneel denken vanaf het prille begin

Een multifunctionele invulling geven aan een schoolgebouw gebeurt niet van de ene dag op de andere. De overgang van idee naar effectieve implementatie vraagt tijd en het nemen van doordachte beslissingen. Elk onderzocht project geeft aan dat ze in dit proces een leercurve hebben ervaren. Gaandeweg leerden de scholen hoe 'het' beter wel en niet gebeurt. Verschillende projecten gingen bij de start van hun project actief op zoek naar goede praktijkvoorbeelden in binnen- en buitenland. De **T2-campus** in Genk ging bijvoorbeeld op bezoek bij de RDM Campus in Rotterdam (pionier voorbeeld van de interactie tussen startups en opleidingen), de competentiecentra in Wallonië waarvan er enkele focussen op techniek zoals de T2-campus en Hyper Island in Stockholm waar bedrijven hun problemen voorstellen aan jongeren die oplossingen uitwerken. *“Elk bezoek was een interessante referentie, zowel op vlak van bouw als op vlak van organisatie. We zagen ook hoe het niet moet.”*

Iedereen is het erover eens dat er vanaf het prille begin in de projectontwikkeling nagedacht moet worden over multifunctionaliteit. Dit betekent dat multifunctioneel gebruik idealiter al in de projectdefinitie wordt opgenomen en dat dit vóór de start van de bouw concrete vormen aanneemt. Achteraf benodigde infrastructurele aanpassingen uitvoeren om buitenschools gebruik gemakkelijk mogelijk te maken, brengt extra kosten met zich mee. Het toegangssysteem in het **Gemeentelijk Technisch Instituut Londerzeel** blijkt bijvoorbeeld niet goed geschikt te zijn voor buitenschools gebruik van de infrastructuur, al werd multifunctionaliteit bij aanvang van het bouwproject wel opgenomen in de projectdefinitie. De modulaire hekkens die de sportzaal afsluiten van de andere ruimtes in het schoolgebouw, reiken niet tot aan het plafond en kunnen door gebruikers als klimrek gebruikt worden om toegang te krijgen tot de 'afgesloten' ruimtes.

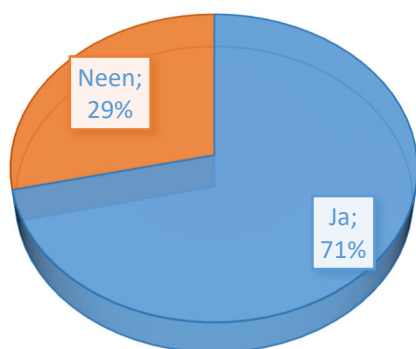
Het tijdig denken vanuit een multifunctioneel perspectief is niet enkel belangrijk voor bouwtechnische ingrepen, maar ook voor de organisatie en het beheer. Duidelijkheid over wie welke verantwoordelijkheid zal dragen, vermijdt complexiteit en moeilijkheden vanaf het moment dat de infrastructuur effectief multifunctioneel gebruikt wordt.

4.1.2 De opportuniteit van samenwerken met externe partners

Samenwerken met externe partners biedt meerdere opportuniteiten voor de realisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur. Dit kan gaan over cofinanciering tot en met het goed begrijpen van de behoeften of noden in de omgeving en hier optimaal op proberen inspelen.

Tien van de 14 projecten geven aan dat ze samenwerken of samengewerkt hebben met externe partners (andere dan het schoolbestuur) voor de realisatie van het multifunctionele infrastructuurproject. Deze partners zijn lokale besturen, stadsontwikkelingsbedrijven, stads- of gemeentediensten, verenigingen zoals jongerenverenigingen en vzw Brede School, private opleidingsverstrekkers zoals SYNTRA en buurtbewoners.

Grafiek 7. Samenwerking met externe partners voor de realisatie van het project

In negen van de tien projecten die samenwerken met externe partners werden van bij aanvang van het project concrete afspraken gemaakt. Bij de meeste projecten gebeurde dit via een schriftelijke overeenkomst of contract. Eén project paste daarnaast ook mondelinge afspraken toe en één project maakte uitsluitend mondelinge afspraken. De mondelinge afspraken werden met de buurtbewoners gemaakt. Eén school stelt dat de afspraken pas na de bouwwerken werden gemaakt.

In zes gevallen dragen de externe partners financieel bij aan de realisatie van het project. De projecten die nog niet in gebruik zijn en zich momenteel nog in ontwerp- of bouwfase bevinden ervaren allen een constructieve en positieve samenwerking met de partners. Dit uit zich in vergaderingen die op regelmatige basis doorgaan, een sterke betrokkenheid van de partners en een vlotte communicatie.

- De **T2-campus** in Genk is een samenwerking van VDAB, SYNTRA Limburg en het Autonoom Gemeentebedrijf Genk. Van bij de opstart van het project werden er concrete afspraken gemaakt via schriftelijke overeenkomsten. Deze partners financieren het project gezamenlijk.
- De vzw Katholiek Secundair Onderwijs Oudenaarde en de VZW Katholiek Basis Onderwijs hebben binnen een DBFM-overeenkomst (Design, Build, Finance en Maintenance) met de Vlaamse Gemeenschap, twee nieuwe sportzalen gebouwd in de Groenhof in Oudenaarde. De gemeente Oudenaarde besloot om deel te nemen aan de DBFM-overeenkomst van de scholen zodat de Oudenaardse sportclubs de sportaccommodatie buiten de schooluren en tijdens schoolvakanties kan gebruiken. Er werd voor **Sportcomplex Groenhof** een verdeelsleutel bepaald waarbij de stad 48% en de vzw's 52% zullen betalen van de jaarlijkse brutobeschikbaarheidsvergoeding (BBV), van het water- en energieverbruik, van het dagelijks onderhoud, van de aankoop van de nodige sportmaterialen, van de herstellingskosten als die niet op de dader van de aangerichte schade kan verhaald worden en van de mogelijke wijziging van de belastingen, voor zover ze invloed hebben op de hoogte van de BBV en niet ten goede komen van de stad.
- Basisschool **'t Piepelke** in Bilzen heeft voor de realisatie van de multifunctionele onderwijsinfrastructuur samengewerkt met het stadsbestuur van Bilzen en de buurtwerking van de stad Bilzen. Ook hier werden vóór de bouwfase concrete schriftelijke afspraken gemaakt. De stad Bilzen heeft een financiële bijdrage geleverd aan het project.
- Basisschool **'t Zandhofje** in Zandhoven heeft van in het begin samengewerkt met de buurtbewoners. De noden van de buurtbewoners werden in kaart gebracht en er werden mondelinge afspraken gemaakt over het buitenschools gebruik van de infrastructuur.

4.1.3 Modellen van multifunctionaliteit

Er zijn vijf ruimtelijke modellen van multifunctionaliteit (zie hoofdstuk 2). De 'modellen' zijn geen strikte categorieën, in de praktijk zijn er verschillende combinaties mogelijk. Dit wordt geïllustreerd op de projectfiches van elk onderzocht project in hoofdstuk 3.

- 'netwerkmodel' (iedere partner in zijn eigen gebouw, gedeeld gebruik mogelijk),
- 'openstellen schoolgebouw' (het schoolgebouw is het hart van het project en wordt buiten de schooluren en schoolperiodes voor allerlei activiteiten opengesteld),
- 'gemeenschappelijke accommodatie' (meerdere partners richten samen een multifunctioneel gebouw op),
- 'campusmodel' (partners van de school in elkaars nabijheid op een campus met verschillende gebouwen en multifunctioneel ruimtegebruik),
- 'samen onder één dak' (verschillende partners samen in één gebouw).

Onderstaande grafiek toont het basismodel waar elk onderzocht project van vertrokken is. We zien dat zeven projecten vertrekken vanuit het model 'openstellen'.

Vijf projecten zijn ontstaan vanuit het 'samen-onder-één-dak model'. In twee projecten is het 'campusmodel' van bij aanvang aanwezig.

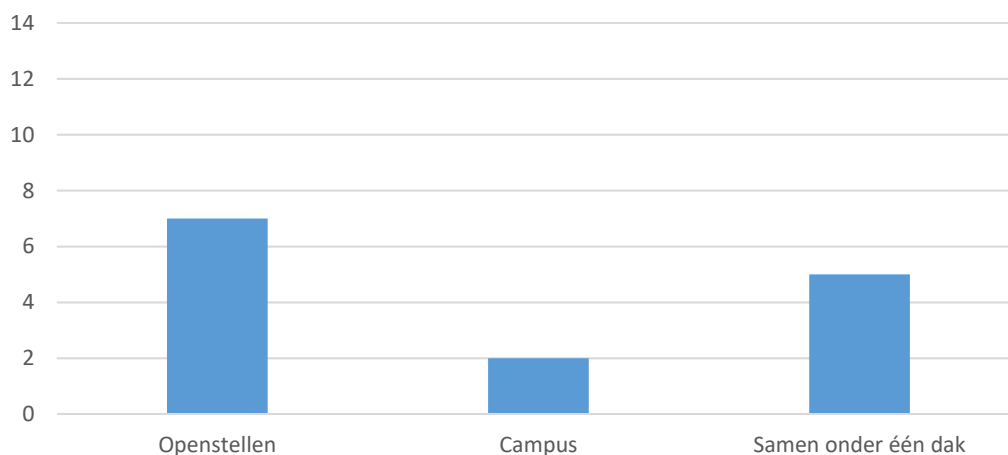
Enkele jaren geleden waren het 'netwerkmodel' en het model 'openstellen schoolgebouw' het meest voorkomend.⁶⁰ In de beperkte onderzoeksgroep van 14 projecten zien we de huidige populariteit van 'samen-onder-één-dak' in nieuwbouwprojecten. **Het Stadsgebouw Oude Dokken** in Gent bijvoorbeeld, huisvest in één

---

⁶⁰ AGION (2012). In ruimte naar de brede school, Brussel: AGION.

gebouw een basisschool, kinderdagverblijf, sporthal en buitenschoolse kinderopvang. VDAB, SYNTRA en stad Genk delen samen één gebouw, de **T2-campus**. **'t Piepelke** in Bilzen huisvest permanent een basisschool en de buurtwerking van de stad Bilzen in één gebouw. De stad Bilzen heeft zijn eigen ruimte ter beschikking.

Grafiek 8. Ruimtelijke modellen van multifunctionaliteit

4.1.4 Engagement als bepalende factor

Alle onderzochte projecten benadrukken het belang van engagement om tot een succesvolle realisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur te komen. Hiermee verwijzen ze naar het engagement van de betrokken partners en in het bijzonder ook de aanwezigheid van 'een leider' die het project van ideefase tot en met ingebruikname opvolgt. Dit vergt energie en tijdsinvestering van de betrokkenen, maar het loont eens de multifunctionele infrastructuur gebruikt wordt. Waar andere scholen in de beginperiode vaak tijd en energie moeten investeren in het oplossen van moeilijkheden en het faciliteren van vlot multifunctioneel gebruik, ervaren scholen met een sterk geëngageerde 'leider' dat alles veel sneller vlot loopt en openstelling of buitenschools gebruik veel minder tijd en energie vraagt.

- Voor de basisschool **Beringen-Mijn** in Beverlo neemt de voorzitter van het schoolbestuur vrijwillig de projectcoördinatie op zich, vanaf het prille begin. Het project bevindt zich momenteel in een voorbereidingsfase. De coördinator toont zich zeer geëngageerd en gaat actief op zoek naar partners. Ze beoogt een vlotte communicatie met alle betrokkenen en waakt over het realiseren van het pedagogisch project en de multifunctionele invulling van de infrastructuur. De coördinator merkte na enkele maanden op dat er nood was aan specifieke competenties om het bouwproject van begin tot einde op te volgen en schakelde hulp in van een jurist en adviserend architect. De voorzitter van het schoolbestuur is als het ware de 'steunpilaar' in dit project.
- De directeur van basisschool **'t Piepelke** in Bilzen legt uit dat betrokkenheid cruciaal is, zowel voor de uitwerking, implementatie als dagelijkse werking van het multifunctioneel project. "Er is een stuwende kracht nodig". Vanaf het idee om het project te realiseren heeft de directeur een sleutelrol gespeeld. Het heeft bijvoorbeeld veel energie gekost om het project te verdedigen bij de lokale politiek. De directeur zetelde in het bouwcomité. Er waren regelmatig onenigheden tijdens vergaderingen over het bouwproject. Dit vereiste een grondige motivering waarom iets beter wel of niet moest toegepast worden. Uiteindelijk kwam dit allemaal goed en werden de juiste zaken geïmplementeerd, al vroeg het tijd en energie. De directeur mobiliseerde medewerkers en vrijwilligers om het project in goede banen te leiden en is tot op vandaag het aanspreekpunt voor alle betrokkenen. Het multifunctioneel gebruik verloopt vlot, mede dankzij de inzet die al vanaf de voorbereidingsfase werd gegeven.

4.1.5 Omgaan met weerstand

Het realiseren van multifunctionele onderwijsinfrastructuur verloopt niet altijd zonder weerstand. Uit het onderzoek bij de 14 projecten blijkt dat er op verschillende niveaus weerstand kan optreden: lokale besturen, directie, medewerkers, buurtbewoners, en (potentiële) partners. 'Communicatie' is de kritische succesfactor om weerstand op te lossen en te veranderen in medewerking. Een belangrijke rol is hier weggelegd voor de geëngageerde 'leider' van het project. Het gaat uiteindelijk om het duidelijk maken en motiveren van de

toegevoegde waarde die multifunctioneel gebruik van de infrastructuur teweegbrengt. Dit kan enkele herhalingen vragen vooraleer er sprake is van overtuiging bij de andere partij.

Het is niet de bedoeling dat iemand hinder zou ondervinden van het multifunctioneel gebruik. Daarom is het cruciaal om goede afspraken te maken met alle betrokkenen, dit bij voorkeur schriftelijk vast te leggen en naleving van de afspraken te controleren.

Enkele voorbeelden illustreren verschillende vormen van weerstand en hoe de onderzochte projecten hiermee zijn omgegaan.

- Basisschool 't **Piepelke** in Bilzen had de steun van de stad nodig om het project te kunnen realiseren. Het heeft het schoolbestuur veel energie gekost om het project te verdedigen in de lokale politiek. Het schoolbestuur had een grondige behoeftenanalyse uitgevoerd en legde dit voor aan de stad. Hieruit bleek dat er bijvoorbeeld een grote nood was aan ruimte voor buurtwerking en dat de komst van het project een einde zou brengen aan de overlast op de locatie. De directeur heeft het lokaal bestuur doen inzien dat het een win-win zou zijn om samen te werken en communiceerde heel duidelijk hoe de samenwerking vorm zou krijgen.
- Het schoolbestuur van basisschool **Sint-Rita** die op de **Gazometersite** in Sint-Truiden zal gehuisvest worden, hecht veel belang aan het sensibiliseren en informeren van de medewerkers en ouders. De leerkrachten moeten in een andere context leren denken, een context waarin de school een gebouw wordt dat ook intensief door anderen en voor andere functies zal gebruikt worden. Alle klassen zullen multifunctioneel gebruik toelaten, behalve de klassen van het eerste en tweede leerjaar. De leerkrachten zullen het 'clean desk' principe moeten hanteren zodat hun klassen probleemloos multifunctioneel gebruikt kunnen worden. Het schoolbestuur zet daarom sterk in op het realiseren van een mentaliteitswijziging door al vroeg in de projectontwikkeling te starten met sensibiliseren en informeren. De schoolraad, waar leerkrachten actief in betrokken zijn, is een belangrijke speler in dit proces.
- Het schoolbestuur van **Beringen-Mijn** wil graag een zorgcampus op de site en gaat op zoek naar geïnteresseerde partners. Het schoolbestuur ervaart dat het moeilijk is om organisaties samen te brengen en heeft het gevoel dat er geredeneerd wordt vanuit een 'cocon', waarbij elke organisatie als het ware op zijn eigen eiland functioneert en vanuit zijn eigen perspectief denkt. Veel ouders zijn nochtans vragende partij voor een zorgcampus. De school geeft het niet op en gaat verder in de zoektocht naar partners. Hierbij gaan ze duidelijk communiceren over het project, de noden benadrukken en de meerwaarde die het voor elke betrokkene kan betekenen.
- In Gent heeft het projectteam van **Het Stadsgebouw Oude Dokken** ondervonden wat het gevolg is van geen goede communicatie naar de ouders van de leerlingen. Het nieuwe gebouw wordt op een andere locatie in de stad Gent gebouwd. Dit betekent dat de leerlingen zullen moeten verhuizen van locatie. Het project botste op protest bij de ouders met wie niet vanaf het begin duidelijk gecommuniceerd werd. Het projectteam is zich hier van bewust en besteedt nu aandacht aan open communicatie en betrokkenheid van de ouders. De directie van de school wordt inmiddels ook nauw betrokken bij het project door het stadsontwikkelingsbedrijf.
- Het schoolbestuur van basisschool 't **Zandhofje** organiseerde bij aanvang van het bouwproject een infoavond voor de buurtbewoners. Er waren twee groepen: de bezorgde burens en de burens die onmiddellijk dachten aan de positieve aspecten van de infrastructurele openstelling. Tijdens de infoavond probeerde het schoolbestuur om de bezorgde burens gerust te stellen en hen te overtuigen van de meerwaarde die buitenschools gebruik met zich mee zou brengen. Op de infoavond werden de plannen heel concreet uitgelegd. Vandaag is er een zeer goed contact met de buurtbewoners en zijn ze zeer positief over het multifunctionele schoolgebouw.

Naast bovenstaande voorbeelden, illustreren volgende uitspraken van directieleden de aanpak van hindernissen en weerstand:

- *"De portier of de administratief medewerker houdt mij op de hoogte en ik neem gepaste beslissingen."*
- *"Dit wordt besproken met de partners en steeds constructief aangepakt."*
- *"Goede communicatie met de eigen personeelsleden en de externe gebruikers is heel belangrijk en voorkomt heel dikwijls problemen en frustraties."*

- *“Als directie heb ik een goed contact met de buurtwerker en de sportdienst van de stad. Ik probeer om bij elke klacht van een leerkracht dit te erkennen en meteen bespreekbaar te maken met de betreffende dienst.”*
- *“Veel babbelen. We gaan ook een bevraging houden bij alle betrokkenen, zowel bij een groep van directies die vertrouwd zijn met openstelling al bij de gebruikers van onze faciliteiten. Op basis van al deze opmerkingen of suggesties willen we onze aanpak verfijnen zodat alle (tegen)argumenten voor een openstelling gecoverd zijn. Hierna kunnen we een brede communicatie opzetten binnen het Stedelijk Onderwijs, waarbij we, rekening houdend met alle mogelijke bezwaren, een oproep kunnen doen tot verdere openstelling.*
- *“We organiseren maandelijks tot driemaandelijks een stuurgroep met de partners en buurtbewoners”*
- *“De opstart van onze multifunctionele school dateert van 2016. Tot nu ondervonden we weinig hindernissen. Als die er zijn worden ze constructief aangepakt op het moment dat ze zich voordoen.”*

4.1.6 Locatie en bereikbaarheid

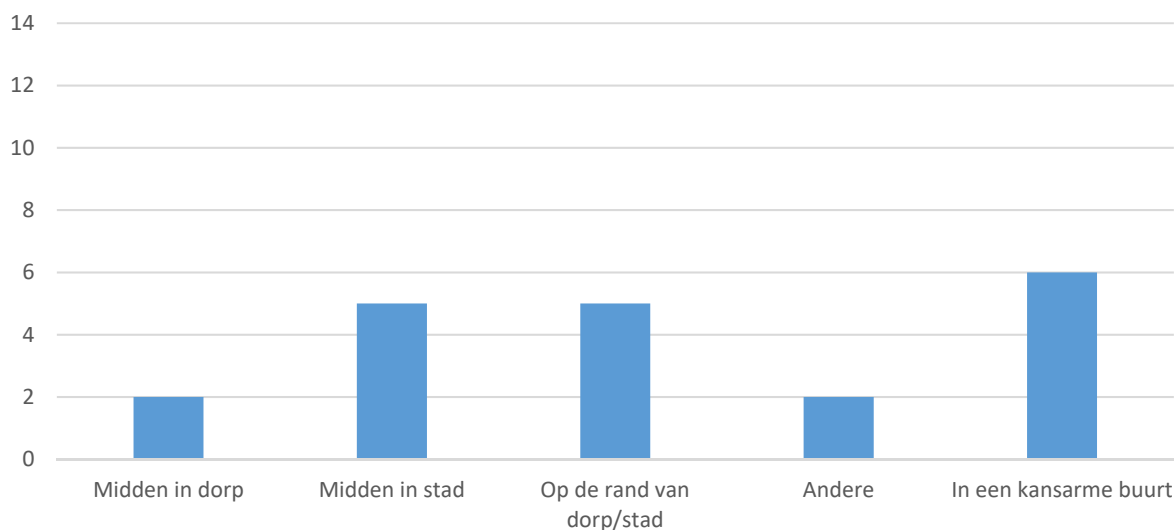
Locatie en bereikbaarheid zijn twee belangrijke factoren die multifunctioneel gebruik faciliteren.

Vijf van de 14 onderzochte projecten liggen midden in de stad: **ARhus** in Roeselare, **Sint-Ursula** in Brussel (Laken), **Sint-Rita** op de Gazometersite in Sint-Truiden en **Sportcomplex Groenhof** in Oudenaarde. Twee projecten situeren zich midden in een dorp: **Beringen-Mijn** in Beverlo en **'t Zandhofje** in Zandhoven. Vijf projecten bevinden zich in de rand van een dorp of stad: **Hardenvoort** in Antwerpen, **Het Stadsgebouw Oude Dokken** in Gent, **GTI Londerzeel**, **Dijkstein** in Sint-Katelijne-Waver en **'t Piepelke** in Bilzen. De twee resterende projecten, de mastercampussen, hebben een bijzondere locatie. De **T2-campus** in Genk is gelegen in een technologiepark van 93 ha. De **mastercampus Roeselare** bevindt zich naast de op- en afrit van een autosnelweg.

Zes van de 14 onderzochte projecten situeren zich in een kansarme buurt. Met de openstelling van hun schoolinfrastructuur willen deze scholen specifiek ook kwalitatieve vrije tijdsbesteding en opleiding mogelijk maken voor mensen uit de buurt.

Het merendeel van de projecten wordt gezien als een centraal element in het vernieuwen of ontwikkelen van een buurt of regio. Enkele voorbeelden: **Het Stadsgebouw Oude Dokken** maakt deel uit van het Gentse stadsontwikkelingsproject 'Oude Dokken' in het gebied tussen de Dampoort en de wijk Muide. De basisschool **Sint-Rita** wordt gebouwd op de Gazometersite, naast het station van Sint-Truiden. Het maakt deel uit van een herwaardering van de stationswijk. In Bilzen situeert basisschool **'t Piepelke** zich in een wijk die vroeger met veel overlast te kampen had. Vandaag is het schoolgebouw het centrum in een rustige, nieuwe, woonwijk.

Grafiek 9. Ligging van de multifunctionele onderwijsinfrastructuur

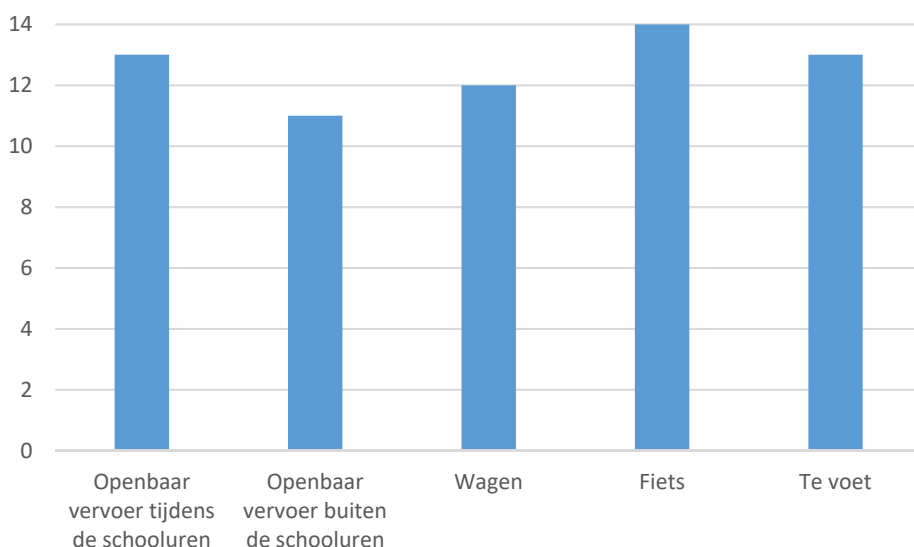
De projecten hechten allemaal veel belang aan een vlotte bereikbaarheid, zowel op vlak van het openbaar vervoer als op vlak van eigen vervoersmiddelen of te voet. Een vlotte bereikbaarheid verwijst naar het gemakkelijk bereikbaar zijn van de infrastructuur voor alle types vervoersmiddelen.

Een vlotte bereikbaarheid met het openbaar vervoer buiten de schooluren is niet overal aanwezig. Uit de gesprekken blijkt dat grootschalige projecten zoals **de mastercampussen** meer onderhandelingskracht hebben om aanpassingen in het openbaar vervoer, zoals de lokale buslijn, mogelijk te maken. De mastercampussen bevinden zich in een gebied dat minder vlot bereikbaar is met het openbaar vervoer. De **mastercampus Roeselare** heeft een studiebureau opdracht gegeven om een mobiliteitsonderzoek uit te voeren waarin ook alle bevoegde instanties voor mobiliteit worden bevroegd. De mastercampus wil een optimaal vervoersnetwerk voorzien.

We merken op dat de grootschalige projecten die een intensief structureel gebruik buiten de schooluren (zullen) hebben, zelf een vervoernetwerk organiseren of onderhandelen met bijvoorbeeld de openbare vervoersmaatschappij om het bestaand netwerk aan te passen. Het projectteam van de **Gazometersite** in Sint-Truiden, waar basisschool Sint-Rita gevestigd zal zijn, onderhandelt met de NMBS voor de aanleg van een voetgangerstunnel onder de treinsporen die vlak naast de site gelegen zijn.

Kleinschalige projecten zoals basisschool **Sint-Ursula** in Laken en **'t Zandhofje** in Zandhoven hebben weinig tot geen impact op het netwerk van het openbaar vervoer en onvoldoende middelen om zelf vervoer te voorzien. Beide scholen zijn buiten de schooluren minder vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. Deze projecten zijn buiten de schooluren wel vlot bereikbaar via de andere vervoersmiddelen.

Grafiek 10. Vlotte bereikbaarheid van de multifunctionele onderwijsinfrastructuur

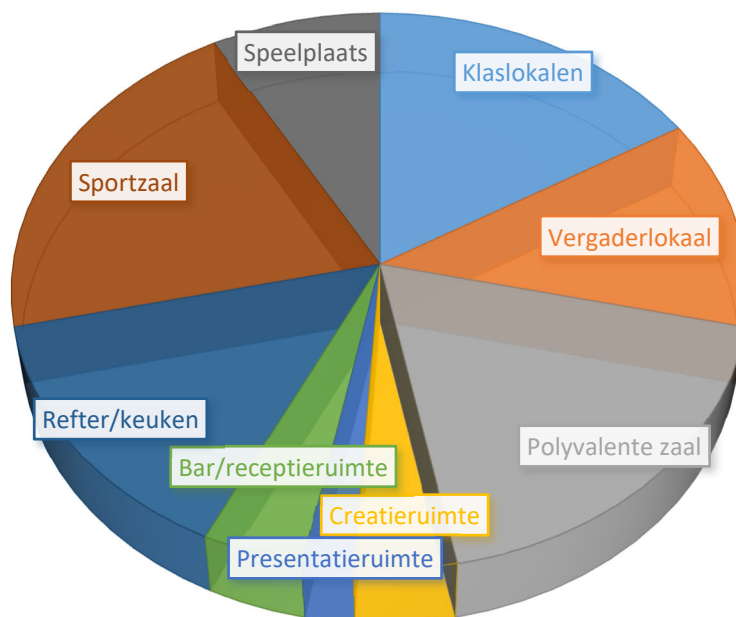
4.2 De binnen- en buitenruimte

4.2.1 Opengestelde ruimtes voor multifunctioneel gebruik

De meest opengestelde of gedeelde ruimtes in de onderzochte projecten zijn: polyvalente zalen, sportzalen, klaslokalen, de refter / keuken en vergaderlokalen. Polyvalente zalen worden vaak gebruikt voor de buitenschoolse kinderopvang, evenementen en activiteiten. Elk onderzocht project dat over een sportzaal beschikt, stelt deze sportzaal ook open voor buitenschools gebruik. Onderstaande grafiek toont de verdeling van de opengestelde ruimtes.⁶¹

⁶¹ Met creatieruimte bedoelen we een repetitieruimte, atelier.

Grafiek 11. Overzicht verdeling opengestelde ruimtes

We merken op dat klaslokalen buiten de schooluren meestal enkel voor de eigen leerlingen opengesteld worden. Dit gebeurt bijvoorbeeld voor buitenschoolse kinderopvang en huiswerkbegeleiding. Enkele projecten stellen hun klaslokalen ook open voor de muziekacademie en/of andere onderwijsinstellingen. In alle projecten gaat het om enkele vooraf gedefinieerde lokalen en dus niet elk beschikbaar klaslokaal. In de basisschool **Sint-Rita** op de **Gazometersite** in Sint-Truiden zal bijvoorbeeld het 'clean desk' of 'opgeruimde werkplek' principe gehanteerd worden. Dit betekent dat de bureaus buiten de schooluren leeg zijn en klaslokalen gemakkelijk kunnen gebruikt worden door de Academie Haspengouw. Ook in de school voor basis- en secundair onderwijs, **Hardenvoort** in Antwerpen, worden klaslokalen opengesteld voor de Academie Merksem. De **mastercampussen** in Roeselare en Genk zullen hun leslokalen ook openstellen voor scholen uit de omgeving. Zo kunnen leerlingen van het technisch onderwijs bijvoorbeeld praktijkles krijgen in de ateliers op de mastercampus. Het kenniscentrum **ARhus** in Roeselare stelt zo goed als de volledige infrastructuur open voor multifunctioneel gebruik. Zoals beschreven in de projectfiche (zie hoofdstuk 3), is ARhus geen klassieke school.

4.2.2 Bouwtechnische maatregelen

Verschillende bouwtechnische ingrepen faciliteren multifunctioneel gebruik. Uit de studie blijkt dat de volgende maatregelen frequent voorkomen:

Zonering: *een aparte ingang voorzien, multifunctionele ruimten goed afsluitbaar maken van de ruimten die niet opengesteld worden, de speelplaats goed afbakenen, ... Een hekken, poort, tweede ingang en omheining zijn enkele voorbeelden van hoe zonering kan gebeuren.*

- De sporthal van het **Sportcomplex Groenhof** in Oudenaarde is via een elektrisch bedienbare scheidingswand eenvoudig op te splitsen in zaaldelen. Een gelijkaardig principe wordt toegepast met een akoestische wand in basisschool **Dijkstein** in Sint-Katelijne-Waver.
- Het **Gemeentelijk Technisch Instituut Londerzeel** heeft een modulair hekken om de sportfaciliteiten af te sluiten van de overige ruimtes in het gebouw.
- In het buitengewoon basisonderwijs **Jonghelinkshof** in Antwerpen, zullen externe gebruikers van de infrastructuur via een aparte poort / ingang het gebouw kunnen betreden, zonder in de hoofdingang te komen. Dit wordt ook toegepast

in onder andere basisschool **Beringen-Mijn** in Beverlo, **GTI Londerzeel**, basisschool **'t Zandhofje** in Zandhoven, basisschool **'t Piepelke** in Bilzen en basisschool **Dijkstein**.

- **Het Stadsgebouw Oude Dokken** in Gent heeft in het volledige ontwerp van het gebouw zonering toegepast om multifunctioneel gebruik mogelijk te maken. Het vijf verdiepingen tellende gebouw zal uit verschillende compartimenten bestaan, naargelang de functies van elke ruimte. Omdat het gebouw vier basisfuncties huisvest: basisschool, kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang en een wijksporthal, is zonering hier overal sterk doordacht aanwezig. Het ontwerp laat de gebruikers toe om in één oogopslag het complexe samenspel van de verschillende delen en van de binnen- en buitenruimten te zien.

Toegangscontrole *een goed doordacht systeem van toegangscontrole is cruciaal volgens de onderzochte projecten. Sommigen werken bijvoorbeeld met gecodeerde sleutels, anderen met badges die voorzien zijn van een tijdsslot en slechts enkel de benodigde deuren kunnen openen. Enkele voorbeelden:*

- De buitendeur van basisschool **Sint-Ursula** in Laken blijft gesloten en opent enkel via een toezichthoudende medewerker of na contact via de bel en parlofoon die bediend wordt in het secretariaat. De ruimtes die buitenschools gebruikt worden zijn toegankelijk via een sleutel. Alle ruimtes zijn afsluitbaar.
- In basisschool **'t Zandhofje** in Zandhoven wordt er gewerkt met gecodeerde sleutels.
- Het Antwerpse schoolgebouw voor basis- en secundair onderwijs, **Hardenvoort**, hanteert een toegangscontrole aan de voordeur en de deuren van de kleedkamers met badges die een tijdsslot hebben volgens de uren waarop de betreffende gebruikers aanwezig zijn.

Aparte circuits voor verwarming, water en ventilatie

verschillende projecten hebben bewust gekozen voor aparte circuits om het verbruik van de school duidelijk te kunnen onderscheiden van het verbruik in de context van de multifunctionele invulling.

- Basisschool **'t Piepelke** heeft een apart verwarmingscircuit voor de sportzaal en een aparte meter voor het verbruik.
- In de basisschool **Beringen-Mijn**, zal er eveneens een apart verwarmingscircuit voorzien worden vanuit het idee om kostenbesparend te werken.

Tijdgestuurde verwarming, ventilatie en verlichting

om energie- en dus ook kostenefficiënt te werken, hebben meerdere projecten een tijdgestuurde verwarming, ventilatie en/of verlichting. De tijdstippen waarop een ruimte buiten de schooluren gebruikt wordt, komen in het geprogrammeerd systeem terecht.

- Basisschool **'t Zandhofje** heeft avondverlichting met een timer en sensoren. Daarnaast heeft het schoolgebouw een tijdgestuurde regeling voor ventilatie en verwarming.
- **Hardenvoort** heeft een tijdgestuurde verwarming.

Apart sanitair *de aanwezigheid van sanitaire voorzieningen is cruciaal. Verschillende onderzochte projecten voorzien aparte sanitaire voorzieningen voor externe gebruikers.*

- De basisschool **Dijkstein** heeft aparte sanitaire voorzieningen voor de gebruikers van de sportzaal en polyvalente zaal.
- In basisschool **'t Piepelke** zijn er aparte toiletten voor de sportzaalgebruikers en de school.

In alle projecten zijn ze het erover eens dat bovenstaande technische maatregelen best zo vroeg mogelijk in het ontwerpproces worden opgenomen. Op die manier worden technische en infrastructurele moeilijkheden vermeden. Bovendien komt het vaak goedkoper uit in vergelijking met het achteraf doorvoeren van

bouwtechnische maatregelen. Dit neemt uiteraard niet weg dat schoolgebouwen ook in een bestaand gebouw gepaste technische ingrepen kunnen uitvoeren om multifunctioneel gebruik te faciliteren.

4.2.3 Het belang van de buitenruimte

Naast de binnenruimte speelt ook de buitenruimte een belangrijke rol in de multifunctionele invulling van onderwijsinfrastructuur en meer bepaald de connectie met de buurt of wijk. De buitenruimte verwijst naar de open, niet bebouwde ruimte rond het project en kan meerdere functies bekleden zoals een ontmoetingsruimte, een recreatieruimte, parkeergelegenheid, ...

Bijna alle onderzochte projecten besteden expliciet aandacht aan de open, niet bebouwde ruimte rond hun project. Een regelmatig geformuleerd argument is dat ze de buitenruimte voor verschillende leeftijdsgroepen aantrekkelijk willen maken. Hierbij houden de projecten rekening met de noden en het esthetische aspect, wat verwijst naar de visuele aantrekkelijkheid van de buitenruimte.

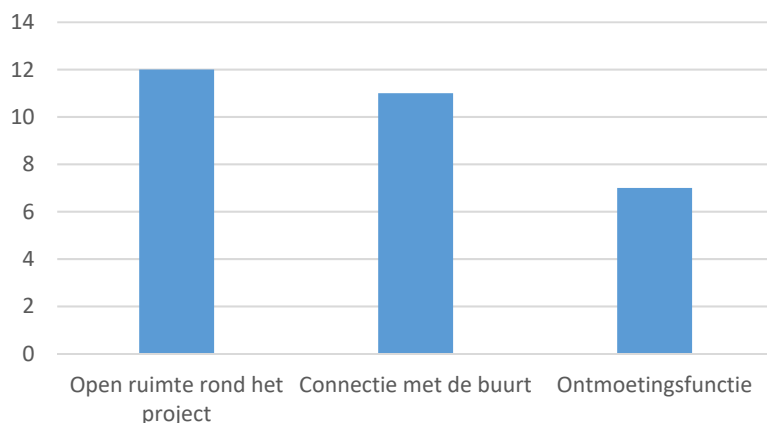
De meeste projecten streven ook een connectie met de buurt of wijk na. Dit doen ze onder andere door het aanleggen van een wandelpad tussen de school en woonwijk, het installeren van een basketbalring en banken in de omgeving van de school, inzet voor een optimale mobiliteit, een voetgangerstunnel onder de treinsporen die uitkomt aan het schoolgebouw, grote glaspartijen in het schoolgebouw, ...

De helft van de onderzochte projecten streeft er ook naar om een ontmoetingsfunctie te realiseren in de buitenruimte. Deze functie wordt gefaciliteerd door bijvoorbeeld het plaatsen van zitbanken, de aanleg van een groene omgeving en een vrij toegankelijk sportveld.

Enkele voorbeelden:

- Basisschool **'t Zandhofje** heeft een grote oprijlaan met avondverlichting, een sportveld en een dierenweide in de open ruimte rond het schoolgebouw.
- De omgevingsaanleg op de site van het Thor Park waarin de **T2-campus** zich situeert is gebaseerd op het behoud van de natuurelementen in het beschermde landschap. De buitenruimte is opgevat als parkgebied met wandel- en fietspaden en karaktervolle overdekte picknickplaatsen. De T2-campus voorziet bijkomend groenaanleg op het perceel van de mastercampus.
- Het buitengewoon basisonderwijs **Jonghelinkshof** in Antwerpen voorziet zoveel mogelijk kunstgras op het sport- en speelplein. Noodtrappen worden bekleed met klimop om extra groen te hebben. Er wordt momenteel ook nagedacht over het planten van bomen.
- Het **GTI Londerzeel** heeft van de buitenruimte een groene omgeving gemaakt met een basketbalveld, basketring en zitbanken.
- Het **Stadsgebouw Oude Dokken** in Gent zet sterk in op de relatie tussen het gebouw en de omgeving. Er worden zichten gecreëerd van binnen naar buiten en omgekeerd. Het ontwerp omvat een speellint (pad in het midden) dat de relatie met de omgeving versterkt door de verschillende delen van de wijk met elkaar te verbinden en het schoolgebouw hierin te integreren.
- De basisschool **Sint-Ursula** in Laken heeft plannen om een vrije buitenbibliotheek te realiseren.
- Het kenniscentrum **ARhus** situeert zich midden in het stadscentrum van Roeselare. Het gebouw straalt met de vele glaspartijen en het ontwerp de filosofie van een 'open huis' uit. Het wordt omgeven door zitbanken op een open ruimte tussen de winkelstraten. Onder het gebouw bevindt er zich een grote ondergrondse parking.

Grafiek 12. Aandacht voor de buitenruimte rond het project

4.3 Het beheer van multifunctionele onderwijsinfrastructuur

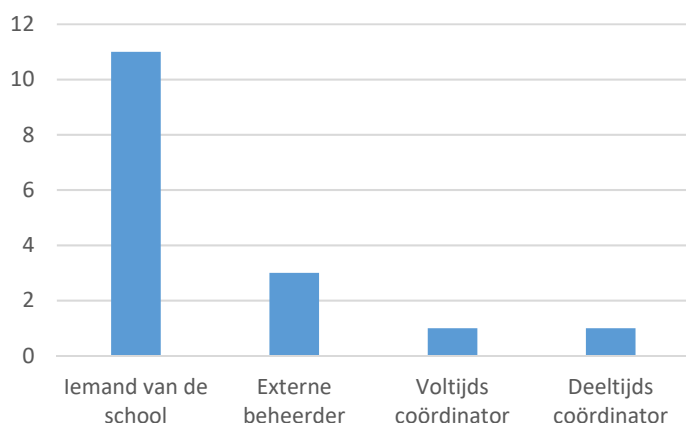
4.3.1 De organisatie van het openstellen van de infrastructuur

Een belangrijke vraag die best al bij de ontwikkeling van het idee wordt gesteld is: “Wie zal er verantwoordelijk zijn voor het beheer van de multifunctionele openstelling?” Daarnaast rijzen er vragen zoals: “Wie zal er gebruik kunnen maken van de infrastructuur?”, “Gaan we een vergoeding vragen en hoeveel?”, “Hoe gaan we alles organiseren?”, ... Om vlot multifunctioneel gebruik toe te laten, is het cruciaal om deze vragen zo vroeg mogelijk te beantwoorden. Dit impliceert het maken van duidelijke afspraken en vermijdt potentiële moeilijkheden voor alle betrokken partijen zoals partners, medewerkers en gebruikers.

Enkele onderzochte projecten in ontwerp- en bouwfase hebben nog geen duidelijk zicht op wie welke verantwoordelijkheid zal nemen, hoe de openstelling van de infrastructuur zal geregeld worden en welke partners en of gebruikers er zullen zijn. Tijdens de plaatsbezoeken en gesprekken merkten we op dat dit bij de betrokkenen onzekerheid, twijfel en een zekere onrust teweeg bracht. Uiteindelijk was iedereen er wel van overtuigd dat het in orde zou komen, eens het project in gebruik is, al erkenden ze dat er beter zo snel mogelijk in de projectontwikkeling antwoorden worden geformuleerd op de vraagstukken over beheer. Een goede communicatie met alle betrokken partijen en het duidelijk formuleren van de verwachtingen zijn kritische factoren. Betrokken partijen zijn in hoofdzaak het schoolbestuur of het bestuur van de organisatie, eventuele partners en de gemeente of stad. Een cruciale rol is hier ook weggelegd voor de sleutelfiguur in het project.

In de meeste projecten is er een medewerker van de onderwijsinfrastructuur verantwoordelijk voor het beheer van de openstelling. Dit is voornamelijk de directeur, gevolgd en in combinatie met een technisch medewerker en een administratief medewerker. In een enkel geval neemt een leerkracht de verantwoordelijkheid mee op. Drie projecten combineren deze verantwoordelijkheid met een externe beheerder (de gemeente of stad). In twee projecten neemt een voltijds coördinator en een externe beheerder de verantwoordelijkheid op zich.

Grafiek 13. Verantwoordelijke voor beheer van de openstelling

- De **T2-campus** in Genk die tot stand komt via een samenwerking tussen publieke partners VDAB, Stad Genk en private partner Syntra, stelt een voltijds coördinator aan via de cvba T2 voor het beheer van de openstelling van de infrastructuur.
- In het basisonderwijs **Beringen-Mijn** in Beverlo zullen verschillende mensen verantwoordelijk zijn voor het beheer van de openstelling: de directeur, een technisch medewerker, vrijwilligers en een deeltijds coördinator. De deeltijds coördinator wordt tewerkgesteld door één van de partners van de school, vzw Brede School De Terrilling.
- Het buitengewoon basisonderwijs **Jonghelinckshof** in Antwerpen stelt een technisch medewerker van de school verantwoordelijk voor het beheer van de infrastructurele openstelling.
- De openstelling van **Sportcomplex Groenhof** in Oudenaarde wordt beheerd door de stad Oudenaarde. De scholen geven in de naschoolse perioden de sporthal Groenhof met bijhorende kleedlokalen, sanitaire installaties en vaste sporttoestellen, behorend bij de sporthal, in exclusief gebruik aan de Stad Oudenaarde, voor eigen gebruik of om ze ter beschikking te stellen van sportverenigingen, om sportactiviteiten te beoefenen. De toegang tot de sporthal is geautomatiseerd met toegangscontrole, er is camerabewaking in de sporthal en de publieke ruimten, zodat de zaalwachters van de stad op het stedelijk sportcentrum Rode Los kunnen instaan voor afstandsbeveiliging tijdens de niet-schoole perioden. Wanneer de stad of de sportverenigingen de sporthal Groenhof in de naschoolse perioden gebruiken, wordt er bij sluiting door de stad ter plekke controle gedaan.
- In basisschool **'t Zandhofje** in Zandhoven is de directeur verantwoordelijk voor het beheer van de openstelling.

4.3.2 Tarieven voor het openstellen van de infrastructuur

Bijna alle projecten vragen een vergoeding voor het gebruik van hun infrastructuur als het over de binnenruimte gaat, zoals het gebruik van de sportzaal, klaslokalen, polyvalente ruimte, keuken en refter. Deze ruimtes worden dan 'verhuurd'. Eén project in ontwerpfasie heeft nog geen vergoeding voorzien en weet nog niet of het zal toegepast worden. Sommige projecten vragen in bepaalde gevallen geen vergoeding. Een bepalende factor is of er een verband is met de leerlingen die onderwijs volgen in de infrastructuur, een ander element dat een rol speelt is of het gebruik tijdens de kantooruren of erbuiten plaatsvindt. Alle respondenten zijn het erover eens dat de vergoedingen zeer democratisch zijn en geen winstdoel beogen. De motivatie om een vergoeding te vragen is het bijdragen aan de gebruikskosten (materiaal, energie, water en onderhoud). Enkele voorbeelden:

- Het **Autonom Gemeentebedrijf Stedelijk Onderwijs Antwerpen** bepaalt de vergoeding volgens het maatschappelijk doel van de aanvrager (commercieel versus niet-commercieel: categorie 1), het kenmerk van de terbeschikkingstelling (doorlopend, occasioneel of tijdens vakantieperiodes) en de types en capaciteit van de lokalen. In bijlage 2 wordt het retributiereglement (2016-2020) weergegeven, samen met het gebruikersreglement.

Tabel 2. Tarieven terbeschikkingstelling infrastructuur Stedelijk Onderwijs Antwerpen (2016-2020)

Omschrijving	Categorie 1 (per uur in euro)	Categorie 2 (per uur in euro)
Speelplaats	5,00	30,00
Klaslokaal	1,50	8,75
Refter	5,00	30,00
Turnzaal	4,30	30,00
Sportzaal	6,00	42,00
Theaterzaal	6,36 (repetitie of vergadering)	36,36 (repetitie of vergadering)
Theaterzaal	12,73 (voorstelling of congres)	72,73 (voorstelling of congres)
Grote theaterzaal	8,64 (repetitie)	36,36 (repetitie)
Grote theaterzaal	17,27 (voorstelling)	72,73 (voorstelling)
Keuken	50,00	50,00
Een parkeerplaats (per dag)	3,50	6,50

Overgenomen van *AG SO Retributiereglement voor de ter beschikkingstelling van schoolinfrastructuur aan derden 2016-2020* (p.3). Geraadpleegd via https://www.stedelijkonderwijs.be/sites/default/files/bestand/retributiereglement_2016-2020.pdf

- Afhankelijk van de categorie van de zaal, hanteert de **Stad Gent** volgende tarieven voor het ter beschikking stellen van stadslokalen die beheerd worden door het departement Onderwijs en Opvoeding:

Tabel 3. Tarieven terbeschikkingstelling infrastructuur Onderwijs en Opvoeding van Stad Gent (vanaf 2018)

Categorie	Sociaal-culturele activiteiten van betoelaagde en/of erkende verenigingen			Andere activiteiten van betoelaagde en/of erkende verenigingen		
	2017	2018	2019 en volgende jaren	2017	2018	2019 en volgende jaren
	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur
categorie 1a	gratis	gratis	gratis	3,00	3,00	3,00
categorie 1b	3,50	4,00	4,00	8,00	8,00	8,00
categorie 1c	6,50	7,00	7,00	25,00	25,00	26,00
categorie 1d	3,00	3,00	3,00	6,50	7,00	7,00
keuken	2,50	3,00	3,00	2,50	3,00	3,00

Categorie	Sociaal-culturele activiteiten van andere aanvragers			Andere activiteiten van andere aanvragers		
	2017	2018	2019 en volgende jaren	2017	2018	2019 en volgende jaren
	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur
categorie 1a	3,00	3,00	3,00	14,50	15,00	15,00
categorie 1b	6,50	7,00	7,00	19,50	20,00	20,00
categorie 1c	13,00	13,00	14,00	39,50	40,00	41,00
categorie 1d	12,00	12,00	12,00	17,50	18,00	19,00
keuken	2,50	3,00	3,00	2,50	3,00	3,00

Overgenomen van *Departement Onderwijs en Opvoeding Stad Gent – Retributiereglement met betrekking tot het beschikbaar stellen van stadslokalen, vanaf 1 januari 2018* (p.2-3). Geraadpleegd via <https://stad.gent/system/files/regulations/Retributiereglement%20met%20betrekking%20tot%20het%20beschikbaar%20stellen%20van%20stadszalen.pdf>

Een volledig overzicht van de tarieven bevindt zich in bijlage 3.

- De tarieven voor het gebruik van de infrastructuur in basisschool **'t Zandhofje** (zie ook bijlage 4):

Tabel 4. Tarieven verhuur infrastructuur 't Zandhofje (2017)

Plaats	Huurprijzen/uur	Huurprijzen/dagdeel (voormiddag, namiddag, avond)
Aangelegd openluchterrein	€ 10	€ 30
Aangelegd openluchterrein met gebruik sanitair, kleedkamers & wasgelegenheid	€ 30	€ 75
Turnzaal	€ 15	€ 45
Turnzaal met gebruik sanitair, kleedkamers & wasgelegenheid	€ 35	€ 80
Rafter	€ 15	€ 45
Rafter met gebruik keuken	€ 30	€ 75
Rafter, keuken, turnzaal, openluchterrein	€ 40	€ 90
Yogaklas (snoezelruimte)	€ 10	€ 30

4.3.3 Een afsprakenkader voor de gebruikers

In elk onderzocht project benadrukt de directie het belang van een goed afsprakenkader voor de gebruikers van de infrastructuur. Dit draagt voor alle betrokkenen bij tot een positieve beleving bij de terbeschikkingstelling van de infrastructuur. Alle onderzochte projecten werken met een specifiek reglement (gebruikersreglement) of afsprakenkader voor het gebruik van hun infrastructuur. Van de projecten die al in gebruik zijn, hebben er slechts enkele hun reglement of afsprakenkader al geëvalueerd en bijgesteld. De aanpassingen hadden betrekking op het rookbeleid, de tarieven, onderhoud en het sleutelgebruik.

Een goed afsprakenkader staat op papier en wordt door de gebruiker gelezen en goedgekeurd met een handtekening vooraleer de ingebruikname start. Tijdens de gesprekken werd verschillende keren benadrukt dat er vooraf goed moet nagedacht worden over het gebruikersreglement zodat alle cruciale elementen aanwezig zijn. Volgende algemene onderdelen van het afsprakenkader zijn cruciaal volgens de onderzochte projecten:

- Doelgroep en toepassingsgebied: voor wie en welke activiteiten
- Verzekering: burgerlijke en contractuele aansprakelijkheid, brandverzekering
- Verantwoordelijkheden van de gebruiker: orde en netheid, enkel gebruik maken van de bedoelde ruimte en het bedoelde materiaal, zich strikt houden aan de afgesproken tijdstippen van gebruik, ...
- Schade: wat er gebeurt bij vaststelling of rapportering van schade
- Controle: mogelijke aanwezigheid van een medewerker tijdens de ingebruikname, controle na de ingebruikname of de afspraken zijn nageleefd
- Contactinformatie ingeval van nood of ernstige problemen

Ter illustratie tonen bijlagen 5, 6 en 2 de gebruikersovereenkomsten van basisschool 't Zandhofje, Stad Gent en AG Stedelijk Onderwijs Antwerpen. Het AG Stedelijk Onderwijs Antwerpen heeft de praktische gebruikersafspraken geïntegreerd in het retributiereglement. De meeste onderzochte projecten splitsen beiden in twee aparte documenten.

4.4 Het multifunctioneel gebruik

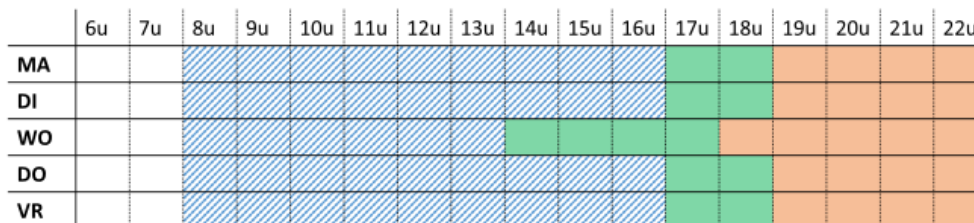
4.4.1 Frequentie van multifunctioneel gebruik

De infrastructuur wordt in alle projecten zowel structureel als occasioneel multifunctioneel gebruikt. Dit verwijst naar alle gebruik voor andere doeleinden dan de reguliere onderwijsfunctie tijdens de schooluren. Dit zal ook het geval zijn voor de projecten die zich nu nog in ontwerp- of bouwfase bevinden. We merken op dat het structureel (= wekelijks) multifunctioneel gebruik voornamelijk op weekdays gebeurt: van maandag tot en met vrijdag.

De projecten die nog niet in gebruik zijn kunnen vandaag niet goed inschatten hoeveel uur per dag de infrastructuur effectief multifunctioneel zal gebruikt worden. Bij de schoolgebouwen die vandaag wel al multifunctioneel gebruikt worden en nauwkeurig hebben doorgegeven hoeveel uur dit per dag is voor structureel gebruik, varieert het aantal uur per dag van 0 uur tot 5,5 uur op weekdays, uitgezonderd woensdag. Gemiddeld is dit 2,5 uur per dag, na de schooluren. Op woensdag observeren we een gemiddelde

van 4 uur multifunctioneel gebruik. We zien een duidelijk verschil in multifunctionele tijdsbesteding op het niveau van de projecten. Zo zijn er projecten die zeer intensief buiten de schooluren gebruikt worden en zijn er schoolgebouwen die systematisch slechts 1 à 2 uur per dag buiten de schooluren worden gebruikt. Onderstaande figuur toont in een groene kleur de gemiddelde openstelling op weekdays. De tijdsvakken in oranje kleur tonen hoeveel uren de multifunctionele infrastructuur gemiddeld onbenut blijft.

Figuur 4. Gemiddelde buitenschoolse bezetting van de multifunctionele infrastructuur

Opvallend is dat er van de 14 onderzochte projecten die momenteel al in gebruik zijn weinig scholen in het weekend op structurele basis een multifunctionele invulling hebben. Uit de gesprekken concluderen we dat dit vooral verband houdt met de beschikbaarheid van een medewerker om toegang te verlenen of af te sluiten, bereikbaar te zijn en/of controle te houden op het gebruik buiten de schooluren. Dit is voor veel projecten moeilijk realiseerbaar om wekelijks te organiseren. Occasionele inzet van een medewerker in het weekend gebeurt wel in de onderzochte projecten als dit ruim op voorhand wordt gepland.

- De directeur van vrije basisschool **Sint-Ursula** in Laken is zelf verantwoordelijk voor het beheer van de openstelling. De directeur zorgt voor het afsluiten van het gebouw na de activiteiten. Als het buitenschools gebruik tot 18u30 duurt, sluit de onderhoudsploeg af omdat zij tot 18u30 op school aanwezig zijn. In het weekend wordt er geen gebruik gemaakt van de infrastructuur.
- De directeur van basisschool **Dijkstein** in Sint-Katelijne-Waver neemt de rol van sleuteldrager op zich. Elke dag doet de directeur zijn ronde om alle buitenschools gebruikte ruimtes te controleren en af te sluiten, behalve op zondag. Momenteel is er geen structureel multifunctioneel gebruik van de infrastructuur in het weekend.

De infrastructuur van projecten die nauw samenwerken met de gemeente of stad voor het organiseren van de openstelling, wordt duidelijk meer uren multifunctioneel gebruikt. Dit zowel op weekdays als in het weekend. Een school hoeft niet noodzakelijk tot het officieel gesubsidieerd onderwijsnet (scholen georganiseerd door provincies en gemeenten) te behoren om samen te werken met de gemeente of provincie. Ook onderwijsinstellingen uit het gemeenschapsonderwijs en vrij gesubsidieerd onderwijs kunnen samenwerkingsverbanden aangaan met de provincie, stad of gemeente. Hetzelfde geldt ook voor bijvoorbeeld mastercampussen en kenniscentra.

- De vrije basisschool **'t Piepelke** werkte bijvoorbeeld vanaf het begin van het project (conceptfase) samen met de stad Bilzen. De stad is verantwoordelijk voor de buitenschoolse openstelling van de infrastructuur aan derden zoals sportverenigingen en andere buurtverenigingen. Naast intensief gebruik op weekdays, wordt de sportzaal op zaterdagen gemiddeld zes uur gebruikt door externen. Op zondag is dit gemiddeld drie uur. De schooldirectie of medewerkers van de school moeten hier niets voor doen, de stad regelt alles.
- Het **Sportcomplex Groenhof** is een samenwerking tussen het Katholiek basis- en secundair onderwijs Oudenaarde en de stad Oudenaarde. Tijdens de schooluren gebruiken de scholen de sportaccommodatie. Buiten de schooluren (zowel op weekdays als in het weekend en in vakantieperiodes) maken de stad Oudenaarde en lokale sportverenigingen gebruik van de sportinfrastructuur. De stad Oudenaarde organiseert de verhuring van de ruimtes. De aanvrager vult hiervoor een reserveringsformulier van de sportdienst in (zie bijlage 7). De stad regelt verder alles met betrekking tot het extern gebruik van de sportzalen en de toegangverlening. Wanneer de stad of sportverenigingen de sporthal Groenhof in de naschoolse perioden gebruiken, controleert de stad ter plekke bij sluiting. De dagelijkse opkuis gebeurt door derden, zowel direct na de schooluren als na het gebruik door de sportclubs. Het kuisschema wordt in onderling overleg bepaald tussen de scholen en de stad. De stad betaalt 48% en de scholenVZW's betalen 52% van deze kosten. De stad treedt op als contractant.

- Kenniscentrum **ARhus** in Roeselare is zeven dagen op zeven geopend en laat elke dag van de week multifunctioneel gebruik toe. Op weekdays is dit van 10u-19u, zaterdag van 10u-17u en zondag van 10u-13u. Afwijking van deze reguliere openingstijden is mogelijk. Zo kunnen studenten – op vraag van de Jeugdraad - in de blokperiode bijvoorbeeld al vanaf 8u van de accommodatie gebruik maken. Er is nog geen medewerker van ARhus aanwezig die op dat tijdstip toezicht houdt. De Jeugdraad moet een deelnemerslijst bezorgen aan ARhus en beschikt over een badge om toegang te krijgen tot de ruimte. ARhus is een btw-plichtige vzw die financieel wordt ondersteund door de stad Roeselare.

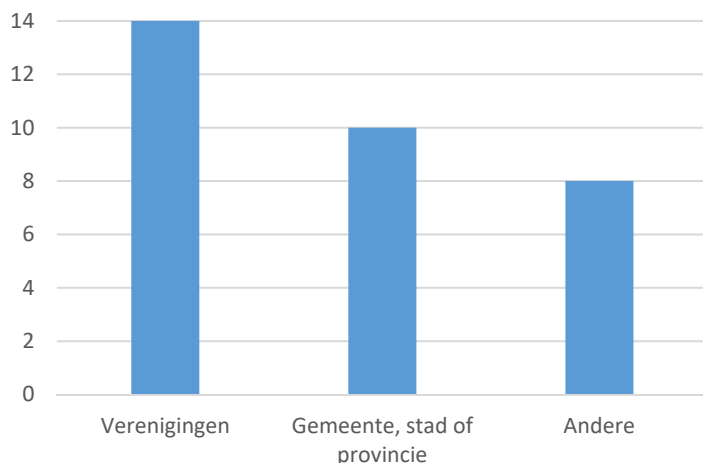
4.4.2 De gebruikers

Alle 14 onderzochte projecten stellen hun infrastructuur open voor verenigingen. Verenigingen die gebruik maken van de infrastructuur situeren zich vooral in de sport en sociaal-culturele sector, zoals de lokale basketbalclub, volleybalvereniging en dansvereniging. Ook jeugdbewegingen zijn bijvoorbeeld regelmatige gebruikers van onderwijsinfrastructuur.

Gemeente- of provinciediensten maken gebruik van de infrastructuur in tien projecten. Het gaat dan om bijvoorbeeld buitenschoolse kinderopvang, sportdienst, buurtwerking, deeltijds kunstonderwijs, andere onderwijsinstellingen.

In acht van de 14 onderzochte projecten zijn er ook andere gebruikers van de infrastructuur. Deze gebruikers zijn voornamelijk private opleidingsverstrekkers en buurtbewoners,

Grafiek 14. Gebruikers van de multifunctionele onderwijsinfrastructuur

Enkele voorbeelden:

- De multifunctionele infrastructuur van basisschool **'t Piepelke** in Bilzen wordt wekelijks gebruikt door de dansgroep 'Move in shape', balletschool 'Compagny', 'Capoeira' (Oosterse vechtkunst), de sportdienst van de stad Bilzen en de buurtwerking.
- De sporthal in **GTI Londerzeel** krijgt op regelmatige basis volgende gebruikers over de vloer: basketbalvereniging 'Dunkers', volleybalclub 'Sportasuna', de 'Guppies' (sportinitiatie) en de voetbalploeg 'SK Londerzeel'.
- De yogagroep 'Victorious Yoga', de jeugdwerking 'Met Open Handen' en de sportvereniging 'NutriSport' laten hun activiteiten doorgaan in basisschool **'t Zandhofje** in Zandhoven. Er worden ook zumbalessen, volleybalstages, toneel voor mindervalide kinderen en dactylolessen georganiseerd. Ouders, medewerkers en familieleden kunnen de infrastructuur reserveren voor bijvoorbeeld familiefeesten.
- De initiatieven voor buitenschoolse kinderopvang 'Baloe', 'Nekkersdal' en 'Mixx', 'Brede School Laken' en de sociaal inclusieve circusschool 'Circus Zonder Handen' maken wekelijks gebruik van de infrastructuur in basisschool **Sint-Ursula** in Laken. Daarnaast worden er lessen Nederlands georganiseerd buiten de schooluren.
- De infrastructuur van de **mastercampussen Roeselare en T2 in Genk** stelt zich open voor scholen uit de omgeving, bedrijven en mensen uit de omgeving (ongeacht leeftijd of professionele status).

4.5 Ervaringen uit de praktijk

In de studie van de 14 projecten hebben we zowel in de vragenlijst als tijdens de gesprekken gepeild naar de ervaringen die elk multifunctioneel project heeft en/of verwacht. Acht van de 14 projecten zijn al in gebruik. De overige zes projecten bevinden zich in ontwerp- en bouwfase. We onderscheiden zeven ervaringsgebieden:

- **Beleid en regelgeving**

De onderzochte projecten geven aan dat ze in belangrijke mate tevreden zijn over het huidige beleid en de regelgeving. Een punt van verbetering dat door verschillende projecten wordt aangehaald gaat over subsidiëring. Er is vraag naar specifieke subsidiëring in het kader van multifunctioneel gebruik van de onderwijsinfrastructuur. Zoals een directeur bijvoorbeeld zegt: *“Subsidies zijn steeds welkom”*. Een andere directeur oppert het idee om financiële giften van sympathisanten of ouders fiscaal aftrekbaar te maken. Enkele voorbeelden waarvoor subsidies gewenst zijn: de tewerkstelling van een coördinator die verantwoordelijk is voor het beheer van het multifunctioneel gebruik, het uitvoeren van bouwtechnische of technische maatregelen (zoals een nieuw toegangscontrolesysteem) die ongepland achteraf moeten gebeuren en tussenkomst in onderhoudskosten door veelvuldig gebruik van de infrastructuur.

De samenwerking met lokale besturen loopt in de meeste projecten zeer goed. We merken op dat lokale besturen een belangrijke partner en/of ondersteuning zijn voor heel wat onderzochte projecten. Eén project legt uit dat er onvoldoende communicatie en ondersteuning is van de gemeente naar de school die zijn infrastructuur openstelt. De projecten die nog niet in gebruik zijn verwachten een goede samenwerking met de lokale besturen.

- **Financieel**

De meningen over de financiële ervaringen zijn enigszins verdeeld. Zes van de acht projecten die al in gebruik zijn geven aan dat de huurinkomsten kostendekkend zijn of dat er zich op financieel vlak geen problemen stellen met multifunctioneel gebruik. Bij twee van deze projecten draagt de stad of gemeente ook bij in de infrastructuur- en exploitatiekosten. Dit is het geval in basisschool 't Piepelke in Bilzen en Sportcomplex Groenhof in Oudenaarde. Twee projecten hebben een andere ervaring. Deze projecten stellen dat het verhuurtarief de kosten niet dekt en dat openstellen geld kost. Als reactie hierop antwoordde een directeur: *“Hou van in het begin rekening met multifunctionaliteit, zo bespaar je kosten”*. Tijdens de gesprekken werd het belang benadrukt van het vroegtijdig opnemen van een multifunctionele benadering in het ontwerp en de bouwkundige uitvoering van een project.

Specifieke financiële ondersteuning voor de multifunctionele onderwijsinfrastructuur is voor de meeste projecten wenselijk. Het gaat om ondersteuning voor (bouw)technische maatregelen of ingrepen en financiële ondersteuning in de vorm van werkingsmiddelen voor bijvoorbeeld de aanstelling van een coördinator die verantwoordelijk is voor de praktische aangelegenheden die met het buitenschools gebruik van de infrastructuur samengaan.

In verschillende projecten ontvangt de gemeente of stad de huurinkomsten van de opengestelde infrastructuur. Dit is gebruikelijk voor het officieel onderwijs, waar steden en gemeenten de bestuurders van de scholen zijn. De directieleden hebben hier begrip voor, maar sommigen zouden liefst zelf de inkomsten ontvangen om dit vervolgens als school te kunnen besteden aan wat zij op dat moment nodig achten.

- **Juridisch**

Verzekeringen is volgens de bevroegden een juridisch aandachtspunt. Naast de gebruikelijke verzekeringen die de onderwijsinfrastructuur zelf afsluit, eisen de meeste projecten ook een specifieke verzekering van de gebruikers. Vaak worden er twee soorten verzekering verwacht van de gebruikers: een brandverzekering en een verzekering voor aansprakelijkheid ingeval er zich materiële schade en/of menselijk letsel zou voordoen tijdens het gebruik van de infrastructuur. Sommige projecten kunnen beroep doen op een verzekeringsformule die bijvoorbeeld door de scholengroep of de stad werd afgesloten met een verzekeraar. In bijlage 8 bevindt zich een voorbeeld van een verzekeringsformule van GO!-school 't Zandhofje.

Een streng toezicht op het naleven van de juridische verplichtingen is van groot belang volgens alle onderzochte projecten. Ook al gaat het om een occasionele openstelling van één ruimte en slechts enkele uren gebruik, de papieren moeten in orde zijn en afspraken of reglementen moeten nageleefd worden. Een

directeur licht toe dat de verzekeringspapieren vooraf aan haar of de betrokken medewerker moeten getoond worden vooraleer de infrastructuur mag gebruikt worden door de externe gebruiker.

Enkele projecten geven aan dat het niet eenvoudig is om zonder juridische achtergrond (via opleiding en/of ervaring) goed op de hoogte te zijn van alle belangrijke aspecten die met multifunctioneel gebruik van de infrastructuur te maken hebben. Welke elementen moeten er bijvoorbeeld in de gebruikersovereenkomst aan bod komen? Hoe wordt een geval van schade best geregeld? Welke bevoegdheden heeft de school als 'opensteller' van de infrastructuur ten opzichte van externe gebruikers? Kunnen terugvallen op een juridisch kader gecreëerd door de scholengroep, gemeente/stad of inrichtende macht, betekent een belangrijke ondersteuning voor de projecten.

- **Praktisch**

Vijf van de acht projecten die al in gebruik zijn geven aan dat de openstelling van hun infrastructuur heel vlot verloopt. Ook in dit ervaringsdomein zien alle projecten een goed doordachte aanpak als een kritische succesfactor bij multifunctioneel gebruik. De bevroegde directieleden en andere betrokkenen wijzen op het feit dat de multifunctionele toepassing een groeiproces omvat. Ervaringen in de praktijk leiden tot aanpassingen om volgende ervaringen nog beter te laten verlopen en dus 'al doende' te leren.

Een regelmatig vermeld aandachtspunt situeert zich op vlak van de toegang. Dit blijkt niet overal even gebruiksvriendelijk te zijn. In één project werkt het toegangscontrolesysteem bijvoorbeeld nog niet naar behoren, waardoor de multifunctionele invulling nog niet volledig kan gebeuren. De school bespreekt dit momenteel met de betrokken aannemer. Een ander project heeft een toegangscontrolesysteem, maar ervaart dat ze dit op een weinig doordachte manier geïnstalleerd hebben. Het gevolg is dat er vaak moeilijkheden zijn voor de gebruikers (bv. alarm, niet meer binnen kunnen, ...) en dat een medewerker van de school regelmatig buiten de schooluren naar het gebouw moet komen om de moeilijkheden op te lossen.

Sommige gebouwen kunnen een beroep kunnen doen op een conciërge, portier of medewerker van de gemeente/stad voor het regelen (administratief, controle, toegang verlenen) van het multifunctioneel gebruik en/of het openstellen van de ruimtes. Alle bevroegden zijn het erover eens dat dit tot een verlichting van hun takenpakket leidt.

Een belangrijke reden waarom een aantal projecten geen structureel multifunctioneel gebruik op weekenddagen organiseren is de beschikbaarheid van medewerkers. In elk project is er telkens iemand 'stand-by' tijdens het multifunctioneel gebruik buiten de schooluren. Dit betekent niet dat deze persoon ook effectief aanwezig moet zijn in het gebouw. Bij verschillende projecten laat het toegangssysteem en afsprakenkader toe dat de gebruikers op zelfstandige basis gebruik kunnen maken van het gebouw, binnenkomen en weer weggaan, zonder aanwezigheid van een medewerker van de school of gemeente/stad. Dit is volgens de bevroegden een ideaal scenario wat gerealiseerd kan worden met een goed ontwikkeld en gebruiksvriendelijk systeem van toegangscontrole, een doordacht afsprakenkader en eventueel enkele benodigde bouwtechnische ingrepen zoals aparte ingangen. De projecten die vandaag genoodzaakt zijn om een medewerker buiten de schooluren in te schakelen tijdens het multifunctioneel gebruik, stellen hun infrastructuur zelden op structurele basis open in het weekend. Een occasionele openstelling voor bijvoorbeeld feestjes en een sporttoernooi, gebeurt wel op alle locaties.

De meeste projecten compenseren de aanwezigheid van hun medewerkers buiten de schooluren via een regeling van gepresteerde uren. Dit geldt niet voor de directieleden. Als de betrokken medewerker een uurloon ontvangt, zoals een technisch medewerker in één van de projecten, worden de gepresteerde uren uitbetaald. Deze compensatie is volgens de bevroegden belangrijk om de medewerkers die zich inzetten voor de buitenschoolse openstelling gemotiveerd te houden.

Het openstellen van klaslokalen is minder gemakkelijk dan bijvoorbeeld een polyvalente zaal of sportzaal. Een hoofdreden is de aanwezigheid van didactisch materiaal en persoonlijke spullen van de leerkracht en leerlingen. Waar wel klaslokalen opengesteld worden, beschikken de projecten over voldoende opbergruimte die ook afsluitbaar is, of gaat het om lokalen die weinig materiaal omvatten naast de inrichting die bestaat uit banken, stoelen en een bord. De projecten die hun klaslokalen openstellen doen dit voor een beperkt aantal klaslokalen. Ook hier blijkt dat goede afspraken met de gebruikers cruciaal zijn. Dit voor zowel de leerkrachten en leerlingen die dagelijks gebruik maken van de klas, als de buitenschoolse gebruikers. Een directeur vertelt dat de leerkrachten goed weten dat ze hun klas netjes

moeten achterlaten op het einde van de schooldag, inclusief het opbergen van losstaand didactisch materiaal in de daartoe voorziene afsluitbare kasten.

Alle multifunctionele projecten vinden voldoende opbergruimte een belangrijk element in hun openstelling buiten de schooluren. Het openstellen van de turnzaal werd hiermee vaak in verband gebracht. De bevroegde scholen laten gebruik van hun sportmateriaal toe wanneer dit ook expliciet is afgesproken met de buitenschoolse gebruikers. Maar, als het sportmateriaal van de school geen deel uitmaakt van de buitenschoolse openstelling, willen de scholen dat het materiaal ook goed kan opgeborgen worden om het nakomen van de afspraak 'geen materiaal gebruiken van de school' te faciliteren. De open en vrije aanwezigheid van ballen, kegels, valmatten, enz., nodigt in de praktijk vaak uit tot gebruik. Dit is nog meer het geval bij occasionele openstelling en leidt tot frustraties bij de opensteller. Daarnaast willen de bevroegde scholen - in de mate van het mogelijke - ook graag bergruimte beschikbaar stellen van sportverenigingen die wekelijks gebruik maken van de zaal. Bijvoorbeeld: een yogaleraar die wekelijks 30 yogamatjes moet meesleuren naar de sportzaal zou meer gemak ervaren als de matjes kunnen opgeborgen worden in een kast die bestemd is voor externe gebruikers.

- **Kennis**

Verschillende projecten doen beroep op een jarenlange ervaring van hun partners, zoals de gemeente/stad, in openstelling van infrastructuur. Andere projecten hebben geleidelijk aan, al doende, kennis opgebouwd over het multifunctioneel gebruik van hun infrastructuur en alles wat erbij komt kijken. Verschillende bevroegde directieleden en andere betrokkenen geven aan een gebrek aan deze kennis te hebben. Volgende uitspraken illustreren dit: *"We hebben amper zicht op de gebruiksreglementering van de gemeente en het autonoom gemeentebedrijf", "Het is niet altijd even duidelijk, maar we gebruiken ons gezond verstand", "Wij hebben geen technisch geschoolde mensen die ons kunnen ondersteunen", "Ik heb geen idee of onze gebruikersovereenkomst en contract goed zijn opgesteld. We hebben geen juridisch expert", ...*

Verschillende directieleden spreken de nood uit aan een richtinggevend kader en modeldocumenten, zoals contracten, voor het openstellen van onderwijsinfrastructuur. Directieleden in meer dan de helft van de projecten gingen, al dan niet samen met de architect en andere betrokkenen, in de ontwerpfase van hun project ten rade bij andere bestaande multifunctionele onderwijsinfrastructuur om te leren uit hun ervaringen en manier van aanpak. Dit gebeurde zowel in binnen- als buitenland. Andere projecten betrekken (vrijwillige) experts uit verschillende domeinen, zoals architectuur, financiën en recht, in het ontwikkelingsproces van hun multifunctionele infrastructuur. Deze projecten geven aan dat dit hen al zeer veel kennis heeft bijgebracht. De experts waar beroep op gedaan wordt zijn bijvoorbeeld ouders van leerlingen (jurist, ingenieur, ...) en andere externe professionals (onafhankelijk architect, mobiliteitsexpert, ...) die vrijwillig of tegen betaling advies geven.

- **Psychologisch**

Alle bevroegde directieleden en andere betrokkenen zijn het erover eens dat het jammer zou zijn om de onderwijsinfrastructuur enkel tijdens de schooluren te benutten. Volgende uitspraken illustreren dit: *"Het is onverantwoord dat schoolgebouwen na de schooltijd gewoon dicht zijn". "Een schoolgebouw dat vele uren en dagen per jaar leeg staat is zonde. Wij zijn dan ook voorstander van het zoveel mogelijk op een fijne manier te laten gebruiken door vertrouwde partijen. Het is en blijft in de eerste plaats een schoolgebouw, vandaar mogen de schoolse activiteiten er natuurlijk niet onder lijden. Daar kijken wij streng op toe."*

Multifunctioneel gebruik van hun onderwijsinfrastructuur betekent voor vele bevroegden een grote meerwaarde, maar het verloopt niet altijd vlot om tot openstelling van de infrastructuur over te gaan.

Vandaag zijn er in de praktijk nog heel wat psychologische barrières aanwezig. Tijdens de gesprekken werden veel voorbeelden aangehaald van collega-directieleden en andere scholen die in tegenstelling tot het onderzochte project weinig tot geen infrastructuur openstellen omwille van een weerstand bij hen of de medewerkers van de school. Deze weerstand wordt vooral gevoed door als het ware 'eilanden' of het idee dat het gebouw en de ruimte aan de school of leerkrachten toebehoort en er geen andere mensen toegang moeten krijgen buiten de schooluren. De bevroegden benadrukken de noodzaak van een mentaliteitswijziging. In verschillende projecten faciliteerde de directie een mentaliteitswijziging door

middel van vormingsdagen voor de medewerkers en specifieke communicatie-acties binnen en buiten de school. Dit had een positief effect volgens hen.

De meeste projecten geven aan dat het openstellen van hun infrastructuur extra werk met zich meebrengt. De projecten die voor het beheer kunnen terugvallen op de gemeente, de stad of een coördinator, ervaren duidelijk minder impact van het multifunctioneel gebruik op hun dagdagelijkse werk. Uit de bevraging komt naar voor dat vooral de directieleden een belasting ervaren van hun takenpakket. De projecten waar dit niet het geval is en waar er geen sprake is van een externe beheerder, kenmerken zich door een goed uitgewerkt handlingsplan en duidelijke afspraken. Dit vraagt van de directie wel een sterke inzet (en dus extra werkbelasting) in het begin van het project, maar leidt tot een vlotte uitvoering van multifunctioneel gebruik en vervolgens weinig tot geen extra werkbelasting. Alle onderzochte projecten concluderen dat de start een inspanning vraagt, maar dat deze inspanning tot successen zal leiden. Het belang van een sterke figuur, 'een trekker van het multifunctioneel project', wordt door iedereen benadrukt als een succesfactor om tot een vlot multifunctioneel gebruik te komen.

- **Negatieve ervaringen**

De onderzochte projecten rapporteren weinig negatieve ervaringen. Een directeur zegt: *"Negatieve ervaringen komen niet vaak voor"*. In een ander project: *"Tot nog toe hebben we enkel positieve ervaringen"*. De negatieve ervaringen houden verband met het gebruik van de infrastructuur. Twee projecten melden ook negatieve ervaringen met betrekking tot de bouwkundige of technische ingrepen die nog moeten gebeuren om buitenschools multifunctioneel gebruik vlot mogelijk te maken. In één project gaat het om een probleem met de aannemer die de toegangscontrole installeerde. In een ander project gaat het om langdurig wachten op een aanpassing van de toegangscontrole naar een systeem dat meer gebruiksvriendelijk is. Deze school ervaart het nadeel van iets achteraf in plaats van in ontwerpfase doorvoeren.

Als er zich negatieve ervaringen met de gebruikers voordoen proberen de directieleden of andere medewerkers dit onmiddellijk aan te pakken en op te lossen. Meestal gaat het om het gebruik van de sportzaal: lichte schade aan de vloer, een respectloze sportploeg, ongevraagd gebruik van het sportmateriaal van de school. *"We hebben één negatieve ervaring gehad met een basketbalploeg. De ploeg gedroeg zich niet respectvol in de sportzaal en werd gevraagd om niet meer te komen"*.

Orde en netheid zorgt bij sommige projecten wel eens voor wrevel, maar dit wordt ook snel opgelost.

In één project blijft er onverdeeldheid in de mening wie verantwoordelijk is voor de schade aan de sportvloer. Andere projecten geven aan dat een goed sluitend contract onontbeerlijk is om dergelijke problemen correct en snel te kunnen oplossen.

4.6 Voldoen aan de regelgeving en normen

Een school bouwen is een complexe opdracht. Er zijn meerdere partijen bij betrokken (schoolbestuur, directie, leerlingen, leerkrachten, technisch personeel, ouders ...) en allerlei regelgeving waarmee men rekening moet houden. Voor multifunctionele schoolgebouwen of infrastructuur komen daar externe gebruikers bij. Dit betekent bijkomende partijen en vaak ook bijkomende regelgeving.

Dat hoeft niet onoverkomelijk te zijn, maar het vraagt wel extra aandacht en meer coördinatie om de verschillende eisen en regelgevingen te combineren. Welke knelpunten men kan tegenkomen bij multifunctionele infrastructuur verschilt van project tot project. Ze hangen onder andere af van de omvang en type van het project, de functies, welke partners en gebruikers erbij betrokken zijn en de lokale situatie.

Dat vraagt dus maatwerk om alle eisen op elkaar af te stemmen.

De onderzochte projecten hebben een multi-inzetbare en meestal ook gecombineerde infrastructuur. Verschillende projecten hebben ook een aanpasbare infrastructuur, zoals **ARhus** in Roeselare en **Het Stadsgebouw Oude Dokken** in Gent. In Roeselare koos de bouwheer er bewust voor om bepaalde ruimtes open te laten met een minimum aan vaststaande elementen (bv. betonnen pilaren). Op die manier is een brede invulling van de lokalen mogelijk, afhankelijk van de toekomstige noden. De centrale trap in Het Stadsgebouw kan als tribune dienst doen, een doordachte ontwerpkeuze.

Bij "aanpasbare infrastructuur" wordt een bestaand gebouw gebruikt voor een nieuwe functie of wordt een nieuw gebouw zodanig geconcepieerd dat het in de loop van de tijd ook andere functies kan huisvesten. Willen we een bestaand gebouw een andere functie geven, dan zijn er mogelijk technische beperkingen

(bestaande muren, draagkracht van de vloeren, verdiepingshoogtes, verouderde of ontoereikende technische uitrusting). Het kan bijvoorbeeld gaan over een beschermd gebouw of de planologische bestemming klopt niet met de nieuwe functie. Omwille van deze moeilijkheden is het niet altijd evident om een geschikte nieuwe invulling te vinden.

Tijdens het ontwerpen van een aanpasbare nieuwbouw, moet men niet alleen zorgen dat de structuur, de indeling en - niet te vergeten - de technieken flexibel aanpasbaar zijn. Men zal ook rekening moeten houden met de verschillende sectorale bepalingen en normen. In de praktijk komt het er dan vaak op neer om de strengste norm toe te passen en enige "ruimte" te voorzien om toekomstige wijzigingen in gebruik of bestemming mogelijk te maken.

Bij **multi-inzetbare infrastructuur** wordt eenzelfde (deel van een) gebouw (geheel of gedeeltelijk) achtereenvolgens voor verschillende functies gebruikt..

Bij **gecombineerde infrastructuur** wordt een gebouw tegelijk voor meerdere functies (naast elkaar) gebruikt (met mogelijk een aantal gemeenschappelijke delen.)

Ook voor deze twee types (al dan niet gecombineerd aanwezig) moet er, net als bij aanpasbare infrastructuur, rekening gehouden worden met de sectorale regelgeving en normen voor de verschillende functies.

Als verschillende partners de infrastructuur bouwen en financieren, komen er aspecten van gedeeld bouwheerschap en verschillende subsidieregulering aan bod. Daarnaast zijn goede afspraken over het beheer en het gebruik van de infrastructuur belangrijk.

Afhankelijk van welke actoren betrokken zijn en welke regelgeving van tel is, kunnen er zich andere moeilijkheden voordoen.

We zoomen in op een aantal thema's

- **Akoestiek**

Sinds 1 januari 2013 is de norm NBN S 01-400-2 'Akoestische criteria voor schoolgebouwen' in werking. In de norm zijn de vereisten bepaald waaraan nieuwe, afgewerkte schoolgebouwen moeten voldoen op het vlak van de lucht- en contactgeluidsisolatie, de gevelisolatie, het lawaai van de technische uitrustingen en de nagalmbeheersing in specifieke ruimten.⁶² De norm geeft de eisen in tabellen weer en maakt een onderscheid tussen ruimtes (klaslokaal, muzieklokaal, kantoor, refter, circulatie, sporthal, ...). De norm is niet verplicht, maar wordt wel aanbevolen om een goed akoestisch comfort te garanderen. Mits een goed doordacht ontwerp zijn akoestisch comfortabele schoolgebouwen doorgaans realiseerbaar zonder meerkost.

Naast een norm voor schoolgebouwen, zijn er ook akoestieknormen voor wonen (NBN S01-400-1 voor woningen), kantoren en overige functies (oa. NBN S 01-400-1: assistentiewoningen, NBN S01-400-3: woonzorgcentra).

Er kan ook andere sector specifieke regelgeving van toepassing zijn. Zo bepaalt het Sectorbesluit Gezinnen met Kinderen⁶³ dat de rustruimten in kinderopvang akoestisch geïsoleerd moeten zijn om in aanmerking te komen voor een investeringssubsidie.

Er zijn dus aparte normen en regelgeving voor scholen en bijvoorbeeld welzijnsinstellingen, maar dat hoeft niet noodzakelijk een probleem te zijn. Reacties uit de DBFM-scholen gaan eerder in de richting van tevredenheid van de gebruikers over het goede akoestische comfort. Het vraagt wel de nodige aandacht bij het ontwerp. Toepassing van deze normen zorgt voor een beter akoestisch comfort in de klassen, wat een positieve invloed heeft.

Als één ruimte twee of meer functies krijgt waarbij er sprake is van verschillende akoestische eisen naargelang de functie, moet er aan de strengste eis voldaan worden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een ruimte in een schoolgebouw zowel een functie als leslokaal als kantoor krijgt. Maar er zijn ook grenzen aan de combineerbaarheid van functies. Soms zijn de eisen van verschillende functies tegenstrijdig (vb. een fuifzaal en een auditorium) en zal men een compromis moeten zoeken.

---

⁶² <https://shop.nbn.be/Search/SearchResults.aspx?a=NBN+S+01-400-2&UIC=nl&j=docnr&k=1#details>

⁶³ Besluit van de Vlaamse Regering van 4 maart 2011 tot vaststelling van de investeringssubsidie en de bouwtechnische en bouw fysische normen voor de sector van de voorzieningen voor gezinnen met kinderen.

Als een school gebruik wil maken van flexibele tussenwanden in bepaalde ruimtes, is de akoestiek een extra aandachtspunt.

- **Luchtkwaliteit**

In de regelgeving rond luchtkwaliteit wordt gefocust op de CO₂-concentratie omdat deze wordt gezien als een goede indicator voor de luchtverontreiniging ten gevolge van ademhaling en aanwezigheid van personen. Bovendien kan het objectief en met een goede nauwkeurigheid worden gemeten. Naast de ademhaling (met CO₂ en andere stoffen) beïnvloeden ook nog andere factoren de binnenluchtkwaliteit. Denk hierbij aan verf, poetsmiddelen, meubilair...

In het Vlaams gewest zijn de normen om kinderen te beschermen tegen een slechte luchtkwaliteit in klaslokalen vervat in het zogenaamde Binnenmilieubesluit van 11 juni 2004.⁶⁴ Dit besluit bevat maatregelen om gezondheidsbedreigingen in binnenomgeving te voorkomen en aan te pakken. De bijlage van het besluit omvat een lijst van richt- en interventiewaarden voor mogelijke schadelijke stoffen en factoren. In het binnenmilieubesluit is voor CO₂ enkel een richtwaarde bepaald op maximum 900mg/m³. Deze waarde stemt overeen met de maximale waarde van 500ppm, wat in de praktijk zo nauw mogelijk aansluit bij de normaalwaarde van de CO₂-concentratie in de (buiten)lucht.

De Vlaamse⁶⁵ en Brusselse⁶⁶ Energieprestatieregelgeving (EPB) legt, naast de eisen voor isolatie, energie (E-peil) en technische installaties ook minimale ventilatievoorzieningen op.

In het geval van niet-residentiële gebouwen, zoals scholen, bedraagt het minimum ontwerpdebiet per persoon voor 'ruimte bestemd voor menselijke bezetting' 22m³/h. persoon.⁶⁷ Dit is de ondergrens van binnenluchtklasse IDA3 in de indirecte classificatie.^{68,69}

Voor residentiële gebouwen is het minimaal geëiste ontwerpdebiet 3,6m³/h per m² vloeroppervlakte, met minimale toevoer- en afvoerdebieten per ruimte.⁷⁰

Lokalen waarin personeel tewerkgesteld wordt, zoals leerkrachten in een school, moeten voldoen aan de bepalingen die opgenomen zijn in de 'Codex over het welzijn op het werk'.⁷¹ Deze regelgeving bepaalt de minimale werkcondities die een werkgever op de arbeidsplaatsen moet voorzien. De werkgever moet ervoor zorgen dat de werknemers in de werklokalen over voldoende verse lucht beschikken, rekening houdend met de werkmethoden en de lichamelijke inspanningen die de werknemers leveren. Daarom neemt de werkgever de nodige technische of organisatorische maatregelen opdat de CO₂-concentratie in deze werklokalen lager is dan 800 ppm, tenzij deze kan aantonen dat dit om objectieve en gegronde redenen niet mogelijk is. In elk geval mag de CO₂-concentratie in deze werklokalen nooit hoger zijn dan 1200 ppm. Deze waarden kunnen we respectievelijk situeren binnen de binnenluchtklasse IDA1 en IDA3 en komen overeen met ventilatiedebieten van 54m³/h.persoon en 29m³/h.persoon.

Het Instrument Duurzame Scholenbouw adviseert scholen om een IDA2-klasse, of 36m³/h.persoon na te streven.⁷²

Kind en Gezin heeft start- en erkenningsvoorwaarden voor infrastructuur waarin opgenomen staat dat er voldoende moet geventileerd worden. Sinds 2015 hanteert Kind en Gezin geen exacte voorschriften meer. De brochure 'Leidraad omgevingsfactoren in kinderopvang' van het beleidsdomein Zorg en Gezondheid vermeldt eveneens voldoende ventileren en verluchten.⁷³ Het Sectorbesluit Gezinnen met Kinderen van 4 maart 2011 vereist een CO₂-concentratie die onder 1200 ppm ligt.⁷⁴

---

⁶⁴ Besluit van de Vlaamse Regering van 11 juni 2004 houdende maatregelen tot bestrijding van de gezondheidsrisico's door verontreiniging van het binnenmilieu ("het Binnenmilieubesluit")

⁶⁵ <https://www.energiesparen.be/EPB-pedia/regelgeving>

⁶⁶ <https://leefmilieu.brussels/themas/gebouwen/de-energieprestatie-van-gebouwen-epb/bouwen-en-renoveren/de-wetgeving-0>

⁶⁷ 22 m³/h.persoon betekent dat er per uur, per aanwezige persoon, 22 m³ lucht in de ruimte wordt gebracht.

⁶⁸ In de norm NBN EN 13779 worden er vier klassen van luchtkwaliteit onderscheiden. IDA4 betekent een lage luchtkwaliteit, IDA3 een aanvaardbare, IDA2 een middelmatige en IDA1 een hoge luchtkwaliteit.

⁶⁹ Indirecte classificatie verwijst naar de classificatie volgens de ventilatiedebieten. Deze is gebaseerd op de directe classificatie volgens het CO₂-peil. Beide classificaties zijn terug te vinden in de norm NBN EN 13779.

⁷⁰ Ventilatie-debiet is de hoeveelheid buitenlucht die per tijdseenheid door ventilatie wordt toegevoerd.

⁷¹ Codex over het welzijn op het werk

⁷² Instrument Duurzame Scholenbouw (referentie)

⁷³ Brochure 'Leidraad omgevingsfactoren in kinderopvang' van Zorg en Gezondheid, 13 juni 2016

⁷⁴ Besluit van de Vlaamse Regering van 4 maart 2011 tot vaststelling van de investeringssubsidie en de bouwtechnische en bouwfysische normen voor de sector van de voorzieningen voor gezinnen met kinderen

Er zijn geen tegenstrijdigheden aanwezig in de regelgeving omtrent luchtkwaliteit, maar afhankelijk van de bestemming en de te verwachten bezetting van een lokaal kunnen er dus verschillende eisen zijn. Er zal voldaan moeten worden aan de strengste eis en dat is momenteel de 'Codex welzijn op het werk'.

Er moet steeds rekening gehouden worden met de bezetting van de ruimte (zie EPB). Zo zal een ventilatiedebiet dat oorspronkelijk gericht was op een bezetting van 5 personen in één ruimte, te laag zijn wanneer het bijvoorbeeld een klaslokaal wordt voor 20 leerlingen. Het ventilatiedebiet moet in dit geval aangepast worden. Een school kan hiertoe verschillende maatregelen nemen: de bezettingsgraad van de ruimte wijzigen, kleine ventilatiedebieten opvangen door het verhogen of verlagen van het debiet, maar het meest optimale is om van bij het ontwerp rekening te houden met de mogelijke bezettingen van een ruimte en het ventilatiesysteem hierop te dimensioneren. Technische aanpassingen in ventilatiesystemen zijn achteraf moeilijk en vaak duur om door te voeren.

- **Energie**

In zowel Vlaanderen als Brussel zijn er Energieprestatieregelgevingen van kracht, in uitvoering van de Europese energieprestatierichtlijn. Ze stellen eisen naar energieprestatie en binnenklimaat (EPB-eisen) bij nieuwbouw of grondige renovatiewerken en ze bepalen dat bestaande gebouwen over een energieprestatiecertificaat (EPC) moeten beschikken.^{75,76}

De EPB-eisen zijn o.a. afhankelijk van de bestemming van een gebouw of gebouwdeel en van de aard van de werken. Er gelden eisen op het vlak van thermische isolatie (U- en R-waarden), energieprestatie (E-peil), binnenklimaat (minimale ventilatievoorzieningen) en hernieuwbare energie.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen residentieel (EPW) en niet-residentieel (tot 31/12/2016: EPU, sinds 01/01/2017: EPN). Tot 1 januari 2017 werd enkel voor de bestemming "kantoor en school" een E-peil opgelegd. Andere niet-residentiële bestemmingen (sportzaal, crèche,...) hadden geen E-peil eis.

Multifunctionele gebouwen konden zo een combinatie omvatten van functies waarvoor er een E-peil gold en functies waarvoor dat niet het geval was. Bij combineerbare infrastructuur, kon men het gebouw opdelen en voor elk deel apart de eisen bekijken. Bij multi-inzetbare infrastructuur kon men hieraan tegemoet komen door voor het hele gebouw de strengste eis na te streven.

Sinds de invoering van de EPN-methode worden de niet-residentieel gebouwen opgedeeld in functionele delen en worden de eisen per functie gegeven. Er wordt nu voor alle bestemmingen een E-peil opgelegd.⁷⁷ Er blijven verschillende E-peil eisen gelden, afhankelijk van de bestemming. Als een gebouw uit verschillende bestemmingen bestaat, is er een formule om het vereiste E-peil van het gebouw te berekenen.

Een gebouw wordt dus opgedeeld in functionele delen.⁷⁸ Daarbij kunnen een aantal vereenvoudigingsregels worden toegepast, waarbij kleinere functionele delen kunnen meegenomen worden in een aangrenzend functioneel deel. Ook voor de combinaties van functies zijn er regels met een verschillende E-peil eis bepaald, zoals voor de combinatie school-kinderdagverblijf. Wijzigt de functie (zoals bij aanpasbare infrastructuur het geval kan zijn), dan wijzigt in principe ook de E-peil eis.

Bij de huidige methode is een combinatie van functies in een gebouw geen probleem meer voor de berekening van de E-peil eis. Een harmonisatie van de eisen (in de zin van een gelijkschakeling van de E-peil eisen (voor de verschillende functionele delen) lijkt, vanuit de EPB-regelgeving niet logisch: de eisen zijn immers afgestemd op de economische haalbaarheid en die hangt o.a. af van de gebruiksparameters.

- **Brand**

Schoolgebouwen moeten, net zoals alle andere op te richten gebouwen, voldoen aan het KB tot vaststelling van de basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing (7 juli 1994 en wijzigingen).⁷⁹ Dit KB basisnormen brengt dus geen knelpunten in verschillende regelgeving met zich mee.

---

⁷⁵ <https://www.agion.be/energieprestatieregelgeving>

⁷⁶ <https://www.energiesparen.be/epb/regelgeving>

⁷⁷ De eisen vanaf 1 januari 2018. Bij nieuwbouw: E55 voor onderwijs, E50 voor sporthal, E65 voor gezondheidszorg zonder verblijf. Bij ingrijpende energetische renovatie: resp. E90 voor onderwijs, E85 voor sporthal, E110 voor gezondheidszorg zonder verblijf.

⁷⁸ Voorbeeld voor een school: <http://www.energiesparen.be/EPB-pedia/indeling-gebouw/voorbeeld18>

⁷⁹ KB van 7 juli 1994 (en wijzigingen) tot vaststelling van de basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing waaraan de gebouwen moeten voldoen

Aanvullend zijn er per sector brandbeveiligingsnormen (norm NBN S21-204 Brandbeveiliging van de schoolgebouwen, ...)

Voor schoolgebouwen is de norm NBN S21-204 Brandbeveiliging van de schoolgebouwen van toepassing.⁸⁰ De norm is niet verplicht, tenzij hij in het bestek is opgenomen.

Er zijn ook sectorale brandveiligheidsnormen zoals bv. voor kinderopvang (Besluit van de Vlaamse Regering van 19 september 2008 houdende de normen voor de preventie van brand in de voorzieningen voor kinderopvang), rusthuizen (Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de specifieke brandveiligheidsnormen waaraan ouderenvoorzieningen en centra voor herstelverblijf moeten voldoen en tot bepaling van de procedure voor de uitreiking van het attest van naleving van die normen), ...

In deze verschillende normeringen zijn er wel opmerkelijke verschillen die rechtstreeks impact hebben op de (op te richten) infrastructuur.

Als er tijdens de ontwerpfase een correct zicht is op de eindgebruikers en waar deze zich zullen bevinden, kan hiermee rekening gehouden worden bij de constructievoorwaarden voor de brandveiligheid van het gebouw. Als echter pas na de oplevering duidelijk is wie zich precies waar zal vestigen of wanneer er toekomstgericht moet rekening gehouden worden met mogelijk multifunctioneel gebruik van (bestaande) infrastructuur, botsen we op verschillende voorwaarden inzake sectorale brandveiligheidsnormen. Voorbeelden hiervan zijn o.a. verschillende oppervlaktes voor compartimentering tussen schoolgebouwen (2500m²) en kinderopvang (slechts 750m²), ook het aantal uitgangen, trappen, voorschriften voor keukens en verwarmingsinstallaties is verschillend tussen schoolgebouwen en kinderopvang.

Dergelijke verschillen zetten mogelijks een rem op de aanpasbaarheid van gebouwen. Dit type van conflicten kan men voor een stuk vermijden door een aangepaste gebouwenstructuur (met dragende kolommen, in plaats van dragende muren). Een combinatie van schoolgebouwen met infrastructuur voor welzijnsvoorzieningen zal extra investeringen vragen als er niet initieel rekening werd gehouden met beide eindgebruikers. Bij nieuwbouw is goede planning cruciaal om (dure) aanpassingen achteraf te vermijden, welke doelgroep welke delen van een gebouw zal gebruiken. Bij verbouwingen zal niet alles oplosbaar zijn door (dure) aanpassingen aan de infrastructuur, een deel hiervan kan opgelost worden via risicomangement, maar dit mag niet de bovenhand krijgen. De infrastructuur moet in de eerste plaats geschikt zijn/gemaakt worden voor verschillende functies in het kader van brandveiligheid, indien niet zal een geschiktere site moeten overwogen worden.

Dit is dus een aandachtspunt voor initiatiefnemers en ontwerpers, maar geen onoverkomelijk beletsel voor gedeeld bouwen en samen investeren in en gebruiken van (opleidings)infrastructuur.

- **Toegankelijkheid**

De regelgeving rond toegankelijkheid is zowel in Vlaanderen als in Brussel vervat in een Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening.⁸¹

De Vlaamse gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake de toegankelijkheid van publieke gebouwen stelt niet echt problemen, vermits de erin opgenomen normen dezelfde zijn voor alle publiek toegankelijke gebouwen, ongeacht de bestemming ervan.⁸²

De huidige gewestelijke stedenbouwkundige verordening voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest trad in werking op 3 januari 2007. Hierin zit onder andere "toegankelijkheid van gebouwen voor personen met beperkte mobiliteit" (Titel IV) en "de wegen, de toegangen ertoe en de naaste omgeving ervan" (Titel VII) vervat. Ook hier doen zich geen conflicten voor aangezien de verordening van toepassing is voor alle publiek toegankelijke gebouwen met een omgevingsvergunning aangevraagd vanaf 3 januari 2007, ongeacht hun concrete functie."

- **Sanitair**

Sanitair is een belangrijk aandachtspunt in scholen. Niet enkel de voorziening ervan (aantallen, bereikbaarheid, privacy ...) maar ook het onderhoud en toezicht erop dragen allen bij tot een gezonde omgeving voor leerlingen en werknemers op school.

---

⁸⁰ NBN S 21-204 'Brandbeveiligingen in de gebouwen - schoolgebouwen' (1982)

⁸¹ <https://www.agion.be/toegankelijkheid>

⁸² Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid (5 juni 2009)

Voor sanitair is er geen specifieke regelgeving voor scholen, of kinderopvang. AGION heeft wel, in samenspraak met de Commissie van Deskundigen een reeks aanbevelingen opgemaakt voor het sanitair in onderwijsinstellingen.⁸³ Ook vanuit integrale toegankelijkheid zijn er aanbevelingen om aangepast sanitair te maken in functie van de gebruikers. Sanitair voor een kleuterschool (denken we bijvoorbeeld aan de hoogte van de toiletjes of de nood aan toezicht en assistentie) kan niet zomaar gedeeld worden met een functie die vooral op volwassen gebruikers is gericht.

- **Voedselveiligheid**

Het KB 14 november 2003, betreffende de autocontrole, meldingsplicht en traceerbaarheid in de voedselketen (en wijzigingen) regelt de manier waarop onder andere scholen moeten voldoen aan de wetgeving rond voedselveiligheid.⁸⁴ Het Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid staat in voor het toezicht op deze wetgeving door middel van inspecties ter plaatse.

Iedere operator/werkgever moet een risicoanalyse uitvoeren om de voedselveiligheid te garanderen. Om deze risicoanalyse uit te voeren, wordt er gebruik gemaakt van de 'Hasard Analysis Critical Control Points' (HACCP) methode. Dit is vrij vertaald een kritische doorlichting van de 'risicopunten' in het hele productie- of verwerkingsproces van de voedingswaren. Indien men van de versoepelingen kan genieten op vlak van autocontrole, dan mag men de risicoanalyse en HACCP voorwaarden overnemen uit de 'Generieke autocontrolelegids voor de B2C-sector' of de goedgekeurde sectorgids.

Scholen die etenswaren bereiden of verhandelen vallen, met uitzondering van de didactische keukens, onder de groep van 'Grootkeukens en Verzorgingsinstellingen', of met andere woorden een sector waarin men verplicht is om een goed autocontrolesysteem toe te passen. Dit betekent dat de operator zelf moet kunnen aantonen dat zij alles in het werk heeft gesteld opdat hun product geen risico vormt voor de gezondheid. Hetzelfde geldt voor kinderopvang- en kinderdagverblijven. Kinderdagverblijven situeren zich in de groep van 'Opvang van baby's en peuters' en hebben een aparte autocontrolelegids. Afhankelijk van de handelingen met betrekking tot voedingswaren en de doelgroep, gelden verschillende manieren om tegemoet te komen aan de eisen rond voedingsmiddelenhygiëne: Het toepassen van Goede hygiëne praktijken (GHP), Versoepeld HACCP (Business-to-Consumer en onder bepaalde voorwaarden ook Business-to-Business) via de Autocontrolelegids 'Grootkeukens en verzorgingsinstellingen', Volledig HACCP via een eigen risicoanalyse. Scholen met leskeukens (voor eigen consumptie) vallen voor deze leskeukens buiten het toepassingsgebied van het FAVV, maar worden wel aangeraden om dezelfde regels te hanteren en aan te leren.

Ook bij gedeeld bouwen en samen investeren in en gebruiken van opleidingsinfrastructuur moet hiermee rekening worden gehouden. Tijdens gebruik (door de school of door externen) moeten de richtlijnen van het FAVV gevolgd worden. Dit is een aandachtspunt als verschillende gebruikers een keuken gebruiken of delen. In situaties waar opleidingsverstrekkers samenwerken of met externen is het noodzakelijk om duidelijke afspraken te maken omtrent het naleven van deze regels.

- **Sport**

Als men de infrastructuur van een school wil openstellen voor sportverenigingen, is het goed om vooraf na te gaan welke normen de sportfederaties voor de bewuste sporttak opleggen.⁸⁵ Er wordt een onderscheid gemaakt tussen schoolsport, competitiesport en topsport. Het officieel beoefenen van competitie- en topsport vereist bepaalde afmetingen en inrichtingen van de infrastructuur, zoals de grootte van het sportterrein.

Ook de kleedkamers zijn onderhevig aan regelgeving. De 'Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening betreffende Toegankelijkheid' heeft ook betrekking op het sanitair en de kleedruimten.⁸⁶ Het handboek Toegankelijkheid Publieke Gebouwen formuleert een aantal aanbevelingen voor het ontwerp en de inrichting van kleedruimten.⁸⁷

---

⁸³ https://www.agion.be/sites/default/files/images/D_CvD_AanbevelingenSanitaireVoorzieningen_20180206.pdf

⁸⁴ KB van 14 november 2003 betreffende autocontrole, meldingsplicht en traceerbaarheid in de voedselketen

⁸⁵ Presentatie Eenvoudige Sporthallen Lokale overheden - 10 december 2009 + <http://www.isbvzw.be/press/4983/Belijning%2C-verlichting-en-indeling-van-sporthallen-in-Vlaanderen.html>

⁸⁶ Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid (5 juni 2009)

⁸⁷ <http://toegankelijkgebouw.be/Handboek/Sanitair/Kleedruimten/tabid/260/Default.aspx>

- **Erfgoed**

De regelgeving erfgoed maakt geen onderscheid in bestemming van een gebouw. De regelgeving gaat uit van erfgoedwaarde, los van de bestemming.⁸⁸ Er zijn geen conflicten in regelgeving met erfgoed die een gevolg zijn van gedeeld gebruik. De bescherming van een gebouw legt wel beperkingen op aan wat er met het gebouw mag gebeuren. Daartegenover staat dat men een beroep kan doen op premies voor beschermd onroerend erfgoed, gecombineerd met de reguliere financiering bij AGION. Een dergelijke gecombineerde financiering vraagt enige afstemming in de subsidieprocedures.

---

⁸⁸ <https://www.onroerenderfgoed.be/nl/beleid-en-regelgeving/decreten/huidige-regelgeving/>

5. Conclusie

5.1 Praktijk

“Waar een wil is, is een weg... elke school kan zijn gebouwen openstellen...mits correcte afspraken met de gebruikers en geregeld overleg.”

(algemeen directeur Bernardusscholen Oudenaarde)

5.1.1 Benutten van beschikbare ruimte en kwalitatieve infrastructuur

Onderwijsinfrastructuur die buiten de schooluren, in weekends en in vakantieperiodes onbenut blijft, is jammer. Hierover bestaat geen twijfel bij de 14 multifunctionele onderwijsprojecten die in deze studie werden onderzocht. Vandaag is er nood aan infrastructuur en ruimte. Onze onderwijsinfrastructuur biedt heel wat opportuniteiten om tegemoet te komen aan de vraag naar ruimte en kwalitatieve infrastructuur. Denk bijvoorbeeld aan de lokale basketbalploeg en de turnvereniging die op zoek zijn naar een sportzaal voor de wekelijkse trainingen en niet meer terecht kunnen in de sportzaal van de stad of gemeente omwille van overbezetting.

5.1.2 Een regelgevend kader zonder hinderpalen

Het regelgevend kader voor onderwijsinfrastructuur van de Vlaamse Gemeenschap geeft zeer veel vrijheid aan bouwheren, schoolbesturen, architecten en andere actoren om goede en kwalitatieve onderwijsinfrastructuur te realiseren. In tegenstelling tot sommige andere sectoren worden er vanuit de regelgeving in onderwijs nl. geen sectorspecifieke bouwvoorschriften opgelegd.

Het ontwerp van een multifunctioneel schoolgebouw kan volledig volgens de wens van de bouwheer gebeuren. De projecten in deze studie illustreren de grote diversiteit aan gebouwwontwerp waarbij creatieve en innovatieve ideeën zijn toegepast. De huidige onderwijsregelgeving laat veel toe om een multifunctionele invulling mogelijk te maken. Zo kan elke ruimte in een schoolgebouw opengesteld worden en is er ook permanente huisvesting van andere voorzieningen mogelijk op het terrein van het schoolgebouw of in het schoolgebouw zelf, zoals sport-, zorg-, welzijn-, jeugd- en cultuurvoorzieningen.

Multifunctionele scholen kunnen echter worden geconfronteerd met andere sectorspecifieke normen, strenge stedenbouwkundige voorschriften en algemene regelgeving omtrent verschillende thema's zoals akoestiek, luchtkwaliteit, energie, enzovoort. Als er verschillende normen of eisen van toepassing zijn voor eenzelfde ruimte, is de algemene regel dat er aan de strengste eis moet voldaan worden.

5.1.3 Multi-inzetbaar, combineerbaar en aanpasbaar in de praktijk

Een schoolgebouw is multifunctioneel wanneer het multi-inzetbaar en/of combineerbaar en aanpasbaar is. Multi-inzetbaar verwijst naar het meervoudig gebruik van een schoolgebouw waarin verschillende gebruikers een ruimte afwisselend gebruiken. Bijvoorbeeld: lokale sportverenigingen maken na de schooluren gebruik van de sportzaal in een schoolgebouw, de plaatselijke muziekacademie geeft muzikles in de klaslokalen van een basisschool, ... Multifunctionele schoolinfrastructuur kan ook combineerbaar en aanpasbaar zijn.

Combineerbaar betekent dat er meerdere functies gekoppeld zijn aan een schoolgebouw. In Vlaanderen zijn er vandaag een groeiend aantal gebouwen die zowel onderwijs als bijvoorbeeld een crèche combineren.

Aanpasbaarheid verwijst ten slotte naar een zekere flexibiliteit van de ruimte waardoor die aanpasbaar is aan verschillende activiteiten of functies. Een centrale brede trap kan bijvoorbeeld dienst doen als tribune of een ruimte kan bewust weinig vaststaande elementen omvatten om de concrete invulling vandaag en in de toekomst zo flexibel mogelijk te houden.

Tijdens de realisatie en organisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur wordt een school ongetwijfeld geconfronteerd met uitdagingen die bijvoorbeeld met de verschillende sectorale reglementeringen te maken hebben of de praktische organisatie in het delen van infrastructuur. Dit is sterk projectafhankelijk en hangt volledig samen met een aantal kritische succesfactoren die bij de aanbevelingen in een volgende paragraaf worden toegelicht.

De nieuwbouwprojecten uit deze studie tonen aan dat multifunctionaliteit in al zijn aspecten met succes gerealiseerd kan worden. We formuleren 17 aanbevelingen voor schoolbesturen en partners. Niet enkel nieuwbouw, maar ook bestaande onderwijsinfrastructuur kan een multifunctionele invulling krijgen. De

meeste aanbevelingen zijn ook geldig voor bestaande scholen die op een succesvolle manier (meer) multifunctioneel willen worden.

5.1.4 Aanbevelingen

Het onderzoeken van 14 multifunctionele projecten uit verschillende onderwijssectoren toont aan welke kritische succesfactoren een invloed uitoefenen op het realiseren van multifunctionele onderwijsinfrastructuur. Dit leidt tot volgende aanbevelingen:

1. Stel uw onderwijsinfrastructuur open

Multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur biedt een grote meerwaarde aan onze samenleving. Het beantwoordt de nood aan ruimte en kwalitatieve infrastructuur. Maximaliseer multifunctioneel gebruik in ruil voor desgevallend kostendekkende vergoedingen.

2. Engagement en motivatie

De aanwezigheid van één of meerdere sterk geëngageerde en gemotiveerde sleutelfiguur(en) draagt bij tot een vlotte realisatie.

3. Denk multifunctioneel vanaf het prille begin

Neem multifunctionaliteit en de doelstellingen op vlak van multifunctioneel gebruik vanaf het begin (bij projectdefinitie) mee in het project. Denk na over de gewenste bouwtechnische ingrepen die multifunctioneel gebruik faciliteren (zie verder). Wees u bewust van de geldende regelgeving, ook in de andere domeinen zoals sport en welzijn. Denk ook na over het beheer en de organisatie van de multifunctionele infrastructuur.

4. Haal inspiratie uit goede voorbeelden

Bezoek of raadpleeg andere multifunctionele projecten in binnen- en eventueel ook buitenland. Leer uit de ervaringen. Dit rapport en de Wegwijzer van de Verenigde Verenigingen over het slim delen van schoolinfrastructuur helpen graag met het aanreiken van inzichten op basis van voorbeelden uit de praktijk.

5. Maak een lange termijn plan

Om een kwaliteitsvol project te realiseren is een langetermijnplanning cruciaal. Dit betekent de toepassing van een toekomstgerichte kijk. De infrastructuur moet geschikt zijn voor het onderwijs en gebruik vandaag, maar best ook voor ontwikkelingen die zich in de toekomst kunnen voordoen.

6. Ga na welke subsidies mogelijk zijn

Er zijn verschillende subsidiemogelijkheden die bijdragen aan de realisatie van multifunctionele infrastructuur. De subsidies situeren zich zowel binnen Onderwijs als binnen andere beleidsdomeinen zoals Sport, Welzijn, Cultuur, Werk, Omgeving. Multifunctionele infrastructuur kan ook mogelijk gemaakt worden via een combinatie van verschillende subsidies, zoals AGION (Onderwijs) en VIPA (Welzijn) of AGION (Onderwijs) en Omgeving (Erfgoed, OVAM).

7. (Bouw)technische elementen die multifunctioneel gebruik faciliteren

Een gebruiksvriendelijk toegangscontrolesysteem, aparte ingang, zonering of compartimentering zodat bedoelde ruimtes kunnen afgesloten of opengesteld worden voor derden, (afsluitbare) bergruimte, toegankelijke keuken/refter of cateringfaciliteiten, parkeerfaciliteiten, tijdgestuurd ventilatieprogramma, verlichting met bewegingssensor, ... Als het gaat om bestaande onderwijsinfrastructuur is het belangrijk om een grondige kosten-batenanalyse te maken in het beslissingsproces over (bouw)technische maatregelen.

8. Ga ook zelf actief op zoek naar partners

Ga na welke (infrastructurele) noden er zijn in de omgeving en zoek potentiële partners. Afhankelijk van de beoogde doelstellingen, kunnen deze partners het project ook mee financieren. Het gaat bijvoorbeeld om partners op het vlak van sport, wonen, welzijn, cultuur,... Als meerdere partners samen bouwen kan het interessant zijn om dit onder de vorm van 'gedeeld bouwheerschap' te doen. Deze juridische constructie wordt courant gebruikt en helpt de complexiteiten van multi-bouwheerschap oplossen.

9. Vraag hulp voor het beheer

Het uitbesteden van praktische taken aan bijvoorbeeld lokale besturen of een coördinator (deeltijds/voltijds) reduceert de werklast voor directieleden en medewerkers van de school. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het verhuren van de infrastructuur en de administratieve opvolging ervan.

10. Haal de psychologische barrière weg

Wees bewust van de betekenis die multifunctioneel gebruik van de onderwijsinfrastructuur heeft voor de lokale gemeenschap en motiveer dit bij de betrokkenen.

11. Betrek partners en gebruikers inhoudelijk in het project

Luister ook naar de stem van partners en gebruikers die relevante inzichten kunnen aanleveren, zoals over de inrichting van de ruimtes.

12. Maak duidelijke afspraken op papier met alle betrokken partijen

Goede afspraken vermijden potentiële problemen.

13. Durf vertrouwen geven aan anderen

Als er een duidelijk afsprakenkader bestaat, kan er gerust vertrouwen gegeven worden aan anderen.

14. Communiceer met alle betrokkenen

Een goede en open communicatie met alle betrokkenen, van gebruiker tot buurtbewoner, is cruciaal. Organiseer communicatie-acties om te informeren. Communiceer tijdig. Laat eventuele ergernissen niet evolueren in problemen door goed en op tijd te communiceren.

15. De realisatie van multifunctionele onderwijsinfrastructuur is een groeiproces

Een goede voorbereiding is goud waard. Leer uit de ervaringen.

16. Multifunctioneel gebruik betekent niet noodzakelijk 'veel meer werk'

Alles hangt samen met de manier waarop het georganiseerd wordt. Ook scholen die geen hulp krijgen van een externe beheerder kunnen een goed functionerende openstelling of multifunctioneel gebruik van hun infrastructuur realiseren, zonder een ongewenste belasting van het eigen takenpakket.

17. Heeft u vragen?

Neem contact op met het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION) via info@agion.be.

5.2 Beleid

Zowel uit de actueel beschikbare cijfergegevens als uit het onderzoek van de projecten in deze studie, blijkt dat Vlaanderen vandaag al heel wat mooie multifunctionele schoolprojecten telt. Vooral in de laatste jaren zijn er vele mooie projecten gerealiseerd. Toch zijn er nog veel winstkansen op vlak van multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur. Er is een belangrijke rol weggelegd voor de Vlaamse Overheid in het realiseren van meer multifunctionele onderwijsinfrastructuur en nog meer multifunctioneel gebruik. Een rol die al erkend wordt in het Masterplan Scholenbouw van Vlaams minister van Onderwijs. Het integraal beleidsplan voor de aanpak van schoolgebouwen in Vlaanderen en Brussel benadrukt multifunctionaliteit als cruciaal element in een focus op de schoolgebouwen van de toekomst.

De conclusies uit dit onderzoek leiden tot het formuleren van een aantal concrete beleidsaanbevelingen die tot doel hebben om meer multifunctionele onderwijsinfrastructuur en meer multifunctioneel gebruik te realiseren.

5.2.1 Sectorale bouwvoorschriften en normen screenen

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur omvat vaak méér dan enkel het beleidsdomein Onderwijs. Het kan gaan om een combinatie van Onderwijs met Sport, Welzijn, Cultuur, Omgeving, Werk, ... De onderwijsregelgeving legt alvast geen eigen bouwtechnische normen of vereisten op. Er wordt ook niet opgelegd welke lokalen aanwezig dienen te zijn en bijgevolg evenmin welke minimum oppervlakte de verschillende ruimten dienen te hebben om voor subsidie in aanmerking te komen. Het is aanbevelenswaardig dat elk beleidsdomein zijn eigen bouwvoorschriften en infrastructurele regelgeving bestudeert om na te gaan of de eigen regelgeving moet blijven gelden en of het multifunctioneel gebruik faciliteert. Beleidsdomeinen

kunnen beslissen om hun regelgeving aan te passen om zo een meer flexibele invulling van infrastructuur mogelijk te maken.

Er kunnen zonder twijfel zeer goede redenen zijn om specifieke sectorale normen op te leggen. Maar deze vaststelling neemt niet weg dat kan nagegaan worden of in uitzonderlijke gevallen afwijkingen mogelijk zijn indien multifunctionaliteit tot gevolg zou hebben dat onredelijk hoge kosten moeten gemaakt worden om aan die sectorale eisen te voldoen, zonder dat uiteraard afbreuk wordt gedaan aan elementaire veiligheids-, gezondheids- en kwaliteitsvereisten.

In dit verband kan, zoals reeds vermeld in deze studie, erop gewezen worden dat voor schoolinfrastructuur een Commissie van Deskundigen afwijkingen kan toestaan op de fysische en financiële normen die op schoolgebouwen van toepassing zijn.

5.2.2 Sensibiliseren en informeren

Een belangrijke beleidsaanbeveling verwijst naar sensibiliseren en informeren. In eerste instantie moeten alle mogelijke organisatoren zich bewust zijn van het nut en de meerwaarde van multifunctionaliteit en multifunctioneel gebruik. Dit kan bereikt worden door sensibilisering. Deze sensibilisering is niet enkel gericht naar onderwijsinstellingen, maar ook naar lokale besturen en voorzieningen in andere domeinen zoals welzijn, sport, werk, cultuur en wonen. Er kunnen gerichte sensibiliseringscampagnes gebeuren.

De realisatie van meer multifunctionaliteit en specifiek ook buitenschools benutten van onderwijsinfrastructuur vereist dat alle mogelijke organisatoren ook goed geïnformeerd zijn over de betekenis, mogelijkheden en gevolgen van multifunctioneel gebruik. Hiervoor kunnen concrete acties ondernomen worden die de benodigde informatie via de gebruikelijke communicatiekanalen alomvattend en duidelijk communiceert naar de doelgroep. De acties kunnen beleidsdomeinoverschrijdend zijn en samenwerkingen tussen onderwijs en andere domeinen stimuleren.

Voor schoolgebouwen en andere publieke infrastructuur kunnen initiatiefnemers soms een beroep doen op verschillende subsidies op Vlaams en lokaal niveau. Door een goede samenwerking en afstemming tussen de subsidiërende entiteiten kan al heel veel gerealiseerd worden. Elke entiteit zou specifiek kunnen inzetten op een vast aanspreekpunt die beleidsdomeinoverschrijdend dossiers kan opvolgen om een vlotte projectrealisatie van samenwerking tussen verschillende domeinen te faciliteren. Zo ontstaat er een gedragen netwerk binnen de Vlaamse overheid die initiatiefnemers van multifunctionele infrastructuur optimaal ondersteunt en vanuit ieders expertise en kennis meedenkt over het vlotte welslagen van projecten. Dit is een eenvoudige kwestie van samenwerking.

Naast het actief verstrekken van algemene informatie over de betekenis, mogelijkheden en gevolgen, heeft de praktijk nood aan specifieke informatie voor wie multifunctioneel gebruik organiseert of van plan is om te organiseren. In deze studie kwam bijvoorbeeld meermaals aan bod dat de scholen geen juridische expertise in huis hebben en bijgevolg niet goed weten hoe ze contracten voor openstelling moeten vormgeven, waar ze rekening mee moeten houden, bij wie ze terecht kunnen voor vragen omtrent de uitvoering van multifunctioneel gebruik, enzovoort.

Praktijkvoorbeelden kunnen sterk motiverend en inspirerend werken. Dit rapport wil hier concreet toe bijdragen. Er kan onderzocht worden hoe een netwerk best kan worden vormgegeven om de scholen die geïnteresseerd zijn of plannen hebben om multifunctioneel te bouwen, nog meer in contact te brengen met scholen die reeds ervaring hebben.

Multifunctionele onderwijsinfrastructuur veronderstelt ook contacten en samenwerking met verschillende actoren: bv. gemeente, verenigingen, bedrijven, andere instellingen. Het is dus van belang dat men elkaar kan vinden en opportuniteiten kan ontdekken. Men gaat best na welke platforms of mogelijkheden er zijn om dus “vraag en aanbod” zo goed mogelijk om elkaar af te stemmen. Soms zal de gemeente reeds een soort regierol vervullen, soms zal dit op een andere manier georganiseerd zijn, of het kan ook gebeuren dat er lokaal nog niet zo’n afstemmingsmogelijkheid is.

Tijdens de voorbije jaren werden al eerste inspanningen geleverd om multifunctionele onderwijsinfrastructuur te onderzoeken en hierover te informeren. Hier kan verder op gebouwd worden. Zo kunnen alle subsidiemogelijkheden extra worden benadrukt in de communicatie naar het onderwijsveld, bijvoorbeeld via folders, een aparte webpagina omtrent multifunctionaliteit. Via een praktijkgerichte handleiding kan AGION de geïnteresseerde initiatiefnemers nog meer op weg helpen bij het vormgeven en realiseren van hun project.

5.2.3 Voorrang aan multifunctionele projecten

In de context van beperkte ruimte in Vlaanderen en de grote historische behoeften inzake scholenbouw biedt multifunctionele onderwijsinfrastructuur een antwoord op de vraag van andere voorzieningen, lokale besturen, verenigingen en buurtbewoners naar ruimte en kwalitatieve infrastructuur. De budgettaire schaarste zorgt ervoor dat subsidieaanvragers rekening moeten houden met wachtlijsten. Het is aanbevelenswaardig om voorrang te verlenen aan multifunctionele projecten bij alle beleidsdomeinen en de snelheid en het ritme van subsidiëring aan te passen als er meerdere overheden als subsidiërende partij samenwerken, zoals gemeenten, provincies, VIPA, AGION, onroerend erfgoed, ...). Voor wat betreft onderwijs vereist dit geen aanpassing van decreten of besluiten en wordt dit bij AGION reeds toegepast. Indien bijvoorbeeld een project bij Erfgoed of bij VIPA op een bepaald moment in aanmerking komt voor subsidie, stemt AGION haar subsidiëritme hier op af. Het is een eenvoudige maatregel die de subsidiëring van multifunctionele infrastructuur op een efficiënte manier kan versnellen.

Daarnaast is, zoals eerder vermeld, “de brede inzetbaarheid en het multifunctionele karakter van de te huren infrastructuur” één van de selectiecriteria voor het toekennen van huursubsidies. Momenteel voorziet het desbetreffende Besluit van de Vlaamse regering niet in een bepaalde rangorde of een bepaald gewicht van de zeven criteria op basis waarvan de rangschikking van de ingediende huursubsidieaanvragen plaatsvindt. Men kan ervoor opteren om een weging van de criteria op te nemen, waarbij het criterium over de brede inzetbaarheid en het multifunctionele karakter zwaarder zou doorwegen dan enkele of alle overige criteria.

5.2.4 Ondersteuningsmogelijkheden uitbreiden

Vandaag kunnen onderwijsinstellingen voor hun infrastructuur beroep doen op verschillende subsidieprocedures bij AGION. Het type subsidieprocedure is afhankelijk van de aard en de kostprijs van de bouw- of verbouwingswerken. Subsidieprocedures die vandaag al expliciet het realiseren van multifunctionele onderwijsinfrastructuur aanmoedigen zijn: de procedure ‘werken in samenwerking met een andere subsidiërende overheid’ (voor het vrij gesubsidieerd onderwijs), de huursubsidies en alternatieve financiering via publiek-private samenwerking (DBFM).

Daarnaast zijn er bij AGION ook reeds procedures zoals de aankoop, werken na aankoop en de reeds vermelde huursubsidies, die het mogelijk maken dat gebouwen die voorheen geen onderwijsbestemming hadden, kunnen gebruikt worden voor onderwijs.

Ook subsidies voor (bouw)technische ingrepen die zich richten op het faciliteren van vlot multifunctioneel gebruik, zoals een subsidie voor de aankoop en installatie van een toegangscontrolesysteem, kunnen nu reeds verkregen worden binnen het bestaande subsidiekader van AGION, bijvoorbeeld via de verkorte procedure in het geval van het vrij gesubsidieerd onderwijs. Maar naast deze bestaande mogelijkheden kunnen nog aanvullende voorstellen worden geformuleerd waar meestal decretale wijzigingen voor nodig zijn en waarbij men uiteraard goed overlegt met de onderwijsactoren.

5.2.4.1 Specifieke faciliterende ingrepen subsidiëren

Er zou nog extra kunnen ingezet worden op het faciliteren van multifunctioneel gebruik van bestaande schoolgebouwen door gerichte specifieke subsidiëring voor een bepaald budget voor faciliterende infrastructuurwerken die specifiek bijdragen tot de openstelling. Vergelijkbaar met eerdere initiatieven voor het openstellen van schoolsportinfrastructuur, kan men op die manier nog een ruimere openstelling nastreven dankzij kleinere technische ingrepen.

5.2.4.2 Engagementsverklaring en monitoring

Schoolbesturen van schoolinfrastructuur die zich leent tot openstelling voor de gemeenschap (refters, polyvalente zalen, turnzalen, ...) zouden bereid moeten zijn om hun ruimtes open te stellen. Vooraleer AGION een subsidie toekent, zouden scholen een verklaring kunnen ondertekenen waarin hun intentie tot multifunctioneel gebruik wordt opgenomen. Als schoolinfrastructuur dankzij een aanzienlijke overheidsinvestering kan gerealiseerd worden, zou men er mogen van uitgaan dat het openstellen een standaardreflex wordt waarbij het niet zozeer als een hinderpaal moet worden gezien, maar juist wel als

bron van opportuniteiten voor de scholen zelf. Hierbij dient dan ook een gepaste opvolging te gebeuren van de daadwerkelijke openstelling van de infrastructuur.

Met een eenvoudige jaarlijkse rapportering over het multifunctioneel gebruik naar AGION kan de Vlaamse Overheid actuele inzichten hebben over de openstelling van schoolinfrastructuur.

5.2.4.3 Beheersubsidie openstelling

Tegelijk kan ook gedacht worden aan andere subsidies dan bouwsubsidies. Een forfaitaire subsidie die de openstelling van de betoelaagde gebouwen faciliteert behoort tot de mogelijkheden. Dergelijke subsidie kan bijdragen in de kosten die gepaard gaan met de openstelling (bv. een beheerder die het multifunctioneel gebruik na de schooluren coördineert).

Scholen hebben vaak niet enkel een bekommernis over de bouwtechnische consequenties, maar vooral ook over praktische zaken die meer te maken hebben met het beheer van de openstelling. Om hiervoor een extra impuls te geven, zou een mogelijkheid kunnen zijn om opnieuw via een subsidiepiste specifieke projectondersteuning te betoelagen naar de geïnteresseerde school toe. Zo kan men een extra duwtje in de rug geven om de soms initiële koudwatervrees te overwinnen.

5.2.4.4 Verruiming toepassingsgebied subsidies

Aan de bestaande subsidiemogelijkheden voor de realisatie van (multifunctionele) onderwijsinfrastructuur kunnen er duidelijke voorwaarden omtrent multifunctioneel gebruik gekoppeld worden, zoals een minimum aantal uren buitenschools gebruik van de infrastructuur en een minimum aan ruimte die wordt opengesteld. Voor de reeds bestaande specifieke procedure voor samenwerking (bv. VIPA, Onroerend Erfgoed, gemeente) zou het toepassingsgebied kunnen verruimd worden naar samenwerking met private actoren, waarbij dan naast de school één of meerdere initiatiefnemers of rechtspersonen mee investeren in het schoolgebouw. Deze aanpassingen werken drempelverlagend bij het indienen van subsidieaanvragen in het kader van multifunctionaliteit. Zoals vermeld, vereist dit geen aanpassing van decreten of besluiten. Ook kunnen bij deze procedure eventueel aparte of extra subsidies worden voorzien.

5.2.4.5 Afwijking terugvordering subsidies

In de Schoolpactwet wordt momenteel bepaald dat er een terugvordering van de subsidies gebeurt bij verkoop of wijziging van bestemming. Het verstrekte subsidiebedrag wordt teruggevorderd van de inrichtende macht, verminderd met 1/20 per jaar dat het gebouw werd aangewend voor de bestemming. Uit hoofde van de schaarste aan beschikbare onderwijsgebouwen in bepaalde regio's wordt soms gesteld dat het aangewezen is om deze bestemmingstermijn van 20 jaar te verhogen. Voor nieuwbouw zou deze termijn meer kunnen worden afgestemd op de functionele levensduur van het gebouw. Gezien de noden in schoolinfrastructuur en de capaciteitsproblematiek, is het belangrijk te waken over de onderwijsbestemming van de middelen die geïnvesteerd worden in schoolinfrastructuur. Ook het parlement hecht hier belang aan⁸⁹. Het is ook ingegeven door de gedachte van het vrijwaren van een duurzame investering in schoolgebouwen. Deze regeling staat het openstellen van schoolinfrastructuur niet in de weg, of evenmin het bouwen van een school met combinatie van andere functies zoals bv. kinderopvang. Maar als een schoolgebouw binnen de 20 jaar van bestemming zou veranderen, dan zal dit volgens de vigerende wetgeving leiden tot de geschetste terugvordering.

Men zou kunnen overwegen om decretaal in de mogelijkheid te voorzien dat voor een bepaalde termijn en rekening houdend met de aard van de bestemmingswijziging, in uitzonderlijke gevallen kan afgeweken worden van de principiële terugvordering.

Aanvullend zou men een bijkomende optie voor de terugvordering ten aanzien van de inrichtende macht kunnen voorzien, door middel van een andere mechanisme zodat er toch zeker een financiële compensatie is voor de geïnvesteerde subsidies door AGION zodat de investeringsmiddelen voor schoolgebouwen niet verloren gaan. Louter bij wijze van voorbeeld: als een schoolgebouw een welzijnsbestemming zou krijgen, zou er kunnen gekeken worden of vanuit Welzijn een financiële compensatie naar AGION mogelijk is.

---

⁸⁹ Zie bijvoorbeeld de motie van de heren Jos De Meyer, Koen Daniëls, Jo De Ro, Kris Van Dijck en Jenne De Potter en mevrouw Kathleen Krekels tot besluit van de op 16 oktober 2014 door mevrouw Elisabeth Meuleman in commissie gehouden interpellatie tot mevrouw Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de staat van de schoolinfrastructuur in Vlaanderen en de geplande acties om dit aan te pakken – 116 (2014-2015) – Nr. 1; Vraag om uitleg over de staat van de schoolinfrastructuur in Vlaanderen, 2984 (2016-2017).

5.2.4.6 Gezamenlijke premieaanvraag

Indien men een multifunctioneel project wil realiseren waar verschillende partners bij betrokken zijn, zal men soms de voorkeur geven aan de aanduiding van één bepaalde initiatiefnemer die de trekker is voor het project en de nodige stappen onderneemt naar één of meerdere overheidsinstanties. Wat schoolinfrastructuur betreft, kent AGION als aanspreekpunt de inrichtende macht. Dit vloeit voort uit de Schoolpactwet. Het is ook enkel aan de inrichtende macht dat de subsidies worden toegekend. Dit zal voor het merendeel van zelfs complexe projecten met eventueel verschillende partners en bestemmingen, geen onoverkomelijk probleem vormen op voorwaarde van goede afspraken tussen de partners. Maar in het kader van het extra faciliteren van multifunctionele projecten zou kunnen voorgesteld worden dat in de plaats van het zeer specifieke begrip “inrichtende macht”, gezocht wordt naar een ruimer begrip of aanknopingspunt waarbij uiteraard nog steeds van prioritair belang is dat er voldoende zekerheid is over de duurzame onderwijsbestemming van de toegekende middelen voor schoolgebouwen. Indien deze mogelijke piste verder overwogen wordt, is het aangewezen om dit te overleggen met de onderwijsactoren.

6. Referenties

- AGION (2014). Schoolgebouwenmonitor 2013 'Indicatoren voor de kwaliteit van de schoolgebouwen in Vlaanderen', Brussel: AGION.
- Beleidsnota Onderwijs 2014-2019
- Beleidsnota Sport 2014-2019
- Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin 2014-2019
- Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid (5 juni 2009)
- Besluit van de Vlaamse Regering van 11 juni 2004 houdende maatregelen tot bestrijding van de gezondheidsrisico's door verontreiniging van het binnenmilieu ("het Binnenmilieubesluit")
- Besluit van de Vlaamse Regering van 4 maart 2011 tot vaststelling van de investeringssubsidie en de bouwtechnische en bouwfysische normen voor de sector van de voorzieningen voor gezinnen met kinderen.
- Besluit van de Vlaamse Regering van 4 mei 2016 houdende de regeling voor huursubsidies voor schoolinfrastructuur (B.S. 29 juni 2016)
- Besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 houdende vaststelling van de regels die de behoefte aan nieuwbouw of uitbreiding bepalen en van de fysische en financiële normen voor de schoolgebouwen, internaten en centra voor leerlingenbegeleiding (B.S. 9 november 2007)
- Brochure 'Leidraad omgevingsfactoren in kinderopvang' van Zorg en Gezondheid, 13 juni 2016
- Coalition for Community Schools z.j. Community Schools. Partnerships for Excellence. Washington, DC: Coalition for Community Schools.
- Codex over het welzijn op het werk
- De Ambrassade (2017). Onderzoeksrapport: Ruimte delen met kinderen en jongeren. Brussel: De Ambrassade.
- De Verenigde Verenigingen (2016). Slim gedeeld: Wegwijzer over het slim delen van schoolinfrastructuur. Brussel: de Verenigde Verenigingen.
- Decreet betreffende de alternatieve financiering van schoolinfrastructuur via projectspecifieke DBFM-overeenkomsten. 26 november 2016
- Department for Education UK (March 2016). DfE strategy 2015-2020. (of via website)
- EUNEC (2013). Community Schools. Report of the seminar of the European Network of Education Councils. <http://pro.g-o.be/infrastructuur>
- <http://toegankelijkgebouw.be/Handboek/Sanitair/Kleedruimten/tabid/260/Default.aspx>
- <http://www.agodi.be/commissies/commissie-zorgvuldig-bestuur>
- <http://www.scholenvanmorgen.be/>
- <https://financien.belgium.be/nl/ondernemingen/btw/btw-plicht/vrijstellingsregeling>
- <https://leefmilieu.brussels/themas/gebouwen/de-energieprestatie-van-gebouwen-epb/bouwen-en-renoveren/de-wetgeving-0>
- <https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/actieplan-kleuterparticipatie-bijlage-PB-12-12-2016.pdf>
- <https://schoolhire.co.uk>
- <https://shop.nbn.be/Search/SearchResults.aspx?a=NBN+S+01-400-2&Ulc=nl&j=docnr&k=1#details>
- <https://www.agion.be/dbfm-programma-scholen-van-morgen>
- <https://www.agion.be/energieprestatieregelgeving>
- <https://www.agion.be/instrument-duurzame-scholenvanmorgen>
- <https://www.agion.be/nieuw-dbfm-programma>
- <https://www.agion.be/schoolpactwetgeving>
- https://www.agion.be/sites/default/files/images/D_CvD_AanbevelingenSanitaireVoorzieningen_20180206.pdf
- https://www.agion.be/sites/default/files/images/D_DecreetNieuweDBFM_20161125_0.pdf
- <https://www.agion.be/subsidieprocedures>
- <https://www.agion.be/toegankelijkheid>
- <https://www.agion.be/welke-werken-aan-schoolgebouwen-subsidieert-agion>
- <https://www.energiesparen.be/epb/regelgeving>
- <https://www.energiesparen.be/EPB-pedia/regelgeving>
- <https://www.onroendergoed.be/nl/beleid-en-regelgeving/decreten/huidige-regelgeving/>
- <https://www.saferoutespartnership.org/state/bestpractices/shareduse>
- <https://www.scholenvanmorgen.be/assets/1271>

<https://www.scholenvanmorgen.be/nieuws/multifunctioneel-gebruik-van-de-scholen-van-morgen>

In ruimte naar de brede school, AGION, 2012, Brussel

Joos, A. & Ernalsteen, V. 2010. Wat is een Brede School? Een referentiekader. Gent: Steunpunt Diversiteit e Leren.

KB van 14 november 2013 betreffende autocontrole, meldingsplicht en traceerbaarheid in de voedselketen

KB van 7 juli 1994 (en wijzigingen) tot vaststelling van de basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing waaraan de gebouwen moeten voldoen

Kind & Gezin (n.b.) Het Decreet Kinderopvang voor baby's en peuters. Waarom en hoe?

Modeldocument projectdefinitie

Naar een inspirerende leeromgeving - Instrument voor duurzame scholenbouw, Vlaamse Overheid: GO! & AGION (2016), Brussel

NBN S 21-204 'Brandbeveiligingen in de gebouwen - schoolgebouwen' (1982)

Omura, D., Carlson, S., Prbasaj, P., Sliwa, S., Onufrak, S.J. & Fulton, J.E. (2017). Shared use agreements between municipalities and public schools in the United States. *Preventive Medicine*, 95: 53-59.

Omzendbrief FB/VLABEL/2007 "Vrijstelling van onroerende voorheffing voor onroerende goederen bestemd voor onderwijs" van 11 september 2007.

Omzendbrief NO/2005/04 – 'Controle op de aanwending van de werkmiddelen in het gesubsidieerd vrij onderwijs van 21 december 2005, laatst gewijzigd op 1 september 2010'

Omzendbrief VVW – 'Toepassing van het besluit van de Vlaamse Executieve van 9 januari 1991 betreffende de controle over de aanwending van de werkingstoelagen op de schoolbesturen uit het gesubsidieerd officieel onderwijs, de feitelijke verenigingen en de natuurlijke personen' van 21 januari 1991, laatst gewijzigd op 9 september 2009.

Ordonnantie van 23 november 2017 houdende 'Wetgevende aanpassingen met het oog op de overname van de dienst onroerende voorheffing door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest'

Presentatie Eenvoudige Sporthallen Lokale overheden - 10 december 2009 +

<http://www.isbvzw.be/press/4983/Belijning%2C-verlichting-en-indeling-van-sporthallen-in-Vlaanderen.html>

Rijksoverheid (2017). Tijd om door te pakken in de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang. Advies tasforce samenwerking onderwijs en kinderopvang.

Scholen Van Morgen (2010). *Outputspecificaties*. Intern document.

Vlaamse Regering: Conceptnota Masterplan Scholenbouw

Vlaamse Regering: Regeerakkoord 2014-2019: p 25.

Wet tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving (verv. W. 11 juli 1973, art. 1, l: 30 augustus 1973)

www.arhus.be

7. Bijlagen

- Bijlage 1.** Voorbeeld bezettingsmatrix Sportcomplex Groenhof Oudenaarde - DBFM Scholen Van Morgen
- Bijlage 2.** Retributie- en gebruikersreglement voor de ter beschikkingstelling van schoolinfrastructuur aan derden 2016-2020 Autonomo Gemeentebedrijf Stedelijk Onderwijs Antwerpen
- Bijlage 3.** Retributiereglement met betrekking tot het beschikbaar stellen van stadslokalen, Departement Onderwijs en Opvoeding Stad Gent
- Bijlage 4.** Tarieven voor het gebruik van de infrastructuur in basisschool 't Zandhofje
- Bijlage 5.** Gebruikersvoorwaarden basisschool 't Zandhofje
- Bijlage 6.** Gebruikersovereenkomst Departement Onderwijs en Opvoeding Stad Gent
- Bijlage 7.** Reserveringsformulier Sportdienst stad Oudenaarde
- Bijlage 8.** Verzekeringsformule voor multifunctioneel gebruik in basisschool 't Zandhofje
- Bijlage 9.** Vragenlijst onderzoek bij 14 projecten van multifunctionele onderwijsinfrastructuur

Voorbeeld bezettingsmatrix Sportcomplex Groenhof Oudenaarde - DBFM Scholen Van Morgen

Type instelling	bezettingsmatrix van alle lokalen door leerlingen, personeel en structureel gemeenschapsgebruik					
	Type lokaal	Medegebruik door basisschool / secundaire school	Gebruik gedurende de lesuren	Naschools gebruik (= Gebruik lokalen tussen of buiten de lesuren)	Gebruik tijdens vrijeperiode door br. of personeel of derden	Structureel gemeenschapsgebruik en gebruik door derden
Ruimtestaat	Lokaalnummer	Benaming	Leerlingen & Personeel	Leerlingen	Personeel	Derden (ouders, buurt, verenigingen...)
	Gelijvloers					
	001	Inkom	X			
	002	receptie	X			
	003	gang	X			
	004	abc. kleden	X			
	005	abc. kleden	X			
	006	berging	X			
	007	kleden KBO 1	X			
	008	toilet KBO 1	X			
	009	about hies KBO 1	X			
	010	kleden KBO 2	X			
	011	toilet KBO 2	X			
	012	about hies KBO 2	X			
	013	kleden KBO 3	X			
	014	toilet KBO 3	X			
	015	about hies KBO 3	X			
	016	kleden KBO 4	X			
	017	toilet KBO 4	X			
	018	about hies KBO 4	X			
	019	gang	X			
	020	polyvalente ruimte 1	X			
	021	polyvalente ruimte 2	X			
	022	sportzaal	X			
	023	sportberging	X			

Bijlage 2

Retributie- en gebruikersreglement voor de ter beschikkingstelling van schoolinfrastructuur aan derden
2016-2020 Autonoom Gemeentebedrijf Stedelijk Onderwijs Antwerpen

AG SO

Retributiereglement voor de terbeschikkingstelling van schoolinfrastructuur aan derden 2016 - 2020

Artikel 1: Inleiding

Met ingang van 1/9/2016 en voor een termijn eindigend op 31/8/2020 wordt een retributie gevestigd voor de terbeschikkingstelling van schoolinfrastructuur en lokalen van Autonoom Gemeentebedrijf Stedelijk Onderwijs Antwerpen (AG SO).

Dit reglement vormt één geheel met de praktische gebruikersafspraken (www.stedelijkonderwijs.be/lokaalverhuur).

Artikel 2: Definities

Voor de toepassing van dit reglement wordt verstaan onder:

- De aanvrager: de verantwoordelijke van een groep personen, een organisatie of vereniging die een lokaal van AG SO gebruikt of wil gebruiken;
- Schooljaar: van 1 september tot en met 30 juni
- Schoolvakanties: herfstvakantie, kerstvakantie, krokusvakantie, paasvakantie en zomervakantie, zoals bepaald in de onderwijswetgeving:
<http://www.ond.vlaanderen.be/infolijn/faq/schoolvakanties/>
- Wettelijke feestdagen buiten de schoolvakanties: Wapenstilstand, Dag van de Arbeid, Hemelvaart en Pinksteren
- Terbeschikkingstelling: AG SO stelt infrastructuur voor bepaalde types activiteiten ter beschikking aan aanvragers, buiten de schooluren en het schoolse gebruik

Artikel 3: Vaststelling retributie

Voor de infrastructuur die AG SO ter beschikking stelt, gebeurt de vaststelling van de retributies op basis van:

1. Het maatschappelijk doel van de aanvrager
2. Het kenmerk van de terbeschikkingstelling
3. De types en capaciteit van de lokalen

1. Maatschappelijk doel van de aanvrager

Categorie commercieel tarief (categorie 2): is van toepassing op De aanvrager die een winstgevend oogmerk of zakelijke belangen als doelstelling heeft (wordt getoetst aan de hand van het ondernemingsnummer) of activiteiten georganiseerd door politieke partijen.

Categorie niet-commercieel tarief (categorie 1): is van toepassing op alle aanvragers die niet tot de doelgroep van het commercieel tarief behoren.

2. Kenmerk van de terbeschikkingstelling

Doorlopende terbeschikkingstelling

Een doorlopende terbeschikkingstelling betekent het gebruik van een vast lokaal, tijdens een vooraf vastgelegd wekelijks weerkerend moment, voor de ganse duur of een deel van het schooljaar uitgezonderd vakantieperiodes en wettelijke feestdagen.

Occasionele terbeschikkingstelling

Een occasionele terbeschikkingstelling betekent het gebruik van een lokaal voor een éénmalige gebeurtenis of een andere dan een doorlopende terbeschikkingstelling.

Vakantiewerking

Tijdens de schoolvakanties kunnen in onze scholen sport-, ontspannings- of vormings- activiteiten georganiseerd worden voor kinderen en jongeren door een aanvrager van categorie 1. Als vakantiewerking worden alle activiteiten beschouwd die tijdens de daguren worden georganiseerd gedurende minstens een ganse werkweek (met uitzondering van feestdagen).

3. De types en capaciteit van de lokalen

Type lokaal	Beschrijving en capaciteit lokalen
Speelplaats	Speelplaats
Klaslokaal	Klaslokaal, klein vergaderlokaal in een school (<60m ² zonder faciliteiten) en om het even welk lokaal dat niet in deze tabel voorkomt
Refter	Een refter of eetzaal
Turnzaal	Een kleine turnzaal < 300m ² , een kleine danszaal < 200m ² , aangrenzende kleedkamer
Sportzaal	Een sportzaal >= 300 m ² of een danszaal >= 200m ² , aangrenzende kleedkamer
Theaterzaal	Een theaterzaal, concertzaal, polyvalente (feest)zaal < 250m ² of een grote vergaderlokaal >= 60 m ² (zonder faciliteiten)
Grote theaterzaal	Een theaterzaal, concertzaal, auditorium, polyvalente (feest)zaal >= 250m ² en de grote zaal 't Anker
Keuken	Grootkeuken, leskeuken
Parkeerplaats	Parkeerplaats zowel boven als ondergronds
Fablab+	Coöperatieve werkplaats, bestaande uit: (1) een grote werkruimte met Lasercutters en 3D-printers (2) een houtatelier (gescheiden van ruimte (1) door deur) met CNC-frees en werkbank. In deze ruimte gelden de veiligheidsvoorschriften inzake houtateliers (veiligheidsschoeisel, veiligheidsbril, etc.)
Peerdbos	Openluchtverblijf gelegen te Bredabaan 89, 2930 Brasschaat bestaande uit de binnenruimtes van het hoofdgebouw uitgezonderd de backofficeruimtes

Niet in elke locatie van AG SO zijn er lokalen die in aanmerking komen voor een terbeschikkingstelling.

Artikel 4: Vaststelling tarieven

Het AG SO beslist om de tarieven van de retributiereglementen van de stad voor gelijkaardige type lokalen te volgen. Alle toekomstige aanpassingen aan deze retributiereglementen qua tarieven, zullen overgenomen worden in het retributiereglement van AG SO.

Omschrijving	Categorie 1 (per uur in euro)	Categorie 2 (per uur in euro)
Speelplaats	5,00	30,00
Klaslokaal	1,50	8,75
Refter	5,00	30,00
Turnzaal	4,30	30,00
Sportzaal	6,00	42,00
Theaterzaal	6,36 (repetitie of vergadering)	36,36 (repetitie of vergadering)
Theaterzaal	12,73 (voorstelling of congres)	72,73 (voorstelling of congres)
Grote theaterzaal	8,64 (repetitie)	36,36 (repetitie)
Grote theaterzaal	17,27 (voorstelling)	72,73 (voorstelling)
Keuken	50,00	50,00
Een parkeerplaats (per dag)	3,50	6,50

Rekenregels:

- Voor de berekening van een occasionele en doorlopende terbeschikkingstelling wordt voor elk gereserveerd lokaal de totale duurtijd van de reservatie aangerekend.
- Om buurtgerichte ontspanningsmogelijkheden tijdens vakantieperiodes te stimuleren wordt voor de tarifiering vakantiewerking volgende afwijkende berekening toegepast: in een schoolvakantie wordt per gebruiksday en per gebruikt lokaal het tarief voor 1 uur aangerekend (ipv het effectief aantal uren).
- Voor een theaterzaal en een grote theaterzaal wordt een verschil gemaakt tussen “repetitie” en “voorstelling”
  - Repetitie: kleinschalige activiteit in besloten gezelschap
  - Voorstelling:

Locaties waar andere rekenregels worden toegepast:

Ruimtes	Categorie 1 - Tarief per dagdeel van 4uur in euro	Categorie 2 - Tarief per dagdeel van 4uur in euro
Fablab+ (1) de grote werkruimte met Lasercutters en 3D-printers	75,00	n.v.t.
Fablab+ Coöperatieve werkplaats, bestaande uit: (1) de grote werkruimte met Lasercutters en 3D-printers (2) het houtatelier (gescheiden van ruimte (1) door	125,00	n.v.t.

deur) met CNC-frees en werkbank.		
Peerdsbos	50,00	172,66

Rekenregel:

- Voor het Fablab+ en het Peerdsbos wordt steeds gewerkt met dagdelen van 4 uur.

Artikel 5: Vrijstelling

Van de retributie zijn vrijgesteld:

- activiteiten door diensten van de Stad Antwerpen of groep Antwerpen op voorwaarde dat AG SO eveneens patrimonium kan gebruiken van die dienst zonder een financiële vergoeding verschuldigd te zijn;
- activiteiten in uitvoering van de beleidsdoelstellingen van AG SO;
- activiteiten waarvan AG SO het uitzonderlijk inhoudelijk belang heeft erkend;
- activiteiten waarvan AG SO de marketing doeleinden ten voordele van AG SO heeft erkend.

ARTIKEL 6: Vermindering van retributie

1. Ter beschikking stellen materiaal

Indien een aanvrager ter ondersteuning van haar activiteiten in een school investeringen wil uitvoeren of kleine materialen wil aankopen en ter beschikking wil stellen van de betrokken school, kan hiervoor een vermindering van retributie bekomen worden. De voorwaarde voor de vermindering is dat deze investeringen ook bruikbaar en beschikbaar moeten zijn voor de dagelijkse schoolorganisatie. Dit materiaal of investering kan slechts éénmalig in rekening gebracht worden voor een vermindering van de retributie, onafgezien in welke school het aangekochte materiaal staat.

De rekenregel voor het berekenen van de vermindering van retributie voor een aanvrager is als volgt:

- Kleine materialen (aankoopwaarde $\leq 40,00$ euro per materiaal): 75% van de aankoopwaarde (incl. BTW) van het klein materiaal, aangekocht door de aanvrager, mag in mindering worden gebracht van het verschuldigde retributiebedrag voor die locatie, met een maximum vermindering van 50%; deze vermindering wordt gespreid over 2 periodes van doorlopende terbeschikkingstelling.
- Investerings (aankoopwaarde $>40,00$ euro of onroerend door bestemming): 75% van de aankoopwaarde (incl. BTW) van de investering, aangekocht door de aanvrager, wordt in mindering gebracht van het jaarlijks verschuldigde retributiebedrag voor deze locatie, met een maximum vermindering van 50%; deze vermindering wordt gespreid over 10 periodes van doorlopende terbeschikkingstelling.

Kortingen op retributie als gevolg van het beschikbaar stellen van materiaal in het kader van vorige reglementen, worden in het huidig reglement meegenomen om de duurtijd van de vermindering te berekenen.

De aanvrager legt op eigen initiatief de vraag tot vermindering en bijhorende bewijsstukken voor aan AG SO. Het AG SO beslist over de vraag tot vermindering op basis van het advies van de schooldirectie en beoordeling van de "bruikbaarheid" van de investering voor de schoolorganisatie.

2. Pedagogische meerwaarde

Voor initiatieven waar kan aangetoond worden dat er voor de betrokken school of het pedagogisch project van het stedelijk onderwijs sprake is van een waardevolle samenwerking tussen de aanvrager en het AG SO en waarbij bovendien de realisatie van de beleidsdoelstellingen van AG SO worden versterkt, kan een retributievermindering tot 50% worden toegestaan.

De aanvrager legt op eigen initiatief een motivatie voor waarin ze de meerwaarde van de samenwerking voor de betrokken school of de realisatie van de beleidsdoelstellingen van AG SO in aantoon. AG SO beslist over de vraag tot vermindering op basis van het advies van de schooldirectie en een beoordeling van de "motivatie" van de aanvrager.

ARTIKEL 7: Waarborg

1. Toegang

Naargelang de situatie kan de toegang tot een lokaal georganiseerd worden aan de hand van een sleutel of toegangsbadge. Hiervoor zal de aanvrager een borgsom van 25,00 euro per sleutel/toegangsbadge moeten betalen. Indien de aanvrager de sleutel/toegangsbadge kwijt raakt of indien ze gestolen wordt, moet dit binnen de 24u gemeld worden aan AG SO. De borgsom wordt dan ingehouden.

Bij het einde van elke periode van terbeschikkingstelling wordt elke sleutel ingeleverd bij AG SO. De toegangsbadges zullen worden gedeactiveerd. Bij de start van een nieuwe terbeschikkingstelling zullen de sleutels opnieuw overhandigd worden en de toegangsbadges geactiveerd.

2. Ruimtegebruik

Voor het occasioneel gebruik van de grote polyvalente zalen, theaterzalen, het Peerdsbos en het Fablab+ wordt een waarborg aangerekend.

Een aanvraag voor gebruik van deze lokalen of locatie wordt pas definitief als de waarborg gestort is. De waarborgsom bedraagt 50% van het retributiebedrag met een minimum van 250,00 euro en een maximum van 500,00 euro.

Deze waarborg zal aangesproken worden wanneer er schade of vervuiling aan het gebouw, materiaal of meubilair ontstaan is als gevolg van onzorgvuldig gebruik of het niet nakomen van vastgelegde afspraken door de aanvrager.

ARTIKEL 8: Schade

De aanvrager is aansprakelijk voor alle schade die, hetzij opzettelijk hetzij onopzettelijk, toegebracht werd aan de accommodaties en het aanwezige materiaal tijdens de periode dat de accommodatie aan de aanvrager ter beschikking werd gesteld. Kosten voor het herstellen van die schade, zullen automatisch verhaald worden op de eventuele waarborg en de verzekering van de aanvrager, tenzij deze kan aantonen dat de schade reeds aanwezig was voor de ingebruikname van de accommodatie.

ARTIKEL 9: Bijkomende kosten verbonden aan de terbeschikkingstelling

Keuring sporttoestellen van derden

Sommige aanvragers maken gebruik van hun eigen sporttoestellen in de turnzalen van AG SO.

Bij exclusief gebruik door de aanvrager van sporttoestellen staat deze zelf in voor de wettelijke keuringen en verzekering van het materiaal en legt op vraag van AG SO de nodige bewijsstukken hiervan voor.

Bij gedeeld gebruik zal AG SO instaan voor uitvoeren van de wettelijke keuringen van de sporttoestellen. De aanvrager zal instaan voor de financiering van eventuele noodzakelijke herstellingen op basis van het officieel keuringsverslag door een erkende instantie.

Naleven afspraken onderhoud

De aanvrager van een lokaal dient dit na het gebruik in propeere staat, en volgens de opstelling waarin ze werd aangetroffen, achter te laten. Al het vuil dat het gevolg is van het gebruik van het lokaal dient verwijderd te worden (vb. bekertjes, blikjes, flesjes, papiertjes, tijdelijke wegwijzers, vlaggen,...) Indien de lokalen na het gebruik niet proper werden achtergelaten, zal een forfaitaire kost aangerekend worden:

- Een kleedkamer, parking of circulatieruimtes (inkomhal, gang, speelplaats): 50,00 euro per lokaal
- Een turnzaal, sportzaal, concertzaal of andere lokalen: 100,00 euro
- Niet terugzetten van het sportmateriaal of tafels naar de oorspronkelijke opstelling: 50,00 euro
- Het Fablab+: 150,00 euro

Indien de herstelacties de forfaitaire retributies met 25% of meer overschreden worden, worden de werkelijk gemaakte schoonmaakkosten doorgerekend.

Bij occasionele beschikkingen zullen deze kosten verrekend worden bij het terugstorten van de waarborg. Bij doorlopende reservaties of vakantiewerkingen zal een bijkomende factuur aan de aanvrager worden bezorgd.

Verplichte externe schoonmaak

Voor het gebruik van theaterzalen, grote theaterzalen, keukens en de locatie Peerdsbos wordt een verplichte schoonmaak aangerekend.

Type lokaal	Tarief		
	Op weekday	Op zaterdag	Op zondag
Theaterzalen, grote theaterzalen, keukens en de locatie Peerdsbos	150,00 euro	225,00 euro	300,00 euro

Afspraken openen en sluiten

De aanvrager staat in voor de kosten van de aanmaak van een vervang sleutel en de eventuele vervanging van de sloten.

Slechts na het betalen van een nieuwe borg en na het volstorten van de herstellingskost zal een nieuwe sleutel/toegangsbadge ter beschikking worden gesteld of zullen andere afspraken in verband met het verlenen van toegang tot een lokaal worden afgesproken.

Onzorgvuldig beheer van de sleutel/toegangsbadge kan ook leiden tot beëindiging van de beschikking.

In die gevallen waar door onzorgvuldig omgaan met alarmcodes of toegangsmodaliteiten een interventieploeg ter plaatse komt zal de kost van de interventie worden doorgerekend aan de aanvrager.

ARTIKEL 10: Betalingstermijn

De aanvrager dient de betaling(en) van de retributie voor de occasionele terbeschikkingstelling uiterlijk tien werkdagen voor aanvang van de activiteit op de rekening van AG SO over te maken.

De retributie voor een doorlopende terbeschikkingstelling dient betaald te worden vóór aanvang van de terbeschikkingstelling of ten laatste 30 dagen na verzending van de factuur op het rekeningnummer van AG SO.

Indien de betaling niet voor de gestelde termijn is uitgevoerd, zal geen toegang tot de infrastructuur meer worden verleend en wordt dit beschouwd als een stopzetting van de terbeschikkingstelling door de aanvrager. De overeenkomst wordt zonder opzegging van rechtswege beëindigd.

ARTIKEL 11: Onbeschikbaarheid lokalen

Indien de ter beschikking gestelde lokalen, wegens organisatorische redenen, aan de kant van AG SO (bijvoorbeeld ten gevolge van examens, wetgevende verkiezingen, opendeurdagen, verbouwingen, ...) of overmacht (technische pannes, ...) niet benut kunnen worden is er geen retributie verschuldigd door de aanvrager voor die momenten.

Het niet kunnen benutten van een ter beschikking gesteld lokaal kan nooit aanleiding geven tot het betalen van een schadevergoeding vanuit AG SO aan de aanvrager. AG SO zal er steeds op toezien dat onbeschikbaarheid wegens organisatorische redenen minstens 10 werkdagen vooraf wordt meegedeeld aan de aanvrager.

ARTIKEL 12: Beëindiging van de terbeschikkingstelling

1. Door de aanvrager

Wenst de aanvrager zijn occasionele of delen van zijn wederkerende reservatie te annuleren dan kan dit tot 10 werkdagen voor de effectieve startdatum. Bij annulatie na deze datum zullen de gereserveerde aanvragen aangerekend worden tot en met 10 werkdagen na de annulatie.

2. Door AG SO

Indien een occasionele terbeschikkingstelling wegens het wangedrag van de aanvrager wordt stopgezet, wordt de retributie volledig ingehouden.

Indien een doorlopende terbeschikkingstelling wordt beëindigd wegens het wangedrag van de aanvrager of indien de betaling niet binnen de gestelde termijn is uitgevoerd, wordt de ter beschikkingstelling van rechtswege en zonder opzegging beëindigd. In dergelijk geval zal de toegang tot de infrastructuur worden ontzegd en blijft 20% van het verhoudingsgewijze resterende retributiebedrag verschuldigd met een maximum van 50,00 euro.

ARTIKEL 13: Verzekering

1. Verzekering tegen brand-, water- en glasschade

AG SO verzekert bij elke aanvraag of verlenging elke aanvrager voor alle schade als gevolg van brand-, water- en glasschade welke aan de gebruikte gebouwen zou berokkend worden als gevolg van gebruik door de aanvrager.

Het gebruiksgevaar van gebouwen of gedeelten van gebouwen ten bedrage van de vrijstelling voor AG SO zijnde 25.000,00 euro (ABEX 745) wordt bijkomend verzekerd door AG SO. Deze verzekering wordt

automatisch afgesloten tenzij de aanvrager een verzekeringsattest kan voorleggen met minimaal
gelijkaardige dekking.

De premie die hiervoor in rekening gebracht wordt, wordt automatisch door de verzekeringsmaatschappij geïndexeerd.

	Occasioneel (=één dag)	Doorlopend (=voor ganse periode)
Premie in het schooljaar 2016-2017 (inclusief wettelijke bijdrage)	4,26 euro	12,78 euro

2. Verplichte verzekering voor machinebreuk van installaties Fablab+

Bij een doorlopende terbeschikkingstelling van het Fablab+ wordt jaarlijks een bijdrage voor de verzekering Machinebreuk – kleine installaties in rekening gebracht.

De grote werkruimte met Lasercutters en 3D-printers	Jaarlijkse bijdrage voor Polis 'Machinebreuk': 100,00 euro
De grote werkruimte met Lasercutters en 3D-printers en het houtatelier (gescheiden van ruimte (1) door deur) met CNC-frees en werkbank.	Jaarlijkse bijdrage voor Polis 'Machinebreuk': 150,00 euro

ARTIKEL 14: Ingangsdatum

Dit retributiereglement vervangt vanaf inwerkingtreding het retributiereglement goedgekeurd door de Raad van Bestuur van het AG SO op 28 juni 2013.

De nieuwe tarieven worden gehanteerd bij alle occasionele en doorlopende terbeschikkingstellingen.

ARTIKEL 15: Betwistingen

Artikel 94 van het gemeentedecreet biedt de mogelijkheid om een dwangbevel uit te vaardigen met het oog op de invordering van onbetwiste en opeisbare niet-fiscale schuldvorderingen.

Bij betwisting kan AG SO zich tot de burgerlijke rechtbank te Antwerpen wenden om de retributie in te vorderen.

Bijlage 3

Retributiereglement met betrekking tot het beschikbaar stellen van stadslokalen, Departement Onderwijs en Opvoeding Stad Gent

RETRIBUTIEREGLEMENT MET BETREKKING TOT HET BESCHIKBAAR STELLEN VAN STADSZALEN.

Goedgekeurd door de gemeenteraad op 20 december 2017 (*treedt in werking op 1 januari 2018*)

Bekendgemaakt op 21 december 2017

Artikel 1 - Omschrijving van de prestatie

De Stad Gent heft een retributie voor:

- het occasioneel of repetitief (niet permanent) gebruik van stadszalen
- bijkomende dienstverlening bij het gebruik van de stadszalen

Artikel 2 - Begripsomschrijving

2.1. Een betoelaagde en/of erkende vereniging is elke samenwerkingsvorm met of zonder rechtspersoonlijkheid die op het ogenblik van de aanvraag tot beschikbaarstelling structureel wordt betoelaagd en/of erkend is door het Stadsbestuur van Gent.

Worden gelijkgesteld met de door de stad Gent betoelaagde verenigingen:

- politieke partijen vertegenwoordigd in de Gentse gemeenteraad behalve voor terbeschikkingstellingen van zalen in onderwijsinstellingen en kinderopvanginitiatieven van de Stad Gent.
- een vereniging die een projectsubsidie ontvangt, voor het gebruik van stadszalen in functie van het betoelaagd project. De bewijslast ligt bij de aanvragende vereniging. Er moet minimaal een belofte van toelage van het college van burgemeester en schepenen voor het betoelaagd project, voorgelegd worden.
- verenigingen/instellingen waaraan fiscaal aftrekbare giften kunnen worden gestort conform het WIB (artikel 145/33,§1).
- de in de stad gevestigde onderwijsinstellingen, in de gevallen waarin ze geen vrijstelling genieten.
- bewonersgroepen en Open Huizen die gebruik maken van stadszalen beheerd door de Dienst Ontmoeten en Verbinden, in de gevallen waarin ze geen vrijstelling genieten.

2.2. Een sociaal-culturele activiteit is een activiteit die gelijktijdig aan de volgende voorwaarden voldoet:

- activiteit zonder winstoogmerk
- activiteit met het oog op o.a. ontmoeting, het samenbrengen van mensen, educatie, sociale en culturele ontplooiing of enig ander maatschappelijk doel
- is maximaal toegankelijk voor publiek of leden van verenigingen en dit exclusief in het kader van hun werking. Ingebruiknemingen voor louter particuliere/familiale doeleinden worden hierin niet inbegrepen.
- de eventuele netto-opbrengsten worden besteed aan sociaal,culturele activiteiten of sociale doelen.

2.3. Een andere activiteit is een activiteit die niet onder de omschrijving van punt 2.2. valt.

Het College van Burgemeester en Schepenen wordt gemachtigd om de activiteiten zoals omschreven in de punten 2.2 en 2.3 gemotiveerd op te lijsten en bepaalde activiteiten voor de toepassing van dit reglement gelijk te stellen of uit te sluiten.

2.4. Een buurtactiviteit is een activiteit die gelijktijdig aan de volgende voorwaarden voldoet:

- activiteit zonder winstoogmerk
- activiteit gericht op de bewoners of een doelgroep van een (deel van een) wijk of een buurt van de stad Gent
- activiteit met het oog op o.a. het samenbrengen van buurtbewoners, het totstandbrengen van een maximale sociale cohesie van de wijk of buurt in de stad Gent
- de eventuele netto-opbrengsten worden besteed aan sociale doelen of aan andere buurtactiviteiten.

- 2.5. Een bewonersgroep is een groep van bewoners, al dan niet verenigd, van een (deel van een) wijk of een buurt van de stad Gent die niet-commerciële activiteiten van algemeen belang organiseert.
- 2.6. Categorie van zalen: de indeling van de zalen in categorieën wordt bepaald door het college van burgemeester en schepenen in functie van hun specifieke eigenschappen of doelstellingen.
- 2.7. Een brede schoolgebouw is de infrastructuur waarin verschillende partners huizen om vorm te geven aan een samenwerkingsverband gericht op een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school met als doel maximale ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren.

Artikel 3 - Tarief

De terbeschikkinggestelde stadszalen worden getarifieerd per categorie van zaal . Het College van Burgemeester en Schepenen wordt gemachtigd de stadszalen in te delen in categorieën.

De retributie is verschuldigd voor de volledige toegestane gebruiksduur.

De retributie is verschuldigd per zaal en per uur voor wat betreft de stadszalen van de categorieën 1a t.e.m. 1c. Ieder begonnen uur wordt dan als een volledig uur aangerekend.

De retributie is verschuldigd per zaal en per dag voor wat betreft de stadszalen van de categorieën 2a t.e.m. 2c. Elke begonnen dag wordt dan aangerekend als een volledige dag, tenzij het gebruik van de zaal de vorige dag startte en voor de zaal een sluitingsuur geldt na 24u.

De retributie is verschuldigd per locatie voor de categorie 1d.

Voor de tentoonstellingen gelden de tarieven voor de ganse tentoonstellingsduur.

Bij een samengaan in dezelfde zaal van meerdere types van activiteiten zoals omschreven in artikel 2, geldt het hoogste tarief.

Artikel 4

Categorie	Sociaal-culturele activiteiten van betoelaagde en/of erkende verenigingen			Andere activiteiten van betoelaagde en/of erkende verenigingen		
	2017	2018	2019 en volgende jaren	2017	2018	2019 en volgende jaren
	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur
categorie 1a	gratis	gratis	gratis	3,00	3,00	3,00
categorie 1b	3,50	4,00	4,00	8,00	8,00	8,00
categorie 1c	6,50	7,00	7,00	25,00	25,00	26,00
categorie 1d	3,00	3,00	3,00	6,50	7,00	7,00
keuken	2,50	3,00	3,00	2,50	3,00	3,00

	Sociaal-culturele activiteiten van andere aanvragers			Andere activiteiten van andere aanvragers		
	2017	2018	2019 en volgende jaren	2017	2018	2019 en volgende jaren
	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur	euro/uur
categorie 1a	3,00	3,00	3,00	14,50	15,00	15,00
categorie 1b	6,50	7,00	7,00	19,50	20,00	20,00
categorie 1c	13,00	13,00	14,00	39,50	40,00	41,00
categorie 1d	12,00	12,00	12,00	17,50	18,00	19,00
keuken	2,50	3,00	3,00	2,50	3,00	3,00

Categorie	Sociaal-culturele activiteiten van betoelaagde en/of erkende verenigingen	Andere activiteiten van betoelaagde en/of erkende verenigingen
	2017 en volgende jaren	2017 en volgende jaren
	euro/dag	euro/dag
categorie 2a	gratis	60
categorie 2b	gratis	100
categorie 2c	gratis	250

Categorie	Sociaal-culturele activiteiten van andere aanvragers	Andere activiteiten van andere aanvragers
	2017 en volgende jaren	2017 en volgende jaren
	euro/dag	euro/dag
categorie 2a	80,00	187,50
categorie 2b	150,00	375,00
categorie 2c	325,00	450,00

Artikel 5 - Bijkomende dienstverlening

De retributie / kosten bedragen voor:

5.1. Ambtshalve verwijderen van afval: 50 euro

5.2. Ambtshalve verwijderen van materiaal: 50 euro

5.3. Ambtshalve schoonmaak: 50 euro. De Stad Gent heeft het recht in voorkomend geval hogere schoonmaakkosten aan te rekenen.

5.4. Annulatiekosten: de annulatiekosten zijn gelijk aan het bedrag van de verschuldigde retributie met een maximum van 250 euro conform de voorwaarden bepaald in het vigerend algemeen huishoudelijk reglement. Als de aanvrager geniet van een nultarief conform artikel 4 of een vrijstelling zoals omschreven in de artikelen 7 tot en met 9 is de annulatiekost gelijk aan het minimaal betalend tarief met een maximum van 250 euro conform de voorwaarden bepaald in het algemeen huishoudelijk reglement.

5.5. Inbreuk algemeen huishoudelijk reglement: bij inbreuk op artikel 5 §2,§3,§5 b,c,e en bij toepassing van artikel 8 §2 van het vigerend algemeen huishoudelijk reglement, wordt een vergoeding aangerekend van 250 euro onverminderd het recht van de Stad Gent om bijkomende schade te bewijzen of andere rechtsmiddelen aan te wenden waarover zij beschikt.

5.6. Nutteloze alarmmeldingen: de gemaakte kosten conform de vigerende bepalingen in het algemeen huishoudelijk reglement.

5.7. Verlies van sleutels: de kostprijs voor vervanging van de sloten en de aanmaak van nieuwe sleutels conform de bepalingen van het algemeen huishoudelijk reglement.

Artikel 6 - Schuldenaar

De retributie is verschuldigd door de natuurlijke of rechtspersoon die het gebruik van de zaal aanvraagt.

Werd de aanvraag gedaan door twee of meer natuurlijke personen, dan zijn deze solidair en ondeelbaar gehouden tot betaling van de gehele retributie.

Werd de aanvraag gedaan in naam van een feitelijke vereniging, dan is de natuurlijke persoon die de aanvraag indient, persoonlijk gehouden tot betaling van de gehele retributie.

Artikel 7 - Vrijstellingen

7.1. Vrijstelling van retributie voor het gebruik wordt verleend aan:

- 7.1.1. de door de stad opgerichte stedelijke adviesraden: enkel voor gebruik in het kader van hun eigen werking
- 7.1.2. verenigingen van stadspersoneel en gepensioneerd stadspersoneel: enkel voor gebruik in het kader van hun eigen werking
- 7.1.3. de organisaties of diensten van de Groep Gent: enkel voor gebruik in het kader van hun eigen werking.
- 7.1.4. alle in de stad Gent gevestigde onderwijsinstellingen: enkel voor gebruik in het kader van hun educatieve taken.

7.2. Vrijstelling van retributie zoals bepaald in artikel 4 – **categorie 1a tot en met 1c** - wordt verleend:

- 7.2.1. aan vrijwilligers tewerkgesteld in de Open Huizen à rato van 1maal per 2 kalenderjaren voor en persoonsgebonden activiteit in het open Huis waar ze als vrijwilliger zijn tewerkgesteld.
- 7.2.2. bij gebruik van een zaal voor sociaal-culturele activiteiten:
  - 7.2.2.1. aan de door Stad Gent erkende seniorenverenigingen voor gebruik van zalen in de Open Huizen
  - 7.2.2.2. aan de door de Stad Gent erkende jeugd- en studentenverenigingen voor zalen beheerd door de Jeugddienst
  - 7.2.2.3. aan de bewonersgroepen voor gebruik van zalen beheerd door de Dienst Ontmoeten en Verbinden.
- 7.2.3. bij gebruik van een zaal voor buurtactiviteiten zoals omschreven in artikel 2:
  - 7.2.3.1. voor zalen beheerd door de Dienst Ontmoeten en Verbinden.

7.3. Een vrijstelling van retributie zoals bepaald in artikel 4 - **categorie 1d** - wordt verleend:

- 7.3.1. indien het gebruik rechtstreeks tot doel heeft financieel, materieel of pedagogisch bij te dragen tot de werking van de school en de instellingen van het IVA Stedelijk Onderwijs Gent en de Dienst Kinderopvang.
- 7.3.2. ingeval van gebruik van zalen in de Brede School-gebouwen:
  - 7.3.2.1. door diensten en organisaties én door derden die behoren tot die doelgroep van diensten en organisaties die in het Brede School-gebouw gehuisvest zijn.
  - 7.3.2.2. door derden die in opdracht van de Stad Gent diensten verlenen in functie van de brede-schoolwerking die rechtstreeks tot doel hebben financieel, materieel of pedagogisch bij te dragen tot de werking van de school en de instellingen van het IVA Stedelijk Onderwijs Gent en de Dienst Kinderopvang.

Artikel 8

Met uitzondering van de stadszalen van categorie 2 wordt het College van Burgemeester en Schepenen gemachtigd om in uitzonderingsgevallen en mits motivering stadszalen hetzij gratis ter beschikking te stellen hetzij af te wijken van de tarieven zoals vermeld in artikel 4. Deze uitzonderingsgevallen worden jaarlijks ter bekrachtiging Dienst Belastingen - Retributiereglement m.b.t. het gebruik van stadszalen van de Stad Gent

aan de gemeenteraad voorgelegd.

Artikel 9 – Betalingswijze

De retributie wordt betaald via overschrijving binnen de dertig dagen nadat de betalingsuitnodiging is verstuurd.

Ingeval de aanvrager een betalingsuitnodiging ontvangt voor een gebruik dat binnen de maand daaropvolgend doorgaat, dan dient de voormelde betaling onmiddellijk, d.i. ten laatste 3 dagen voor het geplande gebruik, te gebeuren, zoniet kan de betrokken zaal aan een andere gegadigde toegewezen worden.

Artikel 10 - Algemene bepalingen

Wanneer een tweede aanmaning vereist is, wordt deze aangetekend verstuurd en worden 25 euro administratiekosten aangerekend.

Het volledig verschuldigde bedrag zal ingevorderd worden via dwangbevel overeenkomstig artikel 94, tweede lid van het Gemeentedecreet, of gebeurlijk langs gerechtelijke weg.

Artikel 11 – Overgangsbepaling

De retributiereglementen m.b.t. het beschikbaar stellen van stadslokalen van de departementen Onderwijs en Opvoeding, Bevolking en Welzijn en Cultuur en Sport die initieel goedgekeurd zijn op 18 december 2013 blijven van toepassing m.b.t. de aanvragen voor gebruik van zalen die reeds definitief werden toegewezen vóór de inwerkingtreding van dit reglement.

Bijlage 4

Tarieven voor het gebruik van de infrastructuur in basisschool 't Zandhofje

Leefschool 't Zandhofje

Liersebaan 51

2240 Zandhoven

Tel. 03 484 34 48

E-mail: leefschool.zandhofje@sgr3.be

Website: www.leefschoolzandhofje.be

Tarieven 2017: Verhuur infrastructuur 't Zandhofje

Plaats	Huurprijzen/uur	Huurprijzen/dagdeel (voormiddag, namiddag, avond)
Aangelegd openluchtterrein	€ 10	€ 30
Aangelegd openluchtterrein met gebruik sanitair, kleedkamers & wasgelegenheid	€ 30	€ 75
Turnzaal	€ 15	€ 45
Turnzaal met gebruik sanitair, kleedkamers & wasgelegenheid	€ 35	€ 80
Refter	€ 15	€ 45
Refter met gebruik keuken	€ 30	€ 75
Refter, keuken, turnzaal, openluchtterrein	€ 40	€ 90
Yogaklas (snoezelruimte)	€ 10	€ 30
Opmerking: <ul style="list-style-type: none"> • Toiletten in blauwe gang zijn steeds toegankelijk • De turnzaal niet met schoenen betreden • Akkoord met gebruiksvoorwaarden in bijlage		

Bijlage 5

Gebruikersvoorwaarden basisschool 't Zandhofje

Gebruiksvoorwaarden infrastructuur 't Zandhofje

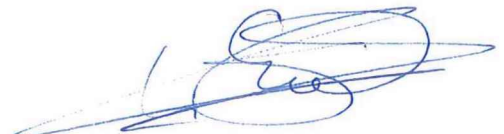
1. Verplicht voorleggen van verzekering 'burgerlijke & contractuele aansprakelijkheid' en 'brandverzekering' voor de duur van de inhuring. De huurder krijgt pas de beschikking over de infrastructuur nadat dit in orde werd gemaakt. U kan op het secretariaat van de school de nodige documenten hiervoor bekomen.
2. De overeengekomen huursom wordt voldaan op de afgesproken datum.
3. De huurder is verantwoordelijk voor het goed gebruik van de ter beschikking gestelde infrastructuur en zal dit als een goede huisvader bewaken. De aansprakelijkheid in het geval van schade ligt bij de huurder, hij dient contact op te nemen met de verzekeringsmaatschappij. De school zal eventuele gevolggkosten doorrekenen aan de huurder.
4. Na gebruik dient u de infrastructuur en het gebruikte materiaal netjes achter te laten, indien dit niet het geval is kan de school de schoonmaakkosten doorrekenen aan de huurder.
5. Afval dient in de juiste afvalcontainers/zakken gesorteerd te worden.
  - * Papier in de blauwe of gele papiercontainers
  - * PMD in de blauwe zakken of PMD container
  - * GFT in de groene containers
  - * Glasafval en restafval dient u zelf mee terug te nemen.
6. De nooduitgangen moeten steeds vrijgehouden worden. Bij het verlaten van de infrastructuur worden alle lichten gedoofd en alle buitendeuren zorgvuldig afgesloten.
7. Elektrische apparaten die zelf worden meegebracht dienen volledig in orde te zijn met de Europese veiligheidsnormen. Vraag toestemming aan de verhuurder vóór gebruik ervan.
8. U kan de wagen voor de hoofdingang zetten voor laden en lossen, op andere momenten vragen wij enkel te parkeren op de busstrook vooraan en op reglementaire parkeerplaatsen in de straat / dorp. De oprijlaan is een officiële brandweg en dient steeds vrij te zijn.
9. De huurder is verantwoordelijk voor het respecteren van de gemeentelijke reglementering inzake openbare orde en nachtlawaai.
10. De directie heeft het recht één of meerdere personeelsleden langs te sturen om te controleren of de huurovereenkomst en de gebruiksvoorwaarden worden nageleefd.

Gelezen en goedgekeurd teken ik voor akkoord,

Naam huurder: _____

Sabina Van Everbroeck
directeur Leefschool 't Zandhofje

Handtekening:

Datum: _____

Bijlage 6

Gebruikersovereenkomst Departement Onderwijs en Opvoeding Stad Gent

Algemeen huishoudelijk reglement voor het gebruik van zalen van de Stad Gent

Goedgekeurd in de gemeenteraad van 22 mei 2017

Bekendgemaakt op 22 december 2017

Inhoudstafel

Artikel 1. Doel.....	1
Artikel 2. Definities	1
Artikel 3. Doelgroep en toepassingsgebied	2
Artikel 4. Financiële vergoeding	2
Artikel 5. Algemene verplichtingen en gebruiksvoorwaarden	2
Artikel 6. Aanvraag en annulatie.....	4
Artikel 7. Verzekering.....	5
Artikel 8. Aansprakelijkheid	6
Artikel 9. Controle	6
Artikel 10. Sancties	6
Artikel 11. Non-discriminatieclausule.....	6
Artikel 12. Opheffingsbepalingen	7
Artikel 13. Overgangsbepalingen	7
Artikel 14. Inwerkingtreding en duurtijd	7

Reglement

Artikel 1. Doel

De Stad Gent stelt bepaalde zalen waarvan zij eigenaar of beheerder is ter beschikking voor activiteiten van particulieren, feitelijke verenigingen en andere organisaties, onder de voorwaarden bepaald in dit reglement, de bijzondere huishoudelijke reglementen en het toepasselijke retributiereglement.

Artikel 2. Definities

In dit reglement hebben de onderstaande termen de ernaast vermelde betekenis.

Aanvrager: de natuurlijke persoon die voor zichzelf of namens een feitelijke vereniging een aanvraag tot gebruik van een zaal indient, de organisatie met eigen rechtspersoonlijkheid of de organisatie of dienst behorende tot de Groep Gent namens dewelke een aanvraag wordt ingediend.

Zaal: lokaal, zaal of gebouw van de Stad Gent waarvan het gebruik op basis van dit reglement kan worden aangevraagd.

Groep Gent: het geheel van publiekrechtelijke organisaties die specifiek actief zijn op het grondgebied van de stad Gent en waarvan de doelstellingen en activiteiten volledig of voor een significant deel voortvloeien uit het Strategisch Meerjarenplan zoals goedgekeurd door de democratisch verkozen organen van de Stad.

Eredienst: een uiterlijke vorm van godsdienstbeoefening, waarbij rituelen en/of ceremonieën worden uitgevoerd.

Weerkerende politieke activiteiten: activiteiten die 1) tijdens de voorbije twee jaar jaarlijks of 2) tijdens de voorbije vier jaar minstens tweejaarlijks werden georganiseerd.

Artikel 3. Doelgroep en toepassingsgebied

§ 1. Wie kan een aanvraag indienen:

- a. Natuurlijke personen, als particulier of namens een feitelijke vereniging, en organisaties met rechtspersoonlijkheid, desgevallend beperkt tot de doelgroepen bepaald in de bijzondere huishoudelijke reglementen;
- b. De organisaties en diensten van Groep Gent.

§ 2. Welke zalen vallen onder de toepassing van dit reglement:

- a. De zalen die op basis van een beslissing van het college van burgemeester en schepenen in aanmerking komen en vermeld staan op de website van de Stad Gent;
- b. Het reglement is niet van toepassing op het gebruik van zalen in het kader van een afzonderlijke overeenkomst tussen een persoon of organisatie en de Stad Gent, tenzij dit in deze overeenkomst is voorzien.

§ 3. Prioritair gebruik:

De bijzondere huishoudelijke reglementen kunnen bepalen aan welke doelgroepen of activiteiten prioriteit wordt verleend.

§ 4. Uitgesloten activiteiten:

- a. Activiteiten die strijdig zijn met de wet, de openbare orde of de goede zeden;
- b. Activiteiten die in het algemeen of in een bepaalde zaal een groot risico op schade of overlast inhouden;
- c. Activiteiten die door het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement worden uitgesloten;
- d. Politieke activiteiten van partijen en/of kandidaten tijdens de sperperiode, met uitzondering van geregelde en telkens weerkerende politieke activiteiten die steeds op dezelfde wijze en niet uitsluitend voor verkiezingsdoeleinden worden georganiseerd;
- e. Erediensten.

Artikel 4. Financiële vergoeding

De tarieven en eventuele andere vergoedingen die aan het gebruik van een zaal verbonden zijn, worden bepaald in het toepasselijke retributiereglement.

Artikel 5. Algemene verplichtingen en gebruiksvoorwaarden

§ 1. De algemene verplichtingen en gebruiksvoorwaarden gelden voor alle zalen en hun bijhorigheden (gangen, toiletten, buitenruimtes, ...), onverminderd eventuele aanvullende of

striktere bepalingen in het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement en de technische fiche van de zaal.

De aanvrager kan bij de overhandiging van de sleutel(s) of op een ander moment verzocht worden om een document met de meest relevante bepalingen voor kennisname te ondertekenen, zonder dat de eventuele niet-ondertekening hem/haar ontslaat van de toepasselijke verplichtingen en gebruiksvoorwaarden.

De aanvrager zorgt ervoor dat deze bepalingen ook nageleefd worden door zijn/haar eventuele aangestelden en de deelnemers aan zijn/haar activiteit in de zaal en de bijhorigheden.

- § 2. De zaal mag enkel en alleen gebruikt worden voor de activiteit zoals beschreven in de aanvraag en waarvoor het gebruik werd toegestaan.
- § 3. De aanvrager kan het gebruik van de zaal en de bijhorigheden niet afstaan aan derden, tenzij met voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stad Gent. In voorkomend geval blijft de aanvrager ook zelf verantwoordelijk voor de naleving van de verplichtingen en gebruiksvoorwaarden.
- § 4. De Stad Gent kan aan het gebruik van een zaal of het gebruik van een zaal voor een bepaalde activiteit de voorwaarde van een voorafgaande tegensprekelijke plaatsbeschrijving verbinden.
- § 5. Verantwoordelijkheden van de aanvrager:
- a. Zorgen voor alle nodige vergunningen en toelatingen (bvb. inname openbaar domein, SABAM, ...) en naleving van alle andere wettelijke verplichtingen (bvb. voedselvoorschriften bij het bereiden van maaltijden);
  - b. Waken over de strikte naleving van de veiligheidsnormen opgelegd door de toepasselijke regelgeving, de brandweer en/of de politie van de Stad Gent. Onder voorbehoud van andere of aanvullende vereisten, betekent dit onder meer het volgende:
    - 1) Het maximum aantal toegelaten personen wordt in geen geval overschreden;
    - 2) Alle uitgangen moeten effectief gebruikt kunnen worden tijdens de activiteit: er wordt geen materiaal voor de uitgangen geplaatst en de uitgangen zijn niet op slot;
    - 3) Brandblusapparaten en evacuatieplannen worden niet verplaatst en moeten altijd duidelijk zichtbaar blijven;
    - 4) Gasflessen worden niet in het gebouw binnengebracht;
    - 5) Er wordt geen rookinstallatie gebruikt;
    - 6) Er wordt geen vuur gemaakt;
    - 7) Alle mogelijke voorzorgsmaatregelen worden genomen om brand(gevaar) te vermijden;
  - c. Waken over de strikte naleving van het rookverbod in de zaal en het gebouw, en desgevallend ook op de bijhorende plaatsen daarbuiten (bvb. speelplaatsen, sportterreinen, terrassen, ...);
  - d. Bewaren van sleutel(s), badge(s) en/of alarmcode(s). De aanvrager mag deze niet doorgeven aan derden of bijmaken. Bij verlies kan de Stad Gent de kosten voor het aanmaken van nieuwe sleutels en het vervangen van sloten overeenkomstig het retributiereglement verhalen op de aanvrager;
  - e. Vermijden van overlast (bvb. geur- of geluidshinder) in het gebouw en op de bijhorende plaatsen daarbuiten (bvb. speelplaatsen, sportterreinen, terrassen, ...);
  - f. Vermijden van nutteloze alarmmeldingen. Bij een nutteloze alarmmelding zijn de daarmee gepaard gaande kosten (werkuren personeel, controle door bewakingsfirma en eventuele

- andere kosten) overeenkomstig het retributiereglement ten laste van de aanvrager;
- g. In geval van incidenten of calamiteiten tijdens of naar aanleiding van het gebruik van een zaal: onmiddellijk gepaste maatregelen nemen en zo nodig de hulpdiensten inschakelen.
- § 6. De aanvrager draagt als een goede huisvader zorg voor de zaal, de bijhorigheden (gangen, toiletten, buitenruimtes, ...) en het daarin aanwezige materiaal van de Stad Gent. Onder voorbehoud van aanvullende of andersluidende bepalingen in het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement, betekent dit onder meer het volgende:
- a. Het materiaal van de Stad Gent blijft in de zaal of het gebouw en wordt niet naar buiten verplaatst. Materiaal van de Stad Gent dat binnen werd verplaatst, wordt na afloop van de activiteit meteen op de oorspronkelijke plaats teruggezet (desgevallend volgens het inrichtingsplan van de zaal).
  - b. De aanvrager staat zelf in voor decoratie en eventuele technische of logistieke voorzieningen die nodig zijn voor zijn/haar activiteit. Er wordt niets verankerd aan de wanden, plafonds, deuren, zuilen of vloer.
  - c. De zaal, de bijhorigheden (gangen, toiletten, andere gebruikte binnen- en buitenruimtes, ...) en het daarin aanwezige materiaal van de Stad Gent worden na de activiteit achtergelaten in de staat waarin deze werden verkregen. De aanvrager staat zelf in voor de schoonmaak ervan. Indien de schoonmaak niet of onvoldoende gebeurde door de aanvrager, worden de gebruikte ruimtes en het gebruikte materiaal schoongemaakt op zijn/haar kosten overeenkomstig het retributiereglement.
  - d. De aanvrager zorgt ervoor dat afval en supplementair binnengebracht materiaal meteen na de activiteit en alleszins vóór het einde van het toegestane gebruik verwijderd wordt. Indien de Stad Gent achtergelaten afval en/of materiaal dient te verwijderen, zal hiervoor een kost worden aangerekend overeenkomstig het retributiereglement.
  - e. De aanvrager zorgt na zijn/haar gebruik voor het doven van de lichten, het zorgvuldig afsluiten van de zaal en gebouw en de activering van het eventuele inbraakalarm. De aanvrager brengt de sleutel terug op het afgesproken moment naar de afgesproken plaats.
- § 7. Het tijdstip waarop de activiteit beëindigd dient te zijn (sluitingsuur) en het tijdstip waarop de zaal dient schoongemaakt te zijn (met inbegrip van het verwijderen van eigen materiaal en het correct terugplaatsen van materiaal van de Stad Gent) worden bepaald door het college van burgemeester en schepenen. Het college van burgemeester en schepenen kan in uitzonderlijke gevallen een afwijking toestaan op het initiële sluitingsuur en tijdstip van schoonmaak.
- § 8. Zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stad Gent is het niet toegestaan om:
- a. Warme maaltijden te bereiden in de zaal of het gebouw, tenzij op de daartoe voorziene plaats en overeenkomstig het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement;
  - b. Dieren toe te laten in de zaal of het gebouw, zaal, met uitzondering van geattesteerde assistentiehonden;
  - c. Te overnachten in de zaal of het gebouw.

Artikel 6. Aanvraag en annulatie

§ 1. Aanvraag

- a. Informatie over de zalen die onder dit reglement vallen, is beschikbaar op de website van de Stad Gent en bij Gentinfo (bereikbaar via het nummer 09 210 10 10, gentinfo@stad.gent of het digitaal contactformulier op de website van de Stad Gent).

- b. Aanvragen worden minstens vier weken vóór de gewenste datum van ingebruikname ingediend via een on-line tool die de Stad hiervoor ter beschikking stelt of via Gentinfo.
- c. De aanvrager vermeldt verplicht de datum, duur, aard en doel van de geplande activiteit, alsook het aantal deelnemers. Aanvragen voor het gebruik van meerdere zalen en/of voor meerdere data vermelden deze informatie voor elke zaal en/of afzonderlijk gebruik.
- d. De aanvrager ontvangt een bevestiging van zijn/haar aanvraag, hetzij elektronisch, hetzij per brief wanneer de aanvrager geen gebruik kan maken van de elektronische aanvraagprocedure en een adres nalaat.
- e. Door het indienen van de aanvraag verklaart de aanvrager zich volledig akkoord met dit reglement, het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement en het retributiereglement.

§ 2. Beschikbaarheid en toezegging van ingebruikname

- a. Enkel volledige en correct ingediende aanvragen worden behandeld. Aanvragen die door hun specifieke aard slechts later dan vier weken vóór de gewenste datum van gebruik ingediend of vervolledigd kunnen worden, kunnen toch in behandeling worden genomen (bijv. aanvragen n.a.v. een ramp of overlijden).
- b. Aanvragen voor eenzelfde periode worden behandeld in chronologische volgorde van ontvangst, in functie van beschikbaarheid van de zaal en rekening houdend met eventuele prioriteiten.
- c. Het college van burgemeester en schepenen beslist over het al dan niet toestaan van de ingebruikname, of de ambtenaar aan wie deze bevoegdheid is gedelegeerd.
- d. Voormelde beslissing wordt via elektronische weg of per brief meegedeeld aan de aanvrager.
- e. Onverminderd gevallen van overmacht, behoudt de Stad Gent zich het recht voor om de zaal niet ter beschikking te stellen indien de aanvrager en/of de geplande activiteit niet voldoet aan de bepalingen van dit reglement, het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement en/of retributiereglement.

§ 3. Annulatie

- a. De aanvrager kan zijn/haar aanvraag annuleren via de contactpersoon die de aanvrager voor het gebruik van de zaal toegewezen kreeg. De aanvrager ontvangt een bevestiging van de correcte annulatie, hetzij elektronisch, hetzij per brief.
- b. Bij correcte annulatie ten laatste één week voor de initieel geplande datum van ingebruikname, is er geen vergoeding verschuldigd. De vergoeding bij incorrecte of laattijdige annulatie wordt bepaald in het toepasselijke retributiereglement.
- c. Het college van burgemeester en schepenen kan in uitzonderlijke gevallen, bij bewezen overmacht, beslissen dat de aanvrager geen annulatiekosten verschuldigd is.

Artikel 7. Verzekering

§ 1. De zalen van de Stad Gent zijn verzekerd tegen brand en aanverwante risico's.

§ 2. De Stad Gent sluit op eigen kosten een verzekering voor burgerlijke en contractuele aansprakelijkheid af voor de volledige gebruiksduur van het zaal. De waarborgen van deze verzekering worden uitsluitend verleend aan de particulieren, verenigingen, groeperingen, instellingen of organismen allerhande die de verzekerde activiteit organiseren alsmede hun organen, aangestelden en andere medewerkers, met uitsluiting van alle andere personen die de activiteit bijwonen.

Artikel 8. Aansprakelijkheid

- § 1. Wanneer de aanvraag wordt ingediend namens een feitelijke vereniging, dan verbindt de natuurlijke persoon die de aanvraag indient zich persoonlijk.
- § 2. Onverminderd de eventuele contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid van derden, kan de Stad Gent de aanvrager aanspreken voor enigerlei schade die rechtstreeks of onrechtstreeks het gevolg is van de niet-naleving van dit reglement of het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement, dan wel van zijn/haar fout of onzorgvuldigheid bij het gebruik van de zaal en de bijhorigheden.
- § 3. Tenzij anders is bepaald, draagt de Stad Gent zelf geen enkele verantwoordelijkheid voor de activiteiten van de aanvrager, eventuele aangestelden en deelnemers, en de schade die hier rechtstreeks of onrechtstreeks uit zou kunnen volgen.

Artikel 9. Controle

- § 1. Indien dit noodzakelijk wordt geacht voor de beoordeling van een aanvraag, kan de Stad Gent steeds bijkomende inlichtingen inwinnen bij de aanvrager of bij derden.
- § 2. De Stad Gent kan te allen tijde controle uitoefenen op het gebruik van het zaal.

Artikel 10. Sancties

- § 1. Bij niet-naleving van dit reglement of van het toepasselijke bijzonder huishoudelijk reglement, kan de Stad Gent de activiteit in de zaal onmiddellijk laten stopzetten.
- § 2. Het college van burgemeester en schepenen kan op basis van een of meerdere inbreuken beslissen om het gebruik van zalen door de betreffende aanvrager zalen te weigeren voor een periode van maximum twee jaar.
- § 3. Bij niet-naleving van artikel 5 §2 (gebruik voor een andere dan de toegestane activiteit), artikel 5 §3 (afgifte van gebruik aan derden zonder toestemming), artikel 5 §5.b (veiligheidsnormen), artikel 5 §5.c (rookverbod), artikel 5 §5.e (overlast), artikel 5 §8.c (overnachting zonder toestemming) of in toepassing van artikel 8 §2 (schade) van dit reglement, kan de Stad Gent de aanvrager per vastgestelde inbreuk een forfaitaire vergoeding van 250,00 EURO opleggen, onverminderd het recht van de Stad Gent om op basis van de bewezen schade een hoger of lager bedrag te eisen.

Artikel 11. Non-discriminatieclausule

- § 1. De aanvrager verbindt er zich toe:
- geen enkele vorm van discriminatie op grond van het geslacht, nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, leeftijd, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, geboorte, vermogen, geloof of levensbeschouwing, politieke overtuiging, taal, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap, fysieke of genetische eigenschap of sociale afkomst te dulden.
  - toegankelijk te zijn voor iedereen.
  - elk discriminerend gedrag te voorkomen en indien nodig te bestrijden en te bestraffen.
  - de wetten en reglementen die de toepassing van de non-discriminatie en gelijke kansen bevorderen en verdedigen na te leven.
  - indien men beroep doet op derden onderhavige non-discriminatieclausule aan hen ter

kennis te brengen en er voor te zorgen dat ook zij die naleven in de bijdrage die zij leveren in het kader van het toepasselijke reglement..

§ 2. Wanneer de non-discriminatieclausule niet nageleefd wordt, kan de Stad Gent - rekening houdend met alle elementen - maatregelen nemen.

Artikel 12. Opheffingsbepalingen

Het algemeen huishoudelijk reglement voor het receptief gebruik van de lokalen en gebouwen eigendom van de Stad Gent, goedgekeurd door de gemeenteraad op 15/12/2008 en laatst gewijzigd op 27/02/2012, wordt opgeheven.

Artikel 13. Overgangsbepalingen

Het in artikel 12 vermelde reglement blijft van toepassing op alle aanvragen voor ter beschikking stelling van zalen die werden ingediend vóór de inwerkingtreding conform artikel 14.

Artikel 14. Inwerkingtreding en duurtijd

Dit reglement treedt in werking op een door het college van burgemeester en schepenen te bepalen datum en ten laatste op 31/12/2017, voor onbepaalde duur. Jaarlijks wordt de werking van dit reglement geëvalueerd.

(einde reglement)

Bijlage 7

Reserveringsformulier Sportdienst stad Oudenaarde

Aanvraagformulier – seizoen 201_ – 201_ Sporthal en –zaal Rode Los Oudenaarde, het Sportkot, het Groenhof en de sportzaal schoolgebouw Serpentstraat

Gegevens

Sportclub* :

Gewenste sportaccommodatie:

Verantwoordelijke* :

Straat + nr* :

Postcode /Gemeente* : 9700

Oudenaarde

Telefoonnummer* : /

E-mail* : @

Gelieve dit document zo nauwkeurig mogelijk in te vullen. De velden met een * zijn verplicht in te vullen.

Doelgroep: indien de sportclub zowel jeugd ploegen (tot en met 18jaar) als ploegen voor volwassenen heeft (>18j) dienen de aanvragen op 2 verschillende aanvraagformulieren te komen

Begindatum: VAN: maand jaar

Einddatum TOT: maand jaar

Trainingsuren

Dag	Uur*		Activiteit*	Doelgroep*	Zaal
	VAN	TOT			
Maandag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
Dinsdag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
Woensdag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
Donderdag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
Vrijdag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
Zaterdag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
Zondag	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			
	-- u --	-- u --			

Gaan de activiteiten door tijdens de schoolvakanties

ja
Nee

Competities/tornooien

Dag	datum	Uur		Activiteit	Zaal
		VAN	TOT		
	jaar maand	-- u --	-- u --		
	jaar maand	-- u --	-- u --		
	jaar maand	-- u --	-- u --		
	jaar maand	-- u --	-- u --		

Is de competitie afhankelijk van een groepskalender: ja
Nee

Opmerkingen/vragen

Indien u nog opmerkingen of vragen hebt kan u deze hier noteren

Gelieve dit door te mailen naar: sportdienst@oudenaarde.be

Bijlage 8

Verzekeringsformule voor multifunctioneel gebruik in basisschool 't Zandhofje

EEN WOORDJE UITLEG

**VERZEKERING BURGERLIJKE EN
CONTRACTUELE AANSPRAKELIJKHEID EN
TEGEN BRAND** van de organisators van diverse
manifestaties in de scholen toebehorend aan het
Gemeenschapsonderwijs

ethias

III. BEDRAG VAN DE PREMIES

1. Burgerlijke en contractuele aansprakelijkheid - Polis nr. 45.057.703

Duur van de ingebruikname	Premie
Tot 1 dag	24,54 EUR
Tot 2 dagen	32,23 EUR
Tot 4 dagen	39,17 EUR
Tot 8 dagen	46,60 EUR
Tot 31 dagen	53,79 EUR
Tot 62 dagen	61,23 EUR
Tot 6 maanden	73,38 EUR
Tot 1 jaar	97,67 EUR

2. Brand - Polis nr. 38.147.392

Duur van de ingebruikname	Premie	Bijdrage (*)	Te betalen
Tot 1 dag	3,97 EUR	0,26 EUR	4,23 EUR
Tot 2 dagen	5,16 EUR	0,34 EUR	5,50 EUR
Tot 4 dagen	6,32 EUR	0,41 EUR	6,73 EUR
Tot 8 dagen	7,54 EUR	0,49 EUR	8,03 EUR
Tot 31 dagen	8,73 EUR	0,57 EUR	9,30 EUR
Tot 62 dagen	9,40 EUR	0,61 EUR	10,01 EUR
Tot 6 maanden	11,90 EUR	0,77 EUR	12,67 EUR
Tot 1 jaar	15,87 EUR	1,03 EUR	16,90 EUR

(*) bijdrage bestemd voor het Rijksfonds voor sociale reclassering van de minder-validen.

BEPALING VAN DE « DUUR VAN DE INGEBUIKNAME »

- Onder « duur van de ingebruikname » dient verstaan te worden het aantal dagen dat de manifestatie in beslag neemt, zonder rekening te houden met de nodige dagen voor het klaarzetten en het terug in orde brengen van de gebruikte lokalen.
- Voor zover de ingebruikname van de lokalen over een termijn van niet opeenvolgende dagen verspreid is, worden de effectieve gebruiksdagen samengeteld voor de berekening van de premie en dit over een periode van maximum één jaar, hetwelk een aanvang neemt bij de eerste ingebruikname en 365 dagen erna eindigt.
- Indien éénzelfde organisme de lokalen van verschillende gebouwen in gebruik neemt, is de premie voor elk van de in gebruik genomen gebouwen verschuldigd. De gebruiksdagen mogen in dit geval NIET samengeteld worden.

BETALING VAN DE PREMIE

De verantwoordelijke van het organisme, toegelaten om de lokalen van het Gemeenschapsonderwijs in gebruik te nemen, dient het bedrag van de verschuldigde premie minstens vijftien dagen vóór de datum van de ingebruikname, rechtstreeks te storten op rekening IBAN: BE09 0910 0355 3057 van Ethias Hasselt.

Anderzijds dienen volgende inlichtingen vóór de ingebruikname meegedeeld te worden aan Ethias door middel van een antwoordbrief:

- benaming van de organiserende vereniging;
- benaming van het in gebruik genomen gebouw;
- de naam, het adres en het rekeningnummer van de verantwoordelijke of de organisator;
- aard van de manifestatie;
- de datum (data) van de ingebruikname of, bij gebrek, het maximum aantal dagen van ingebruikname voor de periode van ..... tot .....
- het bedrag van de betaalde premies en de datum van de storting.

De verantwoordelijke zal op het overschrijvings- of stortingsformulier, bestemd voor Ethias, de datum van de verzending van de antwoordbrief vermelden.

**ingebruikname gebouwen
GEMEENSCHAPSONDERWIJS**

Terug te sturen naar:
Ethias - Zetel voor Vlaanderen
Prins-Bisschopssingel 73, B-3500 Hasselt
Tel. 011 28 21 11 - Fax 011 28 20 20

Polissen nrs.   en

1 IDENTITEIT VAN DE VERZEKERINGSNEMER

Hierbij delen wij u mede dat de hierna vermelde activiteit verzekerd dient te worden door voormelde polissen.
Benaming van de particulier, vereniging, groepering toegelaten om de gebouwen in gebruik te nemen

Leefschool 't zandhofje
Liersebaan 51
2240 Zandhoven
Tel: 03/484 34 48
Fax: 03/484 65 64
www.leefschoolzandhofje.be

2 IDENTITEIT VAN DE VERANTWOORDELIJKE OF DE ORGANISATOR

Naam _____
_____

Straat _____ nr. _____ bus _____

Postcode _____ Gemeente _____

Bankrekeningnummer _____ - _____

3 RISICO

Ingebruikgenomen gebouw _____
Aard van de manifestaties of de georganiseerde activiteiten _____
Datum (data) van de ingebruikname _____
OF
Maximum aantal gebruiksdagen gedurende de periode
van _____ tot _____ = _____ dagen
(maximum één jaar)

4 PREMIE

Premie volgens polis nr. 45.057.703 _____ EUR
Premie volgens polis nr. 38.027.292 _____ EUR
Datum storting _____

De verzekeringsnemer heeft de organisator verplicht voornoemd bedrag voor de manifestatie of de eerste activiteit te storten op rekening nr. 091-0035530-57 van Ethias Hasselt, met vermelding van de polisnummers.

Ethias verzamelt uw persoonsgegevens voor de evaluatie van het risico, het beheer van de verzekeringsovereenkomsten en de schadegevallen, voor het promoten van haar diensten en voor het voeren van getrouwheidsacties. Uw persoonsgegevens kunnen voor commerciële doeleinden doorgegeven worden aan de ondernemingen die deel uitmaken van de Ethias groep.

U hebt het recht om uw persoonsgegevens in te kijken, om eventuele correcties te laten aanbrengen en om u gratis te verzetten tegen het gebruik ervan voor commerciële doeleinden. Verzet u zich tegen dit gebruik?.....

Elke klacht over de verzekeringsovereenkomst kan worden gericht aan:

- Ethias – Dienst 2160 Prins-Bisschopssingel 73 B-3500 Hasselt fax 011 28 26 60 klachten.col@ethias.be
- Ombudsdienst Verzekeringen – de Meeûsquare 35 B-1000 Brussel fax 02 547 59 75 info@ombudsman.as

Het indienen van een klacht doet geen afbreuk aan de mogelijkheid voor de verzekeringsnemer een gerechtelijke procedure aan te spannen. Het Belgisch recht is van toepassing op de verzekeringsovereenkomst.

Opgemaakt te _____ op _____

Handtekening van de afgevaardigde

Leefschool 't Zandhofje

Liersebaan 51

2240 Zandhoven

Tel. 03 484 34 48

E-mail: leefschool.zandhofje@sgr3.be

Website: www.leefschoolzandhofje.be

Gebruik sleutel – huur infrastructuur

Ondergetekende wordt door ondertekening van dit formulier "sleutelhouder" en verklaart op de hoogte te zijn van en akkoord te gaan met de voorwaarden van het sleutel gebruik.

Sleutelhouder dient zich te houden aan de geldende regels en veiligheidsvoorschriften van de school.

Het is verboden om een kopie van de sleutel te (laten) maken.

Sleutelhouder is verantwoordelijk voor alle schade ontstaan door misbruik van de sleutel en dient diefstal of verlies van de sleutel onmiddellijk te melden bij de directie van de school: (Sabina Van Everbroeck – 0486/843065).

Aan het einde van de huurtermijn dient de sleutel ingeleverd te worden op de vooraf afgesproken plaats en datum.

Naam huurder: _____

Datum: _____

Voor akkoord,

Handtekening:

Bijlage 9

Vragenlijst onderzoek bij 14 projecten van multifunctionele onderwijsinfrastructuur

Studie 'opvolging proefprojecten multifunctionaliteit'

Geachte heer/mevrouw,

Hartelijk dank voor uw bereidheid tot deelname aan onze studie over multifunctionele schoolinfrastructuur. We onderzoeken projecten die al in gebruik zijn, maar ook projecten in ontwikkelings- en in planningsfase. Het bevorderen van multifunctionele en duurzame schoolgebouwen, medegebruik en het openstellen van kwalitatieve schoolinfrastructuur is een belangrijke opdracht voor AGION.

In het kader van dit onderzoek, definiëren we "Multifunctionele schoolgebouwen" als: infrastructuur die multi-inzetbaar is of die meervoudig en buitenschools gebruik van de infrastructuur toelaat, bijvoorbeeld: de school als sport- en cultuurcentrum voor de wijk.

Uw deelname maakt het voor andere scholen, gebruikers, en beleidsmakers mogelijk om te leren uit de praktijk van multifunctionele schoolinfrastructuur.

Via deze vragenlijst beschrijft u het multifunctioneel project, als voorbereiding voor het plaatsbezoek. In een volgende fase plannen we graag een bezoek aan uw multifunctioneel project.

Indien u vragen heeft kan u steeds contact opnemen met de afdeling Kennis en Advisering via e-mail kena@agion.be of telefoon 02 221 05 10.

Met vriendelijke groeten,

.....

Vlaamse overheid

AGION – AGENTSCHAP VOOR INFRASTRUCTUUR IN HET ONDERWIJS

Afdeling Kennis & Advisering

Koning Albert II-laan 35 bus 75, 1030 BRUSSEL

www.agion.be

School .....
Adres: .....
.....
.....

Uw schoolinfrastructuur, die multifunctioneel wordt ingezet, werd in de voorbije jaren **gerealiseerd**.

Hoe deze vragenlijst invullen?

- Kruis uw antwoorden aan: met een muisklik op het betreffende vakje, kruist u het aan. Nogmaals klikken zorgt ervoor dat het aankruisen wordt geannuleerd.
- Aanvullen met tekst in Word: u typt uw antwoord op de betreffende vragen.

A. Algemeen:

1. U bent:

- Directeur van de school
- Vertegenwoordiger van het schoolbestuur
- Verantwoordelijke voor de schoolinfrastructuur
- Architect
- Andere ....

2. Heeft u voor de realisatie van uw project, samengewerkt met externe partner(s), andere dan het schoolbestuur? Bijvoorbeeld: lokale besturen, verenigingen, gebruikers, buurtbewoners, ...

- Ja
- Neen

3. Indien ja, werden hiervoor vooraf concrete afspraken gemaakt?

- Neen, dit gebeurde na de werken en ingebruikname
- Ja, dit gebeurde via
  - Schriftelijke overeenkomst / contract
  - Mondeling
  - Andere ....

4. Deze partners zijn:

1. ....
2. ....
3. ....

5. Hebben bovengenoemde partners mee gefinancierd?

- Ja
- Neen

6. Geef hieronder aan welke betrokkenen vandaag gebruik maken van de infrastructuur van uw multifunctionele school. Mits toestemming van de betrokkenen, vernemen we graag de contactgegevens van de verantwoordelijke(n) die gebruik maken van uw infrastructuur.

- Verenigingen

i. (naam vereniging)

.....

1. Uit sector (kruis aan):

- sociaal-cultureel,
- sport,
- jeugd,
- milieu,
- armoede,
- welzijn,
- andere:.....

2. Contactgegevens verantwoordelijke(n):

- a. ....
- b. ....

ii. (naam vereniging)

.....

1. Uit sector (kruis aan):

- sociaal-cultureel,
- sport,
- jeugd,
- milieu,
- armoede,
- welzijn,
- andere:.....

2. Contactgegevens verantwoordelijke(n):

- a. ....
- b. ....

iii. (naam vereniging)

.....

1. Uit sector (kruis aan):

- sociaal-cultureel,
- sport,
- jeugd,
- milieu,
- armoede,
- welzijn,
- andere:.....

2. Contactgegevens verantwoordelijke(n):

- a. ....
- b. ....

b. Gemeente-, stads- of provinciediensten

- i. ....
  - 1. Contactgegevens verantwoordelijke(n):
    - a. ....
    - b. ....
- ii. ....
  - 1. Contactgegevens verantwoordelijke(n):
    - a. ....
    - b. ....
- iii. ....
  - 1. Contactgegevens verantwoordelijke(n):
    - a. ....
    - b. ....

c. Andere gebruikers

- i. ....
  - 1. Contactgegevens verantwoordelijke(n):
    - a. ....
    - b. ....
- ii. ....
  - 1. Contactgegevens verantwoordelijke(n):
    - a. ....
    - b. ....

7. Uw school is gelegen in een: (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Midden in een dorp
- Midden in een stad
- Op de rand van dorp/stad
- Aan een druk kruispunt
- Midden in een groengebied
- In een kansarme buurt
- Andere

8. Uw school is goed bereikbaar: (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Met het openbaar vervoer tijdens de schooluren
- Met het openbaar vervoer na de schooluren en tijdens vakantieperiodes
- Met de wagen

- Met de fiets
- Te voet

B. Het multifunctioneel project

1. Met welk model kan uw multifunctioneel project zich het best identificeren?

Met een:

- Netwerkmiddel: Iedere partner in zijn eigen gebouw, gedeeld gebruik mogelijk
In een netwerkmiddel zijn de verschillende partners in verschillende gebouwen gehuisvest die gelegen zijn op verschillende plaatsen in een stad, dorp of wijk. Het is een netwerk van infrastructuur en leer- en ontspanningsplekken. Delen van de gebouwen kunnen gebruikt worden door de verschillende partners. Het gedeeld gebruik kan sporadisch zijn of structureel. Meestal heeft men een eigen gebouw dat men openstelt voor de andere partners. Om naar een ander gebouw te gaan moet er dus een afstand worden afgelegd binnen de ruimtelijke context van de wijk of het dorp. Het netwerkmiddel is, samen met de 'openstelling van schoolgebouwen' (cfr. Punt b), het meest voorkomende model in Vlaanderen.
- Openstellen schoolgebouw: Schoolgebouw is hart van het project en wordt buiten de schooluren en schoolperiodes voor allerlei activiteiten opengesteld
Bij het model 'openstellen schoolgebouw' is een school de hoofdgebruiker van een gebouw met een duidelijk onderwijsprogramma. In het kader van samenwerkingsverbanden wordt het schoolgebouw dan opengesteld voor andere partners, en dit binnen de randvoorwaarden opgemaakt door de school. In geval van openstelling gaat het meestal om de typische schoolgebouwruidtes zoals de speelplaats, refter, turnzaal, polyvalente ruimte of bibliotheek. Deze laten immers het gemakkelijkst meervoudig gebruik en openstelling toe. De structurele openstelling van klaslokalen komt minder voor omwille van verschillende redenen. Het kan ondermeer zijn dat leerkrachten niet graag hun 'eigen' domein delen, dat het meubilair of de inrichting dit niet toelaat, of dat er geen duidelijke afspraken rond toezicht en opruiming zijn. In Vlaanderen is het openstellingsmodel voor de brede school, samen met het netwerkmiddel, het meest voorkomend (of combinaties van de twee). De scholen wiens ruimtes door andere partners gebruikt worden voor de brede school doen dit meestal op basis van het vertrouwen en hebben het beheer van het gebouw zelf onder controle.
- Gemeenschappelijke accommodatie: meerdere partners richtten samen een multifunctioneel gebouw op
Onder 'gemeenschappelijke accommodatie' wordt verstaan centrale multifunctionele voorzieningen die door meerdere partners gebruikt kunnen worden maar waar ze niet permanent zijn in gehuisvest. Deze voorzieningen spelen ook in op de nood aan extra ruimte. De ruimte biedt dan voor elke partner de mogelijkheid om binnen een passende setting hun activiteiten uit te voeren.
- Campusmodel: Partners van de school in elkaars nabijheid op een campus, met verschillende gebouwen en multifunctioneel ruimtegebruik
In het campusmodel zijn de verschillende partners op een terrein gehuisvest dat ruimtelijk samenhangt en/of als een apart complex afsluitbaar is. In sommige gevallen concentreren de gebouwen zich rond één centraal plein. Meestal beschikken de verschillende partners over een eigen gebouw dat ze al dan niet regelmatig of occasioneel openstellen voor gebruik door derden. Of wordt er naast de eigen gebouwen, een gebouw opgetrokken met de gemeenschappelijke functies. De buitenruimte vraagt extra aandacht omdat dit het verbindend element is tussen de verschillende voorzieningen. Ze wordt gedeeld gebruikt.

- Samen onder één dak: Verschillende partners samen in één gebouw
In het 'samen-onder-één-dak model' delen verschillende partners/functionies samen één gebouw, waaronder één of soms zelfs meerdere scholen. Hierbij kunnen de partners eigen ruimtes hebben, maar er zijn ook steeds gedeelde ruimtes. Deze ruimtes kunnen functiegebonden zijn zoals een onthaal, refter of speelplaats en ze worden gedeeld (samen) of meervoudig (op andere tijdstippen) gebruikt. Er kunnen ook ruimtes met een complementaire functie opgenomen worden, zoals een theaterzaal, bibliotheek en ouderkamer. Binnen het 'samen-onder-één-dak' scenario zijn verschillende varianten denkbaar, waarbij de variatie afhangt van de mate van samenwerking en het organisatorisch opzet. Deze kunnen gaan tussen volledige versmelting van de verschillende organisaties waarbij de grenzen vervagen, tot een zogenoemd bedrijfsverzamelgebouw waarbij iedere organisatie nog zijn eigen plek, ingang en beheer heeft.

2. Wordt uw infrastructuur overwegend structureel of eerder occasioneel multifunctioneel gebruikt?

1. Bij structureel gebruik(sport/jeugd/kunst –verenigingen, naschoolse kinderopvang), vul hieronder in: hoeveel uur per dag?

- a. Maandag .....
  - b. Dinsdag .....
  - c. Woensdag .....
  - d. Donderdag .....
  - e. Vrijdag.....
  - f. Zaterdag .....
  - g. Zondag.....

2. Bij occasioneel multifunctioneel gebruik (een fuif, een lezing in een auditorium, enz.), geef hieronder een uurgemiddelde per maand:
 ..... uur per maand

3. Om uw gebouw flexibel, toegankelijk en veilig te maken voor derden, welke specifieke (grote en kleine) bouwtechnische ingrepen werden gerealiseerd of worden nog uitgevoerd?

Denk hierbij onder meer ook aan de uitgevoerde of nog uit te voeren maatregelen nodig voor bijkomend of aangepast sanitair, nieuwe sloten of nieuw toegangscontrolesysteem, aanpassing verwarmingscircuit, aanpassing verlichting, ...

4. Is er in uw project ook ingezet op de buitenruimte, met:
- a. aandacht voor de open, niet bebouwde ruimte rond het project?
    - i. Omschrijf kort:

.....
 .....
 .....

- b. een connectie met de buurt/wijk?
  - i. Omschrijf kort:

.....
 .....
 .....

- c. een buitenruimte waar een ontmoetingsfunctie wordt gerealiseerd?
  - i. Omschrijf kort:

.....
 .....
 .....

5. Welke ruimtes van uw multifunctionele infrastructuur worden gedeeld? Kruis aan en vermeld, per ruimte, wie ervan gebruik maakt:

Klaslokalen

Wie?

1. ....

2. ....

.....

Vergaderzaal- of lokaal

Wie?

1. ....
2. ....

Polyvalente zaal

Wie?

1. ....
2. ....

Creatieruimte (vb. repetitieruimte, atelier,...)

Wie?

1. ....
2. ....

Presentatieruimte (vb. expositie, voorstelling,...)

Wie?

1. ....
2. ....

Feestzaal/fuifzaal

Wie?

1. ....
2. ....

Bar/receptieruimte

Wie?

1. ....
2. ....

Refter/keuken

Wie?

1. ....
2. ....

Sportzaal

Wie?

1. ....
2. ....

Sportterrein

Wie?

1. ....

2. ....
.....
- Speelplaats
Wie?
1. ....
2. ....
.....
- Opslagplaats
Wie?
1. ....
2. ....
.....
- Andere : .....
Wie?
1. ....
2. ....
.....

6. Wie is verantwoordelijk voor het beheer van de openstelling?

- Iemand van de school:
- De directeur
  - Een leerkracht
  - Een technisch personeelslid
  - Een administratief personeelslid
  - Iemand anders: .....
- Een externe beheerder:
- De gemeente
  - Een vereniging
- Een voltijds coördinator
- Een deeltijds coördinator

7. Is er een vergoeding voor het gebruik van uw schoolinfrastructuur?

- Ja .....
- Neen .....

8. Heeft u een specifiek reglement/ afsprakenkader voor het gebruik van uw schoolinfrastructuur?

- Ja
- i. Werd dit al geëvalueerd en bijgesteld de voorbije jaren?

Ja, op volgende specifieke punten:

a. ....

b. ....

c. ....

Nee

ii. Werd dit al bijgesteld de voorbije jaren?

Ja, op volgende specifieke punten:

a. ....

b. ....

c. ....

Nee

Neen

9. Heeft u goede ervaring(en) met het openstellen van uw schoolinfrastructuur?

En (of), welke hindernissen en weerstand ondervindt u?

Omschrijf zo concreet mogelijk uw goede en minder goede ervaringen kort bij één of meerdere van volgende items:

a. Beleid en regelgeving (vb. Subsidie, lokaal bestuur):

.....
.....
.....

b. Financieel (vb. energiekosten, aanpassing gebouw...) en fiscaal (vb. belasting op huur, BTW-%, vrijstelling registratierechten, vrijstelling onroerende voorheffing, vrijstelling patrimoniumtaks)

.....
.....
.....

c. Juridisch (vb. verzekering, brandveiligheid,...)

.....
.....
.....

d. Praktisch (vb. toegankelijkheid, beheer, ruimtelijk,...)

.....
.....
.....

e. Gebrek aan kennis (vb. wat kan, wat niet, gebrek aan modeldocumenten)

.....
.....
.....

f. Psychologisch (vb. 'behoort niet tot onderwijsopdracht')

.....
.....
.....

g. Negatieve ervaring (vb. schade, slijtage, niet nakomen van afspraken)

.....
.....
.....

10. Hoe pakt u de (mogelijke) hindernissen en weerstand aan?

.....
.....
.....

C. Uw mening

1. Heeft u opmerkingen en/of suggesties bij uw multifunctioneel schoolinfrastructuurproject?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

D. Contactinformatie

a. Naam:

.....
.....

b. Adres:

i. Straat:

.....
.....

ii. Postcode – Gemeente – Stad: .....

.....

c. Telefoon: .....

d. E-mail: .....

Bedankt voor uw medewerking.

